DE FVRTIVIS LITERARVM NOTIS,

VVLGO

DE

ZIFERIS

LIBRI IIII.

IOAN. BAPTISTA PORTA

NEAPOLITANO AVTORE.

1190

CVM PRIVILEGIO

NEAPOLI,

Apud Ioa. Mariam Scotum. MDLXIII.

9.3

EXCELLENTI VIRO IOANNI SOTO PHILIPPI REGIS IN HOC REGNO A' SECRETIS,

Ioa. Maria Scotus.

EGO quidem Sote clariſſime in libris, operibusq; dedicandis illud in primis obſeruandum arbitror, vt ijs dedicentur, qui ſua nos valeant autoritate à quibuſcunque obtrectatoribus defendere, ac tueri. Quod facile aſſequemur, ſi delectum aliquem habebimus in libris nuncupandis, ne cuiquam nuncupemus, qui non & ijs vehementer delectetur, & de eisdem grauiſſimum ferre iudicium minimè poſſe videatur. Qua in re à compluribus hominibus hac noſtra tempeſtate peccatum eſſe video, qui haud veriti ſunt ingeniorum monimenta quibusdam Principibus conſecrare, qui non modò ea non intelligere, aut re vera approbare; ſed ne inſpicere quidem vnquàm potuerunt. Longè aliter ego facere ſemper decreui, vir ampliſſime, in operibus, quotquot meo ſumptu typis excuſa in lucem prodibunt: deligamq; ſem-

per aliquem ex grauiſſimis viris, iisdemque bene merentibus, cui dedicem. quod ſi vnquàm anteà, nunc certè maximè præſtiti. qui cùm opus Domini Ioa. Baptiſtæ Portæ de clandeſtinis literis, ſecretisque notis, quas Ziferas vocant, typis meis imprimendum ſuſcepiſſem, te vnum potiſſimùm delegi, cui iure quodam optimo nuncuparem. Tu enim is es, qui eiuſcemodi ſtudijs magnoperè delectaris, in eisque mirum in modum excellere videris. Accedit ad hæc amor ille tuus, atque incredibile ſtudium erga noſtram hanc artem Typographicam, quam, cùm totus ſis in ornanda Neapolitana republica, ideoq; te in nobiliſſimum huiuſce vrbis Patritiorum ordinem cooptari volueris, ſperamus in dies Neapoli auctiorem, luculentioremque tua opera, & conſilio futuram. Vt interim ſileam virtutes illas animi tui egregias, ac verè diuinas: quæ vel ſolæ me ad hoc vehementiſſimè hortari poſſent, atque etiam impellere. Tuæ igitur partes erunt, pro tua illa ſingulari humanitate, animiq; celſitate, quod tibi toto animo, ac ſyncerè nuncupamus, hilari fronte accipere; & me tui obſeruantiſſimum in tuorum numero retinere.

PRAEFATIO.

REQVIRENTI mihi veterum in omni rerum genere quędam manu ſcripta monumenta, vt arcani quid & abditi inde depromerem, (ita me ſemper ad hęc propenſum natura tulit) cum non ſemel contigiſſet in obſcuras quaſdam notas, & characteres impingere, quibus ſcriptores dum legentibus inuident rerum cognitionem, ex induſtria ſolent ſua ſcripta occultare, ea dimittere ſæpenumero cogebar, ad quæ magis cupiditas animum accendebat, Verùm cum ea ſit hominum conditio, vt quæ multum appetimus, eò ardentius appetamus, quò ad ea aſſequenda maior eſſe ſolet difficultas, ea de cauſa factum eſt, vt ſubſtinuerim non prius ab incœpto deſiſtere, quàm omnes eiuſmodi notas, quæ occurrerant interpretarer, nec voto fortunæ beneficium defuit, characterum enim ſignificationem accuratius perquirenti, & in hoc non parum elaboranti, res ita fœliciter ceſſit, vt huic mox inquiſitioni ſerio addictus, non paucas eiuſmodi notas interpretarer, quod cùm de cætero aliquandiu enixius quæſiuiſſem, ita profeci, vt collectis eiuſmodi quamplurimis characteribus, cum multiplex eſſet ratio interpretandi, & multorum ſcriptorum collatione comprobata, de illis librum conſcribere decreuerim: ſed quomodo id fieret, rectè primum neque ipſe ſatis intelligebam, quare circa initia, vt nonnulla ad hoc oportuna colligerem, quæ libro formam traderent, mihi labor fuit non modicus, calamo demum nonnullas præceptiones, quæ ſe memoriæ ſtatim offerebant commiſi: ne in ijs perquirendis, quoties opus eſſet nimis elaborarem, neque enim ſperabam rerum

varietate in tantum poſſe opus excreſcere, ſiquidem cum huic rei intentius operam nauarē (quid enim labor non efficit?) tantum profeci, vt breui allatas vndique epiſtolas huiuſmodi notis ſcriptas amicis rogantibus interpretarer, vnde eam de me apud eorum animos admirationem excitaui, vt non defuerint literarum imperiti, qui hoc mihi non aliunde, quàm ex arte magica, vel alicuius numinis afflatu prouenire exiſtimarent, quod totum ratio contextus ex orthographiæ petita fontibus ſatis aperte indicabat. Sed vt videant, quibus regulis in his progrederer, quas collegeram per hos dies, dum animus grauioribus curis feriatus, leuioribus his ſtudijs incumbit, typis excudendum curare ſtatueram. Verùm cogitans quam varijs hominum iudicijs, & zoilorum obtrectationibus, qui ſui ingenij acumen in aliorum laboribus ſolent experiri, illi exponerentur, qui libros in publicum emittunt, ſtatui (lectores humaniſſimi) hoc opus tandiu apud me reſeruari, donec illud cum aliorum librorum claſſe, quorum nomina in noſtrę Encyclopediæ indice protulimus, ſimul obſolutum ederetur. Sed pluribus tandem rationibus neceſſe fuit conſilium mutare, cum enim huius operis fama vulgaretur, dum adhuc ſub incude eſſet, partim amicorum non paucis efflagitationibus, quos magna iamdudum legendi operis cupido inceſſerat, & partim inuidorum motus impulſibus, qui eius rei, cum à nemine hactenus fuiſſet pertentata, honorem hunc nobis inuidebant, commodum duxi rem vlterius non differre, ſed diligenter editionem feſtinare. Nos verò negotium hoc totum in duas partes diuidemus: ſcilicet occultè ſignificare, & ſignificata percipere, vni primum & ſecundum, alteri tertium & quartum librum dedimus. Signa, quibus ſignificamus, vocalia, ſemiuocalia, & muta, quomodo fiant, ex veterum & recentiorum præceptionibus, viſibilia, quæque viſum effugiant vniuerſo primo libro conſcripſimus, ſcripta

verò

verò literis charta exaratis, & quæ interceptorem eludant, quæ labore, quæque minime interpretari poſſunt, poſtremo, quæ non ſolum intelligi, ſed ne ſuſpicionem quidem inferant ſecundo libro docuimus. Tertio quomodo interpretari ſcripta debeant, exempla duo appoſuimus, vnde lector reliqua valeat interpretari. Demum quarto libro tabulas conſcripſimus, quarum auxilio verba facilius quæſita reperiri poſſint, ne quid facilitatis & diligentiæ huic negotio deeſſe videretur.

A

Abbatis Tritemij liber. 111
Aegyptij colũba ingratitudinẽ innuebant. 28
Aegyptij hippotamo iniquitatem depingebant. 28
Aegyptij res ſacras notis ſcribebant. 2
Aegyptij ſerpente mundum depingebant. 29
Aegyptij Sole & Luna deſcribunt annum. 29
Aelianus de columba internuncia. 141
Aenigma Dametæ 16
Aenigma de anno. 16
Aenigma de homine. 16
Aenigma de Termino Deo 16
Aenigma Menalcæ. 16
Aenigma quid. 16
Agrippæ de occulta philoſophia liber. 92
Alciati emblemata. 29
Alexãder tacita ãbage Epheſtioni ſilẽtiũ admonet. 27
Allegoria quid. 15
Ambagibus multa poſſe demonſtrari. 23
Amilcar igne hoſteſ decipit. 32
Amphibolia quid. 16
Antigrapho quando vtebantur antiqui. 6
Antiqui myſteria notis ſcribebant. 1
Antiqui neceſſarijs in rebus notis vtebantur. 8
Antiqui Poetę & philoſophi allegoricè loquebantur. 15
Antiqui vt occulte ſcriberent, notis ſcribebant. 4
Antiquorum ſcribẽdi modos vanos eſſe. 43
Antoninus occiditur ex prodita literę ſententia. 10
Antonomaſia quid. 15
Apuleius de numero trigenario. 36
& de notis magorum. 4
Ariſtarcus quando vtebatur aſteriſco cum obelo. 6
Ariſtoteles de generibus figurarum loquendi. 13
& de magicis opuſculũ. 88
Artabazi, & Timoxeni calliditas in mittẽdis epiſtolis. 140
Aſconius Pedianus de literis veterum. 6
Aſteriſco quando vtebantur antiqui. 6
Aſtrologorum notæ quæ. 6

Attali ſcribendi aſtus. 47
Auguſtini interpretatio in Sybillę carmina. 58
Auguſtus notas repperit breuitatis cauſa. 5. & 72
Auſonij ęnigma de hõine. 16
B
Beda de loquela per digitorum flexus. 35
Bracteæ alia forma. 110
Bractea perforata, qua ſcriptum obſcuratur. 107
Breuitas in ſcribendo valet occultationi. 68
C
Campani Romanos aſtu fallunt. 139
Capite, quæ ſignificare poſſimus. 22
Carmina, quæ præpoſtere legantur. 60
Carthaginēſibus clades. ex male occultato conſilio. 10
C. Cæſaris commentariorum liber. 140
C. Cęſaris ſcribēdi modus. 42
C. Cæſaris ſcribendi modus arguitur. 44
C. Cæſaris ſolertia in mittendis epiſtolis. 140
Chabaliſtarum ſcribēdi modus. 94
Chęremõ hieroglyphia ſcripſit. 3
Characteres ſi in ſcripto pauci quid faciendum. 181
Character vnus quomodo quatuor literarum poteſtate fungatur. 93
Chriſanon quando vtebantur antiqui. 6
Chryſippus quæ putat ambigua. 16
Chymiſtæ allegorice loquuntur. 15
Chymiſtarum notæ quæ. 7
Cicero de generibus figurarum loquendi. 13
Ciceronis obſcuritas in epiſtolis ad Atticum. 143
Ciceronis ſcribēdi modus. 43
Ciceronis ſcribendi modus arguitur. 45
Circulare ſcriptum quid. 70
Clandeſtina nuncia. 137
Claui quomodo ſcribatur, ſine qua ſcriptum aperiri non poſſit. 99
Cleonymi lacedæmonis aſtus. 140
Collo aliqua poſſe demonſtrari. 24
Colūbę literas deferētes. 141
Commodus occiditur ex male occultato conſilio. 11
Conſonantes finales quę. 152

Conſonantes frequentes quę. 152
Conſonātes in ſimplici ſcripto quibus regulis deprehendantur. 127
Conſonantes quæ. 152
Conſonantes quæ geminentur. 152
Conſonantes raræ. 152
Con ſonantes rariſſimę. 152
Cōſonātes ſimplices quę. 152
Cōſonātiū poteſtates quibus regulis venari poſſimus. 155
Cōtinuati ſcripti exēplū. 175
Continuati ſcripti partes quo modo dirimantur. 172
Cornelius Tacitus de Aegyptijs. 2
Corporis membra quomodo ſignificent. 22
Cruce duplici quomodo ſcribatur. 94

D

Delphinus anchora inuolutus quid ſignificet. 30
Demarati ſcribendi aſtus. 41
Dictio vna alteram ſignificet. 104
Diogenes de Cleobolo. 16
& de medio digito. 25
Diogenis literæ alio mire aſportantur. 11
Donatus de romanorum notis. 5

E

Echeneis telo contorta, quid ſignificet. 30
Emblemata quæ. 29
Ennius multas notas repperit. 5
& dictū in impudicam. 38
Epiſtolæ auibus aſportantur. 141
Epiſtolæ canibus gluciendæ dantur. 138
Epiſtolæ flumine quomodo deferantur. 140
Epiſtolæ in placenta occultatæ. 138
Epiſtolę lepore incluſæ. 138
Epiſtolę ligno includātur. 137
Epiſtolæ ouo includātur. 137
Epiſtolę ſagittis mittūtur. 140
Epiſtolæ ſoleis & baltheo occultatæ. 138
Epiſtola viridi ligno coaleſcat. 137
Erythreæ ſybillæ carmina de Chriſto. 59
Ezechiel de litera thau. 7

F

Facibus literas demōſtrare 34
aliter. 35
Fronte aliqua demonſtrari poſſe. 23
Frontinus de occultè mit-

tendis epiſtolis. 140. 141
Furtiuæ characterũ notæ quo modo pingantur. 61
Furtiuæ literarum notæ quæ ſint. 1
Furtiua ſcripta quæ non posſint interpretari. 96
Furtiua ſcripta quę poſſint interpretari. 61
Furtiuis notis ſcribere quid ſit. 53

G

Geber de chymicis occultè ſcripſit. 15
Gellius quos vocet ſcirpos. 16
de Lacedæmonum occulte ſcribendi modo. 40
de pœnu cuiusdam ſcribendi aſtu. 41
Genis aliqua demonſtrari poſſe. 23
Getę imperatoris cõmentũ. 5

H

Harpagi aſtus. 139
Hebræorum ritus in tradendis legibus. 18
Hecateus de notis ægyptiorum. 29
Hermes de chymicis obſcure ſcripſit. 15
Herodianus de Materniano. 11
de Cõmodo imperatore. 11
Herodoti oracula. 17
de Periandri ambage. 27
de Demarati aſtu. 41
de Hiſtiæi aſtu. 41 & . 140
Hieroglyphia grãmata quę. 2
Hieroglyphicis literis ſermonem exprimi poſſe. 28
Hieronymus de numero trigenario. 36
de literis Esdræ. 53
Hircij factum in aſportandis literis. 141
Hiſtiæi aſtus arguitur. 44
Hiſtiæi ſcribendi aſtus. 41
Hiſtiæus pœnas luit occultis notis non ſcripſiſſe. 9
Hippallage quid. 15
Homeri catena aurea. 15
Honorius Thebanus. 3
Horatius de breuitate verborum. 68

I

Iamblicus de Hermete. 3
Igne noctũ aliquid ſignificari poſſe. 31
In obeliſcis Aegypti literas hieroglyphicas inueniri. 3
Inſignia quæ. 29
Interpres qualis eſſe debeat. 144
Interpretẽ expedit nomẽ & ingeniũ ſcribentis ſcire. 149
Interpretem ingenioſum eſſe oportet

oportet. 144
Interpretem multarum linguarum oportet eſſe expertum. 145
Interpretem neceſſe eſt epiſtolę idioma callere. 127
Interpretem neceſſe eſt orthographiam callere. 145
Interpretem neceſſe eſt epiſtolam ſcribentis manu perſcriptam habere. 150
Interpretē proficiet ſi tractatam rē epiſtola nouerit. 149
Ioſippi vafricies in mittendis epiſtolis. 139
Iouij libellus de inſignib⁹ 30
Iſidorus quid nota. 1
& de antiquorum notis. 6
Iuſtinianus è libris legum notas abolendas ſanxit. 6
Iuuenalis de digito medio 25
de numero dextra computando. 36
& de columba internuncia. 141

L

Labijs aliqua poſſe demonſtrari. 24
Lacedæmoniorum ſcribendi aſtus. 40
L. Anneus Seneca opus de notis ſcripſit. 5
Leguleiorum notę quę. 6
Linus de philoſophia allegoricè ſcripſit. 13
Literæ accidit ordo, figura, & poteſtas. 53
Literæ albæ in nigra charta appareant. 50
Literæ aquis immerſæ appareant. 49
Literæ deliteſcentes conſpiciantur, & conſpicuæ deliteſcant. 49
Literæ digitorum geſtu demonſtrentur. 37
Literæ diu deliteſcentes noctu conſpiciantur. 46
Literæ igne conſpicuæ fiant virides, nigræ, & rubeæ. 48
Literæ in charta quomodo appareant. 48
Literæ in corporis parte aliqua appareant. 47
Literę indicio fucum quomodo demonſtrentur. 32
Literæ inuiſibiles 46
Literæ quæ luminis candelæ, vel ſyderis videntur. 50
Literæ quæ non niſi combuſta papyro videantur. 49
Literæ quæ prius non apparent videantur. 49
Literæ, quas euitare poſſumus, quæ ſint. 67
Literæ quot ſint. 151

✱

Literæ ſonitu demonſtrari poſſunt. 20
Literæ quæ ſint. 151
Literas corporis partibus demonſtrare. 38
Literas ouo inſcribere. 50
Literas raras eſſe & frequentes per ſe, & per accidens. 152
Literarum contextus qualis. 62
Literarum lineamenta. 61
Literarum proportio in quibus conſtet. 63
Litera vnde. 41
Liquidæ quæ. 152
Liuius de Tarquinij ambage. 26
Locutio circulatorum. 19
Lucanus de literis ægyptiorum. 3
Luculli vafricies. 140

M

Mocrobius de digitis Iani. 35
Magas igne rem ſignificat. 31
Male terminati ſcripti partes quomodo terminentur, & interpretentur. 176
Manetus de notis ægyptiorum. 29
Manibus occulte rem demonſtrari poſſes. 24
Manuenſes qui. 4
Marrhes cornix internuncia. 142
Medæa igne rem amicis ſignificat. 31
Mercurius de philoſophia allegorice ſcripſit. 13
Mercurius hieroglyphicis literis ſcripſit. 3
Methaphora quid. 13
Militares notæ quæ. 7
Minotaurus vexillo depictus quid ſignificet. 30
Monoſyllabarum cuitatio valet occultationi. 68
M. Varronis ænigma de termino deo. 16
Muſæus de philoſophia allegorice ſcripſit. 13
Muſicorum notæ quæ. 152
Mutæ quæ. 152
Muta ſigna quæ. 21

N

Nicearchi facetum dictum. 36
Notæ ad occultæ & breuiter ſcribendum repertæ. 2
Notæ quæ. 1
Notarij qui. 1
Notarum multiplex numerus valet occultationi. 68

Notis ſolum ſex vel quatuor ſcribere. 86
alio modo. 88
Notulæ pro dictionibus valent occultationi. 69
Nullæ literæ quæ ſint. 66
Nutum pro ſermone valere. 22

O

Obelo quando vtebantur antiqui. 6
Occultandi aſtus in pugillaribus. 41
Ocioſæ literæ quæ. 66
Oculis indicare rem occulte poſſe. 22
Ouidius de uerbis vultu ſignificandis. 22
de ſupercilijs loquentibus. 23
de puella nutibus quomodo loqui debeat. 25
de literis digitorum. 38
de literis vino protractis. 39
de literis non apparentibus. 48
& de aſportandis occulte literis. 138
Ori Apollinis liber. 29
Orpheus de philoſophia allegorice ſcripſit. 13
Orthographiæ contemptus valet occultationi. 68

P

Palamedis literæ. 54
Paucitas literarum valet occultationi. 67
Perieſtigmenon quando vtebantur antiqui. 6
Perſannius philargirus notas notis addidit. 5
Perſius de litera thau. 7
Per ſynonima ſcribendi modus. 110
Petri Valeriani liber. 29
Phœnices hieroglyphicis literis primi ſcripſerunt. 3
Platonis notæ. 5
de occultandis myſterijs. 18
de philoſophia occulte ſcripſit. 13
Plauti ſubtilitas. 59
Plinius de ui ſuperciliorum & frontis. 23
de digitis Iani. 35
ſuccus qui valet occultandis literis. 48
Plutarcus de notis antiquorum. 4
de prænominibus Romanorum. 5

de ſcythala. 40
Polyænus græcus. 47
Polybius de literis facibus occultandis. 32
Polycretes fœminę aſtus. 138
Pontanus de aſpiratione. 148
Prænomina notis antiqui ſcribebant. 5
Priapi occulta locutio. 60
Priſcianus de prænominibus romanorum. 5
Probi Grãmatici libellus de notis. 43
Puella amanti quomodo loquatur. 38
Pueri & mulieres quomodo notis occulte ſcribant. 95
Puluere in die ſignificare. 31
Pugillarijs literas celare. 41
Pythagorici de chymicis occultè ſcripſerunt. 18

Q

Quintilianus de generibus figurarum loquendi. 13
& de ſignis corporis. 22

R

Ratio vſus tabularum continuati ſcripti. 219
Ratio vſus tabularum ſimplicis permutationis. 203
Ratio vſus tabularum ſcripti Rotæ. 223
Regulæ quibus ſimplex permutatę figurę modus deprehendatur. 153
Regulis quomodo vti debemus interpretandi ſimplicis permutatę figurę modus. 163
Romani in vexillis Minotaurum pingebant. 30
Rotæ absq; inſtrumento ſcribi poſſe. 87
Rotæ conſtructio qualis. 70
Rotæ cum ocioſis literis figura. 79
Rotæ indiſſolubilis figura. 83
Rotæ inſtrumento quomodo vtendum. 74
Rotæ ſchœma. 73
Rota in ſcribendo error quomodo deprehendatur. 75
Rota quæ ſit. 70
Rota ſcriptum aliud ocioſis literis inuolutum quomodo deprehendatur. 195
Rota ſcriptum aliud ocioſis literis inuolutum quomodo interpretetur. 197
Rota ſcriptum continuatum interpretandi exẽplum. 193
Rota ſcriptum continuatum quomodo deprehẽdatur. 192
Rota ſcriptum continuatum quomodo interpretetur. 193
Rota ſcriptum continuatum valet occultationi. 77

Rota ſcriptum dolis & fallacijs occultare. 77
Rota ſcriptum ocioſis characteribus inuolutũ aliud interpretandi exemplum. 199
Rota ſcriptum ocioſis characteribus inuolutum quomodo deprehendatur. 195
Rota ſcriptum ocioſis characteribus inuolutũ quomodo deprehendatur, & interpretetur. 197
Rota ſcriptum ocioſis literis obſcurari. 78
Rota ſcriptum quibus regulis deprehendatur. 182
Rota ſcriptum quomodo indiſſolubile fiat. 82
Rota ſcriptum quomodo interpretetur. 183

S

Saladini euentus in aſportandis literis. 142
Scribendi modus rudibus hominibus aptus. 93
Scribendi modus tranſpoſitione literarum. 55
alia ratio. 56
Scribendi ratio in quibus verſetur. 61
Scribendi ratio, qua infinitis propemodum characteribus ſcriptũ variari videatur. 89
Scripti obſcuritas in quibus conſtet. 39
Scripti prius doli ſpecies attendenda. 146
Scriptum multiplici dolo inuoluatur. 84
Scriptum ocioſis characteribus inuolutũ quomodo deprehendatur. 177
Scriptum ocioſis characteribus inuolutũ quomodo interpretur exemplum. 179
Scriptum ocioſis literis inuolutum quomodo manifeſtetur. 177
Scriptum, quod claue claudatur quomodo fiat. 99
Scythalę ſcribendi modus arguitur. 44
Scythala quæ. 40
Scythæ tacita ambage Perſas admonent. 27
Semiuocales quæ. 152
Semiuocalia ſigna quæ. 20
Sermo quomodo ſub alio occultetur. 19
Signa quæ. 12
Simonidis literæ. 54
Simplex cur ſcribendi modus dicatur. 64
Simplex occultãdi modus. 64
Simplex ſcribẽdi modus dolis & fallacijs occultandi. 65

Simplicis occulti ſcripti permutatæ figuræ exemplum. 166
Sinon igne rem ſignificat. 31
Socrates de occultandis myſterijs. 18
Solomon de literis digitorum 38
Soſipater de prænominibus romanorum. 5
Suetonius de notis antiquorum. 4
Suniator in pœnas incidit notis male conſilium occultaſſe. 19
Supercilijs occulte demonſtrari poſſe. 23
Syllabarum tranſpoſitio in dictione valet occultationi. 20
Symbola pythagoreorum aliqua. 17
Synonimorum tabulæ. 144

T

Tabella ad literas facibus demonſtrandas. 35
Tabulæ dictionum continuati ſcripti. 183
Tabulæ dictionum ſcripti rotæ. 186
Tabulæ dictionum ſimplicis permutationis. 205
Tamerlanus tacita ambage obſeſſis deditionem ſignificat. 27
Tarquinius muto ſigno Gabinorum mortē ſignificat. 26
Terentius de fronte. 23
Theophraſtus de viridi ligno occludendis literis. 139
Tibullus de notis vino protractis. 39
Timoxenus Sicioneus pœnas luit literas non occultaſſe. 9
Titi Veſpaſiani inſigne. 30
Tito & Tiberio obfuit literas non occultaſſe. 9
Titus Veſpaſianus notis multa exprimebat. 4
Tranſpoſitione literarum occulte ſcribi poſſe. 54
Tranſpoſitione literarū ſcriptum indiſſolubile fiat. 96
Tranſpoſitione quomodo ſine ſuſpicione ſcribatur. 57
Triphonis ſolertia. 21
Trogus de Suniatore hiſtoria. 11
Tullius Tiro repperit multas notas. 5

V

Valerius Probus ſcripſit de notis Romanorum. 5
Vegetius de tribus ſignis. 12
Verba permutatis & additis

ſyllabis occultare 20
Verba quomodo pictura exprimamus. 19
Verbi eiusdē repetitio valet interpretationi. 69
Vergilij ſomni portæ. 15
& de Sinonis ſigno. 32
Victruuius de Triphone. 21
Vocales quæ. 152
Vocalia ſigna quæ. 13
Vocalium poteſtas quibus ſignis acucupemur. 162
Vſus alieni ſermonis qualis. 18
Vultu quæ ſignificare poſſimus. 22

Z

Zipheræ vulgò quæ. 1

SERIES CHARTARVM.

† * A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z Aa Bb Cc Dd Ee.

Omnes ſunt duernæ excepta Ee, quæ eſt ternio.

ERRATA SIC CORRIGITO

		corrige
pag. 10	Antonin.	Antonini.
pag. 15	Paehtontem	Phaetontem
pag. 16	vtrunque	vtrunque
pag. 16	quadruples	quadrupes
pag. 36	Aplueius	Apuleius
pag. 39	tenni	tenui
pag. 39	obre	orbe
pag. 47	Polybius	Polyænus
pag. 48	fit	fiet
pag. 62	qnam	quam
pag. 76	CAPVT. VIII.	CAPVT. X.
	85.	89
pag. 181	Sriptum	Scriptum
pag. 201	TERTIIS.	TERTII.
pag. 228	anguſte	anguſte.

Auctoritate, & Licentia R. D. Aloyſij
Campagnæ Epiſcopi Montis Peluſij,
ac Neapolitanę Dioceſis Vicarij.

IOAN. BAPTISTAE PORTAE NEAPOLITANI DE FVRTIVIS LITERARVM NOTIS

LIBER PRIMVS.

Quid ſint furtiuæ literarum notæ.

CAPVT I.

FVRTIVAS notas politioris literaturæ viri eas literas appellant, quæ artificio huiuſmodi confictæ ſunt, vt nō poſſint ab alio, quàm ab eo, cui literæ deſtinantur, interpretari. Quod ſi rectè nobis animaduerſum fuerit, id nomen literis illis cōgruere plane videbimus, quas noſtrates vulgò ZIFERAS nominant. Has igitur furtiuas literas ſi maiorū noſtrorum monumenta percurrentibus, licebit quicquam animo coniectare, nil aliud, niſi notas eſſe dicemus, quibus vel occulte vel breuiter aliquid rei gnaris, quibus rem exploratam volumus, manifeſtamus. Notas verò appellamus, quod literas, ſyllabas, & dictiones (vt Iſidorus ait) præfixis characteribus notent, & legentiū animos ad ſignificationū notitiam reuocent, quò fit, vt qui eas ſcribant, notarios appellemus. Quod ſi earū vſum perſpexerimus, his tantum rebus eas inſeruire dicemus, cuiusmodi ſunt res ſacræ, occultarūq; rerum ſcientiæ: ſiquidem ne à prophanis, nec dum ſacris illis mediocriter initiatis illæ violentur, neùe abdita detegantur myſteria ea ſæpe ignorabilibus characteribus, & ſymbolicis quibusdam figuris à maioribus tegi, & occultari conſueuerunt. In arduis quoque rebus, magniſque negotijs, vt pote ciuitatum obſidionibus, arciū expugnationibus, pon-

tificalium ſuffragiorum comitijs, in amoribus etiam, alijsque id genus ad ſecuritatem vtemur: quoties enim expedit regibus, eorum vicarijs abſentibus, doli conſcijs, alijsue alijs in rebus occulta noſtri animi conſilia exponere, ne literæ ab exploratoribus, graſſatoribus, præſidibus, qui oportunis locis diſpoſiti adhibentur (longe enim Regum & Principum ſunt manus) interceptæ, occulta illis conſilia detegāt, in maxima præcipue temporis licentia, cum delicta vetare nemo audeat, ad earum vſum, vt nobis cautionem præſtent, confugiemus. Præterea breuitatis cauſa inductæ ſunt, vtputa ſi quid compendioſe ſcribendum ſit, ne verborum, nominumque crebra repetitio in ſcribendo tædium afferat, vtque minori cum labore poſſit quicquid opus ſit, arctius comprehendi. Non immerito igitur in his notis excogitandis multorum diuexata ſunt ingenia, quorum quamplura ſuper ea re commenta ſuis locis proſequemur.

Quod furtiuis hiſce notis vſi ſunt, qui res ſacras & occultas ſcientias ſcripſerunt.

CAPVT. II.

AEGYPTII ſacrorū antiſtites, vt Cornelius Tacitus ait, veriti ne ſacra locum inter prophana ſortirentur, ænigmaticis illa quibusdam ſcalpturis & characteribus contegebant, inuiſibilia enim per viſibilia rerum myſteria ſignificantes, nefas arbitrabantur facile ſic ea literis committere, vt poſſint à communi & indigna plebe violari. Vnde ſuas literas communes habebant, quas omnes perdiſcerent, ſed quas appellabant ſacras, ſoli nouerant ſacerdotes, à parentibus priuatim acceptas. Apud Aethiopes etiam, quorum coloni fuiſſe videntur Aegyptij, ijsdem omnes vtebantur figuris, cuius generis literæ hieroglypha grammata nuncupant,

quod ijs notis ſacrarum rerum myſteria traderentur. Chære mon etiam fuiſſe traditur, qui hieroglyphia ſcripſerit. Sunt tamen qui putent, cum per animalium figuras ſenſus mentis Aegyptij effingerent, non dum vſitatiſſimam literarum & ſcripturæ rationẽ extitiſſe. Verùm ſic mos hic ſcribendi antiquiſſimis temporibus inualuit, vt vetuſtatis monumẽta omnia in columnis, quę in Mineruæ, aliorumq́ue Deorum templis erant poſitę, huiuſmodi notis ſignarentur: cuiuſmodi columnas multas fuiſſe ab Hermete Triſmegiſtro inſcriptas Iamblicus alijq́ue teſtantur. Legitur etiam Mercurius Deificam viam & anagogicam ad diuina hieroglyphicis literis perſcripſiſſe, quas poſtea in adytis Aegyptiæ vrbis, quã Soin dicunt, Bithis propheta inuentas, Ammoni Regi interpretatus eſt. In obeliſcis quoque Seſoſtridis et Semnoſernei, qui ex Aegypto in vrbem deuecti ſunt, per huiuſmodi notas rerum naturæ interpretationẽ adnotatam eſſe Plinius & Strabo teſtãtur. Vnde Aegyptiorũ Theologiæ ænigmata propter obſcuritatem (Iamblicus ait) diuinæ ſapientiæ muſa, vt ſoluantur, indigere. Hi nãque in huiuſmodi Myſtagogia vniuerſi naturam, ac Deorum architecturam imitati, myſticarum & latentium intelligentiarum quaſdam imagines ſymbolicis nutibus aperiunt, & antiquiſſima etiamnum vetuſtatis monumenta immanibus impreſſa ſaxis cernuntur, qualia me olim interpretari memini. In hanc ſententiam Lucanus doctiſſime ita breuiter canit.

,, Phœnices primi: famæ ſi creditur, auſi
,, Manſuram rudibus vocem ſignaſſe figuris.
,, Non dum flumineas Memphis contexere biblos
,, Nouerat, & ſaxis tantum volucresq́ue, feræq́ue,
,, Sculptaque ſeruabant magicas animalia linguas.

Quoſdam ſibi etiam Magos characteres effinxiſſe, & reperiſſe vidimus, quibus ſuam ſcientiam ab uſu et vulgarium lectione vendicarent, vt quisque in Honorio Thebano & alijs

videre poterit. Apuleius de his notis ſic meminit.
„ De opertis adyti profert quoſdam libros, ignotis literis
„ prænotatos, partim figuris huiuſcemodi animalium con-
„ cepti ſermonis compendioſa verba ſuggerentes, partim
„ nodoſis,& in modum rotæ tortuoſis,capreolatimque cō-
„ dēſis apicibus à curioſitate prophanorū lectione munita.

Quod his etiam notis ſcribunt, qui velint compendioſe ſcribere.

CAPVT. III.

VETERES quoque, vt in ſcribendo celeritas in prōptu eſſet,ſibi vulgares notas quaſdam præfigurarunt ex arbitrio, vt cum in ſenatu adeſſent, illis vſi ſic breuitatis cauſa ſcriberent,& Ciceronis ætate ab anagnoſtis epiſtolæ et orationes ſcribebantur, vt ne verbum quidem exciderct, & quicquid per contentionem in iudicijs dicerent,librarij complures, vel manuenſes exciperent,eos autem his nominibus vocabant,quorum miniſterio à manibus vtebantur,idque dīuerſis inter ſe partibus. Apud Plutarchum etiam legimus ex Catonis orationibus illam, quam is in coniuratos Catilinæ contra Cæſaris ſentētiam habuit,hoc modo exceptam,& ad ſua vſque tēpora ſeruatam ſolam ſic extare. ſic & ſenatorum ſententias, dum recitarentur breui ſcripto multa comprehēdēte,exceptas fuiſſe. Nec ſolum in Senatu,ſed etiam in ſcholis olim pleraque dictabantur diſcipulis excipienda,ita vt,licet incommode, notulis tamen & lineamētis compendioſe ſcriberent. Et Suetonius refert Titum quoq; Veſpaſianum pluribus notis verba excipere velociſſime ſolitum more notariorum. Vt celeriter quoq; verba comprehenderent,nominum verborumque primas literas notabant,vti nunc in monumētis hiſtoriarūque libris ſatis liquet. Sic C R ciuē romanū ſignificabant, O P oportere, A B V C ab vrbe condita,

Sic P P P P E S S S E V V V V V V V F F F F primus pater patriæ profectus eſt, ſecum ſalus ſublata eſt, venit victor validus, vicit vires vrbis veſtræ, ferro fame flamma frigore, vt apud Valerij Probi libellũ de Romanorum notis interpretandis videre licet, quem multis poſtmodum notis Petrus Diaconus auctiorem reddidit. D I L V A etiam ſignificari volebant, de iſto lapide inuenies aurum, his etiam notis D T dumtaxat denotatur. Huiuſmodi notas Ennius mille & centũ induxit, Sed Romæ Tullius Tyro Ciceronis libertus in hunc modum figuras præpoſitionũ adinuenit, & poſt hunc Perſannius Pilargirus & Aquila libertus Mœcenatis alias addiderunt, Deinde Lucius Anneus Seneca coniuncto omnium, digeſtoque, & aucto numero opus effecit ad quinq; millia prolatũ. Refert etiam Aelianus Spartianus ad Conſtantinum Auguſtum de imperatore Geta lepidum & vrbanum commentum, quo in conuiuijs agendis vtebatur, quoties enim is vellet L. Luculli cœnas imitari, conſuetudinem hanc in conuiuijs ſeruabat, vt notulis intelligi vellet pro apportandis ferculis. Nam ſicubi in prandio exhiberi voluiſſet Pauos, Porcellos, Piſces, & Pernas, ſic apponebat P P P P, ſi Farcta, Faſianos, & Ficus, F F F ſcribebat, & pari literarũ ordine alia varij generis edulia deſignabat. Auguſtum quoq; apud Suetonium, cum per C S ſcribi antea cõſueuiſſet, tali charactere X breuitatis cauſa vſum legimus, quod ad noſtrã vſq; ætatem vſu manauit, eundemq; Z characterẽ ex Græcis mutuatum fuiſſe, ne in ſcribẽdo duplex S S tædium afferret. Erãt & romanorum prænomina notulis perſcripta, vt in nummis argenteis, & antiquiſſimis marmoribus apparet, & Plutarchus, Soſipater, Donatus, & Priſcianus teſtãtur. Quædam etiam ſcripturarum notę apud celeberrimos ſcriptores inueniuntur, quarum ad breuiter quippiam denotandum in ſcripturis plurimis eſt vſus, inter quas ſunt Platonis notæ, ſiquidem is ad dogmata, peculiareſque opiniones denotãdas,

duplici XX vtebatur, duplicique περιεστιγμενον ad electiores
quasdam ſententias, ornatuſque verborum, & aſteriſco ad
dogmatum conuenientiam. Sic obelum iſtum ← in verbis
& ſcientijs ſuperfluè iteratis, ſiue falſitate notatis, vt quaſi ſa
gitta iugulet ſuperflua, & falſa confodiat, veteres appoſue-
runt: & antigraphum ↄ vbi in tranſlationibus diuerſus ſen
ſus habetur, hoc etiam aſteriſco cum obelo ←* Ariſtarchus
in verſibus vtebatur, qui non recte ſuo ordine fuiſſent diſpo
ſiti. Chriſanon ☧ etiam ab omnibus ex arbitrio ad aliquid
notandum adiungitur. Sunt & alia, quę in ethimologijs Iſi-
dorus memorię prodidit. Nec minus in omnibus ſcientijs vi
dere licet, vt in libris legum, vbi ſuorum verborum notæ fi-
gurantur. Apud veteres enim mos fuit, vt in peragendis cau-
ſis rem certis literis denotarent, notas enim condemnatio-
nis, & abſolutionis conſtituerunt, vt ab Aſconio Pediano re
cte animaduerſum eſt, ſiquidē damnatus K litera denota-
batur, abſolutus verò A. Et de iudicio recuperatorio in ve-
terū notis & elogijs à notarū magiſtris ſic ſcribi ſolitum eſt.
Q E R E T P I R D T Q P D T D D P F. Quāti ea res
erit, tantæ pecuniæ iudicium recuperatoriū dabo, teſtibusq;
publice dumtaxat decem denunciandi poteſtatem facit.
E alij per ω ſupremam literam mille notabant, per duo
etiam K K calumniæ cauſa, per D M dolum malum, & per
I E iudex eſto. Sed has iuris notas Iuſtinianus imperator po-
ſtea à legum libris abolendas ſanxit, cum multi ingenio cal-
lidi per eas ignaros deciperent, vnde ad vitanda incommo-
da literas legibus inſcribēdas mandauit, ne amplius fraudes,
ambageſque huiuſmodi notæ inducerent, extant tamen ad-
huc hæ figuræ § & ff, quarū altera paragraphos, altera di-
geſta deſignat. Sunt & aliæ multæ, quarum in libris legum
maximus eſt vſus. Idem quoq; in mathematicis præſertim
aſtrologia, in qua etiamnum harum figurarum reliquiæ ma-
nent. Veteres enim aſtrologi, vel quod ſuam diſciplinam tan

quam diuinam & ſacram vulgo occultare quæſierint, vel quod cœleſtia ſigna ab Aegyptijs (vnde ferũt eam primum manaſſe ſciẽtiam ob aeris obſequium) figura dignoſcerẽtur, vel quod breuiter ſcriberent, illas induxerunt, ſuasque figurant ἀποδείξεις. Arietem enim & Taurum ♈ ♉ à cornibus tali charactere præfigurant, ſic ♊ Geminos ab eorum amplexibus, Leonem Scorpionem & Capricornum à cauda pingunt ♌ ♏ ♑, à ſpica ♍ Virginem, à bilance ♎ Libram, & Sagittarium à ſagitta ♐, nec diſſimili ratione Saturnũ à falce ♄ vel ab incuruitate, à ſceptro ♃ Iouem, à claua vel ſagitta ♂ Martẽ, à fulgore & radijs ☉ Solem, à ſpeculo ♀ Venerẽ, à caduceo ☿ Mercuriũ, à creſcẽtibus & decreſcentibus cornibus ☽ Lunam. Sic & horũ aſpectus, triplicitates, & octauę ſphærę configurationes notant. Chymica quoq; ars ijs vtitur, vt obſcurè ſimplicia deſcribat, quæ non niſi à prudentum lectione vindicentur. Ammoniacum itaq; ſalem chymici delta △ litera notant, arſenicum ☍, ſic auripigmentum, & huiuſmodi reliqua, quę ſuis modis recẽſere ſuperuacanei laboris eſſet. Nec Muſici ſuis carent notulis, ad tempus ſiquidem menſuramque denotandam diuerſos excogitauere characteres, vt in eorum libris planè videre eſt. Erant & militares notæ apud veteres, in breuiculis enim, quibus militum nomina cõtinebantur, propriæ erant, in quibus duces militum numerum, quot ex ijs ſupereſſent, quotque in cladibus occubuiſſent inſpicerent, nam qui ſupererãt T thau verſiculi initio notabãtur, qui verò ceciderant θ thita, quaſi haberent per medium telum Martis ſignum.

„ De thau, quod ſalutaris ſit nota, legitur in Ezechiele: Et „ ſcripſit thau ſuper frontes virorum gemẽtium. Eoque modo θ thita damnationis & mortis erat nota. Perſius ad id.

„ Et potis es nigrum vitio præfigere Theta.

Si pueritiã denotare vellent, lamda litera λ veteres vtebantur, ſic & ad deſignandam ſtipẽdiorum largitionem propriæ

erant notæ. Quare colligendum eſt, omnes ſcientias proprios ſibi characteres aſciuiſſe, quibus occultius, breuiusque ſcientiarum materiæ traderentur.

Quod his notis ſcribere præcipue ſolent, qui magna negotia tractant, quamq; earum cognitio vtilis ſemper, & neceſſaria extiterit.

CAPVT. IIII.

QVOD in rebus neceſſarijs ijs notis maiores vſi fuerint, clare inferius demõſtrabimus, cum modos referemus, quibus illi ſecreta tractaturi perſcriberent, nam vel alieno & ignoto idiomate loquebantur, vel diuerſis characteribus, diuerſiſque eorum trãſpoſitionibus, vt à C. Cæſare, ab Auguſto, & à Cicerone poſtmodũ factum referemus. Sed primo quãtum harum notarum ars vtilis ſemper, neceſſariaq; extiterit, indicabimus, vt ijs, ſi qui ſunt, qui hanc memorabilẽ induſtriã ſenſa occultãdi, & ad literarũ diuerſos ſonos, ſuæ characterum notæ accommodentur, quaſi inutilem & vanam aſpernãtur, & propterea in eam inuehuntur, obuiemus. Quid enim vtilius profectò, præſtantiusque eſſe poteſt, quàm magnis in rebus, quarum ſi occulta conſilia proderentur, maxima eſſent ſubeunda diſcrimina, ante ſibi quempiam cauere, vt non modo miſſæ literæ non intelligantur, ſed ne doli quidem ex ſe ſuſpicionẽ relinquant? quo fiet, vt ijs indetectis, & rerum poſſit is pericula effugere, & ſui facile voti compos euadere? Sed ne interim tormenta locum habeant, vt veritas exigatur, quo aſtu poſſit præcaueri, ne literæ intercipiantur, poſt traditos nouos cõponendi modos, indicabimus, atq; alienas in ſe paratas fraudes ſic agnoſcere, vt fruſtratis ijs, facile poſſit ſe à damnis & inſidijs omnibus eximere. quod quantum afferat momenti pro ipſa negotiorum qualitate extimabitur. Negotia huiuſmodi permulta, magnaq;

gnaq; eſſe poſſunt, cuiuſmodi ſunt res priuatæ, amantium, aliorumque pontificum præterea comitia, hoſtium conſilia, aliaque eius generis permulta, quorum innumeri poterunt caſus euenire. Sed vt res exemplis comprobetur, non inopportunū exiſtimo hoc in loco materiam ab hiſtoricis, tum græcis, tum latinis petere, à quibus facile diſci poterit, quantis fuerint in malis verſati, qui in magnis rerum negotijs, in quibus oportebat conſilia occultari, non ab ijs remedijs ſibi cautionem quæſiuerunt, tum verò quanta cum dexteritate impune res ſuas peregerunt, qui ſibi præcauētes, ad eorum adminicula confugerant. Narrat itaq; Herodotus Hiſtiæum ad Perſas, qui Sardibus commorabantur, quique de rebellione antea ſecum fuerant collocuti, literas miſiſſe, easq; tabellario cuidam Hermippo Artaniteo dediſſe, verum eueniſſe, vt is literas, non quibus deſtinabantur, ſed Artapherni redderet, quo factum eſt, vt Artaphernes dimiſſo nuncio, & Perſarum reſponſo relato, omne proditionis conſilium detexerit, & de Perſis poſtmodum ſupplicium ſumpſerit. Idem fermè etiam Timoxeno Sicioneo contigit interceptis literis, quas ad Artabazum vulgatis characteribus ſcriptas dederat: ſiqui dē conuenerat interutrūq; vt exiguus libellus telo ſuſpenſus ad conſtitutū locū emitteretur, cū itaq; ſagittā Timoxenus dirigeret, vt Artabazo ciuitatem oppugnanti inſidias ſignificaret, fruſtrante ictu, humerū cuiusdam Potidæatæ percuſſit, ad quem ſaucium, cum turba, vt aſſolet fieri, concurriſſet, ſubito reuulſa ſagitta, proditionis fraus detecta eſt, & grauiter in proditorem animaduerſum. Nec minus Tito & Tyberio Bruti filijs non occultati conſilij temeritas obfuit, quamuis culpa non in literis ſolum, ſed in negotiorum etiam oſtentatione videatur conſtitiſſe, poſtquam literæ, quas ad Tarquinios de conſulibus trucidandis, deque vrbe capienda legatis dederant, detecta per ſeruum fraude, ad P. Valerij, qui & author publicæ libertatis fuerat, manus peruenerunt, ſi pectoris

enim arcanum intra animi potius ſepta ſimulatione, quàm in verborum & ſignorũ oſtentatione poſuiſſent, & literæ ignotis characteribus fuiſſent exaratę, neq; fortaſſe euẽtus fruſtratus erat, neq; illi pœnas capitali ſuplicio luiſſent. Paulo verò cõſultior Suniator opibus inter Pœnos, authore Trogo, ſua tempeſtate primarius, quamq̃ nec eius conſilium comprobauit euẽtus. is enim cum aduerſus Siculos à Carthaginẽſibus bellum inferretur, quod grauiter Annoni, qui exercitui præerat, eſſet infenſus, literas ad Dionyſium miſit, non patrio, ſed græco ſermone perſcriptas, quibus illi apparatũ, aduentumq; exercitus, & ducis ſegnitiem indicabat: Verùm euenit, vt ab Annone gręcæ linguæ nõ ignaro deprehenſis literis & Carthaginẽ remiſſis, proditionis conuictus, capitali pœna plecteretur. Eadem fermè literarum temeritas effecit, vt nõ ſperatus euentus interimendi Macrini, ſed Antonini cædes Macrini conſilio patrata ſequeretur: Refert itaq; Herodianus Maternianum, ſiue re vera id ex certis cõiecturis aruſpicum & vatum acceperit, ſiue Macrinum peroſus ſcripſerit, Antonino per literas nunciaſſe, vt Macrinum, qui imperio inſidiaretur, de medio tolleret, verum redditis literis Antonini negligentia contigiſſe, vt ipſe aurigandi ſtudio intentus, literas Macrino legendas traderet, iubens vt ſi quid in ijs momenti eſſet, ſibi poſtea renunciaret, is itaq; percepto nuncio, qui ad ſuam perniciem tendebat, veritus Antonini ſæuitiam, ne aliàs prius de ea re nuncius veniret, Martialem centurionem, qui fuerat à Principe iniurijs affectus, in eius necem deſtinauit, à quo paulo poſt pugione percuſſus & occiſus eſt, quòd ſi literæ obſcuriùs fuiſſent perſcriptæ, Macrinus de re fortaſſe, quia non erat nihil veritus, nec epiſtolæ ſententiam percipiens, Antonino literas reddidiſſet, eoque modo, neque nuncius in eum damnum vergiſſet, cui fuit alioquin vtilitatem allaturus. Huc ſpectat & Carthaginenſium clades à Romanis Claudij ductu, quæ eadem

negligentia literarum prouenit, illata. Is enim conſul interceptis hoſtium literis, cum Asdrubalem appropinquare cognouiſſet, caſtris ſub legati cuſtodiam relictis cum exercitus parte Picenum & Senam peruenit, vbi cum altero collega iunctis copijs propè Metaurum flumen Asdrubalem adortus, tam ſecundo prælio conflixit, vt ad ſexaginta ſex hoſtium millia ea die cæſa referantur. Non diſſimile eſt his, quod Commodo imperatori ab Herodiano eadem ex cauſa traditur eueniſſe: hic enim cum in libello, quales de phylira fiunt, quos ea nocte mortis ſuplicio addixerat, deſignaſſet, eumque in cubiculo depoſuiſſet, neminem illuc ingreſſurum ratus, puſio quidam, qui illi delicatiſſimo erat oblectamento, inter balnea & crapulas occupato Commodo, cubiculum ingreſſus, ſumptus in manus libellum, foràs eduxit, qui cum forte in Martiæ amicæ manus incidiſſet, agnito illa Commodi ſcripto, vbi funeſta contineri nouerat, ac ſe primam peti, Lætumque & Electum ſubſequi, multorum præterea futuram cædem, eos omnes conuocauit. hi veneno primum rem agere decernunt, verùm cum res ex voto minimè contigiſſet, in ipſo poſtmodum cubiculo ſtatim ſtrangularunt, ſic ille negligentiæ ſuæ pœnas dedit. Liquet ex his exemplis non parum ſcribentis, & eius ad quem ſcribitur intereſſe arcana tuto literis committi, varij enim caſus, diuerſæque fortunæ ſolent contingere, quibus ſecreta conſilia poſſunt in inimicorum notitiam peruenire, eoque modo nec res ſuos ſortiri effectus, nec earum authores impunitos euadere. Placet propterea tot exemplis poſtremum miri euentus adijcere, quotuſenimquisq; exiſtimaſſet tabellario, qui ad Dionyſium proficiſcebatur de Dione literas perferente, caſum eiuſmodi potuiſſe contingere? vt poſitas in ſacculo literas, in quo & carnis fruſtrum reponebatur, ſopito tabellario per noctem in ſylua carnis odore lupum inuitatum, literas ſimul cum

carne extraxiſſe,& mordicus aſportaſſe,donec Dionis amici in ore lupi literas cognoſcẽtes exciperent & legerent, remque omnem Dioni indicarent. Sed longum eſſet ſingula per immenſum hiſtoriarum corpus diffuſa exempla percenſere, ex quibus clarum eſſe poſſit, quantum literas ſine dolo ſcribentibus obfuerit,quantumque ex aduerſo profuerit literas occultatas fuiſſe. Nobis verò,qui hæc ſcribimus ſæpenumero contingit in hoc amicis gratũ officium præſtare, dum interceptis huiuſmodi doloſis literis, ijſque interpretatis, eos ab inſidijs,quę parabãtur auertimus,alioquin facile incurriſsẽt.

Diuiſio furtiuarum notarum, & primo de vocalibus ſignis.

CAPVT. V.

QVAM vtilis, quamq; neceſſaria furtiuarum notarũ ars ſemper extiterit, ſuperiori ſermone tradidimus, modos nunc occulte animũ indicãdi exponere, iam tẽpeſtiuũ videtur. Sed vt quæ diſcreta ſunt, facili ordinataq; ſerie procedant, primum omnium modorum furtim ſignificandi diuiſionem ſtatuemus, eamque ſic in partes ſecabimus, vt ſua cuiq; tractatio reddatur,& accommodetur. Furtim igitur animum indicandi modi,vel exaratis in charta characterum notis,vel ſignis effinguntur. Signorum nos in pręſens tractationem aggrediemur,eorum præſertim,quæ memoria ſuggerit, quod vbi abſoluerimus, ad nouos diuerſoſque characteres effingendos ſecundo libro procedemus. Signa igitur infinitis propemodum modis, vel vt tempus locus & neceſſitas exiget,cõminiſci poſſumus: ea Vegetius rei militaris author trifariam diuidit,cuius nos partitione cõtenti, ad eas partes omnia ſigna referemus, quæ quantum momenti ad rem militarem afferant,eius verba declarant. Nil magis (is ait)ad victoriam proficere,quàm monitis obtemperare ſignorum, cũ voce ſola inter pugnãtium tumultus, neq; quid faciendum,

neq; a quo abſtinendum ſit, percipi poſſit. Antiquitus ergo gentium omnium vſu receptū eſt, vt tribus ſignis, vocalibus nempe, ſemiuocalibus, & mutis in bello omnia ſignificarent duces, quæ ille diuiſis copijs cognoſci iubet. His ſignis occulte animum cuiq; indicare poſſumus, quare furori ſimile eſſe videtur ſibi aliquem perſuadere, tam circumſpectum hominem eſſe poſſe vt ſe à furtiuo quouis ſcripto, abditaque machinatione tueri poſſit, nam aſtās quilibet, vel procul diſtans loquitur, & factum nunciat, vt non ſolum a nemine percipiatur, ſed ne ſic quidem ſignificari quippiam poſſe qui videat, exiſtimet. Sed nunc ad rem accedamus, & vocalia primum, mox reliqua ſigna proſequamur. Vocalia igitur ſigna dicuntur ea, quæ voce efferuntur, eaq; multiplices occultæ animi ſignificationes exhibētur. Huius loci videntur eſſe ſchœmata, quibus ſenſus à proprio ſermone, dum in occultiorem transfertur, obſcurior fit, quę quamuis proprie ad Rhetorē ſpectent, ea nos tamen nō vt ab oratore tractantur, ſed vt ad præſentem materiam pertinere videntur, indicabimus. Harum loquendi figurarum, & ſi complura genera eſſe nō ignoro, vt ab Ariſtotele, Cicerone, & Fabio primarijs artis dicendi authoribus eſt traditum, eas tantū nos ſolum attingemus, quæ frequētius hac in re ſolent euenire. Omnium itaq; primum ſe offert ea tranſmutandi latini ſermonis ratio, quam græci methaphoram, latini trāslationem vocant, ea quoties materia grauioribus poſtulat verbis exornari, oratores dignitatis cauſa vtuntur, vt cum ipſa pariter aſſurgat oratio. Verum nolunt huiuſmodi figuras in oratione in longum duci, qui de ea facultate præcepta tradiderunt, contenti vt ſingularia verba translata ſolum ſuis locis tanquam gemmæ orationi aſpergantur; nos verò, qui non ornatū orationis quærimus, ſed obſcuritatem, vt pote qui non ea audientem, vel legentem delectet, ambimus, ſed vt in ſcripto vel ſermone conſilia tegantur intēdimus, tam longas eſſe pręcipimus, vt

vel tota oratio (niſi aliæ adhibeantur figuræ) in ſola trãſlatione conſumetur. Metaphoricus ſiue tranſlatus loquendi modus erit, vt ſi quis materia, de qua tractaturus eſt cum re alia collata, eius membra cum qua cõparat, aptè ad rei partes exprimẽdas, de qua fit comparatio trãſportet; vt exempli cauſa, nauis cum caſtris comparata, pugna cum nauigatione, nautæ cum militibus, procellæ cũ hoſtibus, magiſter cum imperatore, clauis cum militari prudẽtia, portum cum victoria, naufragium cum captiuitate aptè cõnectantur, quare fingamus de caſtris vel de pugna ſic velle nos dicere. Nos in caſtris ſumus, & iam pugnã cum hoſte cõmittimus; ſed maximo timore angimur, quod hoſtium vires, quæ iam fermè debilitatę videbãtur, cõualuerunt; ſatis itaq; firmis viribus indigemus: vt hoſtilem potentiã ſuperemus; alium itaq; ad nos ducem, qui prudẽtior ſit, nouumque militum pręſidium mitti oportet, alioquin facile erit, vt hoſtili manu oppreſſi ſuperemur. Eam ſententiam ſic aptè per metaphoram exprimemus. Nos in naui ſumus, & iam nauigationẽ ſuſcepimus; verùm timore angimur, quòd procellæ, quas iam demitti putabamus, acrius videntur ſæuire, ſatis igitur cautos nos eſſe oportet, vt aduerſam ventorũ vim ſubſtinere poſſimus, alium itaq; ad nos magiſtrum, qui regendo clauo aptior ſit, nouoſque nautas habeamus neceſſe eſt, ſi volumus in portũ deferri incolumes, alioquin perfacile erit, vt procellarum tempeſtatibus ſuperati, naufragium patiamur. Ad huius exẽplar, qui hac figura, ſui ſenſus occultandi cauſa, vti voluerit, poterit ſuos ſermones effingere. Non procul ab hoc loquẽdi modo μετωνυμία, vel hyppallage, eſt enim nominis pro nomine poſitio, vt pro eo, quod dicitur cauſa, ponatur per quam dicitur, eo modo Vulcanum pro igne, Venerem pro coitu, Liberum & Cererem pro vino & frugibus, Martem pro bello, & ſic de reliquis ponimus: ſolet enim & hac figura non nihil ſermo obſcurari, vt non facile ab omnibus percipiatur. Huic

ſimilis eſt Antonomaſia, qua vtimur cum appellatiuum nomen, vice proprij excellentiæ cauſa, ponimus: vt ſi Poetam pro Virgilio, Philoſophum pro Ariſtotele, Vrbem pro Roma nominemus. Ad hæc adijcitur ἀλληγορία, quam inuerſione interpretamur, quæ fit cum aliud, quàm verba innuunt, ſignificamus, ac etiam interim contrarium, dum res non exprimitur, ſed quadam ſimilitudine implicatur. Hæc figura quãuis cum metaphora quicquam commune habeat, eius tamen differens vſus eſſe ſolet. In metaphora enim vel vnum verbum ſatis eſt pro ſimili reponatur, quemadmodum oratores obſeruant, non ſic in allegoria, in qua verba omnia ſimul commutantur. Verùm quãdo nos in longum tranſlationem duci volumus, hac perinde, vt illa vtemur, eademque fere apud nos allegoriæ erit ratio, quæ ſit metaphoræ. Huiuſmodi fuit priſcorum philoſophorum, & poetarum ſcribendi ratio, vtriq; enim ſacra Naturæ myſteria & naturam excedentia tractaturi, ne ſua ſenſa à prophanis violarentur, ſerio fabularum inuolucris, quaſi quodam velamento obduxerunt. In hunc modum Mercurij, Orphei, Muſæi, Lini vetuſtiſſimorum poetarum & interdum Platonis ſcripta eſſe cenſentur: imò verò etiam plures Platoni plerumq; allegoricum ſenſum exhibendũ putant. Veluti illud eſt Timæi principio, Paehtontem ſolis filium fulmine terrã exuſſiſſe; quod ab interpretibus exponitur, vaſtum cometã natura ſolarẽ intollerabiles æſtus concitauiſſe, hoc modo multis in locis ille fabulatur, in quibus aliter ſenſus haberi debet, quàm verba videãtur innuere, fortè etiã incẽdia, quæ Moſes diuinitus miſſa narrat. Hac ratione ſunt interpretanda, quemadmodũ apud Homerũ, catena aurea; apud Maronẽ ſomni portę, Iris Didoni capillũ ſoluens, Cerberus triceps & quæcũq; de inferis ab illo cõficta ſunt, allegoricos.n. habẽt ſenſus. Sic & ſapiẽtes chymiſtę ſua ſcripta hiſce involucris cõtexerũt, veluti Hermetẽ, Gebrũ, Raymũdũ, & veteres omnes Pythagoricos allocutos cõ

perimus. Sed ſi dictum paulo obſcurius, quàm allegoriã deceat, ænigma fiet, quod adeò intellectu difficile eſt, vt non niſi ab authore maximo cũ labore poſſit ſenſus elici. In hunc modum obſcure dicta Gellius putat veteres ſcirpos appellaſſe. Horum exemplum illud afferam, quod a M. Varrone ſecundo libro de latino ſermone ad Marcellum ſcriptum eſt, de TERMINO Deo, qui ne ipſi quidem Ioui cedere voluit. Verba ſunt.

,, Semel minus ne, an bis minus ſit, non ſat ſcio.
,, An vtrumq; eorum, vt quondam audiui ipſi?
,, Dicier Ioui Regi noluit concedere.

Sic Sphinx prætereuntibus de HOMINE ænigma proponebat in hanc ſententiam, vt Auſonius ait.

,, Qui bipes, & quadruples foret, & tripes omnia ſolus.

Diogenes author eſt Cleobolum ænigmatum vatem extitiſſe, obſcuraſque ſententias ad tria millia verſuum perſcripſiſſe, ex quibus vnum illud ex commentarijs Pamphilæ depromitur. In quo de ANNO ita ſcriptum eſt.

,, Eſt genitor, proles, cui ſit bis ſena, ſed horum
,, Cuius triginta natæ, ſed diſpare forma.
,, Hæ niueis totæ, fuſcis ſed vultibus illæ,
,, Atq; immortales cum ſint, morientur ad vnum.

Proponitur & apud Maronem in Buccolicis à Domœta Menalcæ dubium in hæc verba.

,, Dic quibus in terris, & eris mihi magnus Apollo,
,, Treis pateat cœli ſpacium non amplius vlnas?

Et à Menalca Damœtæ aliud in hunc modum.

,, Dic quibus in terris inſcripti nomina regum
,, Naſcantur flores, & Phyllida ſolus habeto?

Huc ſpectat & verbi ambiguitas, quæ Amphibolia dicitur, quæ fit, quoties verba duo vel plura habent ſignificata. Chryſippus ambigua natura eſſe putat, quia ex eodẽ duo, vel plura accipi poſſunt. Huiuſmodi ſchœma vel vocibus ſingulis accidit,

accidit, vel connexis. Singulis ſi idem verbum plura ſignificabit, vt MALVS, nauis arborē, fructum, & eum, qui eſt improbus, poteſt ſignificare. Accidere poteſt non modo integro verbo, verùm etiam diuiſo, vt INGENS, vt duplex verbum eſſe poſſit, nomen, & præpoſitio. Euenit & connexioni verborum, eoque modo maior ambiguitas oriri ſolet, cuiuſmodi eſt illud Apollinis Oraculo prolatum.

„ Aio te Aeacida Romanos vincere poſſe.

& aliud.

„ Quinquaginta vbi erant, centū inde occidit Achilles.

Vnde per caſus, per flexum & collocationem, aliaſque ſpecies, quas proferri ſuperuacuum eſt, ambiguitas poterit euenire. Poteſt eſſe & Amphibologia in obſcuritate verborum, vt ſenſus occultetur, & oratio ænigmati ferè ſimilis videatur, cuiuſmodi ſunt vatū, & poetarum ſcripta. Poſſem huc ſpectātia referre Oraculorum, & Sibyllarum vaticinia complura, quæ ancipites ſenſus maxime obſcuros retinent, vt vix ſenſus elici poſſit, quem inmodum ædita ſunt Apollinis reſponſa, quæ ab Herodoto recenſentur, quo fit, vt prouerbio receptum ſit, vt qui ita obſcurè loquitur, Sibyllæ folium promere cenſeatur. Aenigmatibus etiam ſimilia ſunt Pythagoreorum ſymbola, vetuſtiſſimis enim Pythagoræ diſcipulis & coæuis typo nō vulgari neq; communi dicendi mos fuit, propria enim dogmata inter ſe ſeruantes, nemini ea prodita volebant: ſiquidē præceptoris lege cautum erat, vt ſi quis non per ſymbola diſſeruiſſet, ridicula cuncta & anilia dicere cenſeretur. Sermones hos obſcuros Iamblicus in eius vita, & Plutarchus in libro de liberis educandis & in conuiualibus quæſtionibus exponit, cuiuſmodi ſunt, quos recenſebimus.

„ Quæ nigrantes habent caudas guſtari non oportere.

Quæ verba Pythagorei interpretātur, cū ijs hominibus cōſuetudinē ineundā nō eſſe, quos morū deprauatio denigrat.

„ Et Ignem ferro cædi minime oportere.

Hoc eſt furentem irritandum non eſſe, non enim decet iram augeri, cum potius illi, dum intumeſcit cedendum ſit. Sic

„ Ollæ veſtigium ne obliteres.

Ollæ veſtigium in cinere videtur, cinere vſus eſt pro puluere tabularum, vbi mathematicæ demonſtrationes conficiebantur: quaſi innuat, intellectualibus vti debere demonſtrationibus, obliuiſci enim corporeas & viſibiles. Rurſus

„ Nihil educes, quod vnguibus inſtructum aduncis ſit.

Vbi conſulit homines benignos & dapſiles eſſe; non in retinendo tenaces; & reliqua quæ ab illo ſymbola perſcripta ſunt. Iſque character apud græcos & Aegyptios occultandis diuinis & ſacris aptiſſimus fuit. Socrates etiam apud Platonem admonet, rerum ſacrarum myſteria velanda eſſe, vt à plebeculæ indignitate ſeperentur. Plato alibi conſulit, indignũ prorſus ac fœdum eſſe, rerum occultarum myſteria populo aperiri, cum ab hominum genere illa pollutis manibus contrectentur, quę ab hominibus tantum philoſophiæ ſacris initiatis tractari fas ſit. Quamobrem à Macrobio relatum eſt, Eleuſinas Deas per ſomnum Numenio philoſopho in lupanari proſtitutas apparuiſſe, cum ille earum ſacra interpretari auſus eſſet, ita vt etiam à vulgo noſcerentur: Vnde ille ſuam culpam ſomnio admonitus, agnouit, cum percontanti cauſam, illæ irata fronte reſpondiſſent: Ab adyto veteris pudicitiæ abſtractas, ſeſque omnibus paſſim proſtitutas eius culpa fuiſſe. Quòd nec Hebræi in tractandis ſacris legibus negligunt. Hactenus obſcurandi ſermonis modos edocuiſſe viſi ſumus, quamuis & alia ſchœmata, quæ ad eam rem facere poſſint, à rethoribus proponuntur, quæ nobis aliud agẽtibus prætermittere viſum eſt. Verùm ne quid diſcẽtibus deſideretur, quod ad ſermonis obſcuritatẽ faciat, alios obſcure loquendi modos obiter attingemus. Ad hoc igitur ſpectabit alieni idiomatis vſus, qui minime ijs cognitus ſit, quibus rem noſtrã exploratam volumus, vt ſi latinus apud

latinos barbaro ſermone vtatur,& Italus hac tẽpeſtate italis germanico, vel theutonico, ſeu gallico. Huiuſmodi Cæſar ad Ciceronem epiſtolam ſcripſit, non Romana lingua, ſed græca, ne ea, quæ ſcriberet, gallis fortaſſe intercepta proderentur, quibus græcus ſermo minime erat cognitus. Identidem vt ſupra dictum eſt Suniator fecerat,qui & græco ſermone ad Dionyſium ſcribens,ne conſilium ſuum de proditione chartaginenſibus pateret, epiſtolã concinnauit. Ex his ſcribendi emerſit ratio, cuius ſignificatio haberi non poteſt,niſi ſermo vnus in alium transferatur,eiusmodi non nulla ſcripta oblata,amicis ſæpenumero rogãtibus detexi. Exẽplum apponemus,vt ſi aliquando inciderit,ita confictum eſſe nõ ignorent. Nos verba patrij ſermonis interciſa vel duplicata in latinum conuertimus,quæ priſtinæ linguæ reddita idẽ innuant, etiam permutata ſignificatione. De hac re quoniam minus aptẽ latinæ interpretationis exemplum efferri poteſt,non indicens erit,noſtri ſermonis thema proponere.

,, Paſſer mai ſolitario in alcun tetto.

,, Tranſibo ſed illi ſolita malus in aliquis, faſtigium.

Aliter quoq; literis & picturis rei ſenſum exprimimus, ſed quoniam latinum exemplum non ſuppetit,vulgare apponimus,ſi dicet quis SEMPRE VIVA, nos ſemper viuũ pingimus,videlicet maius ſedũ,quod vulgò SEMPRE VIVA dicitur,ſi autẽ CORE, & SOL, nos cor pingimus,muſiciſq; rhõbis,vel notulis appoſita claue,ſol,cõfingemus,& reliqua huiuſmodi,quæ quoniam apud vulgares circumferuntur, omittimus. Vſurpatur hac tempeſtate locutio circulatoribus, tabernarijs, latronibus,& qui rudes homines dolis circumueniunt, valde familiaris, qui quamplurimis vocabulis vtuntur, à communi loquendi vſu alienis, ne intelligantur, quæ ſibi magis propria eſſe exiſtiment: in hunc modum multos, & pueros & ſeruos loqui videmus, dum fraudes alicui nectere conantur, vt doli ſuſpicionem vix inferant.

Sunt & qui ſyllabas permutent, vt quæ vltima prima ſit, & ex aduerſo, vt ſi dicturi ſint, HOSTIS ADEST CAVE TIBI, dicant, STISHO ESTAD VECA BITI, vel aliter vtcunq; libuerit, trãſuertent. Aliter non nulli dũ ſingulis ſyllabis inanes & inutiles interſerũt, vti RAT, SIS vt idẽ dicturi dicãt aliter, HORAT STISSIS, ADRAT ESTRAT CASIS VERAT TISIS BISIS. & aliæ huiuſmodi loquendi formulæ, quas cum in infinitum poſſint euariari, vtpote tractatu indignas, prætereundas ducimus. Sed de tali ſignificandi modo, qui per vocem effertur, iam ſatis dictum videtur. Nunc ad reliqua ſigna tranſeamus.

Semiuocalia ſigna, quæ ſint, & quomodo per ea animum indicare, & percipere poſſimus.

CAPVT. VI.

PROXIMVM eſt vt de ſemiuocalibus ſignis verba faciamus, quæ non parum ad rem nóſtram afferent adiumenti. Sic enim occultiùs, ſecretiusque rei cõſcijs próximè, vel longè diſtantibus animi concepta ſignificabimus. Semiuocalia itaq; ſigna Vegetius nominat ea, quæ aliter, quàm voce emitti ſolent: nempe duorum corporum ſe cõplodentium ictu, vel flatus ſpiritu ad inſtrumentum immiſſo. Cuius generis ſunt ſonus campanæ, liræ, buccinę, vel tormenti bellici, & reliqua id genus omnium ſigna, quæ auribus percipiuntur. Poſſumus autem eiuſmodi ſignis, nõ res ipſas modo, verùm etiam verba per literas, quibus illa coſtruuntur ſignificare, vtpote ſi pulſatuũ numeris ſuæ literæ eo ordine, quo ſunt diſpoſitæ reddantur, hoc verò effici poterit quouis inſtrumẽto, quo res aptius poſſit indicari. Legitur patrum noſtrorum memoria, obſeſſam Nouariã cum in dies magis ac magis rerum omnium inopia laboraret, tormentorum ſclopis certo ordine & numero æditis, omnibus demum ſignificationibus factis ſuprema rerum pericula amicis expreſſiſſe, & maturam

opem exploraſſe, eoque inditio habito à ſocijs ciuitati fuiſſe ſubuctum. Sic amici carcere occluſi, nec multum diſtantes, plagis inter ſe tacite loqui poſſunt,& exaudiri, noctù præcipuè,& ſi domus cōtinua eſt,percuſſa enim parietis parte exiguo quouis ictu totus reſonat,ita vt qui aures muro admouerit, vel clauum fixum mordicus tenuerit etiam eminus, rite plagarum numerum excipiet. Idem etiam præſtat & haſta; quamuis oblonga,ſi occluſis auribus mordicus teneatur,modo lyram tangat: ſic enim facile fiet, vt qui ita haſtam teneat,emiſſum ſonum auribus percipiat. Ad hoc valent & parietibus ænea vaſa ſuſpenſa,& tympana ordine diſpoſita, vt pendentia amicis ad plagas reſonent. Tripho Alexandrinus architectus Vitruuio referēte hoſtibus in mœnia ingresſis ea ratione patriæ periculum cauit, ſiquidem cum eorum irrumpentium vim per clamorem exaudiret, periclitanti vrbi aſtuto cōſilio ſubuenit. Poterit & quiſq; lyram,aliudùe id genus in manibus habens, nunc hypate,nunc perhypate, nunc nete,vel meſe pulſans, nunc diapaſon, diapēte, vel diateſſaron abſoluens,donec alphabeti literas neceſſarias abſoluerit, aſtantibus omnibus amicum de re certiorem facere. De rerum ſignificatione, quę non fit per literas ſuperfluum eſſe exiſtimo quicquam dicere,cum omnibus ſit exploratum dari certarum rerum ſigna, quæ per ſonos intelligantur. Hoc de ſemiuocalibus ſignis dixiſſe ſufficiat.

Muta ſigna,quæ ſint,& quomodo per illa quicquam ſignificare poſſimus,& primum de corporis motu.

CAPVT. VII.

SVPEREST de ſignis,quæ muta ſunt,ſermonem habere, hanc enim inſtituti noſtri tertiam partem initio conſtitui mus. Siquidem ſum pollicitus vocalibus & ſemiuocalibus muta ſigna adijcere. Muta igitur ſigna appellamus,quòd

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

tacite; & ſine voce vel ſono rerum admoneant ſignificationes, viſu vel tactu quodammodo excepta. Hæc itaq; rerum ſigna eſſe poſſunt in nutibus capitis, in frōtis ſilentio, vultus compoſitione, manuum & pedum motionibus, totius deniq; corporis repręſentatione, rerum præterea motionibus, & demōſtrationibus. Nutus in mutis pro ſermone habetur, & ex eorum vultu, motuque animorum perſpicitur voluntas, animalium enim voce carentium, ira, lætitia, alijq; affectus oculis & quibuſdam alijs corporis ſignis exprimuntur. Nec mirum aliquibus videri debet, cum ita ijs, quæ cum aliquo poſita ſunt motu; tantum valeant, vt etiam animi voluntatem repræſentent, pictura enim tacens opus eſt, & eiuſdem ſemper habitus: ſic intimos tamen demonſtrat affectus vt ipſam vim dicendi nonnunquam ſuperare videatur. Huiuſmodi itaq; ſignorum, quoniam plura ſunt genera, quæ ſi in vnum colligenda eſſent, materia vt nimis longa, ſic magis confuſa videretur, eam iccirco capitibus diſtinguemus, quorum ordo ſuis locis indicabitur; ſed primùm de ſignis corporis loquamur: de capite igitur initium recte auſpicabitur. Caput (vt Fabius inquit) deiectum humilitatem, ſupinum arrogātiam, in latus inclinatum languorem, prædurum ac rigens feritatem quandam mentis oſtendit: Sunt quoq; annuendi, renuendi, confirmādi, ſunt & verecūdiæ, metus, admirationis, & indignationis nutus. Vultu nunc ſupplices, nunc minaces, nunc blandos & mites, nunc hilares & erectos, nunc ſummiſſos & triſtes oſtendimus, nunc amorem, nunc odium, quibus ſignis tacito quodam naturæ indicio internos affectus, & animi noſtri voluntatem alijs ſignificamus, quo ſit, vt eo indicandi modo ſæpe pro verbis vtamur, vnde Ouidius.

„ Sæpe tacens vocem, verbaq; vultus habet.

Sunt oculi, qui plurimum in ipſo vultu valent, & per eos maxime animus indicatur, vt citra motum & hilaritatem intumeſcant, & triſtitiæ nubilum oſtendant, horum lachrimis, &

dolorem & triſtitiam monſtrare poſſumus, & multis modis variantur in illis affectiones. Siquidem nunc motu intenti, nunc remiſſi, nunc ſuperbi & torui, nunc hilares & mites, nunc aſperi rigidi & extenti, nunc languidi ſtupidi & torpentes, nunc laſciui & mobiles, nunc natantes & voluptate affuſi, nunc ſimi & venerei, poſcentes aliquid & pollicentes, vt actus volũtatis expoſcit. Supercilij quoq; variantur indicia, nunc enim erecto, nunc compoſito multa demonſtrantur, nã oculos formant aliquatenus, & fronti imperant, cum contrahuntur triſtitiam, cum adducuntur hilaritatẽ, cum remittuntur pudorẽ oſtẽdunt. Sunt in his annuendi, & remittẽdi notę, cũ remittuntur, & eleuantur. Ouidius hoc innuens, ait.

,, Multa ſupercilio, multa loquare notis.

In his, Plinius ait, animi partem conſiſtere, faſtus indicare, & ſuperbia alibi conceptaculum, hîc ſedem habere: nil altius, nilue ſimul abruptius inuenit in corpore, vbi ſolitaria eſſet. Sic ſupercilium attolli arrogantiam ſignificat, adduci faſtidium indicat, poni dicimus ſupercilium, cum à faſtu recedimus, deniq; ſemper ipſum ſupercilium pro faſtu & arrogantia ponitur: Vnde multa de ſupercilio prouerbia tracta ſunt, ab ipſis Naturæ ſignificationibus deſumpta. Fronte enim multa præfigurantur, nam eam exporrigimus vel explicamus cum hilareſcimus, contrahimus autem cum ringimus, hoc eſt cum aliquid nobis moleſtum eſſe indicamus. Hanc quoque Plinius triſtitiæ, hilaritatis, clementiæ, & ſerenitatis indicem nominat. Vnde Terentius in triſtem.

,, Exporrige frontem.

Ideſt triſtitiam dimitte. Genæ habent & quodam his deſeruiens miniſterium: nã ſanguis ille, qui mentis habitu mouetur, cum verecundia cutẽ accipit, effunditur in ruborem, cum metu refugit, pallore frigeſcit, & temperatus mediũ quoddã ſerenũ efficit. Faciem vel genã perfricamus, cum pudorẽ omnẽ depoſuiſſe videri volumus, velut abſterſo pudore manu

Hinc euenit,vt effrontes vocemus inuerecundos, vnde prouerbio Frontem perfricare dicuntur, qui pudore carent. Naribus quoq; & labijs multa decenter oſtendimus, nares corrugamus inflamus & mouemus. Diducimus labia & manibus reſupinamus,porrigimus,ſcindimus,aſtringimus,& diducimus: vnde deriſus, contemptus, & faſtidium ijs ſignificare ſolemus. Collum contrahitur & tenditur, ſic & humeri: horum enim contractione breuiatur ceruix,vnde geſtum humilem & ſeruilem faciunt,atq; eos in adulationis,admirationis, & metus habitum fingere poſſumus. Manus etiam vix dici poteſt quot motus habeant,nam & ſi cæteræ partes, vt recte loquantur adiuuant,hæ ipſæ primum loquuntur.his poſcimus, his pollicemur,vocamus, dimittimus, minamur, ſupplicamus,abhominamur, timemus, interrogamus,negamus, & annuimus: his gaudium, triſtitiam, dubitationẽ, cõfeſſionem,pœnitentiam,modum,copiam,numerum & tempus oſtendimus; eædem in demonſtrandis locis,atq; perſonis aduerbiorum, atq; pronominum obtinent vicem, vt in tanta per omnes gentes nationesque linguarum diuerſitate, hic mihi omnium hominum cõmunis ſermo videatur. Contractis tribus digitis & pollice compreſſis,digito indice tantum explicato,in exprobrando & indicãdo (vnde ei nomen eſt) valet: & alleuata ac ſpectante humerũ manu,paulum inclinatus affirmat: verſus in terrã & quaſi pronus,vrget. Eſtque inuerecundæ actioni aptiſſimus, quo quatuor primis leuiter in ſummum coeuntibus digitis, non procul ab ore,aut pectore fertur ad nos manus, deinde prona, aut paululum prolata laxatur. Binis digitis diſtinguimus, ſed non inſerto pollice, paulum tamen inferioribus intro ſpectantibus, nec illis quidem tenſis, qui ſupra ſunt. Parce & timide aliquid loquentibus ſunt breues geſtus illi, cum manus leuiter pandata,qualis fouentium eſt,paruis interuallis & ſub aſſentientibus humeris mouetur. Admiratio conuenienti geſtu illicò mon-

monſtratur, quo manus modice ſupinata, ac per ſingulos à minimo collecta digitos, redeunte flexu ſimul explicatur, atq; conuertitur. Approbare, narrare, diſtinguere, & aliquid ſignificare volenti, pollici proximum digitum mediumque, qua dexter eſt, vnguem pollici ſummo ſuo iungens, remiſſis cæteris apte accommodatur. Cum leuiter admiramur, & interim ſubita indignatione pauescimus & deprecamur, digitos cum ſummi coierunt, & ad os referimus. Cum manum comprimimus, & pectori admouemus, pœnitentiæ, vel iræ ſignum eſt. Auerſo pollice demonſtramus aliquid. Cum digitum medium oſtendimus, contemptum ſupremum ſignificamus, Diogenes hoſpitibus quibusdam Demoſthenem videre vrgentibus, non indice digito, ſed medio porrecto demonſtrauit, prauum virum innuens & effœminatum. Sic porrectione digiti medij quippiam obſcœnum ſignificari innuit, cum ait inſanos haberi, qui medium digitum porrigant. Vnde Iuuenalis:

Mandaret laqueum, mediumque oſtenderet vnguem.

Sunt & geſtus alij, videlicet aliqua poſcentes, vel minantes, præſertim ſi prius conſcium amicum feceris, quæ omnia proſequi propè infinitum videtur. De nutibus & ſignis, quæ in vultu exprimuntur, meminit Ouidius puellam admonens, quomodo animum expreſſura, & ſecum præſente viro tacitè locutura ſit.

Cùm premet ille torum, vultu comes ipſa modeſto
  Ibis: vt accumbes, clàm mihi tange pedem.
Me ſpecta, nutusque meos, vultumque loquacem:
  Excipe furtiuas, & refer ipſa notas.
Verba ſupercilijs ſine voce loquentia dicam:
  Verba leges digitis, verba notata mero.
Cùm tibi ſuccurret Veneris laſciuia noſtræ,
  Purpureas tenero pollice tange genas.
Si quid erit, de me tacita quod mente loquaris,

Pendeat extrema mollis ab aure manus.
Cùm tibi, quæ faciam, mea lux, dicamùe placebunt,
Verſetur digitis anulus vſq; tuis.
Tange manu menſam, tangunt quo more precantes
Optabis meritò, cùm mala multa viro.

Digitorum motibus non ſolum res ſignificare, ſed etiam literas, quibus verba colliguntur, poſſumus. Quod ne præſens caput longius protrahatur in ſequens ſubijciemus.

Multa tacitis ambagibus poſſe indicari.

CAPVT. VIII.

INTER cætera, quę facile innumera excogitari poſſunt, muta ſigna quædam noua recenſere non pigebit, vt talium exemplorum ſimilitudine, reliqua quiſq; poſſit comminiſci. ex quibus illud eſt, quod à Tarquinio factum proditur. Legitur itaque apud Liuium Tarquinij miſſum ſine voce nuncium à filio interpretatum, fuit autem illud eiuſmodi. Tarquinius Tarquinij filius Gabiorum principes interimendos ſibi in animum inducens, cùm eos virtute expugnare nequiret, aſtum viribus potiorem in hunc modum excogitauit. Ad Gabios ſe contulit, parentiſque ſimulatam ſæuitiam conqueſtus, tanquam è patrijs telis elapſus & gladijs, nihil ſe vſquam inueniſſe tutum, niſi apud hoſtes refert, ab eiſq; opem aduerſus patrem implorat: Verborum calliditate Gabinis ita perſuaſit, vt acerrimũ in eius patrem odium alerent: fictis itaq; & compoſitis blanditijs, adeo ſibi primatum beneuolentiam conciliauit, vt potentia apud eos plurimum valeret. Paucis itaq; poſt diebus Romam hominem patrem ſciſcitatum miſit, quidnam ſibi eſſet faciendum, is nuncij fidem veritus, nemini conſilium proditum volens, ſenili calliditate in hunc modum ſine voce reſpondit. In hortũ ergo ædium tranſit, & inambulans æditiſſima papauerum ca-

pita vita decuſſit, tum ea demonſtratione facta, nuncium dimiſit, hic domum reuerſus, nullum ſibi reſponſum factum refert, verùm quod viderat, factum nunciat: adoleſcens dato ſigno, ſanguinariũ patris reſponſum tacitis ambagibus percepit. Sic patris conſilium ſecutus, Gabinorũ primores criminatus, aut exilio ſubmouit, aut morte mulctauit. Huic ſimile eſt, quod Herodotus tradit de Periãdro Gypſeli filio, qui cum pręconem ad Thraſibulum miſiſſet rogatum, qua ratione rebus tuto conſtitutis, ciuitatem optime gubernaret, nullo dato vocali reſponſo ex ijs, quæ ſibi viſa per nuncium relata ſunt (ſiquidẽ Thraſibulus ſatum ingreſſus editiores & ſuper alias eminẽtes ſpicas reſecauit, donec totam ſegetẽ ęquaret) quid eſſet faciendum, ex Thraſibuli ſentẽtia percepit, & executus eſt. Legimus & Dario Perſarum Regi à Scythis obſeſſis caduceatorem cum muneribus, aue, rana, mure, & ſagittis quinq; miſſum, quibus vt Gobria interprete ſignificatum fuit, Perſas niſi vt aues effecti in cœlum euolaſſent, aut perinde vt ranę in paludes proſiluiſſent, aut velut mures ſub terram ſe abdidiſſent, Scytharum vim nequaq̃ euaſuros, quin ſagittis obruerentur. Pari argumẽto Alexander lectis ab Epheſtione Olympiadis literis, ne quod ijs ſcriptũ erat cuiquam is poſtea temere referret, quaſi ſigillo obſignaret, modeſtè taciteq; anulo eius ori admoto, ſilentium indicauit. Non alienum prorſus ab hoc loco eſſe videtur recenſere, quod de Tamerlano Scytharũ imperatore patrum noſtrorũ memoria ab hiſtoricis eſt proditum, quamuis res nõ ſit adeò obſcuris ambagibus inuoluta. Hic quidem, ne diu in debellandis hoſtibus laboraret, numeroſiſſimo fretus exercitu, vt populis, quos obſidebat, deditionem non in tertium diem differendam ſignificaret, triplici tentorio vtebatur, primo die album tentorium oſtentabat, vt intelligerent obſeſſi, ſi ſe dederent, rem pacifice cum illis agendam, altero nigrum tendebat, quo animaduerſum volebat, iam ira commotum

Tamerlanum eſſe, vt ſi in poſterũ diem deditio differretur, iam non pace, ſed ſanguine & ciuium incendijs ageretur, quod tertio rubro tentorio poſtridie indicabat.

Per notas Hieroglyphicas, atq; per rerum animaliumque figuras tacite ſermonem exprimi poſſe.

CAPVT. IX.

POSSVMVS etiam commodè aliter ſine loquela per rerum animaliumque figuras, quod voluerimus indicare, quæ ſingula interdum verba, nonnunquam integros ſenſus ſignificabunt: ſic vetuſtiſſimos Aegyptios ſcripſiſſe cōperimus, qui cognita omnium animalium natura, ex peculiari earum qualitate illorũ imaginibus res ipſas repræſentabant, vnde illorum naturam exploratam habere oportebat, quorum conditionem, quæ eſſent exprimenda, aliquo pacto imitari viderentur. Hoc erit exemplum: Vt ſi ingratum quempiam in eos, qui de ſe bene meriti ſunt, ſignificatũ velimus, columbam depingemus, eius enim conditio, quamuis bilis expers ſit in vniuerſa animātium peſte, ab huius tamen morbi contagio non vacat, vt in parentes ingratitudinis nota in famis eſſe non debeat, quippe cum ſimul ac mas viribus firmior euaſit, patrem à matris conſortio pugna expellit, vt cũ ea mox ipſe coniugio miſceatur. Sic & Hippotami, ideſt fluuialis equi, geminos vngues depingendo iniquitatem & ingratitudinem notabimus: hoc enim animal cum per ætatis florem licuerit, patrem viribus experitur, quem ſi pugna ſuperarit ac ſibi cedere agnouerit, vita tãtum conceſſa, patrem à matris coniungio arcet, quam ſibi poſtea matrimonio cōiungit, quod ſi victus pater minus permiſerit cum matre concumbere, tum cum filius viribus & robore nixus impatienter interimit. Vnde illud videtur emanaſſe, vt in Regum ſceptris ſuperius ciconia, inferius Hippotamus pingeretur,

ſic enim innuebatur vim iuſtitiæ parere, ſiquidem ciconia æquitatis ac pietatis ſymbolum, Hippotamus verò iniquitatis ſignum eſt. Sic Aegyptij pro mundo ſerpentem reuolutum in caudam os habentem, eamque corrodentem ad exprimendam formam depingunt, & annum per ſolem & lunam, qui tempus metiuntur, menſem per ramum, Deum per accipitrem indicant, & pro fato ſydus, pro Luna & æquinoctijs cynocephalum, pro animi præſtantia leonem, pro corde Ibim, & pro rerum viciſſitudine phœnicem deliniant, ſic & per Scarabœum draconem aliaq; animalia (vt Manethus autor eſt in naturalium epithome, & Hecatheus libro primo de philoſophia) reliquarum rerum Aegyptij ſignificationem præbent. Ratio quare huiuſmodi notas illi excogitaſſent, fuit, quemadmodum dictum eſt, ne indignis hominibus doctorum ſenſa proderentur, ſic enim vulgaribus hominum ingenijs rerum intellectum vario rerum tegmine, operimẽtoque ſubtrahebant, ne nuda apertaq; rerum expoſitio pateret, ſed velut fabuloſa tractarentur, vt quo magis ridicula viderentur, eo magis ipſa myſteria figurarum nubilo operirentur, at ſummatibus viris ſapientia interprete nuda rerum talium ſe natura præberet, ac veri arcani conſcij redderentur. De his extat Ori Apollinis liber de ſacris & myſticis Aegyptiorum cælaturis inſcriptus, & Petri Valeriani recens ſuper eodẽ argumento liber æditus. Huc referri poſſunt inſignia, & demonſtrationum commẽta, quibus ſæpe parietes, periſtromata, lacunaria, fores, & clypei ornantur, equitum etiam capita dum haſta concurritur in feſtiuis ludis ſolet inſigniri, vulgus cimeros, Alciatus vocat Emblemata, hæc enim tacitis rerum demõſtrationibus quicquid velint exprimunt, quæ cõmuniſci mos eſt eos, qui familiæ ſuæ originẽ volunt præclaro aliquo facinore honeſtare, vel aliter alicuius rei ſignificationem edere, quam tacite cognitam velint. Amphiaraum Thebano bello in clypeo dracone pictum geſtaſſe

narrat Pyndarus. Statius Capaneum hydrum, Poſinicem verò Sphingem. Plutarchus quoq; Pompeium magnum enſiferum leonem pro inſignibus depictũ habuiſſe, huiuſmodi veterum imperatorum numiſmata celaturas non paucas retinent. In Titi Veſpaſiani numiſmate Delphinus in anchora inuolutus ſpectatur, quaſi innuat tarde properandum, neq; vbi præſertim temporis maturitate opus eſt, rem eſſe nimia feſtinatione intercidendam, neq; multa cunctatione in moras protrahẽdam, ſed mature ſeruata temporis mediocritate peragendam. Symboli cõgrua ratio eſt: per delphinum ſiquidem feſtinatio deſignatur. hic enim piſcis omnium non modo piſcium, verùm etiam animantium velociſſime fertur, vt Ariſtoteles & plures teſtãtur, per anchorã ex aduerſo retẽtus, curſus mora intimatur, velocitas itaq; delphini anchoræ firmitate cohibetur, & anchoræ rurſus mora delphini pernicitate moderate excitatur. Eiuſdem rei pari ratione Echeneis piſcis miſſili telo contorta monumentum dabit, velocitatem telum exprimit, tarditatem remora indicabit, vtriuſq; indicio velocitas cum tarditate deſignabitur; quarum altera, cum alterius adminiculo coniuncta non parum in rebus agendis afferunt emolumenti. Romanis præterea mos fuit, vexillis, quæ ad bella gerebant Minotaurum depingere; ratio erat, vt quemadmodum Dedalus obſcuris illum labirinthi ambagibus incluſiſſet, ita omnes ſibi ducum conſilia cuſtodienda, & prodita authori obeſſe intelligerent. Vnde eius rei argumentum tali emblemate notabatur. Verùm eiuſmodi rerum commenta, non obſcure nimis tractari oportet, ne Apolline interprete ſemper indigeant, ſed vt interdum etiam infimæ plebeculæ expoſitæ eſſe poſſint. Vnde picturæ ſæpe verba ad interpretanda adiungi ſolent, ne nimis ſpectatorum intelligendi auiditatem picturæ obſcuritas remoretur. huius loci ſunt, quæ à Iouio in libello de inſignibus tractantur.

Noctu igne, interdiu verò puluere poſſe ſignificari.

CAPVT. X.

RESTAT nunc vt modum indicemus ecquid noctu igne & interdiu puluere rerum noſtrarum edere ſignificationem poſſimus, neq; enim hoc occultandi genus parum vtilitatis inſe continet, hac enim tempeſtate ad aliquid eminus ſignificandum ſocij de rebus incidentibus indicium præbent. Id autem duplici ratione poteſt euenire, ſiquidem vel igne aliquid ex improuiſo amicis cõſcijs demonſtramus, vel quoties libuerit, etiam ſi nulla præceſſerit rei ſignificandæ notitia, facum numeris literas ad res denotandas opportunas oſtendimus, vt longe videntes numeros annotantes nunciata ſentiant. De primo modo legitur Medeam ſi Peliam occidiſſet, argonautis promiſiſſe è ſpecula ſe noctu igne, die verò fumo illud nunciaturam, res itaq; cum ex voto ſucceſſiſſet, lunæ votum perſoluere ſimulantem, igne facto, accenſis lampadibus ſub dio è faſtigio, vt erat pollicita, ſignificationem dediſſe, talique nuncio excepto, argonautas regiam inuaſiſſe, occiſisq; cuſtodibus voti illam compotem effectam. Legitur & Magam occupato Parætonio, vt facem amicam ſub veſpera, atque iterum ſummo mane eandem tollerent, cum ſpeculatoribus compoſuiſſe, eaque ratione ſignificationẽ factam eſſe, vt nuncius eo usque, vbi Clius eſt, proceſſerit. Amicis etiam extra ciuitatem degentibus, reditus, & annonæ qualitas prodente igne poteſt nunciari. Conſtat hac arte Annibalem (vt à Polybio proditum eſt) cũ Agrigẽtini à Romanis obſiderentur, multis crebrisq; per noctẽ ignibus, intollerabilẽ exercitus famẽ indicaſſe, eaq; de cauſa multos ex ſocijs annonæ penuria ad hoſtes defeciſſe. Cum Sinone etiã Argiui pepigerũt, noctu, Troianis ſomno

ſolutis ad Troiam accedentes face venientis claſſis ſignum daturos, vt eo accepto nuncio, Sinon equi laxatis clauſtris, milites incluſos exponeret. Vnde Maro.

,, flammas, cum regia puppis
,, Extulerat, fatisque Deum defenſus iniquis
,, Incluſos vtero Danaos, & pinea furtim
,, Laxat clauſtra Sinon.

Fuit & veteribus mos, qui etiamnum permanet, vt amicis extra ciuitatem commorantibus, fumo redditus, aliudùe ſignificaretur, vnde factum eſt, vt Amilcaris dolo Agrigentini inter inimicos perſequẽdum longius ab vrbe distracti in inſidiaria loca coniectis hoſtibus, incenſaq; ſylua magnam cladem paterẽtur: ij ſiquidem fumo, quem à mœnibus ſurgere exiſtimabant, rati ſe à domeſticis reuocari, cum ſe conuerſo curſu ad vrbem reciperent, Amilcare duce inſequentibus, pœnis, qui prius fugerant, trucidati ſunt. Poſſunt & ſi quid neceſſarium vrgeat, facum indicio literæ demonſtrari, quod à Polybio in codicibus manuſcriptis eſt traditum, eiuſmodi vſus vtilis multum eſſe poteſt, & hoc ſignificandi remedium obſeſſæ vrbes, villæ, & arces, amantes etiam, vt tutius res ſuas nuncient, habebunt. Edendi ſigna, vel turrium faſtigia, aliaùe editiora huiuſmodi loca, vt faces proſpici poſſint, com modum prçſtabunt. Scriptum itaq; præ manibus habeatur, quod amicis nunciari oporteat, literæ deinde bifariam ſeu trifariam diuidantur, vt vndenæ vel ſeptenæ cuiuſq; partis ſint: Si erunt ſeptenæ tũ primæ ſingulis, alteræ binis, tertiæ ternis facibus demonſtrentur. Poteſt & quadrifariam literarum numerus diuidi, vt libuerit: verùm in earum oſtenſione, motus varietatem attendere debemus, nam vna ſemel erecta, vel oſtenſa A demonſtrabit, eadem bis B, ter C, ſic ſepties poſtremam primi ordinis G: Poſtmodum binæ ſemel H, totidem bis I, ter L indicabunt, ſic & de reliquis eiusdem ordinis: Tum Q ternis ſemel, R ijſdem bis, demum

mum S ter totidem intimabitur. Quòd ſi in quatuor ordines alphabetum partiri velimus, vltimus quaternis facibus indicabitur, tum cuiusque ordinis numerus minuendus ſit, & ordo aliter diſtribuendus: ratio autem, quæ dicta eſt ſeruabitur, tunc conſcij & facum numeros, & vices, quot illæ fuerint oſtenſæ, accurate excipient, eaque ratione vel facile ſignificata percipient. In hunc modum mulier è ſpecula, quæ amantis cubiculum ſpectat, ternis luminibus quinquies oſtenſis, mox binis bis, tum ternis bis: Rurſus verò vno ſemel, eodem quater, & poſtmodum quinquies, ternis deinde ter, poſtremo totidē quater, VIR ADEST, ſignificabit. Sed hoc etiam aliter fieri poteſt multisque modis, quorum duos tantum, qui potiores ſunt, recenſebimus. Sit itaq; primus huiuſmodi, vt quid facilius oſtendatur. Alphabeti literæ quatuor in partes diſgregentur, vt inferiori patet tabella.

ordines

numeri ordinum	1	2	3	4
1	a	f	m	r
2	b	g	n	s
3	c	h	o	t
4	d	i	p	u
5	e	l	q	z

Nouem itaq; faces haberi oportet, quatuor à dextris, à ſiniſtris quinq; diſponantur, quaternarius numerus ſectionum ordines, quinarius verò literarum cuiusq; ordinis indicabit, ſic viginti notæ erunt; quæ minus neceſſariæ ſunt omittātur. Literas igitur demonſtranti, vtrinq; faces attolli oportet, à dextris & à ſiniſtris, vt ſi A. velit oſtendere, vnam à dextra fa

cem ordinem literæ, alteram à læua numerum, in quo litera collocatur, deſignantem erigat, ſic etiam ſi B, vnam à dextra, à læua duas. Si C vnam item à dextra, tres à ſiniſtra, & in reliquis eodem modo. Exemplum tale erit, vt ſi mulierem idem hoc modo ſignificare velimus, quatuor primum à dextra faces, totidem à ſiniſtra, duas deinde à dextra, quatuor à ſiniſtra, tum quatuor à dextra, vnam à ſiniſtra attolli oportet. Rurſus vnam à dextra, aliam à ſiniſtra, iterum vnam à dextra, quatuor à ſiniſtra, tertio quoq; vnam à dextra, quinq; à ſiniſtra, quatuor deinde à dextra, duas à ſiniſtra, ſic & poſtremo quatuor à dextra, tres à ſiniſtra, eaque ratione VIR ADEST ſignificabit. Poſſumus & aliter vitandæ confuſionis gratia omnes alphabeti literas bis ternis facibus in hunc modum demonſtrare. Duo ſtatuantur locorum faſtigia, quæ ex æquo ſibi alphabeti notas partiantur, vt vndenas ſingula pronuncient, ternæ cum ſingulis adhibeantur faces, quarum vnaquæq; quaternas literas enunciet, quæ pro motus qualitate diſtinguentur. Tres autem characterum ſtatuantur ordines, primum ordinem fax vna ſignificabit, ſecundum binæ, tertiū ternæ: fax verò tertia, ternas tantum notas demonſtrabit, eoque modo numerus duarum & viginti literarum exprimetur. Motuum diſcrimina, quibus cuiuſq; ordinis notæ demonſtrentur, tali modo confingemus. Erecta fax A, depreſſa B, in dextrum inclinata C, in ſiniſtrum D ſignificabit: quaternas alias eodem modo indicabimus. Sic & tertias, vt binæ ſurſum erectæ E literam deſignent, ſummiſſæ F, & ſic de reliquis, & rurſus tertiæ ſublatæ I, depreſſæ L literam indicabunt. Idem fiet in vndenis alijs alio de loco demõſtrandis.

De cõputo & loquela per digitorũ geſtum, quo maiores ſupputarint, & in caute loquendo vſi ſint.

CAPVT. XI.

NVNC per digitorum flexũ computandi loquendiq; morem ex maiorum noſtrorum vſu libet hoc loco demonſtrare, vt ad ea perdiſcẽda, aliaq; denuo reperienda prõptiora ſpectantium ingenia reddantur. Legimus apud Plutarchum Orontem Artaxerſis Perſę Regis generum, cum ſe à ſocero inhonoratũ & contemptũ animaduerteret ſolitum dicere, principum familiares computorum digitis ſimiles videri: Quemadmodum enim cõputando nunc myriada geſtu conficere poſſunt, nunc verò monada, pariter & regũ amici modo plurimum pollent, modo verò minimum, & omnibus deriſui eſſe ſolent. Ad hoc facit, quod eſt à Plinio etiam de digitis numeros ſignificantibus memorię proditũ. Ianum à Numa Rege dicatum digitis ita figuratis effictum ſtetiſſe, vt trecentorũ ſexaginta quinq; dierũ nota per ſimilitudinẽ temporis & æui ſe deũ indicaret, quod eſt à Macrobio quoq; annotatũ in Saturnalibus. Nos igitur de tali cõputo & loquela id demõſtrabimus, quod doctiſſimus Beda literis mandauit. Monada igitur digitorũ computator ſignificaturus minimũ leuæ digitũ inflectens arctum in medium palmæ figat. Simili modo ſi duo velit indicare, à minimo ſecundũ ibidem imponat. Si tria tertium. Si quatuor itidẽ minimũ eleuet. Si quinq; ſecundũ à minimo ſimiliter erigat. Si ſex tertiũ nihilominus ſolo, qui medius apellatur, volæ medio appoſito attollat. Et minimũ ſuper palmę radicẽ cęteris erectis imponat, ſi ſeptẽ. Iuxta quem octo ſignificãti medius apponatur. Nouem verò ſi impudicum è regione componet indicabit. Decem ſi indicis vnguem in medio pollicis arctum infiget. Viginti ſi impudici apicem inter nodos indicis, & pollicis arcte apponet. Triginta ſi indicis & pollicis vngues mutuo cõiunget ample

„ xu: Vnde Hieronymus ait, trigenarium numerũ ad nup-
„ tias referri,nam & ipſa digitorum coniunctio: quaſi molli
„ oſculo cõplexans ſe & fœderans,maritum pingit & coniu-
„ gem. Idque Apluеius in oratione pro Magia his verbis in
„ ſinuat. Si triginta ãnos per decẽ dixiſſes,poſſes videri pro
„ cõputationis geſtu erraſſe, quos circulare debueras, digi-
„ tos aperuiſſe. Quadraginta verò ſi ĩteriora pollicis dorſo
indicis ſuper inducatur. Item quinquaginta ſi pollex curuatus inſtar græcæ literæ Γ ad palmam inclinetur. Et ſexaginta ſi idem digitus itidem curuatus indice circumflexo diligenter à fronte prçcingatur. Ideo hunc numerum ad viduas Hieronymus referri dixit,quod in anguſtijs & calamitate poſitus eſſe videatur,dum pollex à ſuperiori digito deprimitur. Septuaginta quoq; ſi pollex in longum extenſus indicem ſupra circumflexum adimpleat, vngue illius dumtaxat erecto trans medium indicis arctum. Octoginta quoq; ſi index vt ſupra circumflexus pollice in longum tenſo impleatur, vngue videlicet illius in medium indicis arctum admoto. Nonaginta etiam ſi indicis inflexi vnguis radici erecti pollicis infigatur. Numerum verò centenarium, qui voluerit indicare, in dextrum,transferat,ijſdem vtendo digitis,quibus in lçua ad decem usq; ad cẽtum vſus eſt. Proinde Nicearchus facete in vetulam nimio plus viuacem,quæ annorum ætate etiam ceruos ſuperabat,ita ludit, vt iterum iam dextra annos ſcribat.

„ Ἡ φάος ἀθρήσας ἔλαφον πλεὸν ἄχρι λαιῆ
„ τῆρας ἀρθμῆσαι δεύτερον ἀρξάμενη

& Iuuenalis.

„ Atque ſuos iam dextra computet annos

Idem ſacræ paginç interpres centenarium numerum ad virginitatem refert, nam in læua nuptæ & viduæ notabantur. Ducenta igitur expreſſurus eadem ratione vtetur,qua ad viginti ſignificandum vſus eſt. Sic & de reliquis ſentiẽdum eſt

numeris vltra centenariũ noningenta,vt eodem procedatur ordine,quem ad decem vsq; ad nonaginta ſeruari debere di ximus. Deinde mille etiam in dextra, eo modo, quo vnum in læua deſignabitur. Et deinceps bis mille in eadem quẽadmodum duo in læua, ſic & in reliquis numeris multiplicato millenario ſtatuetur: donec ad nouem millia perueniatur,quo cum ventum ſit,tum myriada (quo nomine decem millia deſignantur) læua medio pectori in ſupinum admota indicabit,digitis tantum in altum erectis. Quod ſi uiginti millia eadem expanſa. Si verò triginta millia eadem prona ſed erecta,& pollice medij pectoris chartilagini appoſito denotabit. Sic quadraginta millia ſi eandẽ in vmbilicum erectam ſupinabit,exprimetur. Et poſtmodum quinquaginta ſi eiusdem prona ſed erecta pollicem vmbilico imponet. Sexaginta deinde millia eadem prona læuum fœmur deſuper comprehendet,denotabit. Mox ſeptuaginta millia ſi ſupina fœmori ſuperponetur. Octoginta de hinc millia ſi eadẽ prona fœmori ſuperponetur. Tum nonaginta millia ſi lumbos pollice ad inguina conuerſo comprehendet. At centum millia,& de hinc ducenta,vſq; ad noningẽta millia eodem, quo diximus ordine in dextra corporis parte notabuntur. Sed decies centena millia ambæ manus complicatæ in rectis inuicem digitis indicabunt. Hic eſt veterum computãdi mos, & inde prouenit,quod apud ſcriptores legenti ſæpè fit obuiam, vt in digitos mittere, pro eo eleganter etiam dicatur, quod eſt accurate numerare. Diximus de ſupputãdi modo, qui per digitos ſolet indicari, ſupereſt nunc de loquendi ordine,qui per digitos etiam tradi poteſt,aliquid dicere. Prima igitur alphabeti nota eodem modo,quo vnum digito de monſtrari diximus deſignabitur. Secundo eo etiam modo, quo duo,ſic & tertia ea ratione,qua tria: ſic deinceps vſq; ad alteram & vigeſimam,quæ alphabeti poſtrema eſt,per ſuum vnoquoq; elemento numerum denotato: eo ordine, quo in

alphabeto illud diſpoſitum ſit. Huiuſmodi digitorum flexu, & geſticulationum ſolertia amans puellæ, cuius amore deperit, coram eius parẽtibus huiuſmodi digitorum indicio ſic loquitur. Primo tria, inde vnũ, mox vndeuiginti, poſtmodũ quinq; oſtendit. Rurſus vnum diuiſim, deinde ſex, poſtea ſexdecim, inde vnum, tum duodeuiginti, poſtmodũ ſexdecim, poſtremo quinq; indicat, taliq; ordine CAVE A' FRATRE inſinuat. Huiuſmodi notarum amantium Ouidius meminit.

„ Nil opus eſt digitis per quos arcana loquaris

& alibi

„ Nec in digitis litera nulla fuit

Huc refertur quod ab Ennio in quandam impudicã dicitur, cuius nulla pars corporis ab impudico munere vacaret.
„ Quaſi in choro pila ludens, datatim dat ſe ſe, & commu-
„ nem facit, aliũ tenet, alijs nutat, alibi manus eſt occupa-
„ ta, alijs peruellit pedem, alijs dat anulum expectandum à
„ labris, alium inuocat, cum alio cantat, attamẽ alijs dat di
„ gito literas. & Solomõ ad idẽ. Annuit oculo, terit pede;
„ digito loquitur. Verũ idẽ alia ratione haberi poteſt, vt ea quis facilius promptiusq; loqui diſcat, in græco alphabeto velit idem facere. Græci ſiquidem non quemadmodum latini paucis ad exprimendos numeros literis vtuntur & geminatis. Sed vniuerſo alphabeto ſingulis notis quoslibet numeros indicant. Sunt & alij aliter digitorum indicio ſermonem fingentes, quod faciunt, dum corporis eas partes oſtendunt, vel digitis contingunt, ad quas ſcribendas primum literæ exiguntur, quas rei noſtræ exprimendæ, neceſſarias eſſe cognoſcimus, donec totum id quod velimus expreſſum ſit. Exemplum erit, vt ſi A indicare ſtatuimus, Aures contingamus, ſimiliter ſi B Barbam indicemus, ſic Caput pro C, & de reliquis huiusmodi, vt Dentes, Epar, Frontem, Guttur, Humeros, Ilia, Linguam, Manum, Naſum, Oculos, Palatum, Quinque digitos, Renes, Supercilia, Tempora,

& Ventrem oſtendimus pro ijs literis demonſtrandis, quæ ijs inſcribendis primæ requiruntur. Poteſt & ſimiliter ſcribi, vt ſcriptum occultetur, id fiet ſi clanculum, velut aliud agenti vino, vel alia quauis materia ad rem apta literæ ad id, quod volumus exprimendum, neceſſariæ protrahantur. Docet hoc Naſo.

Hinc tibi multa licet ſermone latentia recto
Dicere, quæ dici ſentiat illa ſibi.
Blanditiasque leues tenui præſcribere vino
Vt dominam in menſa ſe legat illa ſuam.

& Tibullus.

Neu te decipiat nutu, digitoque liquorem
Ne trahat, & menſæ ducat in obre notas.

Huiuſmodi Paris Helenæ amoris ſui ſignificationem daturus, Menelao coram vino literas protrahit, vnde ipſa queritur in epiſtolis.

Orbe quoq; in menſæ legi ſub nomine noſtro,
Quod deducta mero littera facit AMO.
Credere me tamen hoc, oculo renuente negaui.
Hei mihi, iam didici ſic quoq; poſſe loqui.

Sed quis modorum omnium meminiſſe poteſt, cum infiniti ferè ſint, vt hominum excogitantium ingenia? Neq; enim ſanæ mentis exiſtimo, in hoc ſerio tempus conterere. Sed redeamus ad rem, longius fortaſſe digreſſi ſumus.

De literis clandeſtinis ex veterum ſcriptis.

CAPVT. XII.

QVONIAM igitur eo paulatim ventum eſt, vt de ijs ſignis meminerimus, quæ ſcripto noſtra conſilia occultant, qui characteres appellantur, proximum eſt, vt eorum obſcuritatem duplici modo partiamur. Sripti itaque obſcuritas, aut ex literarum perplexitate,

aut ex alia ſcribendi ratione proueniet, de characterum inuolucris: ſecundo libro tractabitur nunc de obſcuritate, quæ à ſcribendi modo inducitur, verba faciamus. Non inutile igitur videtur fore rationem tradere, qua ſic ſcribi poſſit, vt nemini ſcriptum, niſi cui voluerimus poſſit agnoſci. Sed quia nõnulla veterum in hunc modum cõmenta ab hiſtoricis memoriæ prodita ſunt, eorũ prius in ea re vſum proſequamur. Teſtis eſt Gellius in libris noctium acticarum Lacedęmonas cum ad imperatores ſuos ſcriberent, ne literæ interceptæ occulta hoſtibus conſilia indicarent, hoc ſcripti genus ex induſtria excogitaſſe, quamuis alij eius rei commentum ad Archimedem Syracuſanum referant. Surculi duo teretes longiuſculi, & torno perpoliti æquabantur, vt par vtriq; longitudo & latitudo eſſet, eorum alter imperatori ad bellum proficiſcenti dabatur, alter domi penes magiſtratus diligenter ſeruabatur, quoties itaq; vſus neceſſitas incidebat, pagina, quanta rei ſatis erat, ſurculo circumuoluta, vt rotũdum volumen efficeret, & oræ bene adiunctæ in modum lori aptè ligno cohærerent, ne rimæ interponerentur, tum in chartam ſic circũuolutam literæ à ſummo capite per trãſuerſum ad imum in eo loro inſcribebantur. Perſcriptũ inde lorum ſurculo prolixum, & anguſtum eximebatur, & ad imperatorem dabatur, exiſtimabant enim ſi in hoſtium manus illud forte interceptum incidiſſet, truncatas literas, ſyllabas, dictionesq́ue, & eorum partes longe diſtractas intuentes ſcriptum nequaquam percepturos, nec ſpem fruſtrabatur euentus; quoties enim illud in hoſtes incidebat, nihil in loro ſcriptum poterant cõiectari, ſed velut incondite & fruſtra ſcriptum dimittebant, is verò, cui illud deſtinabatur, applicato loro, in eumq́ue modum circumuoluto, quo antea fuerat, cum ſcriberetur, ita vt continuata ſcripti ſeries ſequeretur, nuncium agnoſcebat. Huiuſmodi ſcriptum σκυτάλην græcè appellabant. In hunc modũ ſcriptam epiſtolam Liſandro ad Helleſpontũ allatam

Plutar-

Plutarchus author eſt. Alium quoq; ad hanc rem aſtum in veteri hiſtoria ab incerto pœno, alioquin illuſtri, vt refert Gellius, excogitatum legimus. Herodotus tum idem à Demarato factum meminit. Is, vt ille refert, Suſis commorans, cum Xerſem aduerſus Græciam expeditionē ſumere ſtatuētem accepiſſet, eam rem cenſuit Græcis nunciandam: ſed occupatis per cuſtodes itineribus, cum res aliter fieri nequiret, ne nuncius interceptus deprehenderetur, rem in hunc modum comminiſcitur. Pugillaria noua accepit non dum cæra illita, inde literis in ligno exaratis regis conſilium prodit, tabulam deinde, vt mos erat, cæra colliniuit, ne ſcriptura detecta ſibi quid negotij apud viarū cuſtodes exhiberet, eamq; tabellam veluti ſcripto vacuam domeſtico ſeruo perferendam tradidit, verùm nulla prius commenti ſignificatione facta, Lacedæmones, cum quid ea perlata ſibi vellet, nequirent interpretari, nihil ſcriptū intuentes, verùm rem (vt erat) non fruſtra factam ſuſpicantes, Cleomenis (vt ego accipio) filia, eademque Leonidæ Gorgo vxori, detracta è pugillaribus cæra, nuncium accepere. Ex huiuſmodi pugillaribus cæra illitis, in quibus ſcribi mos erat, literæ ethymon datum Grammatici aſſeuerant, quod à litura literæ nomen deductum putent, quod à veteribus incæratis hoc modo tabulis ſcribi ſoleret, & ſcriptum poſtea deleri. Fuit & alia imperſcrutabilis techna barbarico aſtu digna, cuius Herodotus ſub perſona Hiſtiæi authoris meminit. Is imperante Dario in terra Aſia non ignobili loco natus, cum in Perſide apud regem ageret, & Ariſtagoræ, vt ab eo deficeret, vellet furtiuo ſcripto nunciare, veritus, ne ſi non accurate nuncium miſiſſet, res prodita maximum ſibi periculum afferret, huiuſmodi aſtum comminiſcitur. Seruo ſuo diu oculorum ægritudine laboranti capillum ex capite, tanquam medicari voluiſſet, deradit, & eius capiti leui atramēto literarum formas impreſſit, quibus id ipſum, quod nunciare in animum induxerat, ſcrip-

tum erat, ſecum deinde, donec capilli renaſcerentur, domi retinet, quod vbi factum eſt: illum ad Ariſtagoram dimittit, iubens cum ad eum veniſſet, illum admoneret, vt quemadmodum ille nuper fecerat, ſibi caput deraderet, ſeruus cum ad Miletum ad Ariſtagoram veniſſet, domini iuſſus memor, Ariſtagoræ rem ſignificat, ille rem fruſtra non fore (vt erat) ratus, commiſſum exequitur, ſic nuncium percepit.

Furtiuæ literarum notæ, quibus maiores in ſcribendo vſi ſint.

CAPVT. XIII.

EXPOSITIS ijs, quæ de characteribus, qui ſine artificio cerni non poſſunt, proximum eſt de ijs verba facere, quæ per ſe ſub viſum cadent, alioquin technis impliciti. Sed quoniam hac in re non nullos priſci modos inuenerunt, qui multum à noſtri temporis dolis & inuolucris differunt, veterum primum huiuſmodi ſcribendi rationem proſequemur, occultos mox noſtri temporis ſcribendi modos in ſecundum librum differemus. Maiores itaq; cum res, vel tempus obſcuritatem exigeret, varijs in ſcribendo ambagibus vſi ſunt: teſtes ſunt Suetonius & Gellius, qui hac ſcribendi ratione C. Cæſarem in epiſtolis ad C. Oppium, Cornelium Balbum, Ciceronem, & cæteros familiares, qui res eius domeſticas, vt abſentes curabant, vſum eſſe meminerunt. Occulte ſcribendi modus hic erat, vt literarum poteſtas cõmutaretur, & primas literas quarta quæq; ſuccedens indicaret, quo fiebat, vt ſcriptum ſæpiſſime ſine coagmentis ſyllabarum componeretur, ita vt incõdite literas poſitas putes, inter eos verò interpretandi clandeſtinum commercium erat: Res exemplo dilucidior fiet. Pro A litera D ponebatur, E pro B, F pro C, & de reliquis in hunc modum, ſic in legendo ſonus cuiq; ſuus, & poteſtas reddebatur, & oc-

culte ſcriptum legebatur. Extat de hoc ſcribendi modo Probi grammatici ſatis curioſus commentarius, in quo de occulta literarum ſignificatione à C. Cæſare ſcriptarum pertractatur. Aliter verò literarum poteſtatem Auguſtus commutabat, cuius extat ſcriptũ ad filiũ huiuſmodi. Quia innumera incidunt aſſidue,quę ſcribere alterutrũ & ſecreta eſſe oporteat, habeamus inter nos notas ſi vis tales, vt quicquid ſcribendum ſit, pro vnaquaq; litera, ſuccedentem ſcribamus hoc modo,vt pro A ponamus B, & C pro B, & de reliquis in hunc modum,& pro Z duplex AA, vt à nouiſſima ad primam duplicatam redeamus: hic fuit Auguſto ſcriptũ obſcurandi modus. Aliter Cicero, (vt aliquibus videtur) qui inſtar dictionarij librum conſcripſit,in quo ſingulis verbis ſingulas notas, quibus illa ſignificarentur præfixit, tantaq; erat notarum & verborũ copia, vt quæcunq; latino ſermone ſcribi poſſent, ſuis notis exprimerentur. Vnde character hic M MVNDVM ſignificabat, hic M MODVM, hic ÿ HOMINEM, & hic F TEMPVS, alius in hunc modum h' SYLLABAM, alius verò ſic Ↄ ACCOMMODABAT, huius generis reliqua erant,quæ in eo libro commentus ille fuit, quibus pro exprimendis occulte animi concepta vterentur, nec defuerunt ex priſcis autoribus, qui pro notis verba ſcriberent.

Antiquorum ſcribendi modos noſtra tempeſtate vanos & inutiles eſſe.

CAPVT. XIIII.

HAEC priſci commenta ad ſcriptum obuelandum inuenerunt, verùm vt de ijs verba faciamus à ſcythala initium auſpicabimur. Quotus igitur quisque noſtra tempeſtate erit, qui maximis & arduis in rebus, quæ deſiderant occultari, capitis ſui & fortunarum diſcrimen

in ſcythalæ ſecuritatem reponendum tuto exiſtimabit, quin potius à quouis vel minimum curioſo id genus ſcripti artificium cenſeat facile poſſe deprehẽdi? quis autẽ rurſus nõ intelligat, nõ alia ratione illud, quàm in eũ modũ, quo ſcriptũ fuit cõpoſitũ, debere interpretari? in ligno verò cum ſcriberetur circumuolutum non agnoſcat, quòd ſi digitis vel ſurculo æquatę craſſitudinis complicetur, quis non videat iterum cocuntibus partibus ſtatim facillime ſcriptum aperiri? Iam verò quam vanum in pugillaribus ſcriptũ ſit, videamus. Ego quidem meo iudicio exiſtimo in hunc modum moleſtius eſſe ſcribere, quàm cuiquam, qui vel mediocris iudicij ſit, latẽs ſcriptum indagare, parumq́; conferre hanc ſcribendi rationem noſtra ætate fuiſſe ſublatam, vt eo minus occulta fraus prodi poſſit, ſiquidem etiam ſi nulla priſci moris notitia haberetur, certe rem ipſam ſuſpicio detegeret. Sed neq; illud ſatis tutum eſſe poteſt, vt deraſis capillis capiti inſcribantur literæ, ſiquidem ſudore, cui caput eſt obnoxium, facile poſſunt aboleri, quod ſi acu etiam cutis perforetur, ne hoc quidem ſatis ad ſuſpicionem ſufficiet, ſi is, qui inſcriptionem gerit intercipitur, tum enim diligentiſſima ſit inquiſitio, metus & neceſſitas vigilantiam præſtant, nec prius ſatis ſibi factum putant, quàm cuncta penitus, quibus veritas eruatur, exquiſierint, nunc pollicitationibus quæruntur illicia, nunc nimis terror incutitur, quod ſi hæc parum proſint, ſuppliciis & tormentis res agitur, at ſi ne hoc quidem prodeſt, ne interim literæ furtim perferantur, non ſolum calligæ & ſoleæ perquiri ſolent, veſtes eximi, & ſuturæ diſſolui, ſed ne à viſceribus quidẽ perſcrutandis abſtineatur, tantum abeſt, vt illi ab inquiſitione intactũ caput relinquãt. Sed hactenus de huiuſmodi literarum velamento, nunc ad notas, quibus iidem vſi ſunt, verba conuertamus, de quibus ne ſermo nimis in longum in re ludicra protrahatur, nil eſt, quod dicam, niſi vaniſſimas eſſe, quæq́; vel à pueris poſſint facile agnoſci, obſeruata enim

characterum poteſtate, qui ſæpius repetuntur, nemo eſt quin videat, parum conferre ad ſcripti obſcuritatem characterum poteſtatem immutari, neq; ſolum poteſtatem, ſed etiam figuram, ſiquidem ne latens ſcriptum mentis inquiſitione eruatur, parui videtur referre characterem vel barbaricum eſſe, vel aliam quamuis formam pro charactere depingi, modo compertum ſit, quo ſermone charta concinnetur, isque ſermo interceptori minime obſcurus exiſtat. Sed vt de Ciceronis inuento loquamur, quis eius laborem in eiuſmodi notis perquirendis citra nauſeam ſubibit, vt tot ſibi characteres effingat, quot rebus ſingulis, quæ vſu venire poſſunt, vt ſinguli aptentur ſufficiant, quibus quamuis tuto ſcribi poſſit, quomodo tamen paucis diebus, ne dicam horis idem conſcius interpretabitur, qui hunc verborũ indicẽ retineat? Abeant igitur cum ſua vetuſtate tam copioſa veterum commenta, nos animi occulta conſilia ſcripto commiſſuri, nequaquam ijs tutos exiſtimabimus, longe alios aſtus, longeq; aliam vafritiem hæc ętas videtur expoſcere, in qua vel infantes non dum verba balbutire cognouimus, cum ſubdolæ mentis quædam ſigna, veluti malitiæ primitias ingerunt, quaſi à nutricis huberibus ſimul cum lacte illam ſuxiſſe, ne dicam à matris vtero contraxiſſe videantur, quare in vſum, qui velint hæc admittant, nos certe ſicubi res occultiſſimas neceſſario latebras expoſcit, pro rerum occaſione, illis nequaquam vitæ & fortunarum diſcrimen committendum ducimus, niſi res minoris eſſe videatur, vt in re occultanda nimis laboremus, cuiuſmodi igitur ad hæc aſtus ætas noſtra protulerit, nunc in medium proferamus.

Furtiuas literarum notas fieri, quæ cerni non poſſunt, tum earum ratio & vſus.

CAPVT. XV.

DIXIMVS, quæ ad ſcriptum ſic operiendum, vt locus, in quo facta ſit inſcriptio, ſcriptum occultet, commenta priſcorum ætas induxit, nunc inuiſibiles ſcribendi modos, quos eorum vice noſtra ſolertius indagauit, videamus. Scribendi modum inuiſibilem nuncupamus, quod niſi ratio adhibeatur, qua ſcriptum indicetur, characteres intuentis omnino viſum effugient, ita vt is, cui ſcriptum deſtinatur, notas exponendi modum ab eo, qui ſcripſit præcognitum habere oporteat. Porrò hoc ſcripti genere, quoniam multum habet obſcuritatis, in maximi momenti rebus, quas non parum interſit occultari, potius quàm quouis alio vti expediet, præſertim ſi ſub eo ſcripti etiam perplexitas occultetur, quare ne quid omiſſum videatur, quod ad præſentem materiam poſſit pertinere, ea de re aliquot modos præſcribemus, quos è noſtris naturalis Magiæ antea experimento comprobatos, huc tranſtulimus, nihil enim ibi commiſſum eſt, quod verum antea non indicaſſet euentus, quos repetere hoc loco non inoportunũ videtur, quorũ quamuis aliqui etiam lippis & tonſoribus noti ſint, eos tamen exigente materia non prꝗteribimus. Fiunt itaq; literæ, quæ interdiu deliteſcant, noctu verò luminis abſceſſu vel tenebris conſpicuæ fiant, quarum ſcribendarum ratio eſt huiuſmodi: Nitedulæ capiantur, ex quibus humor ſtillatorijs vaſis accuratius extrahatur, quemadmodum in Magia docuimus, tum ex ea aqua graphicè ſupra chartam notæ exarentur, qua in re ſi ſeduli fuerimus, nequaquam interdiu characteres apparebunt, noctu verò igneo colore nitentes videbuntur. Alij verò ſecus ſalicis corruptum aqua lignum

diſtillant, & extracto liquore characteres deſcribunt: licet hic ſcribendi modus à ſubtilitate potius, quàm à facilitate & vtilitate commendandus ſit, neque enim ſine faſtidio ſic res perfici poteſt, & facile fit, vt opus laborem fruſtretur, nam ſi ab intercipiente igni exponitur, ſtatim ſcriptum detegitur. Poſſumus verò aliter conſequi, vt in alba charta, aliaùe corporis parte inſcriptæ notæ deliteſcant, & cum opus fuerit detegantur: Super brachium vel dorſum, aliudùe membrum aceto vel vrina clanculum fiat inſcriptio, eaque exiccetur, vt ne veſtigia quidem appareant: Vt verò ſcriptum exponatur, fuligo vel combuſta papyrus exteratur, ſic enim literæ internitebunt. Vel aliter ſi adipe vel ſepo, alioùe pingui, vel gummi delineentur notæ, & carbonis inde, vel combuſtæ chartæ pollis inſpergatur, vt detegat. Hoc fortaſſe aſtu (vt Polybius græcus ait) Attalus victimæ inſcriptione impreſſa vſus eſt, hic enim vt ſuos milites ad fortiter agendum cum gallis hoſtibus, qui multo plures erant, impelleret, non parum referre arbitratus, ſi eorum animis indubitatæ victoriæ fiduciam proponeret, ludicram rem, alioquin vtilem, huiuſmodi cum ſacrificaturo vate comminiſcitur. Ante conflictus diem victoriam parat, tum Sudinus vates ſacra faciens, deos precatus libat, & victimam diſſecat, at Rex contrito gummi in dextram manum inſcribit REGIS VICTORIA, inſcriptionem hanc à dextris ad ſiniſtra producens, cumque viſcera extraherentur, manum in calidiorem ac fungo ſum locum ſupponit, abſtergitque inſcriptionem. Sed vates reliquas partes percurrens, & ſua munera obiens, conuertit particulam, qua inſcriptio continebatur huiuſmodi, Regis victoria, hæc res vulgata ingenti cum militum gaudio, plauſuque excepta eſt, vt alacriores, promptioreſque ad pugnam animos indicarent, ſic quaſi non dubiæ ſpe victoriæ adducti, ac pollicito numine fre-

ti, acriter pugnantes Gallos ſuperarunt. Sed ad rem redeamus. Id etiam præſtabit lac ficulneum, ſi eo alba charta deſcribatur, & poſtmodum ab amico ſcriptum carbonis polline inſperſo confricetur,& detergatur: fit enim vt literæ ſtatim nigreſcant. Ad id etiam confert (vt Plinius refert) tithymali lac ad deſignãdas notas, & ſuper illud inſperſus cinis ad detegendas,eoque modo multi, vt ille teſtatur,adulteras alloqui maluere,quàm codicillis. Confirmat hoc Ouidius admonens in arte amandi puellam, quemadmodum cum amantibus tutò per ſcriptum colloquatur.

Tuta quoq; eſt, fallitque oculos è lacte recenti
Littera, carbonis puluere tange, leges.
Fallet & humiduli, quæ fit acumine lini,
Et feret occultas pura tabella notas.

Literæ autem, quæ igne conſpicuæ fiunt, quamuis ferè vulgatum ſit,quemadmodum efficiantur,earum tamẽ rationem hic tradere non videtur abſurdum. Epiſtola ab eius rei,quæ ſcribitur,ſuſpicione prorſus aliena ſumatur,tum omiſſis ſpacijs minime neceſſarijs, literæ, ſyllabæ,& dictiones opportune humenti ſucco citrij, vel medici mali, vel cæpæ, vel omnium ferè acrium ſucco iterum delineentur, nam ſiccato humore inconſpicuæ fiunt,& eæ tantum,quas ſolum atramentum delineauit, apparebunt, cæteræ deliteſcent, ita, vt qui legat tabellam, inutiliter ſcriptam & vanam opinetur: at ſi pagina igni admota incaluerit, literarum rurſus lineamenta clariſſime indicabit. Eſt & ſalis genus, quod ammoniacum vocant, hoc contuſum, & aquæ immixtum literas quidem ſcribenti albas reddit,quæque cum papyro colore vix internoſcantur: verùm ſi admoueantur igni, nigræ apparebunt. Succus autem ceraſorum ſi calamo adhibeatur, viridi colore, ſi cyclamino, ruffo literas deſignabit: ſic varij fructuum ſucci,varios quoq; igne colores indicabunt. Hac ratione acceptis, remiſſiſque amatorijs tabellis, puellæ amantes ſæpe paren-

parentum cuſtodiam fruſtrantur. Fiunt quoq; characteres, qui nō niſi combuſta papyro interniteant: Modus talis eſt: Literæ gummi, vel quouis ſalis genere, vel calce in papyro producantur, quæ cum per ignem apparere nequeant, combuſta denigrataque ſtatim papyro characteres albicant. Fieri quoq; poſſunt literæ, quæ niſi charta aquis mergatur, legi nō poſſint, eas delineandi modus talis eſt: Alumen aqua diſſoluitur, eoque diſſoluto characteres deſcribuntur, qui cum ſicceſcunt, conſpici deſinunt, vt verò legi poſſint, charta aquis immergitur, ſic immerſa characteres cōſpicuos reddit. Idem etiam aliter fit: In vitreis chymiſtarum vaſis è calcantho humor diſtillatur, eoque in papyro characteres formantur, & ſic fallent intuitum: Vt verò cerni poſſint in omphacitis gallæ aquam charta, vel in vinum, in quo ea inferuerit, mergitur. Vt verò alibi magis quàm in charta ſcribi poſſit, hoc modo ſcriptum fiet, quod lactis candorem imitabitur: Lithargiris primo teritur, tritus in fictile, vbi ſit aqua aceto commixta immittitur, & decoquitur, & per colum traijcitur, mox ſeruatur, tum in limonis citrigeri ſucco in lapide, vel aliqua corporis parte, vel alibi exarantur notæ, illæ ſiccato humore minime apparebunt, ſed vt legi poſſint, ea lithargiri aqua madefactæ, conſpicientur lactis candorem imitari. Poteſt etiam epiſtola hoc modo concinnari, vt ea, quæ volumus latere medijs interuerſus, qui cernuntur ſpacijs ſcripta deliteſcant, cumque opus ſit, aboletis, quæ prius apparebant, cerni poſſint: Modus hic erit: Stillatitio calcanthi liquore (vel affuſa in illud feruenti aqua, dum illud ſolutum fatiſcat) ſuper papyrum arcana literarum lineamenta deſignentur, cum arefactæ ſint, illicò celantur, cæterum vt inane ſcriptum deleatur, hac ratione fiet. Combuſta palea, vel ſalicis carbones ſuper porphyreticum marmor triturentur, tum omphacite galla in albo vino decoquatur, ſicque eo humore in ſpongiā attracto, vernaculus color ater obliteratus

deliteſcet, priſtinus verò, qui deliterat, refricatus apparebit. Fiet idem, ſi commune atramentum tantum aqua diluatur, quantum illa occultandis literarum lineamentis ſatis ſit, eoque modo totum id, quod volumus latere, deſcribatur, tum atramentum ex carbonis, ſalicis, vel paleę combuſtę pol line paretur, eoque ſuper albicans ſcriptum inania, quæ velimus deſcribantur, huiuſmodi atramentum parum aut nihil à vero differt colore: cęterum vt arcanum ſcriptum legi poſ ſit, vino in eadem galla decocto, ſpongia pagina detergitur, ſic quod prius apparebat ſcriptum, deliteſcet, quod verò cerni non poterat, indicabitur. Verùm ſi libuerit characteres ſic deſignare, vt niſi lumen vel ſyderis vel candelæ interponatur, cerni non poſſint, in hunc modum fiet: Ceruſſa aliusùe color gummi liquefacto immiſcebitur, ex eaque immixtione materia chartæ concolor parabitur, vt nihil ab ea diſcernatur, tum qui nuncium ſit excepturus, charta oculis & lumini interpoſita, ſubobſcuras characterum formulas cōſpiciet: fit enim ratione optices, vt ea materia parum denſa, dum oppoſita externo lumini, impedit, quo minus vlteriores radij ad intuitum noſtrum perueniant, conſpicuam nobis lineamentorum vmbram efficiat. Fieri etiam poteſt, vt nigra charta albos characteres conſpicuos reddat: Ratio eſt hæc: Oui luteum albumenque commiſcentur, vt inſtar ſcriptorij atramenti liqueſcat, eo liquore literarum figuræ in papyro protrahuntur & exiccantur, tum ſuper exiccatam char tam color ater inducitur, eaque iterum exiccata mittitur, verùm vt literæ conſpici poſſint, lato ferro chartæ ſuperficies eraditur, ſic enim fiet, vt ſublato inde atramento, vbi literæ erant, earum albi coloris ſigna conſpiciantur. Maxime quoq; tutum fuerit ouo literas inſcribere, quod ſua non carebit fallacia: Alumen ex galla tunduntur, pollis aceto immiſcetur, donec atramenti inſtar liqueſcat, hoc modo parato liquore characteres ſuper oui cortice deſignantur; &

exiccantur: inde muriæ vel acri aceto imponitur illud, vbi cum quadriduũ permanſerit, poſtmodum eximitur, & exiccatur, ad amicum mittitur, tunc enim literæ amplius foris non apparent: Vt verò is ſcriptum legat, igni illud admouebit, & toſtum emundabit, ſic intus characterum ſigna conſpiciet. Fit idem alia ratione: Cæra ouum circumlinitur, in eaque ſtylo ferreo literæ delineantur ad corticem, tum humore ex aceto, & gallis comparato fatiſcentes rimæ complentur, & exiccantur: perdiem ſubinde ouum in aceto ſeruatur, mox ablata cæra ad conſcium mittitur, at ille eo decocto & mundato, in peruio cortice & duro albumini impreſſos characteres inueniet. Sed quoniam ea, quæ obſcuras characterum notas præcedere viſa ſunt, ad iuſtam metam produximus: proximum eſt, vt hoc clauſo volumine, inſtantia, quæ noſtri muneris magis propria ſunt, ſecũdo libro proſequamur.

FINIS PRIMI LIBRI.

IOAN. BAPTISTAE PORTAE NEAPOLITANI DE FVRTIVIS LITERARVM NOTIS

LIBER SECVNDVS.

PROOEMIVM.

QVID olim notæ & quorſum à maioribus earum vſus inductus ſit, primo volumine indicauimus. Proximum nunc eſt occultè ſcribendi, ijſque vtendi modos: vt tuto epiſtolis arcana committantur, tum ne illæ intercipiantur proſequamur. Huius voluminis materiam quatuor in partes diuidemus, eos primùm modos, qui artificioſa legentes ſimulatione deludent indicabimus: notarum deinde inuolucra, quæ non niſi magno cum labore interpretari poſſint ſuggeremus: mox ea proſequemur, quæ tanta doli perplexitate inuoluuntur, vt ne Oedipi quidem conatus non fruſtrentur: tum ad ea procedemus, quæ non modo perueſtigari nequeant, verùm etiam nullam doli, aut rei ſub adulterinis literis contentæ, ſuſpicionem relinquant: ſed vt alterius propoſiti ſcriptum negligendum præbeant. Verùm dicet aliquis, quorſum in re tam friuola tantùm laboris impendium? quotus enim quiſq; tam rudis & obeſi ingenij erit, qui in his componendis, poſtquam huic negotio aliquandiu operam dederit, peritus non euadat, vt ad effingendos id genus nouos & diuerſos ſcribendi modos ſine magiſtro facile idoneus non exiſtat? qui præterea tam multi eſſe poterunt, vt ijs, neq; volumen capiendis, neq; quiſq; percenſendis ſatis eſſe videatur? Non diffiteor nouas poſſe horum characterum figuras ex arbitrio quemlibet confingere, verùm non omnes eiuſmodi

erunt, vt & ſcribenti & interpretanti nauſeam non pariant; at qui nos eos modos tradere conati ſumus,quorum præter multiplices literarum characteres in omni ferè ſcribendi ratione,cum facilis erit vſus, tum verò facilior exemplum habentibus ad percipiendum interpretatio,eo enim penitus ſublato, omnino perdifficile erit, vt ſcriptum legi poſſe nullo planè modo videatur. Sed quoniam innumeris penè modis hæ ſcribendi rationes poſſunt variari,nos ex ijs aliquas, quæ inſigniores viſæ ſunt,attigiſſe ſatis erit,ad quarum exemplaria quiuis nouas & præſtantiores poterit comminiſci. Sed ne longius ſermo protrahatur, ad eas præceptiones opportunum fuerit accedere.

Quid ſit furtiuis literarum notis ſcribere.

CAPVT. I.

NIL aliud furtiuis literarum notis animi ſenſa committere appellamus (quod in hoc volumine præcipuum intendimus) quàm eo ſcribendi vti artificio,vt quod per epiſtolam nunciare velimus, ita occultemus, vt non alia ratione, quàm ea, quæ à nobis íuducta eſt poſſit interpretari, quo fit,vt huiuſmodi ſcriptum nemini niſi amico, cui res noſtras percipi volumus,facile cognoſcatur. Huius verò artificij tria potiſſimum ſunt genera, tria enim præcipue accidunt literæ,ordo,figura,& poteſtas: quare alia ſcribendi ratio ordinis permutatione obſcuratur,vt ſi ROMA pro eo quod eſt AMOR ſcribatur. Alia figuræ commutatione,vt ſi pro formis noſtrarum literarum quiduis aliud ex arbitrio depingatur,& ſua quæq; literę poteſtas forma exprimatur. In hunc modum Esdras ſcriba & iuris peritus (vt Hieronymus in libri Regum præfatione teſtatur) cum eum librum ſcriberet, in quo leges continebantur,nouis characteribus vſus eſt,qui poſtea à Iudæis vſu recepti, omnibus temporum ſucceſſione per-

ſpicui facti ſunt, vt non alius apud Hebræos characteris uſus etiamnum perduret, quàm eorum, qui tunc nuper reperti, erant obſcuri. Alia permutata figurarum poteſtate obſcurior redditur, vt ſi pro vna Tyriorũ litera, alia Palamedis, & pro Palamedis vna Simonidis Melici pariter alia reponatur, vel ex aduerſo: Nam ſi veterum monumentis fides habenda eſt, Tyrij apud Græcos literas induxerũt numero ſexdecim, poſt hunc Palamedes quatuor, demũ Simonides totidem adiunxiſſe traditur, ita vt omnes quatuor & viginti numerum abſoluant. Hęc ſunt præcipua occultè ſcribendi genera, verùm ex ijs multæ ſpecies emanant, quæ pro diuerſa eorum compoſitione variantur, nam & ordinis tranſpoſitio, figuræ forma, & poteſtatis functio multiplex eſſe poteſt, & ea ſimul poſita diuerſiſſimam obſcurãdi ſcripti perplexitatem efficiunt, vnde tam multa, diuerſaque eſſe poſſunt genera, quàm varia excogitantiũ in omni tempore ingenia. Sed hæc ſuis locis in perlegendum fient clariora, quare velle hic ea percenſere, abſurdum eſſe exiſtimo. Nunc ad reliqua tranſeamus.

Quomodo per literarum tranſpoſitionem occultè ſcribi poſſit.

CAPVT. II.

Vt igitur ad occulte ſcribendi modos accedamus, ratio poſcit, vt ab ordinis tranſpoſitione, & in hoc genere à ſimpliciſſimis & ſcriptu facillimis exordiamur, initijs enim ſimpliciora magis conuenire videntur, talique ordine omnes ad diſciplinas commodius prouehimur, vt primùm cognitu facilia, mox aliquanto difficiliora, & minus ſimplicia diſcamus. Quare inter cæteros talis ſcripturæ modos, qui ab huius rei non ignaris circumferuntur, hic primum occurrit, qui eo artificio contegitur, vt literæ certo ordine ſeruato, in ſcripto tranſponantur. Huius generis duplex

ratio eſſe poteſt,altera erit,quæ ſuſpicione prorſus carere videbitur,altera,quę licet ſuſpicionem afferat,ſe tamen ſua obſcuritate tuebitur,niſi nimis curioſus interceptor,obſeruato literarum ordine,quomodo literarum nexus transferatur deprehendat. Prioris modi ratio hæc eſt. Propoſito primum veſtræ ſententiæ exemplo, vt tutius ſcribatur, duæ ſtatim lineæ capiantur,in quibus literæ collocentur,prima tum litera in ſuperiori verſu, proxima in inferiori,rurſus tertia in ſuperiori, quarta item in inferiori alternatis vicibus reponatur,quoad tota ſpacia literis compleantur, mox ijs perfectis binæ aliæ ſumantur lineæ, quæ pari modo literis occupentur,donec totus ſenſus expleatur,quo fiet, vt binæ extremæ lineæ aliquando ambæ dimidiatæ remaneant. Hæc ſententia notata primũ noſtris characteribus ſubijciatur exemplo.

TVI PRIDEM ARDENTISSIMO AMORE INCENSVS SVM, VERVM SIGNIFICATIONEM ADHVC NVLLAM DEDI, HABITA RATIONE VERECVNDIAE TVAE, ET PARENTVM, QVARE NISI AMANTI SVBVENTVM SIT, TVA VICTVS SAEVITIA COGAR VITAM DIMITTERE.

Hęc verba ſi ad eam formam ſcripto committenda ſint,tranſpoſito literarum ordine tale ſcriptum indicabit.

t i r d m r e t s i o m r i c n u s m, c ù s g i i a i n m d u n
u p i c a d n i s m a o e n e s s u u r m i n f c t o e a h c u
l a d d h b t r t o e e e u d æ u e p r n u q a e i i m n i u u
l m e i, a i a a i n u r c n i t æ, t a e t m, u r n s a a t s b e
n u s t, u u c u s u t a o a u t m i i t r
t m i t a i t s æ i i c g r i a d m t e e.

Sed perplexius & inuolutum magis ſcriptum erit, ſi numerus verſuum adhuc duplicabitur, vt quatuor primum lineis conſtitutis, literæ eo ordine collocentur, vt prima primi

verſus initio, proxima quarti, tertia in fine primi, quarta in fine poſtremi; quinta deinde initio ſecundi verſus, ſexta initio tertij, ſeptima in calce ſecundi, octaua demum in calce tertij diſponatur, & idem poſtmodum ordo ſeruetur, vt ſubiecto exemplo res clarius ſuggeretur.

tmsruùimlhteunennui iucuobadassi iri
reocmgiudtedpqius tumaræcrdnnienmtd
inaeunoceauiauabi tearet raiuefrs oie
uasesmcalaicæt nttms smt nnimhtiunmdp
usomr i auú
c tu i t tau
t i i t eacs
a æ g d e m r i í

Sic variata ſemper literarũ tranſpoſitione, complures inuolutos ſcribendi modos nanciſcemur, quos poterit quiſq; ſuo more inducere, nobis enim hæc attingere videtur ſatis. Fiet etiam aliter, vt eæ literæ in principio & medio tantum deſignato ordine, vel principio & fine tantum, vel in principio medio & fine ſimul collocentur: nõ tamen facile erit ad hoc ſignificantes ſemper dictiones ſuppetere, atqui quoties id commode fieri non poterit, nõ ab re erit, tale ſcriptum componere, vt nullum verbum, quod aliquid ſignificet contineat, vt alienus interpres ignoti idiomatis opinione ambiguus teneatur, quod & ſi ſuſpicione non carebit, artificij tamen nequaquam admonebitur, præſertim ſi epiſtola græci, vel barbari alicuius ſermonis, cuius cognitio interceptori futura non ſit, ſonum imitetur. Exemplum ſubſcripti thematis ſubijciam, vbi ſignificantes literæ in initio, medio, & fine collocantur.

CVM DIVTIVS INTER NEAPOLITANOS, ET HOSTES PVGNATVM ESSET, SPE OMNI SE ABDICARE COACTI, RETRO ABIERVNT.

Cheurim

Cheurim driſu traſiberu ſin thimelior nieba peroſil iutla nos eliteteblah orſet erſip, vlogeon, aſtiu mes ſſett ſtepole olmin irſileſonimie asbid ica, rec oſtaric tir eſtur oab imenr vrnot.

Occulta literarum tranſpoſitione aliter ſine ſuſpicione interpretem deludi poſſe.

CAPVT. III.

PROXIMVM nunc eſt alios occultos ſcribendi modos, qui quodam verborum velaméto obducti, interpretem artificioſa ſimulatione deludent, quod ad hanc partem videtur ſpectare proſequamur. Huiuſmodi ſunt lepida non nulla epigrammata, aliaque poetarum carmina, quæ lectores dulci quodam artificio deludunt, quæ ne quid prætercam, quod ad rem facere poſſe videatur apponam: nam & hæc ſuum dolum habent, vt cum amicis liceat ſuauiter interdum ſic iocari, & interpretem velata verborum imagine ambiguum detinere, quod iucunda vrbanitate non carebit. Ad hanc rem nullæ afferri certæ præceptiones poſſunt, ſed authorum exempla ſatis erit afferre, vt ſi quis in hanc formam ludere velit, ea imitetur, poteſt enim ſibi quiſq; multiplicem ſic iocandi rationem ex arbitrio confingere. In hunc modum amicus ad amicum ſcribendo iocatur.

En tibi mitto caput Veneris, ventremque diAnæ
Latronis caput, & poſteriora canE.

Quibus verſibus ſalutationem mitti ſignificatur per verbum VALE, cuius ſcribendi literæ primæ, mediæ, & vltimę in dictionibus Veneris, diAnæ, Latronis, & canE requiruntur. Eſt & nonnullorum labor huiuſmodi verſuum capitibus literas præfigere, quæ ſententiam abſoluant. Talia ſunt Erythreæ Sybillæ, quæ græcè de venturo Chriſto circumferuntur carmina, quorũ ſententia latinè, ijſdem nume-

ris ea ratione ſeruata, vtcunque fieri potuit, ſic expreſſa eſt.

„ Iudicij ſignum tellus ſudore madeſcet,
„ E cœlo rex aduenict per ſæcla futurus,
„ Scilicet in carne præſens, vt iudicet orbem.
„ Vnde Deum cernent incredulus atq; fidelis,
„ Celſum cum ſanctis, æui iam termino in ipſo.
„ Sic animæ cum carne aderunt, quas iudicet ipſe;
„ Cum iacet incultus denſis in vepribus orbis.
„ Reijcient ſimulachra viri, cunctam quoq; gazam,
„ Exuret terras ignis, pontumque polumque,
„ Inquirens tetri portas effringet Auerni.
„ Sanctorum ſedes, cunctæ lux libera carni
„ Tradetur: ſontes æterna flamma cremabit,
„ Occultos actus retegens, tum quiſq; loquetur
„ Secreta, atq; Deus reſerabit pectora luci.
„ Tunc erit & luctus, ſtridebunt dentibus omnes,
„ Eripitur ſolis iubar, & chorus interit aſtris:
„ Soluetur cœlum, lunaris ſplendor obibit,
„ Deijcient colles, valles extollet ab imo.
„ Non erit in rebus hominum ſublime, vel altum,
„ Iam æquantur campis montes, & cærula ponti,
„ Omnia ceſſabunt, tellus confracta peribit.
„ Sic pariter fontes torrentur, fluminaque igni
„ Et tuba tunc ſonitum triſtem demittet ab alto.
„ Orbe gemens facinus miſerum, varioſque labores,
„ Tartareumque Chaos monſtrabit terra dehiſcens.
„ Et coram hic domino Reges ſiſtentur ad vnum.
„ Recidet è cœlo igniſque, & ſulphuris amnis.

Hos verſus Auguſtinus in libris de ciuitate Dei ſcriptos reliquit, quos à Flactiano clariſſimo viro grecè ſcriptos ſe accepiſſe tradit, in quorũ capitibus ordinata ſingularũ literarũ

ſerie hæc verba legebantur, ἰησοῦς χριστὸς θεοῦ υἱὸς σωτὴρ, quod latinè eſt IESVS CHRISTVS DEI FILIVS SERVATOR. Verùm in ijs latinè vtcunq; redditis, hac de cauſa (vt Auguſtinus inquit) non potuit bene is ſenſus occurrere, quod in græco verſu υ initio dictionis poſita, in latino ſeruari nequiuit, nulla eſt enim latina dictio, quæ à tali litera inciperet, & ſententiæ congrueret, pari modo de cætero ad hanc rem peccatum eſt. Horum quoq; verborum græcè primæ literæ coniunctæ ἰχθὺς efficiunt, ideſt PISCIS, quo nomine myſtice Chriſtus interpretatur, qui in huius mortalitatis abyſſo, velut in aquarum profunditate, viuus, hoc eſt expers peccati eſſe potuit. Iocatur pari modo Plautus in argumentorum verſibus, dum comœdiarum titulum in eam rationem ſic exprimit AMPHITRVO.

„ Amore captus Alcumenæ Iupiter.
„ Mutauit ſe ſe in formam eius coniugis,
„ Pro patria Amphitrio dum certat cum hoſtibus,
„ Habitu Mercurius ei ſubſeruit Soſiæ,
„ Is aduenientis ſeruom, & dominum fruſtra habet,
„ Turbas vxericiet Amphitrio, atq; inuicem
„ Raptant pro mœchis, Blepharo captus arbitrer,
„ Vter ſit, non quit Amphitruo decernere,
„ Omnem rem noſcunt, geminos Alcumena enititur.

In hunc modū itaq; literis furtim ingeſtis ſenſus occultatur. Poſſunt & alio modo ſcripti literæ occultari, vt per initia dictionum diſpergantur, quare totidem dictiones eſſe, quot literas neceſſe erit, eæ tamen quò magis rem ſeriam videbuntur innuere, eo minus ſuſpicionis habebunt, vt quando hic ſcribendi modus facili interpretationi eſt obnoxius, ſimulatione muniatur. Huiuſmodi erit, ſi mulier amanti CAVE A' FRATRE ſignificatura ſic ſcribit.

H 2

Carmina autē Vergilij erunt à Franciſco recitata ante tuum Regem Euſebium.

Poſſunt & in eum modū deligi verba, quæ oportunas ſcripti literas nō primas, ſed poſtremas, vel medias, ſēper tamen vnico ſeruato ordine ex arbitrio cōtineant. Aliter Priapus, qui ſimili ferè verborū ambage ſentētiam nō literis, ſed ſyllabis celādo, ſic in fures PAEDICARE ſe velle minans iocatur.

PEnelopes primam, DIdonis prima ſequatur,
Et primam CAni, ſyllaba prima REmi.
Quodque fit ex illis mihi tu deprehenſus in horto
Fur dabis, hac pœna culpa luenda tua eſt.

Eſt alius ſcribendi modus, vt cum perlegeris te laudari, vel rite ominari, eaſdem deinde dictiones ſi præpoſterè leges, contrarium percipies ſenſum. Adſunt cuiuſdam verſus.

Sors mala, non mala mens, fatum, non crimina vitæ,
Viſere iuſſerunt te loca Theſiphones.
Supplicio tibi ſit facilis, nec verbere multo
Tundere compellat te Dea Theſiphone.

Si autem conuerſis dictionibus leges, dicet.

Theſiphone Dea te compellat tundere multo
Verbere, nec facilis ſit tibi ſupplicio.
Theſiphones loca te iuſſerunt viſere vitæ
Crimina, non fatum, mens mala, non mala ſors.

Suppetunt in hanc rem plura exēpla, quæ ne prolixior ſim, prætermittam. Sunt & alia tranſponendi genera, quæ quoniam obſcuriora, & ſine ſuſpicione videntur, ea ſuis locis, quemadmodum polliciti ſumus, indicabimus.

De furtiuis characterum notis effingendis.

CAPVT. IIII.

DIXIMVS de ijs ſcribendi modis, qui ordinis tranſpoſitione interpretem artificioſe deludunt, quod ad primum membrū partitionis noſtræ pertinere videbatur.

Proximum eſt iam illos proſequamur, qui non niſi maximo cum labore poſſunt interpretari. Verùm antequam de illis verba faciamus,non abſurdum erit (tamet ſi id nemini difficile fortaſſe videatur) componendi, & ſcribendi huiuſmodi characterum notas rationem tradere,quòd non tantum efficiam,quia exiſtimem id aliter difficile futurum, quantum vt demonſtrem ad reliquas notas recte effingendas hæc ipſa, quæ nunc tradimus pręcipue deſiderari,vt quod de vno characterum modo præſcribimus, id & de cæteris perſcriptum intelligatur: Quare exemplum in hoc ſimplici tantum ſcribendi modo præpoſuiſſe ſatis erit. Sribendi itaq; ratio quatuor in rebus præcipue videtur conſiſtere, figura, contextu, proportione, & facilitate, de quibus ſingulatim ſuo ordine dicemus. Sed primum de characterum figuris, & lineamentorum ductibus dicamus. A itaq; poteſtatem ſi velimus occulta characteris figura exprimere, maiuſculum græcum thita figurabitur in hunc modum ʘ, B talis character demõſtrabit. Recta fiet linea, è cuius capite alia tranſuerſa in dextrum producatur,& inferiori dimidiato minor ſit,vel paulo minor,ita vt gamma inuerſum videatur ꓶ, C huiuſmodi erit,vt Z noſtrum maiuſculum inuerſum imitetur,hoc tamen diſcrimen erit,quod huic quarta linea,quemadmodum prima ducta,tertiæ cohærebit Σ. D character diuaricatis cruribus, in faſtigio coniunctis depictus demonſtrabit, ita vt græcæ literæ lamdæ ſimilis ſit: in cuius capite recta linea ſurſum ducatur, quæ ſua longitudine corpori characteris adæquetur ſic λ. E duabus lineis tranſuerſis,& in ſumma cõiunctis, quarum altera ſiniſtra craſſior, altera paulo ſubtilior ſit, tali figura Λ exprimetur. F proximus character inuerſus, vt ſuperius lineæ hiatum habeant, & inferius coniungantur, deſignabit hoc modo V. Pro G iuſtæ rotunditatis circulus deſcribetur ſic O. In aſpirationis locum recta linea,quæ proximam figuram æqualiter pertrãſeat, deſi-

gnabitur, & ſuperne & inferne excedat, & à tumore æqualiter vtrinq; diſiungantur hoc pacto ⏀. Pro I duæ lineæ in longum ductæ, quarum capita alia tranſuerſa coniungat, vt nihil excedat, & longitudo latitudine duplo maior ſit, vt ſeruetur characteris decus, depingetur ſic Π. L linea recta in cuius calce alia tranſuerſa in dextrum ducatur, vicem ſupplebit: ſed inferior linea, quemadmodum in reliquis characteribus dictum eſt, ſuperiori dimidiato minor ſit ⅃. M columna, è cuius medio duæ lineæ in dextrum producantur, quarum altera deorſum, altera ſurſum feratur, demonſtrabit hoc modo Ж. N munus talis figura explebit. Recta linea depingatur è cuius pede alia tranſuerſa in dextrum à ſiniſtro ducatur vt T inuerſum eſſe videatur ⊥. O noſtrum C inuerſum exprimet Ɔ. P proxima figura duplicata indicabit, ita tamen, vt alterius faſtigium alterius calcem comprehendat in hanc formam Ʒ. Q græca litera delta inſtar triangularis formę deſignabit △. Pro R noſtri S inuerſi figura depingetur Ƨ. Pro S noſtrum D inuerſum deſignabitur ſic ᗡ. T omega græcum inuerſum demonſtrabit hoc modo Ʊ. Pro V recta linea in longum ducta depingetur, è cuius medio ſpacio alię duę vtrinq; ęqualiter hiantes in calce producantur huiuſmodi Ⲭ. Pro X recta linea depingetur, è cuius faſtigio altera tranſuerſa in ſiniſtrum producatur in hanc formam Γ. Z inuerſa figura, quam I diximus indicari munere fungetur in hunc modum Ш. Hæc ſunt quę de literarum figura dicenda videbantur: Proximum eſt, vt de cõtextu agamus, neq; enim parũ refert literarũ contextũ obſeruari, vt in eadem dictione, quæ nexũ deſiderant, ſimul cõnectantur: Huiuſmodi contextus, ſiue nexus, ne ignoretur, id apud nos debet intelligi, quod eſt vnius literæ finis cum alterius initio ſocietas. In hunc modum erit ſi Λ cum V iungere velimus, Ν ſic enim ſeruabitur recte contextus, eodem modo ⅂ cum Γ hoc exemplo ⅂Γ

ſociabitur,ita vt vnius literæ pars alterius initio detrahatur, modo id non incommode fiat. Poteſt & aliter nexus eſſe, nempe vt literarum confinia tangantur, ſic pro duobus his Π Ↄ fiet contextus huiuſmodi ΓD Quæ nexum & con textum amant,omnes characteres erunt,præter hos quatuor ⊙ O Φ △. Literarum proportio in figurarum partibus, prominentijs,& interuallis poſita eſt.Partes figurarum ęqua dimenſione & craſſitudine decentes eſſe debent. Prominen tiæ in longitudine, quæ ſurſum & deorſum producuntur,ex cedens corpus literæ conſiſtunt,exceſſus hic corporis quanti tatem debet æquare. Interualla conſiderantur in literarum & dictionum inter ſe diſtantijs, vt elementum ab elemento literæ interpoſitione, verbũ à verbo o literæ magnitudine iungantur. Facilitas in characteribus debet eſſe, vt eorum formæ ſimpliciſſimæ ſint, ne nimia lineamẽtorum figuratione moleſtiam ſcribenti afferant. Quòd ſi initio nouorũ characterum figuratio ſcribenti videbitur moleſta, parua conſuetudine facilitas comparabitur. Hæc in omnibus characterum figuris decenter ſeruanda ſunt, quæ potuiſſem omittere, niſi aliquid, quod ad ſcribendi exactam rationem ſpectat, prætermiſſum eſſe videretur.

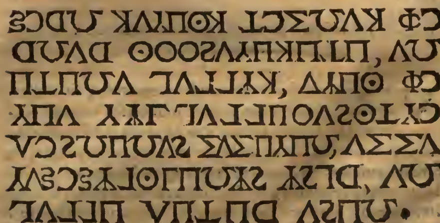
De ſimplici furtiuarum literarum modo.

CAPVT. V.

Vt igitur ad ſcribendi modos veniamus, in quibus figuræ permutantur, non immerito videtur initium hic etiam à ſimplicibus id genus ſcribendi modis, & facillimis ſumi debere: tum vt diſcentibus, & adhuc rudibus in hac re ingenijs commodius conſulatur, tum etiam vt inde auſpicemur, vnde reliqua huiusmodi inuenta quodamodo videntur prouenire. Huius nominis ratio, quod ſimplicem hunc ſcribendi

modum appellem, ne illud temere videatur induxiſſe, vnde ducta eſt apparet, quod ſic etiamnum rudes & in hac ſcribendi ratione parum exercitati ſcribere conſueſcant, iiſque ſcribendi modi inter id genus reliquos omnium primi occurrere ſolent. Vel aliter adhuc ſimplices dicuntur, quia ocioſarum, & inutilium literarum, vel dolorum poſitione defraudantur, nec fuco vel fallacijs conteguntur. Hæc occulta ſcribendi ratio eſt huiuſmodi. Totius primum ſcripti ſententia decernitur: mox furtiui omnes primorum elementorum characteres, quibus ſimplex ſcriptum occultemus, ſtatuuntur, vt ſua cuiq; literæ nota ſubſtituatur, tum ijs ſuppoſitijs ſubſtitutis, pro proprijs admittãtur, donec totũ id quod velimus, in hunc modum perſcribatur. Res quamuis perſpicua ſit ex ſe, exemplo tamen clarius indicabitur. Hæc itaq; verba ſtatuantur ea ſcripturæ ratione contegenda.

POST MEDIAM NOCTEM HOSTES AGGREDIMINI, ET INITE BELLVM, QVIA HODIE DVX BELLIGERANDO FORTITER CECIDIT, ECCE DEPOPVLABITVR VRBS, ET BELLI FINIS ERIT.

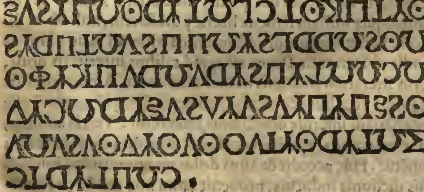

De dolis & fallacijs, quibus hæc ſcribendi ratio muniatur, vt ſcriptum difficilius interpretetur.

CAPVT VI.

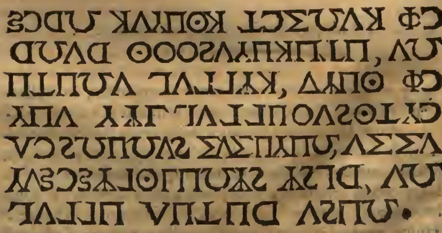
QVOMODO ab ijs occultè ſcribi mos ſit, qui parum ſe adhuc in excogitãdis hiſce notis exercuerint, dictum eſt, ſequitur vt non nihil de fallacijs, quibus tale ſcriptum poteſt implicari, vt tutius ſcribi poſſit, & ſæpe interpretum conatus irritetur differamus. Sed quia tales aſtus plures ferè eſſe poſſunt, quàm vt numero comprehendantur: nos aliquot ex his præcipuos attingemus, vt ijs propoſitis aliorum ingenijs nouos perquirendi anſam præbeamus. Ex his itaq; primum hoc artificio vtuntur magnates & eorum notarij, qui epiſtolas exarant, vt ſimplices has notas tenebris offundant, quominus inueſtigentur, nullis nanq; interuallis dictiones diſtingunt, ſed perpetuo contextu dictiones producunt, vt verborum fines & initia non niſi magno cum labore dirimantur, quæ res ſcriptum magis obſcurare videtur. Verùm hunc ſcribendi modum iccirco coniunctum, & continuum appellamus, quod ſcriptum coniunctim, & continuè in chartæ latitudine procedit, vt tali patet exemplo.

PERDITA SVNT BONA, MINDARVS INTERIIT, VRES STRATA HVMI EST, ESVRIVNT TOT, QVOT SVPERFVERE VIVI PRAETEREA QVAE AGENDA SVNT CONSVLITO.

modum appellem, ne illud temere videatur induxiſſe, vnde ducta eſt apparet, quod ſic etiamnum rudes & in hac ſcribendi ratione parum exercitati ſcribere conſueſcant, ijq́ue ſcribendi modi inter id genus reliquos omnium primi occurrere ſolent. Vel aliter adhuc ſimplices dicuntur, quia ocioſarum, & inutilium literarum, vel dolorum poſitione defraudantur, nec fuco vel fallacijs conteguntur. Hæc occulta ſcribendi ratio eſt huiuſmodi. Totius primum ſcripti ſententia decernitur: mox furtiui omnes primorum elementorum characteres, quibus ſimplex ſcriptum occultemus, ſtatuuntur, vt ſua cuiq; literæ nota ſubſtituatur, tum ijs ſuppoſitijs ſubſtitutis, pro proprijs admittãtur, donec totũ id quod velimus, in hunc modum perſcribatur. Res quamuis perſpicua ſit ex ſe, exemplo tamen clarius indicabitur. Hæc itaq; verba ſtatuantur ea ſcripturæ ratione contegenda.

POST MEDIAM NOCTEM HOSTES AGGREDIMINI, ET INITE BELLVM, QVIA HODIE DVX BELLIGERANDO FORTITER CECIDIT, ECCE DEPOPVLABITVR VRBS, ET BELLI FINIS ERIT.

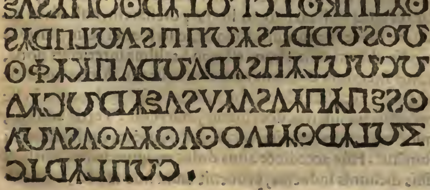

De dolis & fallacijs, quibus hæc ſcribendi ratio muniatur, vt ſcriptum difficilius interpretetur.

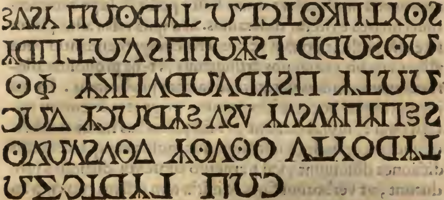
CAPVT. VI.

QVOMODO ab ijs occultè ſcribi mos ſit, qui parum ſe adhuc in excogitãdis hiſce notis exercuerint, dictum eſt, ſequitur vt non nihil de fallacijs, quibus tale ſcriptum poteſt implicari, vt tutius ſcribi poſſit, & ſæpe interpretum conatus irritetur differamus. Sed quia tales aſtus plures ferè eſſe poſſunt, quàm vt numero comprehendantur: nos aliquot ex his præcipuos attingemus, vt ijs propoſitis aliorum ingenijs nouos perquirendi anſam præbeamus. Ex his itaq; primum hoc artificio vtuntur magnates & eorum notarij, qui epiſtolas exarant, vt ſimplices has notas tenebris offundant, quominus inueſtigentur, nullis nanq; interuallis dictiones diſtingunt, ſed perpetuo contextu dictiones producunt, vt verborum fines & initia non niſi magno cum labore dirimantur, quæ res ſcriptum magis obſcurare videtur. Verùm hunc ſcribendi modum idcirco coniunctum, & continuum appellamus, quod ſcriptum coniunctim, & continuè in chartæ latitudine procedit, vt tali patet exemplo.

PERDITA SVNT BONA, MINDARVS INTERIIT, VRES STRATA HVMI EST, ESVRIVNT TOT, QVOT SVPERFVERE VIVI PRAETEREA QVAE AGENDA SVNT CONSVLITO.

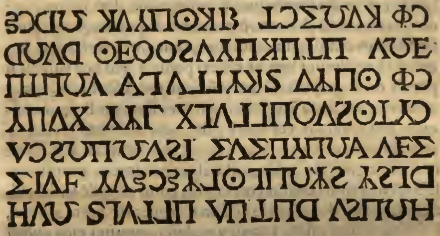

His & cognata fraus eſſe poteſt, dum verſuum ſeries non continuatur, ſed interualla verborum ſuis terminis minime diſtinguantur, & alia verba cum alijs miſcentur, alia interciduntur, quod ex arbitrio ea tantum ratione, quæ commodior fiet, ſcriptum occultabit, vt ſi idem ſcribendum ſit, in hunc modum characteres diſponantur.

In his etiam adiectitiæ literæ ſuum locum ſortientur. Solent igitur ad hanc rem ſcribæ extra numerũ primorum elementorum ſuperfluos ſibi characteres effingere, quos ſerio interſcribendum vel initio dictionũ, vel in fine, vel ijs medijs interſerant, vt eorum ocioſa adiectione interpretantium labor irritus reddatur, quare ex arte OCIOSAS & ADIECTITIAS notas appellamus, quod nõ alia ratione, quàm characterum ſuperfluitate interiectæ decipiant, vnde etiam NVLLAE appellantur, quia nullam habent literæ poteſtatem, nulloq; in dictione literæ funguntur officio. Hæc ſcribendi ratio pluribus modis obſcurior fit. Prima eſt, quòd talibus interiectis notis, verus literarum dictionis numerus irritatur. Altera quod ſic ordinata vocalium & conſonantium ſeries (quã maximã eſſe neceſſariam inferius docebimus) auferetur. Tertia additur, quod ex crebro repetitæ vocales, & frequẽtes conſonãtes exiſtimẽtur. Hũc accedit & alius dolus ex ignoratione initij, & finis dictionis inductus, prouenit enim hoc modo, vt inter-

pres verbum ab ocioſis literis auſpicetur, & in eaſdem poſitas terminet. Ad hæc additur, quod interpres plurium literarum ſcripti, quàm in alphabeto ſunt, opinione decipiatur, poſſunt & aliæ cauſæ eſſe, quas omittimus. His itaq; rationibus ſic poteſt ſcriptum implicari, vt non maximam interpreti, vel non parum in hac arte exercitato interdum difficultatem pariat, huius traditionis hoc erit exemplum.

Ad hæc literarũ, quibus carere poſſumus detractio accedit, huiuſmodi literę ſunt Q X Z Y, ſine quibus quidlibet etiã cõmodè ſcribi poteſt. Pro Q ponatur C V, pro X primæ literę, quarũ loco illa inducta eſt, aſſumãtur C & S. Similiter pro Z duplici S S ſcribatur, pro Y noſtrum I reponatur. Sunt & alię literę, quas data opera euitabimus, vt H B D F G P V, pro quibus fugiẽdis verba etiã fugiemus, quibus notandis earũ vſus neceſſarius ſit, earũ vice alias dictiones, quæ tãtundẽ valeãt, adhibebimus ratio eſt: tum quia id nõ admodũ moleſtũ erit, parcius enim in ſcriptura ſolent euenire, tum etiam, vt interpreti orthographiæ modum, qui in earum poſitione obſeruabitur, vt ſcriptũ intelligi minus poſſit, adimamus. Orthographia enim facile poteſt ſenſus viam aperire. Pręterea nõ ſolũ literarũ, ſed verborũ etiam breuitas ad hoc maxime

cõmendatur, vt ſi alibi illud Horatianũ BREVIS ESSE LABORO, OBSCVRVS FIO, ſuã vim habet, hic maxime quadrare videatur, neq; ſolũ in verbis breuitas, ſed in tota oratione amica ſit, vt etiã ne dum vnica periodo, ſed (ſi fieri poſſit) ſimplici verbo ſcripti ſenſus cõcludatur. Fiet enim, vt nullo modo in tã breui ſcripto characterũ poteſtatẽ interceptor poſſit experiri, & in verborũ indagatione, quę paucis illis characteribus aptari poſſint, ambiguus laboret, quare data opera expedict, in eũ modũ characterũ contextũ diſponere, vt verborũ ſignificatus omnino ſit ambiguus, dum plura verba pari modo ad characterum figuras referri poſſunt. Ad hoc valebit ſi præter orthographiæ cõtemptũ ſic perperã ſcribetur, vt nec numerus, nec ordo literarum, nec vera ſeruetur litera, cuiuſmodi erit ſi INGNIS vel INGIS pro IGNIS ſcribatur, FILIPVS pro PHILIPPVS, FVROS pro FVROR, & huiuſmodi alia, ita vt non orthographiæ modo, ſed vulgatæ ſcripturæ prorſus neſcius, qui ſcripſit exiſtimetur: ſatius enim eſt rudẽ ſcribã exiſtimari, quàm deprehenſo cõſilio negligentiæ pœnas luere, huiuſmodi ſunt multa veterũ vocabula, quorum mos poſtea tẽporum ſucceſſione reiectus eſt. Eos enim ſæpenumero S pro R, vt fit in LABOS, & HONOS, VALESIVS, & FVSIVS, pro LABOR & HONOR, VALERIVS & FVRIVS vſos eſſe comperimus. Item T pro D, ſiquidẽ ALEXANTER pro ALEXANDER ſcribebãt, & CASSANTRA pro CASSANDRA & huiuſmodi reliqua. O etiam pro V, vt in HECOBA pro HECVBA, & NOTRIX pro NVTRIX indicatur, & E in vſum pro I admiſiſſe, vt MENERVA pro MINERVA, & LEBER pro LIBER, & alia huiuſmodi multa. Huc pertinet vocaliũ & cõſonantiũ, quæ crebro ſcripto interueniũt, figuras duplices, triplices, & quadruplices, vel pluribus modis ſi libuerit formatas habere, vt modo vna, modo alia pro eadẽ figura varie vti poſſimus, & alienus interpres diuerſarum figurarũ, pro eadẽ literæ poſitione decipiatur. Ad obſcuritatẽ etiã id genus ſcripti cõfert mono

ſyllabarũ dictionũ euitatio, cuiuſmodi ſunt NOS, NON, NAM, IN, ET, VT, A', E', I, O', & alia in hunc modum verba, illa ſiquidẽ rariora ſunt, poſſunt interpretem ad cognoſcendas literarũ poteſtates non parum adiuuare. Ad hoc etiã faciet, ſi ab eiuſdẽ verbi repetitione cauebimus, ne ſæpius poſitum interpretẽ ſcripti poſſit admonere, quare ad vſum verborum eandẽ vim habentiũ, quoties neceſſe ſit, confugiemus, vt ſi QVONIAM ſemel dictum eſt, poſtmodum ENIM, QVIA, NAM, NANQVE, & reliquas dictiones prioris verbi vice admittamus, & pro CITO reponamus STATIM, CONFESTIM, et ILLICO, ſic & de reliquis. Nec indecens deciſarum dictionũ aliquas notulas effingere, hinc enim & ſcribẽdi facilitas & prõptitudo, & interpretãdi difficultas cõparabitur, ſiquidem & ſcriptũ cõpendioſius erit, & interpretãti plus afferet obſcuritatis: huiuſmodi erit ſi talis nota &, quæ à nõnullis pro ET admittitur, quare eius notæ etiam vſus recipitur, ſi ETENIM, PLANETA, et AMET ſcribẽdum ſit, hoc modo &ENIM, PLAN&A et AM&, vt nõ modo initio ſed medio et fine dictionis illius vſus admittatur, ad cuius exemplar nos ſignificãdæ cuiusq; dictionis partium gratia notas poterimus comminiſci. Huic ſimile erit, ſi pro ſignificandis dictionibus, quæ crebriores eſſe ſolent, primas tantum earum notas deſignabimus, quem in vſum multarum huiuſmodi dictionum notę, quibus vti poſſumus, decernentur. In hunc modum veteres multas notas induxiſſe comperimus, vt C CAIVM, et P P PATREM PATRIAE, et SC SENATVS CONSVLTVM indicaret. Ad obſcuritatem erit, ſi vernaculi ſermonis Itali, qui ſemper in vocalem deſinit, extrema vocalis interdum expungetur, vt verbum imperfectũ maneat: huiuſmodi ſunt & reliqua, quæ ad obſtruendum ſic ſcriptum valere poſſunt. Hactenus de ſimplici ſcribendi ratione in permutatis characteribus, eiuſque formis dictum eſt, nunc ad alios ſcribendi modos ſuccedamus.

De circulari ſcripto,cuiuſmodi illud ſit, & quę inſtrumenti deſcriptio, quo in ſcribendo vti debemus.

CAPVT. VII.

EXPOSITIS ſimplicibus furtiuarum notarum formis, quantum ſatis eſſe viſum eſt,nunc aliam ſcribendi rationem, vt ad Rotæ ordinem ſcriptum diſponatur,proximum eſt attingam.Hunc ſcribendi modum huius artis periti propterea quod ad Rotæ diſpoſitionem componatur,circularem nominant, ſiquidem diſpoſitis ad Rotam characteribus circularis charta ad literarũ indicium rotatur.Primum igitur antequã huius inſtrumenti proſequamur officium,quæ ad eius conſtructionem pertinent,pręſcribere operepretium videtur. Diligens itaq; artifex eiuſmodi Rotam conſtructurus,tabulas quęrat cupreas vel aurichalceas,vtraq; enim materia facile ductilis fit,& alia quauis magis idonea,nam ſi ex ferro confectæ ſint,ob ſuam duriciem aduerſus malleum contumaces minime pertractari poterunt, ſi ex plumbo vel ſtanno cõtactu manus defædabunt,diuturnitatem præterea non habebunt,& facile atteruntur,ſi ex papyro leuiſſimę cuiq; iniuriæ maxime erunt obnoxiæ,quauis præterea aeris permutatione facile exacta forma cõmutabitur, quæ illis in primis eſt neceſſaria.Hæc de inſtrumenti materia ſatis: nunc qualis forma eſſe debeat, ſupereſt indicamus. Ex hac igitur materia duæ laminæ diligẽter cõplanatæ & exequatæ cõparẽtur, in cuius medio circini pes infigatur,vagusq; alter circumagẽdo rotundam lineam quæſita futuri inſtrumẽti amplitudine deſcribat,mox circino cõtracto,adhęrente eidem puncto pede alius circulus deſcribatur,qui tantũ à primo diſtet, quantũ ſatis fore in ſcribẽdis numerorũ characteribus videbitur. Rurſus contracto circino ex eodem cẽtro alia circumagatur linea,tanto interuallo à ſuperiori diſtans, quãtum capiendis noſtrorũ elementorũ characteribus ſatis eſſe cẽſebitur: mox eodem circini hiatu, mediæ alterius laminæ puncto, altero

circini pede infixo eiusdem quantitatis circulus deſcribatur, ſub hoc deinde alter, aſtricto circino aliquanto, minor delineetur, vt in circulari ſpacio, quod intra lineam eſt, characteres aptè accõmodentur. Hoc facto laminæ partes, quę circularẽ lineam excedunt, vndiq; exactiſſime in orbicularem formã recidantur, exigua parte relicta, quæ denti indici aſſimiletur. In hanc formã minori parata lamina, intra primam contacto vtriusq; puncto includatur, tenuiſſimo deinde terebello earum puncta perforentur, tum axis eiusdem materię per trãſeat, quo minor lamina ad maioris circularẽ lineam ęquali vndiq; ſpacio coarctetur, vt parua rota verſatilis huc illuc circumagatur, & alueo maioris laminæ firmiter inhæreat, ne facile egrediatur, vt ſi circumuolueris, anguſtè potius, quàm largo hiatu ſpõte moueatur. Hoc facto vniuersũ vtriusq; circuli ambitũ in quatuor æquas partes partiemur, & applicata bis ibi regula rectas lineas ad diametrũ, quæ omnes circulos pertrãſeãt, protrahemus. Verùm vt experiamur an circuli recta facta ſit partitio, lineę ſi ſe in pũcto laminę interſecabunt, minime erratum fuiſſe admonebunt, ſingulæ deinde quartæ quinas in partes ęquales diſſecẽtur, & puncto applicata regula per omnes circulationes ducantur lineæ, ita vt vniuerſus Rotæ vtriusque ambitus in viginti partes exactiſſimè diſſecetur, & circumuoluta inferior rota, per omnes lineas adamuſſim priori reſpondeat, vt nihil eius lineæ à ſuperioribus diſtent: alioquin opera fruſtrabitur. Hoc peracto ſingulis primæ intercapedinis areis ſingulas numerorũ notas ab vno ad viginti progrediendo, & vndelibet inchoãdo collocabimus, poſtmodum inferiori circulo, qui primis areis eſt proximus, noſtræ ſic ſupponantur literæ ſeruato ordine, vt ſua cuiq; numero reddatur litera, in eum modũ vt A ſingularitatis notæ ſubijciatur, B duplicitatis, & huiuſmodi reliquæ, excepta X litera, tum quia raro nobis eſt vſui, tum etiam quia (vt Quintilianus ait) ea carere potuimus, ſi non quæſiuiſſemus,

nam ſi eius vſus interdum acciderit, pro ea C & S vti poterimus, in quarum locum autore Auguſto eius vſus ſucceſſit: Antiquitus enim pro ALEXANDER, ALECSANDER ſcribebatur, nos autem id poſtea fecimus, vt facilius ambitum partiremur, parum autem vel nihil refert, viginti ne, an vna, vel duæ & viginti ſint. Mox per inferiorem rotam ignoti characteres aſſignatis areis, vt libuerit diſtribuentur, ſiquidem propter rotæ volubilitatem nihil intereſt characterem hunc ignotũ huic literæ potius, quàm illi ſupponamus. Hoc tamen animaduerſione dignum eſt, vt tales notæ nuſquam omnino diuerſam figuram, ſed ferè eandem vbiq; præſeferant: huiuſmodi erit, ſi characteres habentes hiatum ex vna parte rotæ non apponantur, hiatus enim, qui modo ſurſum aſcendit, mox deuoluta rota, vel deorſum vel ad latus inclinabitur. Poſtremo vbilibet in interiori rota ſurrectus denticulus, vti monuimus aptabitur, vel inciſio, vel tenuis punctus, vel index quoquomodo aliter deſignabitur, qui initium demonſtret, & rectæ vel falſæ ſcripturæ index futurus ſit. Poteris etiam, ſi mauis, ex aduerſo ignotos characteres in immobili rota, noſtras verò literas in mobili collocare, quãuis res, quemadmodum fecimus, præſtare videatur: firmata enim noſtrarum literarum rota, vbi quæq; litera ſit, facilius notarius intelliget, & ſcriptum citius abſoluet, alioquin oculos circumducendo magis in quærendis elemẽtis elaborabit, tametſi id etiam minimum intereſſe videatur. Huic deinde inſtrumento vbilibet manubrium ſupponetur, quo manibus illud aptè capi, tenerique poſſit, & abſolutum erit inſtrumentũ. Id tamẽ meminiſſe debes, quòd duo inſtrumẽta eodẽ modo cõpoſita, & fabrefacta eſſe oportet, alterũ enim rei cõſcio, & peregre eunti relinquetur, alterũ domi continebitur. Hactenus de inſtrumenti conſtructione, nunc vt res melius cognoſcatur, & operis facilior in ære, vel ferro fiat imitatio, in pictura rem commodè exprimemus.

Z A B C D E F G H I L M N O P Q R S T V

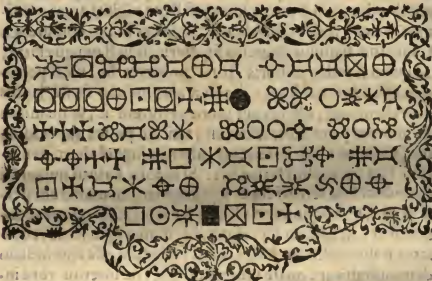
Qua ratione ad ſcribendum inſtrumento vti poſſimus.

CAPVT. VIII.

Artificem ſuperius Rotæ compoſitionem admonuimus, ſequitur nunc, vt quo modo vti conueniat, aptè indicemus. In primis itaq; ſcriptum, breuiter quod ſententiam contineat ob oculos ponatur, mox Rotæ denticulus ſub A litera, vel qualibet conſtituatur, modo id abſenti innoteſcat, litera inde neceſſaria per Rotæ ambitum requiratur, ea inuēta charactere, quo vti deceat, ſuppoſitum indicabit, tum illum ſcriptor in tabellam ſuam referat. Aliam deinde literarum quæſiturus, Rotam à loco amoueat, vt ſpacium tantum vnum pertranſeat, & pari ratione ſuppoſitum characterem in eius locum accipiat, eumque in charta reponat, ſic & pro tertia litera tertio Rotam à loco in proximam aream conuertat, hic ſemper ordo ſeruetur, donec totum ſcriptum abſoluatur. Verùm animaduertendum eſt, ne in Rotæ reuolutione ſpacium aliquod prætereatur, vt à primo ad tertium, vel mox ad quintum veniatur, ſic enim & qui ſcribit, & qui nuncium accepturus eſt, facile decipietur. Vt verò abſens ſcriptum poſſit interpretari, indice Rotæ A ſuppoſito, vel alteri literæ, vnde notarius nuncium ſumpſerit, & debitis inde tranſitis ſpacijs, pro qualibet litera è characteris inuenti regione epiſtolam aucupabitur. Nec prætereundum eſt in læuum non minus, quàm in dextrum Rotam poſſe circumferri, modo de ordine abſens certior factus ſit: Sed ſi noſtræ elementorum figuræ in mobili Rota diſpoſitæ ſint, & ea in dextrum moueatur, idem erit ac ſi immobili esſent, & illa retrograderetur. Sciendum tamen eſt, qui tali inſtrumento uſurus ſit, eum poſſe more ſuo bina pertranſire ſpacia, terna etiam ſi libuerit, nunc ante, nunc retro circum

ſerendo Rotam, modo idem ſemper ordo ſeruetur, vt trepidiationis motum octauæ ſphæræ imitari videatur. Iſthæc, & ſi videntur minimi, vt pote nullius eſſe momenti, tamen quia poſſunt diſcentis animum ambiguitate remorari, placuit exemplum tradere.

HOSTIVM COPIE DEFICIVNT, TV ENIM HILARIS ESTO, IAM ABDE TIMOREM, ET ARMATO MILITE IRRVITO.

An liceat experiri vtrum ſcribendo Rotam peccatum ſit.

CAPVT. IX.

Caeterum non parui momenti eſſe exiſtimo, nec cognitu indignum, rationẽ tradere, qua cognoſci poſſit, an in ſcribendo erratũ ſit, poſſet enim euenire, vt Rotę

circulatione, vel ſpacium aliquod prætereatur, vel repetatur, vnde in errorem deueniri neceſſe eſt, vt non modo is, qui nuncium excipiat, ſed etiam, qui ſcripſit, quid ſibi ſcriptum velit, non ſatis intelligat, quare vt ei rei obuietur, oportunum erit ſcire, quo pacto recte ſcripturo conſulendum ſit, dum in ambiguo eſt, recte ne, an perperàm ſcriptum fuerit exaratum. Res eadem apud Arithmeticos nouenario & ſeptenario numero in multiplicando, & partiendo experitur, vt ſi error cõmiſſus ſit, eo modo palàm fiat. Ratio talis erit: Characteres omnes, qui vniuerſo in ſcripto erunt poſiti, computabuntur, tum à toto numero (ſi Rota viginti areas contineat) vicena toties ſubtrahentur, quoties in illo comprehenſa ſint, tum ſi minor numerus ſupererit, is in Rota quæratur, ad quem ſi index minoris Rotæ conuerſus ſit, nihil peccatum eſſe admonebimur: alioquin eius indicio facilè lapſus deprehendetur, niſi bis aut pluries erratum ſit, & quantum de numero prius ſubtractum eſt, tantum poſtea ſuperaddatur, vt vnius numeri defectus, alterius ſuperfluitate penſetur. Res exemplo clarior fiet: Si in toto ſcripto numerati characteres ad ternarium & ſeptuagenarium numerum perueniunt, ex hoc numero vicenis ter ſubtractis, quoties continentur, tresdecim ſuperſunt, hic numerus in Rota requiratur ſi ibi conſtiterit index, nihil peccatum eſſe eius indicio demonſtrabitur, quare videndum erit, ne interior rota inde moueatur, vbi cum ſcriptum abſolueretur conſtiterat.

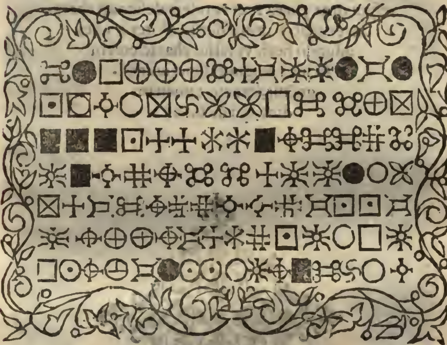
De dolis & fallacijs, quibus huiuſmodi ſcriptum Rotæ indicio indiſſolubile fieri poſſit.

CAPVT. VIII.

SED videamus nunc ecquid ſcriptum inuolucris, quemadmodum ſuperius de alio ſimplici occultè ſcribendi modo dictum eſt, occultari inuoluique poſſit, & hoc primo

in continuato ſcripto requiratur, nam ſi (quemadmodum in ſimplici ſcribendi modo dictum eſt) verborum nexus continuetur, ſenſus interpretem circa verborum fines, & initia remorabitur. Exemplum erit huiuſmodi.

QVESTVS HOSTIS MAGNVS EST, ET QVESTVS NOSTER NON MINVS EST, ISTI PLORANT, NOSTRI NON RIDENT, QVID FACIENDVM EST NVNCIATO.

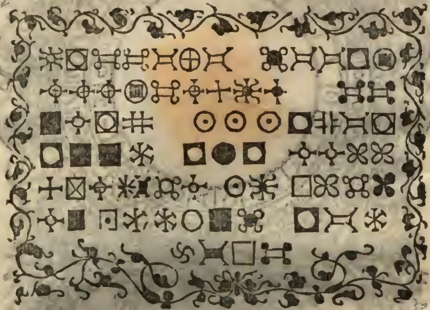
Secundo in vacuis, adiectitijs, & ocioſis literis quæramus. Duplici ergo ratione hoc ſcribendi modo vti poſſumus. Poſſunt enim adiectitij & ocioſi characteres vel Rotæ limbo præter neceſſarium numerum noſtrarum literarum accommodari, vt ea reuoluta illi pro vtilibus admittantur, vel aliter extra Rotam annotari, vtriusq; vſus ratio ad ſcribendum

diuerſa eſt, quare primum poſt huius inſtrumenti diſcrimen, quomodo ijs in Rota diſpoſitis, poſtmodum qua ratione aliter vti conueniat, docebimus. Compoſita itaq; inſtrumenti forma, qualē ſupra fore deſcripſimus, tot ſuperfluas in inferiori Rota ſtatuemus areas, quot præter neceſſarias ſcripto notas adijcere velimus, vt ſi octo futuræ ſint, cum noſtrarum literarum bis decem characteribus ſpacia ſint, erunt octo & viginti, tanto in ſuperiori rota relicto interuallo, in quo nihil ſit, quantum inutilibus notarum ſpacijs inferioris reſpondeat, in ea tum totidem deſignati characteres ſpacia implebunt. Poterit id ex aduerſo fieri, vt latini characteres inferius, & ignoti ſuperius deſignētur, ſeruato tamen ordine, qui dictus eſt.

I
II
A
B
C
D
E
F
G
H
I
L
M
N
O
P
Q
R
S
X
Z

Huius artificij tabula expreſſa eſt, ea qui vſus fuerit, interpretem rei minime conſcium præter characterum obſcuritatem, ſuperfluis notarum figuris ambiguum remorabitur, vt facilius ſit credere, nullo pacto, quod ſcriptum ſit intellectururum, quàm aliqua ratione id ipſum poſſe percipere, eius rei formam exemplo clarius indicabimus.

HOSTIVM COPIE DEFICIVNT, TV ENIM HILARIS ESTO, IAM ABDE TIMOREM, ET ARMATO MILITE IRRVITO.

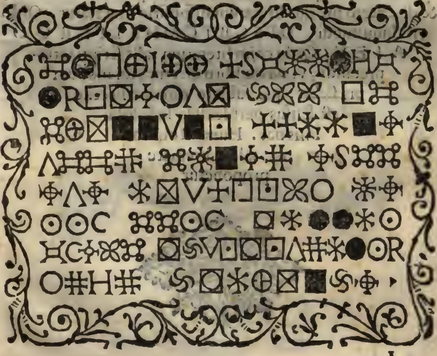
Quemadmodum vno modo hac ratione vti deceat indicauimus, altera eius vſus ratio eſt, vt ſuperflui eiuſdem characteres non aliter in ſcripto literis & ſyllabis paſſim interſerantur, quàm in ſimpliciſſimo ſcribendi modo ſuperius monuimus. Sciendum itaq; eſt obſcuritatem augeri, ſi tales notę ijsdem figuris, quæ aliter cohærere debuerant inſerantur, ex earum enim cohærentia ſcripti interpretationem facilius

nanci-

nanciſcimur, præterea ſi alibi diſponantur, Rotæ reuolutione inhibebitur, quò minus, quod ſcriptum ſit intelligatur; dum interpres ocioſæ literæ poteſtatem fruſtra conatur aptare. Hûc accedit, quod in eadem characteris figura permutata poteſtate, & è conuerſo neq; conſonantium, neq; vocalium certa cognitio poteſt obſeruari, ita vt ſi idem verbum repetendum ſit, diuerſis characteribus exprimatur, eaque ratione multo laborioſius, quàm in ſimplici ſcribendi modo fiebat, ocioſorum characterum cognitionem quiſq; aucupetur. His de cauſis difficilius in hac ocioſorũ characterũ poſitione interpreti ſcriptũ efficietur. Ocioſæ literæ tales erunt.

I S H R Λ V C

QVESTVS HOSTIS MAGNVS EST, ET QVESTVS NOSTER NON MINVS EST; HI PLORANT, ET HI NON RIDENT. QVID FACIENDVM EST NVNCIATO.

Nec ab re erit in Rotæ reuolutione ſpacia inæqualia pertranſire, vt ſi modo in vno charactere ad ſecundum tranſitum ſit, in alio mox ad tertium, vel quartum, inde ex arbitrio tranſeatur, poterit etiam ſi libuerit, modo à ſiniſtro latere in dextrum, modo à dextro in ſiniſtrum tranſitus variari, eadem ratione in omnibus characteribus in Rota quærẽdis eſſe poterit, modo artificium abſenti amico palam fiat. Hæc vt ſuo loco videbimus ſolerti interpretum cura facile inueſtigabuntur. Sed huiuſmodi ſcripti alia ratio, quæ Oedipo, vel Apolline potius, quàm homine interprete indigebit, nec indecorum erit tam ingenioſum inuentum obſcuriori velamento obducere. Artificium tale erit: Noſtrum alphabetum in Rota diſponatur alio tamen, vt libuerit ordine, quàm vt communis vſus induxit; vt ab alia quauis litera pro prima ordinis initium ſumatur; & in aliam; quàm quæ in noſtro alphabeto extrema eſt, alphabetum deſinat, & de cætero prorſus literarum diſpoſitio inuertatur. Ordo erit huiuſmodi, D F S G B T C M H R L P N R Q O A I E V. Ordo enim literarum talis ſcripti interpretandi, vt tertio libro dicetur, ibi modum præſtabit, quo ſublato omnino neceſſe eſt ſenſus perplexitas indiſſolubilis fiat. Huius Rotæ forma tali ſchœmate proponetur.

Eodem Rotæ artificio, quomodo aliter literis per tabulam expanſis vti poſſimus,

CAPVT. XI.

OMITTI poterat hoc planè, ſed ne quid præteritum videri poſſit, non reticebo. Poteſt igitur Rotæ artificium (ſi ſphærico inſtrumento vti non libuerit) in planam tabulam referri, quæ tabula præter obſcuritates, quas Rota ingerebat, multiplices & perplexiores nobis ſcribendi modos importabit: Siquidem viginti characteres, qui noſtris literis ſuppoſiti, volubilis ibi Rotæ limbum circumibant, hic omnes deorſum ducti à latere noſtris literis adhærentes conſpicientur, quæ rurſus ibi literæ ſub numeris ſuo ordine procedebant, hic & in tabulæ fronte pariter ſuperpoſitis numeris in læuum tranſuerſæ, & à latere characteribus adhærentes deorſum ductæ protenduntur, quo fit, vt tabula fiat, quæ noſtrarum literarum, modo à prima, modo à ſecunda, modo à tertia ſumpto initio, & de reliquis eodem modo, numerum à fronte & à latere pro verſuum ordine oſtẽtet, & literarum ordo in ſuis ſpacijs ſeruetur. Tabulæ huius forma ſic erit.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
a	b	c	d	e	f	g	h	i	l	m	n	o	p	q	r	s	t	v	z
b	c	d	e	f	g	h	i	l	m	n	o	p	q	r	s	t	v	z	a
c	d	e	f	g	h	i	l	m	n	o	p	q	r	s	t	v	z	a	b
d	e	f	g	h	i	l	m	n	o	p	q	r	s	t	v	z	a	b	c
e	f	g	h	i	l	m	n	o	p	q	r	s	t	v	z	a	b	c	d
f	g	h	i	l	m	n	o	p	q	r	s	t	v	z	a	b	c	d	e
g	h	i	l	m	n	o	p	q	r	s	t	v	z	a	b	c	d	e	f
h	i	l	m	n	o	p	q	r	s	t	v	z	a	b	c	d	e	f	g
i	l	m	n	o	p	q	r	s	t	v	z	a	b	c	d	e	f	g	h
l	m	n	o	p	q	r	s	t	v	z	a	b	c	d	e	f	g	h	i
m	n	o	p	q	r	s	t	v	z	a	b	c	d	e	f	g	h	i	l
n	o	p	q	r	s	t	v	z	a	b	c	d	e	f	g	h	i	l	m
o	p	q	r	s	t	v	z	a	b	c	d	e	f	g	h	i	l	m	n
p	q	r	s	t	v	z	a	b	c	d	e	f	g	h	i	l	m	n	o
q	r	s	t	v	z	a	b	c	d	e	f	g	h	i	l	m	n	o	p
r	s	t	v	z	a	b	c	d	e	f	g	h	i	l	m	n	o	p	q
s	t	v	z	a	b	c	d	e	f	g	h	i	l	m	n	o	p	q	r
t	v	z	a	b	c	d	e	f	g	h	i	l	m	n	o	p	q	r	s
v	z	a	b	c	d	e	f	g	h	i	l	m	n	o	p	q	r	s	t
z	a	b	c	d	e	f	g	h	i	l	m	n	o	p	q	r	s	t	v

Huius ſchematis vſus taliſerit: Initio prima litera ſcripti ſingularitatis numero ſubiecta perquiretur, character deinde, qui illi è regione erit annotabitur, mox altera in ordine ſub duplicitatis numero coniuncta inquiretur, & pro ea pariter character è regione poſitus ſumetur, ſic & in tertia verborũ litera,& in reliquis fiet, quæſito charactere oppoſito in tabu-

la eiusdem ordinis,ſic quartus pro quarta: donec pro vigeſima litera ſcripti pariter ad vigeſimum & nouiſſimum ordinem ventum ſit,mox ad eundem ordinem numerorum redditus fiet,eoque modo animi ſenſa non aliter,quàm ſi Rotæ artificio ſcriptum ſit, reponentur: tum amicus interpres eundem ordinem, quem diximus, in ſcribendo ſeruabit.

Quomodo quinq;,quatuorúe, vel tribus tantum notis quodlibet ſcribi poſſit.

CAPVT. XII.

IAM vt ad reliqua tranſeamus, ea nunc ſcribendi ratio ſe offert,qua ſolis quinq;, quatuorúe, vel tribus tantum literis quodcunq; ſcribi poſſit, quæ ſua obſcuritate non carebit,vt interpres vniuerſo in ſcripto non niſi tres inſpiciendo characteres omnem inueſtigandi ſpem irritam faciat. Duplici itaq; hæc ſcribendi ratio fraude tegitur,notarum enim numerus & in ſcribendo duplicatur, & ſoli ijdem ſemper characteres cernentur. Sed quoniam locus hic ſubiectam tabellam videtur poſtulare, ideo primo illam concinnabimus. Quatuor itaq; lineis, quæ ſuis finibus occurrant angulis rectis quadrangula exprimatur forma, quæ in latitudinem longius ducta quinq;, in longitudinē breuius quatuor lineis interſecetur,vt intra tabellam viginti areæ continendis literarum notis aptè comprehendantur,vt ſua vnicuiq; literę area reddatur,foris verò è regione quinq; literæ communes, ſeu mauis alij characteres ſuperponantur, à latere verò quatuor, & parata erit tabella: vt inferius indicabit exemplar.

A	B	C	D	E	
a	e	i	o	s	A
b	f	l	p	t	B
c	g	m	q	v	C
d	h	n	r	x	D

Eius vſus talis erit ſcribere volenti. Scriptum ob oculos ponatur, litera deinde prima in area tabulæ vbicunq; ſit quæratur, mox è regione illius notæ ſupra, & è latere poſitæ annotentur, eo tamen ordine, vt primum literæ, quæ ſuperius, poſtmodum quę à latere repertæ ſint reponãtur, aliter enim ſcriptum fruſtrabitur, vt nec qui ſcripſerit intelligat, id fiet donec omnes ſcripti literę fuerint cõſumptę, nec inutile erit, vt ſi ſcripto dictiones nimis longæ euenient, ex arbitrio eius partes ſeiungantur. Angulares verò quatuor literę ſi vno charactere ſiue à fronte, ſiue à latere poſito diſcrimine ſignabuntur, occultius ſcriptum erit, vt interceptor rei nouitate magis ambiguus teneatur. Hoc igitur ſtatuemus exemplum.

PATRIA HOSTILI OBSIDIONE LABORAT, NEC PRIVS CIVES ARMA CAPERE VOLVNT, QVAM EXPVGNABITVR.

Dbaac bddeaa abddaeacbcacb cadaabeacaadcadac dbacba aabdad daaeb; cdb aacdbddcaecea aecai ecbaeaaa ddecaa acaadbba ddbaecdacb eccdebdc ecaaecba cddbecbecd aaabcaebecdd.

Huiuſmodi itaq; ſcriptum ſi quis velit interpretari, duabus literis vna de longitudine, altera de latitudine tabulę acceptis, in communi angulo quæſita litera vera demonſtrabitur, pari deinde modo ad cæterarum literarum inueſtigationem procedatur. Vt verò quatuor characteribus ſcribi poſſit, in tabulæ longitudine, vbi E fuerit duplex DD accommodabitur, vt ſcriptum obſcurius fiat. At ſi tribus tantum characteribus ſcribendum ſit, quadrangulus efficiatur, qui pro re ſeptena in latitudine, breuique in longitudine terna contineat ſpacia, ſupra mox ſic duplicatæ literæ diſponãtur AA, BB, CC, AB, AC, BC, CB, à latere verò ſingulares A, B, C, vel aliter vt placuerit. Sic characterum numerus

in ſcribĕdo augebitur. Huiuſmodi ſcripti perplexitate inuo lutũ Ariſtotelis de Magicis opuſculum interpretati ſumus, quod qui latine reddidit, ex induſtria hac ratione contexit, ne intelligeretur. Poteris etiam ſi mauis & aliter ijſdem tri bus notis quicquid volueris ſcribere, ſed huius inſtrumenti primum exẽplum, deinde vſum explicemus. Bractea plumbea, vel aurichalcea, vel papyracea capiatur, in ea quadrangulus pariter deſignetur, per cuius longitudinem ſeptenæ lineæ pertranſeant, vt octona à fronte includantur ſpacia, quæ ſingula vnam literam capiant, latitudo verò terna contineat, duabus lineis pari magnitudine interſecata, In hunc modum paratis areis A B C à dextri lateris fronte diſponentur, hæc bractea ſupra A literam faſtigium habeat, quod vnius elementi capax ſit, tum ſingula ſpacia ſingulæ literæ complebunt, quæ vna & viginti erunt: hoc tamen ordine, vt quæ vſitatior fuerit, ad primas literas à latere poſitas propius accedat, in hunc modum i e o a u s t r l c m n f d g p h b q x z. Sic parata erit bractea.

·							
A	i	a	t	c	f	p	q
B	e	v	r	m	d	h	x
C	o	s	l	n	g	b	z

Ea ſic vti poterimus. Primo punctus in charta præponatur, vnde ſcribendi initium ſumendum ſit, is deinde bracteæ faſtigio ſupponatur; mox ſuprema chartæ linea ad ſummam tabulæ oram adæquata, quæſita litera in tabulæ area reperietur, in cuius locum vna ex tribus notis, quæ illi è regione poſita ſit, ſubſtituatur, eaq́; ſuper ſpacium imminens illi ordini, in quo litera primum fuerat annotabitur, Idq́ue firmata tabella, ne huc, illuc feratur (hoc, n. maxi mirefert) feliciter ſuccedet, tum vno notato charactere tabula anteducta rurſus

areola

areola prominens illum occupabit, vt denuò alius pari ratione character in quæſitæ literæ eodem modo locum ſuccedat, donec totum id quod voluerimus, chartæ commiſſum ſit, ne verò dolus deprehendatur, characterum intercapedines oportunum erit ocioſis characteribus impleri. Vt verò ſchædulam amicus intelligat, idem modus ſeruabitur. Id etiam aliter ſic absq; tabella effici poterit. Circino tantum ſpacij tribus literis A B C aſſignabitur, quantum earum vnaquæque vt maximum ſeptenas literas certas aſſignandas ſuo quoque ordine contineat, vt omnes vna & viginti ſint, & quoties aliqua litera ſignificanda ſit, ea loco vni ex tribus illis literis aſſignato, denotabitur. Res quia minus obſcura eſt, exemplo illam non putamus indigere.

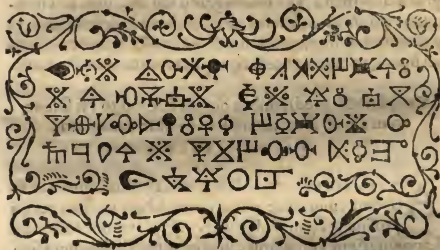
Scribendi ratio, qua infinitis propemodum characteribus ſcriptum euariabitur.

CAPVT. XIII.

CONTRARIAE autem diſpoſitionis prædicto præſens ſe habet ſcribendi modus, ſi ibi enim characterum numerus duplicabatur, hîc ex aduerſo dimidiatus euenit: rurſus ibi tres, vel quatuor characteres vniuerſo in ſcripto conſpiciebantur, hic quadringenti, quot in tabula ſunt diuerſi, numerari poſſunt, raroque accidit, vt bis character vnus in ſcripto repetatur, dum binæ literæ ſingulis characteribus exprimuntur, quare admodum arduum & difficile puto, vt epiſtola abſque exemplari, quo ſcripta ſit, aliquo pacto interpretari poſſit: ratio verò cum facilis erit ſcribenti, tum facilior interpretanti videbitur. Sed antequam ſcribendi modum tradamus, tabellam primò, qua ſcripturi ſumus conſtituemus. Quadratum itaque tali latitudine diſponatur, vt vtriusq; latera in uicenas partes poſſint diſſecari, vnde mutuò ex aduerſis partibus in ſe tranſuerſæ lineæ ducantur, vt quadringenta ſpacia comprehendat, quibus ſin-

Ea ſic deſignata,pro binis epiſtolę literis character in arca tabulæ poſitus,qui priori literæ ſubijcitur,& alteri è latere occurrit accipiatur : vel ſi ita libuerit è conuerſo , vt alius character ſit,re tamen amico explorata, idq́; fiet donec tota ſententia perſcripta ſit . Vbi charta ſic fuerit exarata , tam erit ſcripti affectata obſcuritas,vt Delio inſigni natatore opus ſit,ne interpres in ſcripto,tanquam in mari mergatur & ſuffocetur . Sed exemplo res clarior fiet .

MVLTIS CLADIBVS VLTRO CITROQVE DATIS ET ACCEPTIS, VNIVERSA PENE CIVITAS OCCVPATA EST, RELIQVA NON SCRIBAM, SED IN CONGRESSVM NOSTRVM RESERVABO.

Amicus interpres,quemadmodum & vbiq; alias dictum eſt, eandem rationem ſeruabit , quam in ſcribendo debere eſſe pręcepimus. Sed vt id facilius eueniat,gnomonis angulus inuento characteri,cuius crura oportunas literas hinc inde ſpectent applicetur . Vt verò characteres,cum opus fuerit, facilius inueniantur, & moleſtæ inquiſitionis labor abſit , nos omnes,quę ſimiles ſunt ferè,eodem ordine appoſuimus:quarè eò interpres ſe conferat,quò notarum ſimilitudo traxerit,

neq; verò tam ſimiles notas effecimus, quin aliqua parte inter ſe diſſimiles clariſſimè videantur, vt nõ niſi cæcus diſcrimen eſſe non videat: quare admoto per totum ordinem indice, interpres facillimè characterem inueniet. Hinc paruo cum labore ingenioſis patere poteſt ecquid tota epiſtola, quamuis bene longa, vnico charactere comprehendi poſſit, quod fiet ſi numerus toties dimidio diminutus fuerit, quoties opus ſit, vt fit in pariter pari, & in tabulam toties characteres reducantur: Quod equidem perfeciſſem, ni in immẽſum opus creuiſſet, & faſtidium, in re pręſertim minus ſuperſtitioſa legentibus fuiſſem allaturus: poterit tamen eas quisque, cum libuerit componere. Huic ſimilis fit tabula gradibus formata, vt à primo gradu vbi A, vsq; ad vigeſimum, vbi Z ſit, indifferenter aſcendatur & deſcendatur, vt pariter omnis literarum combinatio poſſit euenire. Cuius rei figurã, vt minus neceſſariam prętermittendam duximus.

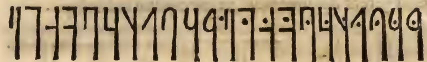
Varij ſcribẽdi modi, quibus omnes ferè vulgo vti ſolent, tum alij ad idem exemplum à nobis excogitati.

CAPVT. XIIII.

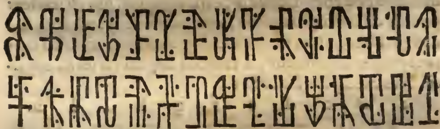
ATTENTIOREM, quæ hactenus ſcripſimus curam deſiderant, nunc quæ minori cum labore in vſum recipi poſſint, vt etiam vulgo pręter vſitatos modos aliorum demonſtratione conſulatur, ſuggeremus, ad quorum vſum quoties opus ſit, negotio moram non patiente, celeritatis, & facilitatis cauſa quilibet confugeret. Sed primùm quibus modis vulgo vti ſolet, deinde quos ad id nos induximus, referemus. In Agrippæ igitur occultæ philoſophiæ libris traditur hic breuiter numerandi modus, quem cum ad occultanda animi noſtri ſenſa oportunũ exiſtimarem, hic annectere non piguit. Character vnus multarum poterit literarum fungi poteſtate, & alter diuerſus ſẽper ab altero ſpectabitur, quòd

niſi quis doli fuerit conſcius, non parum in interpretando elaborabit. Scribendi modus talis erit: Characteres viginti vel plures reperiantur, qui ſi ſummo & imo, dextris & ſiniſtris erectæ virgulæ adhęreant, eandem ſemper & figuram & poteſtatem retineant, & primum in capite virgulæ depingemus, qui ſiniſtram noſtri corporis partem ſpectet, ſecundum dextram, tertium in calce virgulæ etiam ad ſiniſtrum, ſed quartum ad dextram. Nos nunc quatuor perſcribere contenti erimus, & ſubiecto exemplo rem clarius declaramus. Hi ſunt characteres.

a b c d e f g h i l m n o p q r s t u x y z

Scriptũ iam ſuperiori exemplo literarũ numerũ, in quartam partẽ deducemus hoc modo: erunt ergo triginta characteres.

Alius etiam tritus eſt ſcribendi modus, quo ruſtici, mulierculæ, & pueri etiam vtuntur. Duæ per chartæ longitudinem rectæ lineæ deſignantur, mox totidem per latitudinem ad angulos rectos tranſuerſæ, & iuſtis ſpatijs diſiunctę, vt diuerſarum figurarum nouem areas conſtituat, per has omnes alphabeti noſtri literæ diſtribuantur, vt in aliquibus ternæ, in aliquibus verò binæ collocentur, & omnes vna & viginti

ſint, vel ex arbitrio, quorum ordo vel ſucceſſiuus, vel interſitus ſit, nos verò intermixtum diſpoſuimus. Figura erit huiusmodi.

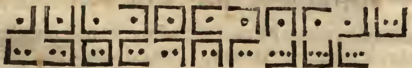
a l v	b m x	c n z
d o	e p	f q
g r	h s	i t

Tali propoſito ſchœmate, eius areæ ſingulæ iuxta faciem, quam gerent depingentur, vt exemplum indicabit.

Sed quia earum ſingulæ ternas, vel binas literas pro earum diſtributione complectuntur, earũ vnaqueq; ſuo charactere punctis diſtincta pro ordine, quemadmodum collocata ſit, deſignabitur, vt ſi in charactere prima collocetur, vnico tantum puncto diſcernatur, ſi ſecunda duplici, ſi tertia triplici. Res exemplo clarior fiet.

a b c d e f g h i l m

n o p q r s t v x z

Hunc ſcribẽdi modum chabaliſtæ, & ſacrarum literarũ ſcriptores induxerunt, & nunc in omnibus ferè rebus vulgares homines vtuntur, vt per tabernas paſſim circumferatur, nedum inter prophana locum habeat: Eius vſus ab illis cõtra-

ſtior magis obſcuratur, vt vni nomini vnicus character, ſed implicatus reſpōdere videatur, ꝙ quia ad noſtrā traditionē minime videtur pertinere prætermittimus. Verùm ne quid prætereā, pueris peculiarior & magis proprius ſcribendi modus talis eſt, vt obſcuritas ſolùm in vocalibus non expreſſis, ſed in p litera, tot lineis interſecta, quot occultę vocalis ordinē demonſtrent deſignatis: vt ſi A ſignificāda ſit, quę prima vocalis eſt, p litera vnica linea in pede interſecta huiuſmodi ꝑ deſignetur: Si E, quę ſecunda, eadem litera cōſonans duabus lineis pari modo interſecetur. Aliter verò paſſim vulgus hoc ſcriptionis exemplo vtitur, dum præpoſtero alphabeti ordine literę exprimūtur, vt quę vltima ſit, primæ poteſtatē habeat, & quæ illam proxime pręcedit, ſecundæ, & quæ tertia ab illa eſt, tertię, vt pro A, Z, pro B, X, pro C, V, & pro O, P reponatur. His vulgus paſſim modis vtitur, nos alios in eundem modū adijcimus, quorū vſum ſi amātes, vel alij alijs in rebus in epiſtolis admittant, tutius ſibi cōſulant, vt illæ etiam interceptę, parētibus vel alijs potius vanæ exiſtimētur, quàm animi cōſilium detegāt. Tres itaq;, quatuor, vel plures, ex noſtris literis, quibus in ſcribēdo rarius vtimur (cuiuſmodi ſunt H K Q X Y Z) inter ſyllabarum, & literarum coagmenta, & dictionum intercapedines inſerantur, vt nulla prorſus dictio vel ſyllaba ſit, quæ ocioſis literis vacet, ſic enim dictionum, verborumque ſenſus maxime perturbabitur: vt non ita facile, qui rei conſcius non ſit intelligat. Huius rei erit exemplum.

VRVNTVR MISERO PRAECORDIA, ET NISI SVBVENTVM SIT, COGOR EMORI.

huxryquntkurh mhykiſxeqzrzo phxræxkcozrhdiax hext nhixzſi kshubuzqenthxzum ſxizt cxhogzohr exmzorhix.

Huic affinis alius tutior modus eſt, vt aliquando ſcripti perplexitas ab amico ſine exēplo ſolui poſſit, ꝙ nō inutile erit,

cum ſepæ accidat, vt quę geſtentur, vel alicubi ſeruentur decidant, & amittantur, idque non parum obeſſe poſſit, ſi quando literis, quæ ad eam formam ſcriptæ ſunt intercipiantur. Tria igitur, vel quatuor, vel plura verba quærantur, quibus notandis omnes alphabeti literæ exigantur, quæ amicus abſens meminerit, vt inde diuerſam omnem obſcurorum characterum poteſtatem prima literarum elementa poſſint elicere, ea deinde deſignato in epiſtola loco, ſiue in fronte, ſiue in calce conſtitutis notis ſcripta committantur, tum tota epiſtola ad eam characterum rationem concinnetur. Poteſt & hoc aliter perfici, vt totum alphabetum in epiſtola punctorum interpoſitione diſſimulatis dictionibus reponatur: Hic ſcribendi aſtus inter cæteros nullo modo videtur contemnendus, vt interdum nouis ſcribendi modis, etiam amico de ijs non admonito vti poſſimus.

Quomodo aliter tranſpoſito literarum ordine ſcriptum indiſſolubile fiat.

CAPVT. XV.

IAM paulatim ad eos ſcribendi modos ventum eſt, in quibus credibilius erit interpretũ curam fruſtrari, quàm quicquam proficere, quod tertio loco facturos huius libri initio polliciti ſumus. Primum itaq; ſe offert, vt hoc in literarum tranſpoſitione, quæ hic aliter fiet, quam proximis dictum eſt capitibus exigatur. Hæc ſcribendi ratio ſic ſe habet. Poſita primum thematis ſentẽtia, duo, vel tria, vel quatuor ex arbitrio verba deligantur, quæ medijs interuerſus ſcripti ſpacijs ita ſupponantur, vt horũ ſingulę literæ epiſtolæ ſingulis æquatis interuallis occurrant, quare oportebit verſuum, & literarum ſpacia oportunè ad rei commoditatem diſtincta collocari, quod ſi earum dictionum notæ noſtræ ſententiæ literis numero non reſpondebunt, ea verba toties repetentur,

tentur,donec poſſint adæquari. Si aliter enim fiet, numerorum notæ pro ſingulis earum literis ſupponentur,quæ ordinem cuiusq; literæ earum iuxta alphabeti diſpoſitionem innuat, charta deinde in qua ſcribendum ſit, tot punctis iuſtis interuallis, & ſe recte intuentibus diſtincta deſignabitur, quot noſtram ſententiam literæ complebunt, mox prima thematis litera primæ verborum, quibus ſcriptum occultatur, accepto numero, quota in alphabeto fuerit, reſpondenti punctorum ordine reponatur, vt ſi noſtræ ſententiæ prima litera ſit A, vel B, verborum verò, quæ extrinſecus ſumuntur prima pariter ſit C, vel D, quorum altera tertio, altera quarto loco in alphabeti ordine collocatur illud A, vel B tertio ad earum rationem, vel pari modo quarto puncti loco in charta diſponatur, idque fiat donec totius epiſtolæ verba abſoluantur. Aduertendum tamen eſt, vt rectus in ſcribendo ordo ſeruetur, vt vna litera, vel charactere poſito poſtmodum in numerandis literarum ordinibus inde ſumatur initium, vbi nouiſſimus character relictus eſt, donec ad poſtremum verſus punctum peruentum ſit, tum relictis initio ſpacijs, retro vt ordinum numerus compleatur, redeundum eſt, hoc tamen cauebitur, vt occupata punctorum interualla prætereantur, ne iterum ſumerentur. Verùm totum hoc ſubiecto exemplo clarius indicabitur.

POST BELLO MAXIMO ACERRIMOQVE CONFLATO, ET MVLTIS INSVLIS MARIS CAPTIS VEXATISQVE, EXTERNAS ET NOSTRAS REGIONES SVBIGERE CEPERVNT.

Hæc verba, vt in hoc modo ſcripto occultentur, talis ſententia pro claui ſtatuetur. CASTVM FODERAT LVCRETIA PECTVS, qui ſubiungatur ALGAZEL, vt barbarum nomen, vt non ita facilè menti occurrat.

POSTBELLOMAXIMOACERRIMOQVE
c a s t u m f o d e r a t l u c r e t i a p e c t u
CONFLATO,ETMVLTISINSVLISMAR
s a l g a z e l , c a s t u m f o d e r a t l u c r e
ISCAPTISVEXATISQVE,EXTERNAS
t i a p e c t u s a l g a z e l c a , s t u m f o d e
ETNOSTRASREGIONESSVBIGERECE
r a t l u c r e t i a p e c t u s a l g a z e l c a s
P E R V N T.
t u m f o d.

Poſſunt & horum verborum cuiusq; literæ numeri in clauis locum (vt dictum eſt) facilitatis cauſa ſuccedere.

P O S T B E L L O M A X I M O A C E R R I
3 1 17 18 19 11 6 13 4 5 16 1 18 10 19 3 16 5 18 9 1
M O Q V E C O N F L A T O E T M V L T I
14 5 3 18 19 13 1 10 7 1 21 5 10 3 1 17 18 19 11 6
S I N S V L I S M A R I S C A P T I S V E X A
13 4 5 16 1 18 10 19 3 16 5 18 9 1 14 5 3 18 19 17 1 10 7
T I S Q V E E X T E R N A S E T N O
1 21 5 10 3 1 17 18 19 11 6 13 14 5 16 1 18 10
S T R A S R E G I O N E S S V B I G E
10 3 15 5 18 9 1 14 5 3. 18. 19 17 1 10 7 1 21 5
R E C E P E R V N T.
10 3 1 17 18 19 11 6 13 4.

Tum in hanc rationem centum & vndecim punctis conſtitutis, ſic ſcriptum concinnabitur.

i a p o x . . . f l . . . . m . s . . i . o . . q .
. . . m . . a . . t . . . t . . . . . u . . . . o o . a b . e t
. . . . e . . c . . l c . . . . e . . . . . . l . . . o .
e o . m . . . . r . . . . n . . . r

Punctorum omnium ſpacia non impleuimus, vt eorum pariter & literarum rationem exemplo commodius redderemus. Hactenus enim hæc tantum verba ſcripta ſunt.

POST BELLO MAXIMO, ACERRIMOQVE CONFLATO ET

Verùm ne, quod reliquum eſt prætermittam, thema inferius integrum reponam. Ratio interpretandi. Cognito clauis themate in eandem formam amico interpreti facillime liquebit. Sed quoniam dictum eſt hanc rationem ſcripti aliter, quàm ſuperiora ſe habere, diſcrimen tale aſſignabitur, qui ibi curioſe obſeruatus, literarum ordo facile deprehendi poterat: clauis cum quo ſcriptum claudebatur, ſimul cum ſcripto erat, hic verò aliter interpretem propè diuinum eſſe neceſſe eſt, vt rationem, qua ſcripto occultatur intelligat, aperiendi ſenſus claue tantum apud amicum ſeruata, quæ ſcriptionis formula pro clauis commutatione, ſemper commutabitur.

I a p o x a e q f l p r r u e x s i m n s n e i i o a l q a l t o m a r a
e t s i s t t t i s c u n i e b o o t a b s e t c i r s c t n e e s e e i l c
c i s o e u m m u r a l s r n o e c o p m t x t u r e g s g n n s u r.

Quomodo aliter claui vtendum ſit, ſine qua ſcriptum non poſſit aperiri.

CAPVT. XVI.

PRAEDICTO affinis eſt hic alius ſcribendi modus, qui inter cæteros alienus circumfertur, quem (quia parem aſtum præſeferre videtur) hic ex multis vnum duxi reponendum, eſt etiam adeo inuolutus, vt quàmuis etiam furtiui ſcripti ſpecies nō lateat, nequaquam ſit, qui proprius eius cognoſcendi modus intelligatur, fietque potius, vt quò magis eius perplexitatem quis explicare conetur, eò magis

interpretando ambiguus feratur. Scribendi ratio talis eſt. Tabellam primo in hanc formam parabitur: Vndecim per chartæ latitudinem ſectiones accommodentur, quarum omnes elementorum characteres in duas æquas partes diuiſos contineat, quorum ordo ex arbitrio diſponatur, modo nullum elementum præteritum ſit: modus tamẽ ſeruabitur, vt inferiores ſuperioribus mutuò reſpondeant, mox horũ ex latere per vndecim ſectiones totius rurſus alphabeti clauis diſponatur, vt literæ duæ & viginti collocentur: poterunt tamen viginti eſſe modo numero pares ſint, vt minus neceſſariæ eximantur, & quibus quoquomodo carere poſſimus careamus, vt quemadmodum ſuperius factum eſt, & hic fiat, quod ſi viginti erunt, tum ſectiones decem fient, poterunt & ſectiones ſeptem fieri, & literæ vna & viginti ſint, vt ternas ſingulæ recipiant, ſiue binæ, ſiue ternæ huius alphabeti literæ ſint, vel ſimul in eadem linea, ſiue ſuperiori, ſiue inferiori coniungẽtur, vel quoquomodo in vtraquæ linea diſponentur.

LITERAE SCRIPTI

LITERAE CLAVIS

A B	a	b	c	d	e	f	g	h	i	l	m
	n	o	p	q	r	s	t	v	x	y	z
C D	a	b	c	d	e	f	g	h	i	l	m
	z	n	o	p	q	r	s	t	v	x	y
E F	a	b	c	d	e	f	g	h	i	l	m
	y	z	n	o	p	q	r	s	t	v	x
G H	a	b	c	d	e	f	g	h	i	l	m
	x	y	z	n	o	p	q	r	s	t	v
I L	a	b	c	d	e	f	g	h	i	l	m
	v	x	y	z	n	o	p	q	r	s	t
M N	a	b	c	d	e	f	g	h	i	l	m
	t	v	x	y	z	n	o	p	q	r	s
O P	a	b	c	d	e	f	g	h	i	l	m
	s	t	v	x	y	z	n	o	p	q	r
Q R	a	b	c	d	e	f	g	h	i	l	m
	r	s	t	v	x	y	z	n	o	p	q
S T	a	b	c	d	e	f	g	h	i	l	m
	q	r	s	t	v	x	y	z	n	o	p
V X	a	b	c	d	e	f	g	h	i	l	m
	p	q	r	s	t	v	x	y	z	n	o
Y Z	a	b	c	d	e	f	g	h	i	l	m
	o	p	q	r	s	t	v	x	y	z	n

In hanc formam parata tabella, quæ amico cognita ſit, verba extrinſecus, quę ſcriptum aperiant, vt in ſuperioribus factum eſt, vtrinq; nota capiantur, hæc quo magis ab hominum cognitione remota fuerint, tutiorem ſcripto cautionem præſtabunt, quare ad hoc fugienda ſunt prouerbia, quæ in ore vulgi verſantur, ne ſi furtiui ſcripti ſpecies cognoſcatur, modus inde pariter aliquo modo cognoſci poſſit. Huius loci eſt referre ſuperioribus diebus in hunc modum miſſam epiſtolam a ſciolo quodam, qui Romæ agebat, cum eius admiratione eadem hora, qua literas accepi, me fuiſſe interpretatũ, cuius rei cauſa fortaſſe eſſe potuit, quod dictum index ſcripti hoc erat. OMNIA VINCIT AMOR, quæ ſententia prouerbij vice, nemini ferè non cognita eſt. Tabellæ itaq; huius, & indicis vſus ſic ſe habet: Epiſtolæ verba in prima charta interpoſitis literarum ſpacijs per totum lineæ verſum componãtur, ſic deinde & alij verſus fiant, donec omne id quod ſcribendũ eſt perficiatur, relictis tamen (vt in proximo capite admonitum eſt) iuſtis interuerſus ſpacijs, quibus dictũ eſt ad eandem rationem inſeri poſſit. In hunc modum arca ſimul & claue parata, ea tali ratione occludetur: Primum clauis prima litera in ſuo quæratur alphabeto, ea inuenta deinde ſcripti litera in illius ſectione requiratur, pro ea tum, ſi ſuperius poſita ſit, inferior, quæ mutuò occurrit ex aduerſo, ſi ſuperius inferior aſſumatur, ea ſic chartę commiſſa, in alijs pari modo procedetur, donec tota epiſtolæ ſentẽtia perfecta ſit. Res exemplo clarior liquebit. Epiſtolæ verba ſunt hæc.

BELLA FORTISSIME GESTA SVNT, ET BELLIS PARTIM COMPOSITIS, PARTIM ETIAM CONFECTIS PAX EST SEQVVTA, SED HANC FELICITATEM DVCIS MORS TVRBAVIT.

Poſt hæc dictum index ſtatuatur.

CASTVM PODERAT LVCRETIA PECTVS ALGAZEL.

Illud in hunc modum ſub ſcripti verbis diſponatur.

BELLAFORTISSIMEGESTASVNTETB
castumfoderatlucretiapectus
ELLISPARTIMCOMPOSITISPARTIM
algazelcastumfoderatlucreti
ETIAMCONFECTISPAXESTSEQVVT
apectusalgazelcastumfodera
ASEDHANCFELICITATEMDVCISMO
tlucretiapectusalgazelcast
RSTVRBAVIT.
umfoderatl.

Vt vero clauis ſcripto eximatur, propoſito tabellæ indicio ſic fiet. C prima litera indicis in ſecundo ſui ordine inuenta, primam ſcripti literam, quæ B eſt, & pro ea ſuppoſitam N indicabit, tum hæc pro B obſcuræ epiſtolæ reponatur: In hunc modum totum occultè ſcriptum ex aperto elicietur: et hoc erit.

Nroop ndmhtbfntt ſxhdu fcch ve rrſtxe euſgnp rgxichogul azaint rbtzp rlaoopſtl duf vda hyel dgq ltp hyiy ſynuſzdumoz rlynf plcm icfzrhum.

Modus hic quàm multiplicem ſcribendi varietatem ſuggerat, lector poterit intueri, vt nunquam ferè pro eadem litera eundem characterem poſitum agnoſcat, amicus in interpretando eundem modum (vt in multis dictum eſt) ſeruabit. Scribendi hæc ratio cum proxima hoc commune habet, quòd dicto aliunde aſſumpto, vtraque occluditur, in hoc verò differt, quòd illa proprias ſcripti literas, hæc verò non literarum poſitione, ſed ſubſtitutione etiam obſcuratur.

Modus, quo dictio vna alteram ſignificat.

CAPVT. XVII.

SVPEREST nouiſſimum ſcribendi genus, quo ſcriptum præter difficultatem, qua ſe ſatis tueri poſſit ſuſpicione etiam carebit, quod quarto loco polliciti ſumus indicare. Hoc abſoluto, nil amplius erit, quò minus huius libri expectationi pro viribus ſatisfeciſſe videamur. Quæ pars quoniam inter cæteras maximè cautionem præſtat, non immerito ea nobis in hunc locum reſeruata, vt recto ordine proceſſum eſſe videatur: quare in arduis, maximiſque rerum negotijs eius vſus præcipuè ſibi locũ vendicabit, vbi ſcriptũ ſua ſe obſcuritate, & ſimulatione tuebitur. Id genus ſcripti, quemadmodum & aliæ res, plures ſunt ſpecies, ex quibus nos aliquot, quæ præcipuæ videbuntur apponemus. Earum prima occurrit, quæ varijs fabuloſiſque verbis inuoluitur, quippe cùm vocabula quædam amici ſibi confinxerint, tutò inuicem loquũtur, quod & ſi literę intercipiantur, quotquot ingenia fuerint, non ſolum tot applicabunt ſenſus, ſed vnum tantum infinita quadrare faciet, & quanto ſubtilius inueſtigabit, eò a re longius abibit. Nam de Apolline, Daphne, pharetris, corollis, & floribus enunciata, de regibus, ciuitatibus, telis, arcubus, militibus, & cladibus intelliget: eueniet que vt epiſtolam ſcriptam ſi quis reperiat, verbis deluſus, multa, eaque loqui faciet, quæ nunq̃ ſcriptor putauerat. Quare antequam vlterius progrediamur, exemplum edocebimus. Apollinem itaq; Regem vocabo, Galliam Scorpionem, hoſtes caudam, muſas pro militibus, pro decade vnitatem, & oſculari pro interficere ponam. Iccirco ſi ſcripturi erimus.

„ Scito Regem conſueto itinere ad ſuam ſe conferre vr-
„ bem è Gallia longe, veritum hoſtium inſidias ne pro-
„ datur, noſcit enim eos ſibi fore infeſtos, ſceptrum nanq;

perdere,

„ perdere,ciuitatẽ depopulari,& omnes in ſui exitum con-
„ ſpirare. Nonaginta milites,qui caſtri portam cuſtodiunt,
„ necabuntur , eaque primo capta facile traducto exercitu
„ ac ſtrato ponte arx capietur . Claſſis enim ſecundo vento
„ concitata , magnáque vi remigantum ſubibit portum.
„ capientur mulieres, & homines,& ciuitas funditus eruē-
„ tur , vt nunquam erigatur . Ipſe autem meo nomine ta-
„ bellarium mactatō.

In talem formam conuertemus..

„ Scito Apollinem ſignorũ ordine Leonem ſubire,longe à
„ Scorpione,ſuæ vim caudæ noſcens, ſenſit enim alium ſuo
„ lauro tẽpora prçcingere,& monte potiri:oſculabuntur ta
„ citè nouẽ Muſę,quę pendicibus præſunt,& facile ad fontẽ
„ deuenient. Vnde montẽ totũ perãbulabunt,veniet enim
„ rapacium auium turba ſecũda aura, ſic flores,herbasq; de
„ ſtruet,fons ita exareſcet,vt verear an alius vsquam poeta
„ labra profluat. Tu verò pro me tabellionem oſculator.

Quod ſi forte non familiarum, & neceſſariarum rerum, videlicet Apollinis , fontis , muſarum , vel ſimilium meminiſſe intuentes faciat omnes de rei ſuſpicione ſollicitos , poterit idem ad familiares res traduci , vt minus dolum , vel fucum redoleant. Huiuſmodi aliter exemplum .

„ Scito Marcelle dulciſſime Fabricium Neapolim venturũ
„ longe à nemoribus,graſſatores & fures timentẽ, cũ bona
„ ſua hic audiet ſubrepta,ancillulas amari, ſic ad ſorores &
„ coniugẽ deuenturos,multi enim ſuperueniunt,cũ facilem
„ rapinã audiẽt,ſic domus,cõiux, & ſorores diſpergẽtur,vt
„ nunq̃ ãplius ſimul ſint,tu meo nomine tabellariũ amato.

Quotus autẽ erit quisq; , qui ſi Caſtalij fontis,muſarũ, ſororũ,& coniugum mentionẽ factam audiet,putet prçliorũ,ciuitatũ,& arciũ expugnationes ibi receſeri? Quis enim humanorũ cordiũ latebras aperiat,& ea perſpiciat, quæ ſunt duo inuicẽ ſecreto collocuti,verbis nõ exprimẽtibus? ſcio equidẽ

qui literas intercipient, ſibi videre videri, dum talia perlegent, ibi ſomnia recenſeri. Poterit ſi quis velit dictiones literarum elemento vel ſigno deſcribere, dummodo abſens exemplum habet, hoc ſcribendi modo omnes ferè huius ętatis homines vtuntur. Amantes etiam ſæpe pluribus præſentibus aut hiſtoriam, aut eorū amorem narrant, ac alienis nominibus de ſe & amica loquuntur, ne eorum amores deprehendantur. Paris apud Ouidium in epiſtola ad Helenam hoc teſtatum reliquit.

Ah quoties aliquem narraui potus amorem,
Ad vultus referens ſingula verba tuos.
Iudiciumque mei ficto ſub nomine feci,
Ille ego, ſi neſcis, verus amator eram.
& alibi.
Neue aliquis verbis odioſas afferat aures,
Quam potes ambiguis callidus abde notis.

Etiam alio vti poterimus occultandi modo adhuc vſitatiſſimo, cuius regula talis eſt. Eiuſdem typi duo parentur libri, cuius alterum amicus apud ſe, alterum nos domi contineamus, in hoc charta aliqua ex vniuerſo erit eligenda, in qua ſcribere volumus, eiuſque numeri prius conſcium amicum reddamus, vel dierum menſis, & anni, vel alterius rei numero, qua habita, vbi noſtram ſententiam breuiter perſtrinxerimus, in ſtatutis illius paginæ locis, ea vel ſimilia verba reperiemus: & tandiu paginas vel lineas permutabimus, donec totum ſcripto tali commutemus, quod vbi fecerimus, denuo à ſummo capite rem aggrediemur, & verbum eadem linea pręcedens, vel ſubſequens, vel numero diſtans aliquo acipiamus, ac denuo ſcribemus, alia conſurget epiſtola, ſed diuerſę ſententiæ. At cum ſine ordine, & ſine vera aliqua ſignificatione veniet, ſic eam accommodabimus. Multa inſeremus verba, vt ordine aliqua ſignificent, & vt ſuperuacua noſcatur ab amico, linea notabimus, vel ſigno aliquo in calce,

vel inter duas parentheſes, accentu, maiuſcula in primis litera, vel aliquo ſigno: reliqua verò verba permutare poſſumus, tempora, numerum, caſus, perſonas, & genera peruertendo & accommodando, vt congrua magis conſurgat oratio. idq; tandiu faciemus, dum totam conſarciamus. Libri, quibus vti poterimus, verborũ omnium generibus ſcateant, vti Cicerone, Plinio, Rhodigino, Ouidio & cæteris ſimilibus. Sed exemplo res fiet clarior.

„ Africam abſterreri clementia infantium audiui, fœminam
„ indignam mulceri pœna, generoſiſſimũ iracundia flagel-
„ lari, generoſitatem ſolam in periculis ſpectari. Auguſti.
„ XVI. hora VIII.

Si Plinium legimus octauo libro capite XVI. Baſileæ ex officina Frobeniana impreſſum, id reperiemus ſequentibus verbis peruertendo.

„ Vrbs eadem in ſupplices non (iratos) multorum profu-
„ git, ea alloquitur verum cuique eorum vi maxima, &
„ tuetur ſe, coacta poteſt capi.

Modus quo vna oratio ſub alia bracteis perforatis occultatur.

CAPVT. XVIII.

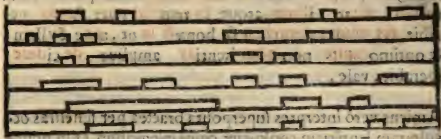
Alivm quoq; docebimus modũ ſcribendi cautiſſimum, qui nec cuiq; erit veſtigabilis, nec vidẽtem quenquam occultæ fraudis conſcium reddet, qui feneſtrata erit lamina, & interpoſitis literis, & ſyllabis & dictionibus ocioſis ſcripti partes hinc inde diſpergentur. Ratio talis erit. Duæ ex ferro, vel ex ſtanno, vel plumbo, vel membrana bracteæ comparentur, quarum magnitudo pro ſcripti quantitate eſſe poterit, quare expediet eam ad latæ chartæ magnitudinem æquari, ne ſi prolixius ſcriptum futurum ſit, eadem lamina ſæpius applicetur, eademq; sẽper ſpacij menſura inter opor-

tunas literas interſit, vtranq; altera alteri ſuppoſita,& firmiter inhærente,ne error ſit, binis per latitudinem literis deſignabitur,inter quas iuxta corporis lineę intercapedo ſit,quibus interuerſus ſpacijs hoc facto lamina ex arbitrio paſſim incidatur , vt tantum inſit vacuum , quantum ad continendas ſimul oportuni ſcripti partes eſſe velimus, hoc tamen inane ſpacium ſemper (vt ſignificatum eſt) variabitur , vt modo maius,modo minus, modo literam vnam , modo ſyllabam, modo dictionem,modo eas plures capere poſſit , idque fiat, quousq; ſic tota lamina hinc inde vacuetur. Ea in hunc modum formata typographi vtuntur,dũ nigris impreſſis literis, alias rubri coloris inducunt,ne tota charta eo colore occupetur : Vtraq; confecta lamina,altera retinebitur, altera penes amicum ſeruabitur. Scripto itaq; , quo anguſtius eſſe poterit confecto (breuitas enim furtim ſcripturo maxime conuenit) bractę vſus talis erit . Ea papyro ſuperpoſita & firmata,per feneſtras & vacua literæ inſcribentur,dum totũ id,quod ſcribendum ſit,illis poſitum ſpacijs abſoluatur.Scriptum ſublata lamina tale erit , vt verba hinc inde diſperſa accipiantur , tum earum literarum quę caudatę,vel criſtatę fuerint,cuiusmodi ſunt p & d lineamenta ſurſum & deorſum protrahentur.Hoc peracto chartæ inania ocioſis literis, ſyllabis, & dictionibus complebuntur,ita tamen totius ſcripti neſcius fuerit,vt verba perfecta ſint, quæ, quò magis ſimulata erunt,eò vt aliud longè diuerſum dicere videantur, & eò meliora videbuntur , quò minus ſuſpicionis habebunt , quare tandiu ſcriptum delebitur & accommodabitur , dum totum perficiatur,vt congrua & continuata orationis ſtructura eſſe videtur . Vt verò interpreti paginæ occultæ ſcriptum reddant , quatuor punctis , quæ ſignatę bracteæ finibus firmiter inhæreant , deſignentur . Sed vt exemplo res melius indicetur, noſtri ſcripti verba ſubijciamus

MILITVM INFINITVS EST EXERCITVS, AC PROP

DIEM INIBVNT BELLVM, EXPLORATORES OMNES DEPREHENSI SVNT, CAPITE POENAS DEDERE.

Apertæ bracteæ forma hæc erit.

Commiſſo ſuper eam ſcripto, ſic epiſtolæ partes poſitis interuallis diſpergentur.

Mili tu in infin
i tus eſt exerc itus
ac prope diem ini
bunt be llum, ex plo rato
res omnes deprehen ſi ſu nt,
capite poen as de dere.

Verum impletis ocioſarum literarum ſpacijs, in vtrunq; ſic prodibit oratio, duplicis orationis ex induſtria exemplum appoſuimus, vt commodius liqueret, quilibet ad omnia verba ſeruato etiam literarum nexu poſſe accomodari.

Gratæ Miliſie tiræ fuere literæ, preſertim cum infini ſcr ip tus eſt ludus, quo ſe exercet Titus noſter familiaris, ac prope modum in diem ini ... ama bunt bene illum, ſi is exemplo ... modo res omnes deprehendet, at ſi ... à ſummo capite, eum pœnitebit illas ... vale.

Idem aliter etiam ſic.

Honor Mili tiæ tu us fuit Carolus pater, nam cum infin i to victus eſt, cum minima exercitu inuitus parte hoſtis fugit, ac prope vltimum diem ini urius peribit, necabunt Be re illum, atque ex templo puer Arato peribit, res omnes deprehen ſæ bonæ ſi ſu nt, ante Syllam, & optimo capite non pœn itentias amplius de cidere ſperabit. vale.

Amicus verò interpres ſuperpoſita bractea per feneſtras occultatam ſentẽtiam conſpiciet, cuius exemplum, vt in poſterum ſeruetur, ea amota alio tranſcribet. Poterit & hoc aliter fieri in conſtituta cuiuſuis libri pagina magis opportuna, ex tantum literæ, ſyllabæ, & dictiones, quæ primæ occurrunt, & ad id explicandum quod voluerimus neceſſaria ſint eligantur: quouſq; tota epiſtolæ ſentẽtia eliciatur, oleo deinde vel cera pellucida charta comparetur, ea libri folio ſuperpoſita, omnia ſelectarũ partium emicantia ſpacia lineolis atramento ductis deſignentur, hæc tamen charta mitti poterit, quod ſi eam oleo vel cæra pollutam mitti nõ libeat, eius loco alia capiatur, quæ ſub eam firmiter inhærente aliquo ſtylo ad indicandas literas comprimatur, & earum deinde ſigna atramento protrahantur, eam deinde interpres, vt diximus, vel oleo vel cæra pellucidam faciet, quæ ſuppoſita & firmata ſubiectas partes indicabit: Sic quod ſignificatũ eſt agnoſcetur, hoc etiam ante circino vacua primum, deinde plena ſpacia dimetiente efficietur, vel aliter vt commodius fieri poterit.

Abditiſſimus per ſynonima, vel paria verba ſcribendi modus.

CAPVT. XIX.

Inter cęteras ſcribendi technas, quę in vſum eſſe ſolent, nequaquam contemnendæ ſubtilitatis cuiuſdam abbatis

Tritemij aſtus eſt, in quo abſoluendo ingens ferè totum volumen ſimul abſoluit,cuius rationem,ne quid inſtituto operi deſit, à me prius cognitam, quàm alibi tractatam ſcirem, nolui prætermittere, tum quia res negligi minime digna viſa eſt, quod ad euitandam ſuſpicionem valeret, tum etiam quia id ipſum aliter nos & cōmodius,quàm ille ſumus proſequuti,nam quemadmodum is rem in religioſę orationis formam redegit, nos in epiſtolæ modum magis oportunum, quod minus præterea ſuſpicionis habebit, concinnauimus. linearum præterea,punctorum,& aliorum ſignorum,quæ in epiſtolis fieri ſolent,alphabeta adiecimus,vt ſcriptum anguſtius eſſe poſſit,ne ſemper pro litera verbum poneretur. Verùm in hoc nobis tanto breuiores eſſe licuit,quanto pauciores ille id genus ſcribēdi modos excogitauit. Vt ad rem itaq; accedamus. Propoſito ſeriæ epiſtolæ themate, cuius verba concinna tot numero ſint, quot à noſtro iudicio adiectis lineis,punctis,alijsque id genus ſignis,quæ in epiſtolis fieri ſolent, ſeriæ totius epiſtolæ literarum numero plus minus videbuntur reſpondere. Noſtræ ſententiæ nos dictiones paulo plures quinquaginta induximus, quod eum numerum ſatis eſſe exiſtimauimus,qui cum lineis punctis, & alijs ſignis ſexagenarium perficeret, tum cuiusq; verbi vicena tantum, vel vicena ſingula, vel bina & vicena ſynonima vel paria verba, quod literarum numerus in alphabeto ſatis eſſe videbitùr componantur, neq; enim vt aliâs dictum eſt, multum in furtiuis ſcriptis circa orthographię modum laboramus,dum in hoc interdum peccandi nobis licentiam permittimus,modò maius rerum diſcrimen euitemus, quam etiam merito excuſationem in ſynonimis expoſcimus, ſi proprietas & ratio latini ſermonis ſeruata non fuit,quod ea res parum nobis debuit faceſſere, tum quia id ipſum nō facile fuerat,tum etiam quia quęrimus potius quomodo quid vtcunq; ſignificare poſſimus,quàm vt per propria verba recte explicemus: ea itaq;

ſynonima vel paria verba in ordinem pro epiſtolæ concinnitate diſpoſita in tabulas, rite præpoſitis à latere literarum alphabeti characteribus, vt ſingulę verbis paribus ſingulis adhærcant referentur, donec id in omnibus dictionibus abſoluatur, & tota epiſtola ſuis partibus perfecta ſit. Hoc facto prius religionis noſtræ ſignum, vnde mos eſt ſcribendi initium ſumi, mox principij notam, puncta, & alia non inopportuna id genus ſigna ſuis locis in epiſtola collocanda in vicenas pariter formas præpoſitis literis eadem ſimulatione variabimus, vt ne illa quidem ocioſa ſint, ſed literarum poteſtatem furtim mutuentur. Tabulæ itaque eo ordine procedant, vt primùm religionis noſtræ ſigna, mox principiorum notæ, tum ſimulatæ epiſtolæ verba, & inter hæc puncta, aliaque id genus diſponantur; earum exemplum abſoluto capite proſequemur. Sic confectis & ordine compoſitis tabulis criptori in hunc modum vti conueniet, prima ſerię epiſtolę, ſeu ſchedulæ litera in primo indice, vbi crucis ſignum variabitur, quæſita, quæ in eius locum figura erit poſita, pro ea ſimulato crucis ſigno primum epiſtolæ fronte ſuo loco collocabitur, mox in ſuccedentis locum eadem poteſtas in ſequenti tabula inuenta, cum appoſito initij indice commutabitur, ſic tertia in tertio tabularum ordine litera, & quarta in quarto requiretur, & ſcripto collocabitur, donec in hunc modum tota epiſtola perſcripta ſit. Verùm videndum eſt, ne duæ literæ in eadem columna requirãtur, neùe aliqua tabella omittatur, quòd vt commodius euitari poſſit, proderit ſingulis primùm ſeriæ epiſtolæ literis, mox etiam tabulis ſigillatim numerorum nota apponere, quod ſi ſerij ſcripti literæ tabulis numerorum erunt æquales, tabellarum numero repetito epiſtolę literas ęquari debere. Quod ſi tabulę ſemel poſitæ non erunt ſatis, & repeti erit neceſſe, alia epiſtola in alia charta reponatur, ne ſuſpicio ſit in verbis paribus in eadem charta poſitis. Res vt liquidior fiat, exemplo compro-

ba bitur

babitur. Quarè noſtri propoſiti verba ſunt hæc.

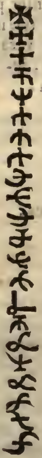
HOSTIS IN ITINERE OBVIAM FACTVS EST, CVMQ, DIV PVGNATVM ESSET, TERGA DEDIT.

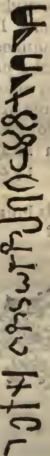
Epiſtola, quæ verba occultabit, hæc erit.

Accepi literas tuas dilectè & chariſſime Pōpeie Seuerine idibus Feb. per Tiburtium tabellarium tuum, Illico percepi voluntatem tuam, equidem gratulabundus prudenter parui, præbui ea ratione tuo nomine Lelio creditori tuo mille & quinque aureos ex emptione, ſi quidpiam vacat, expoſcito, & obtemperabo permotus ſuaui, iucundaque beneuolentia amicorum tuorum. iube ſim certior de tuis rebus, vt ſimul congratuler vel dolorem ſentiam. Vale. Datum Neapoli. 5. Februar. 1560.

Tuus fidelis Baptiſta Porta Neapolitanus.

Variatæ tabellæ per numerum literarum.

1	2	3	
a	a	a	Recepi
b	b	b	Aſpexi
c	c	c	Percepi
d	d	d	Habui
e	e	e	Nactus ſum
f	f	f	Cognoui
g	g	g	Concepi
h	h	h	Perſpexi
i	i	i	Intellexi
l	l	l	Sumpſi
m	m	m	Aſſumpſi
n	n	n	Percurri
o	o	o	Suſcepi
p	p	p	Reſumpſi
q	q	q	Proſpexi
r	r	r	Vidi
s	s	s	Accepi
t	t	t	Perlegi
u	u	u	Legi
x	x	x	Reſpexi
y	y	y	Conſpexi
z	z	z	Noui

	4		5		6
a	literam	a	dulcis	a	et
b	epiſtolas	b	honorate	b	atq; etiam
c	ſyngraphas	c	amate	c	perinde ac
d	paginam	d	ſuauis	d	&
e	paginas	e	lepide	e	idemque
f	literulas	f	humane	f	ac etiam
g	ſchædulam	g	probe	g	ac
h	ſchædulas	h	ſpectate	h	atque
i	epiſtoliū	i	dilecte	i	æque ac
l	tabellam	l	magnanime	l	atq;
m	ſcripturam	m	iucunde	m	que
n	ſcriptum	n	magnifice	n	q;
o	chyrographum	o	ornate	o	que
p	chartas	p	honeſte	p	q;
q	chartulam	q	exculte	q	q.
r	chartam	r	docte	r	q
s	epiſtolam	s	prudens	s	&
t	literas	t	prouide	t	atq;
u	tabellulas	u	ſincere	u	et ſimul
x	chartulas	x	manſuete	x	ſimul ac
y	tabellas	y	ingenioſe	y	ac ſimul
z	ſyngrapham	z	optime	z	ſimulet

	7		8		9
a	Illuſtriſſime	a	Fabrici	a	Porta
b	familiariſſime	b	Vincenti	b	Penna
c	chariſſime	c	Baptiſta	c	Caracciole
d	ampliſſime	d	Federice	d	Seuere
e	feliciſſime	e	Iacobe	e	Leone
f	ſplendidiſſime	f	Petre	f	Carafa
g	excellentiſſime	g	Alfonſe	g	Valla
h	celeberrime	h	Franciſce	h	Belle
i	clariſſime	i	Antoni	i	Seuerine
l	munificētiſſime	l	Cæſar	l	Vrſe
m	acutiſſime	m	Hieronyme	m	Benigne
n	grauiſſime	n	Pompeie	n	Capua
o	integerrime	o	Dominice	o	Profecto
p	benigniſſime	p	Scipio	p	Marate
q	clementiſſime	q	Nicolae	q	Miline
r	modeſtiſſime	r	Carole	r	Venuſine
s	eruditiſſime	s	Nute	s	Vicine
t	ſolertiſſime	t	Alberte	t	Venete
u	morigeratiſſime	u	Ioannes	u	Poeta
x	præſtantiſſime	x	Alexander	x	Senenſis
y	gratiſſime	y	Auguſtine	y	Taruiſie
z	amiciſſime	z	Ptolemæe	z	Mazzella

	10		11		12
a	pridie calendas	a	Ianuarij	a	Sempronium
b	calendis	b	Februarij	b	Tiberium
c	octauo idus	c	Martij	c	Tullium
d	ſexto idus	d	Aprilis	d	Lucium
e	quinto idus	e	Maij	e	Liciſcam
f	quarto idus	f	Iunij	f	Palemonem
g	tertio idus	g	Iulij	g	Simeonem
h	pridie nonas	h	Auguſti	h	Ludouicum
i	quarto calendas	i	Febr.	i	Trebatium
l	ſexto calendas	l	Octobris	l	Petreum
m	ſeptimo calēdas	m	Nouembris	m	Tyronem
n	nono calendas	n	Decembris	n	Tiburtium
o	octauo calendas	o	Quintilis	o	Theſeum
p	decimo calēdas	p	Sextilis	p	Artemidorum
q	vndecīocalēdas	q	Septembris	q	Haly
r	duodecīocalēdas	r	Iul.	r	Petronium
s	decīo 5. calēdas	s	Ianu.	s	Quirinum
t	idibus	t	Aug.	t	Sextum
u	tertio nonas	u	Mart.	u	Ioſephum
x	quarto nonas	x	Apri.	x	Valerium
y	decīo 3. calēdas	y	Mai.	y	Franconium
z	quinto calendas	z	Iun.	z	Pontanum

13		14		15	
a	tabellionem	a	·	a	ſubito
b	libertinum	b	:	b	cito
c	ſeruum	c	.·	c	extemplo
d	ſecretum	d	:.	d	ſtatum
e	tabellarium	e	..	e	illico
f	clientem	f	.:	f	continuo
g	hoſpitem	g	::	g	confeſtim
h	libertum	h	·.	h	mox
i	manumiſſum	i	?	i	eueſtigio
l	amicum	l	;	l	ocyſſime
m	vernam	m	;	m	mature
n	cõturbernalem	n	:.:	n	preproperę
o	aſſiduum	o	?	o	raptim
p	delatorem	p	;	p	citius
q	nuncium	q	:.	q	citiſſime
r	fidelem	r	,	r	velociter
s	domeſticum	s	..	s	feſtine
t	mancipium	t	.:	t	repente
u	miſſum	u	.	u	celeriter
x	intimum	x	.·	x	preſto
y	conſcium	y	·.	y	inopinate
z	beneuolum	z	::	z	ex improuiſo

a maiuſcolis hinc incipiendum

	16		17		18
a	vidi	a	rogatum	a	certè
b	inſpexi	b	voluntatem	b	indubitanter
c	Intellexi	c	conceptum	c	nempe
d	agnoui	d	deſiderium	d	nimirum
e	conſpexi	e	mentem	e	mediusfidius
f	perſpexi	f	intentionem	f	ædepol
g	accepi	g	dictum	g	ſanè
h	hauſi	h	præceptionem	h	porrò
i	excepi	i	rogatum	i	planè
l	prouidi	l	optatum	l	profectò
m	animaduerti	m	cogitationem	m	enimuero
n	noui	n	affectionem	n	quidem
o	percepi	o	propoſitum	o	dubio procul
p	penetraui	p	intentum	p	quippe
q	perpendi	q	poſtulatum	q	verùm
r	concepi	r	animum	r	indubitate
s	inueni	s	deliberationem	s	pol
t	cognoui	t	iuſſum	t	me hercle
u	conſideraui	u	conſilium	u	equidem
x	didici	x	petitionem	x	cæterum
y	expendi	y	præceptum	y	perpol
z	habui	z	mandatum	z	clarè

19		20		21	
a	cupidus	a	prudenter	a	obediui
b	auidus	b	vigilanter	b	obtẽperaui (daui
c	optans	c	ſedulo	c	executioni man-
d	appetens	d	prouide	d	ancillatus ſum,
e	exoptans	e	perfecte	e	morigeratus ſũ,
f	gliſcens	f	deliberate	f	rem pereg,
g	concupiſcens	g	ſingulariter	g	rem geſſi,
h	geſtiens	h	alacriter	h	egi rem,
i	gratulabundus	i	hilariter	i	obſecutus ſum,
l	anhelans	l	audacter	l	obediui,
m	ardens	m	integre	m	parui,
n	exardens	n	amice	n	executus ſum,
o	inflammatus	o	amanter	o	perfeci rem,
p	incenſus	p	facile	p	obediens fui,
q	exardeſcens	q	gratioſe	q	prouidi mãdato,
r	præcupiens	r	attente	r	ſeruiui,
s	attendens	s	fideliter	s	inſeruiui,
t	gaudens	t	excellenter	t	obſequens fui,
u	lætus	u	optime	u	obſequẽtiſſimus-
x	cupidus	x	gaudenter	x	morem geſſi (fui,
y	deſiderans	y	principaliter	y	parens fui, (ti,
z	lætabundus	z	præcipue	z	obſequiũ preſti-
					a dedi

	22		23		24
a	dedi	a	ea ratione	a	te iubente
b	adhibui	b	ea cauſa	b	tua cauſa
c	ſubſtitui	c	eam ob rem	c	tuo nomine
d	largitus ſum	d	proinde	d	tua gratia
e	permiſi	e	ſic	e	iuſſu tuo
f	præbui	f	quapropter	f	mandatu tuo
g	obtuli	g	ideo	g	nutu tuo
h	prætuli	h	itaq;	h	tuo obſequio
i	attuli	i	igitur	i	tuis verbis
l	abſolui	l	quamobrem	l	tuo iuſſu
m	ſolui	m	ea propter	m	tua gratia
n	retribui	n	ea de cauſa	n	tuo conſilio
o	conſignaui	o	ob eam rem	o	tuo mandatu
p	obſignaui	p	iccirco	p	tua voluntate
q	expoſui	q	propterea	q	tuo libitu
r	contribui	r	eam ob cauſam	r	te monente
s	elargitus ſum	s	quas ob res	s	te volente
t	donaui	t	quo circa	t	tuo commodo
u	porrexi	u	qua re	u	te mandante
x	conceſſi	x	ex hoc	x	tuis literis
y	miſi	y	hanc ob rem	y	tui amore
z	tribui	z	inde	z	te præcipiente

	25		26		27
a	Philippo	a	fideli	a	centum
b	Vincẽtio	b	amico	b	duobus centum
c	Antonio	c	ſodali	c	ſep ties mille
d	Ioanni	d	familiari	d	quatercentum
e	Fabio	e	conſorti	e	tercentum
f	Flaminio	f	collegæ	f	bis centum
g	Petro	g	ſocio	g	octies mille
h	Franciſco	h	contubernali	h	bis mille
i	Iacobo	i	amabili	i	ter mille
l	Marcello	l	beneuolo	l	quater mille
m	Mario	m	protectori	m	quinquies mille
n	Octauio	n	cuſtodi	n	quinquies cẽtum
o	Decio	o	cõſeruatori	o	duo millia
p	Ferdinando	p	domeſtico	p	ſex millia
q	Alfonſo	q	participi	q	ſeptem millia
r	Mutio	r	commenſali	r	ſexies centum
s	Simeoni	s	coniuncto	s	mille
t	Lelio	t	conſocio	t	nouies mille
u	Valerio	u	creditori	u	decies mille
x	Aurelio	x	tutori	x	vndecies mille
y	Metello	y	amiciſſimo	y	duodecies mille
z	Seleuco	z	intimo	z	tredecies mille

	28		29		30
a	decem	a	denariolos	a	ſupellectili
b	duodeuiginti	b	coronatos	b	domo
c	quadraginta	c	argēteos dēarios	c	venditione
d	quatuor	d	vncias	d	familia
e	quinque	e	argēteos nūmos	e	cenſu
f	nouem	f	aureos nummos	f	patrimonio
g	ſeptem	g	obolos	g	prouentu
h	ſex	h	trientes	h	redditu
i	duo	i	nummos	i	hereditate
l	vnum	l	ſextertia	l	penſione
m	vndecim	m	talenta	m	fraternis opibus
n	duodecim	n	nummalos	n	redditibus
o	quatuordecim	o	aſſes	o	re priuata
p	quindecim	p	ſextertios	p	re paterna
q	duodetriginta	q	denarios	q	re tua
r	vndeuiginti	r	aureos denarios	r	publico prouectu
s	viginti	s	aureos	s	dotali pecunia
t	octo	t	carolenos	t	emptione
u	triginta	u	minas	u	legata pecunia
x	quinquaginta	x	libras	x	erario
y	ſeptuaginta	y	florenos	y	bonis tuis
z	octuaginta	z	numos argēteos	z	trapezita

31		32		33	
a	::	a	aliud	a	remanens eſt
b	.	b	nouum negotium	b	remanet
c	,	c	quicquam nouum	c	reliquum eſt
d	;	d	aliqua res	d	reliquitur
e	:.	e	aliquid	e	reſtat
f	.v.	f	quæpiam	f	reſidet
g	.:	g	quicquam	g	reſiduum eſt
h	;	h	aliud negotium	h	reſidens eſt
i	..	i	alia res	i	ſupereſt
l	?	l	nonnihil	l	eſt præterea
m	)	m	noua res	m	vacat
n	::	n	quæ res	n	eſt inſuper
o	,	o	aliquid noui	o	adiungitur
p	;	p	quid	p	ſuperat
q	.	q	quicquid	q	adhuc extat
r	:.	r	aliquid nouum	r	neceſſarium eſt
s	.:	s	quidpiam noui	s	deſit præterea
t	:	t	agendum aliud	t	deeſt etiam
u	..	u	quidpiam	u	ſuper extat
x	?	x	negotium aliquod	x	etiamnum deeſt
y	..	y	aliquod negotium	y	excedit
z	)	z	aliud officium	z	ſuperadditur

a maiuſcolis incipiendum — SI

	34		35		36
a	iubeto	a	obſequar	a	laqueatus
b	dicito	b	parebo	b	inductus
c	impera	c	inſeruiam	c	coactus
d	præcipito	d	obtemperabo	d	deuinctus
e	quærito	e	morem geram	e	commotus
f	imperato	f	amicum præſtabo	f	ductus
g	iube	g	obſequiũ pręſtabo	g	adductus
h	dic	h	rem faciam	h	conſtrictus.
i	quære	i	rem exequar	i	permotus
l	pete	l	perficiam	l	illaqueatus
m	petito	m	ſatisfaciam	m	irretitus
n	oſtendito	n	iuſſum exequar	n	vinctus
o	flagitato	o	vſui ero	o	aſtrictus
p	expoſce	p	ſatisfacere cõabor	p	deuinctus
q	expoſcito	q	obedire conabor	q	conſtrictus
r	poſtulato	r	inſeruire cõabor.	r	captus
s	cerciorem fac	s	obtẽpare cõabor	s	motus
t	fac ut intelligã	t	obſequi conabor	t	commotus
u	rogato	u	parere conabor	u	ſubmiſſus
x	ſcribe	x	prouidebo	x	nodatus
y	roga	y	amicum geram	y	deſtrictus
z	cõmunefacito	z	prouidere cõabor	z	coarctatus

	37		38		39
a	vnica	a	et	a	oportuna
b	ſingulari	b	&	b	amabili
c	rara	c	⁊	c	ſolida
d	inſigni	d	&	d	benigna
e	magnifica	e	nec minus	e	nobili
f	præſtanti	f	æque ac	f	perſpicua
g	præcellenti	g	perinde ac	g	dilucida
h	proba	h	atque	h	æqua
i	excellenti	i	atq;	i	recta
l	ſincera	l	atq.	l	dulci
m	recta	m	nec non	m	clara
n	integra	n	eademq;	n	generoſa
o	præſigni	o	perinde atq;	o	inſigni
p	mirifica	p	que	p	conſpicua
q	pura	q	ac	q	manifeſta
r	facili	r	atque	r	eleganti
s	pia	s	veluti	s	præſtanti
t	modeſta	t	ſimul &	t	indubia
u	ſuaui	u	ſimul ac	u	iucunda
x	dulci	x	& ſimul	x	beneuola
y	fida	y	ac etiam	y	dulciſſima
z	ornata	z	ſicut	z	familiari

	40		41		42
a	humanitate	a	tua ,	a	iube
b	probitate	b	animi tui ,	b	facito
c	bonitate	c	morũ tuorum ,	c	iubeto
d	virtute	d	maiorũ tuorũ ,	d	placeat
e	ſinceritate	e	parentũ tuorũ ,	e	iubeat
f	vrbanitate	f	germãorũ tuorũ,	f	animo ſit
g	beneuolentia	g	generis tui ,	g	voluntas ſit
h	comitate	h	familiæ tuæ ,	h	cordi ſit
i	gratia	i	ꝓpinquorũ tuorũ,	i	commodum ſit
l	caritate	l	indolis tuæ ,	l	animo ſedeat
m	pietate	m	patruũ tuorum ,	m	efficito
n	integritate	n	amicorũ tuorũ ,	n	perficito
o	liberalitate	o	cognatorũ tuorũ,	o	patiatur anim
p	ſocietate	p	filiorũ tuorum ,	p	conficito
q	largitate	q	filij tui ,	q	videatur
r	magnanimitate	r	matris tuæ ,	r	ferat animus
s	ęquitate	s	affinium tuorũ ;	s	finito
t	lenitate	t	patris tui ,	t	fac
u	beneficentia	u	ꝓnepotũ tuorũ,	u	ferat mens
x	ęquabilitate	x	ſororis tuæ ,	x	tibi placeat
y	modeſtia	y	natorum tuorũ,	y	ferat cor
z	facilitate	z	heredum tuorũ ,	z	ferat deſideriũ

	43		44		45
a	conſcius	a	pertinentibus	a	coniunctim
b	clarior	b	filijs	b	vnà
c	apertior	c	negotijs	c	tecum
d	dilucidior	d	conſilijs	d	et ipſe
e	admonitus	e	arcanis	e	iunctim
f	commonefactus	f	ſecretis	f	amice
g	exploratus	g	domeſticis	g	nobiſcum
h	ſcientior	h	neceſſarijs	h	ego etiam
i	clarus	i	agnatis	i	ipſe etiam
l	perſpicuus	l	fratribus	l	merito
m	præclarus	m	amicis	m	ſimul
n	non obſcurus	n	familiaribus	n	familiariter
o	certus	o	parentibus	o	optimo iure
p	non nouus	p	genitoribus	p	iure
q	certior factus	q	natis	q	inuicem
r	edoctus	r	germanis	r	ſimul quoque
s	imbutus	s	ſororibus	s	ſimul vnà
t	certior	t	proximis	t	ego quoque
u	ſcientiſſimus	u	rebus	u	ipſe quoque
x	clariſſimus	x	liberis	x	affatim
y	certiſſimus	y	cogitationibus	y	legitime
z	notior	z	conſocijs	z	multum

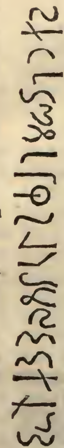
a gaudeam

	46		47		48
a	gaudeam	a	doleam	a	::
b	gaudio afficiar	b	dolore afficiar	b	·
c	læter	c	mœream	c	:
d	exulter	d	triſtitia afficiar	d	,
e	congratuler	e	triſter	e	;
f	iucunder	f	ſim in dolore	f	..
g	lætitia afficiar	g	ſim in triſtitia	g	:.
h	voluptate fruar	h	contriſter	h	.:
i	voluptate afficiar	i	ſim in mœrore	i	·.
l	gratuler	l	mœrorem ſentiam	l	)
m	voluptate ꝑfruar	m	mœrorem patiar	m	?
n	ſolatio fruar	n	triſtitiam ſentiam	n	::
o	ſolatio perfruar	o	affligar	o	:.
p	lætificer VEL	p	conturber	p	:
q	cõgaudeã	q	afflicter	q	;
r	ſolatio afficiar	r	condoleam	r	.:
s	lætitia fruar	s	dolorem ſentiam,	s	.
t	lætitia perfruar	t	perturber	t	:.
u	iubilem	u	angar	u	,
x	gaudio fruar	x	doloribus afficiar	x	·.
y	iucũditate afficiar	y	mœrore afficiar	y	?
z	gaudio perfruar	z	fleam	z	)

a maiuſcolis incipiendum

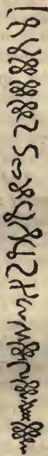
	49		50		51
a	viue fœlix.	a	Exaratum	a	Venetijs
b	valeas.	b	Conſcrip.	b	Catanæ
c	bene ualeas.	c	Confectum	c	Romæ
d	ſoſpes ſis.	d	Deſcriptum	d	Mantuæ
e	vale.	e	Conſcriptum	e	Corcyre
f	cura valetudinē.	f	Dat.	f	Patauij
g	diu vale.	g	Perſcriptum	g	Meſſanæ
h	valetudinē cura.	h	Obſignatum	h	Panhormi
i	fœlix viue.	i	Perſcriptæ	i	Mediolani
l	valetudini cōſule.	l	Scrip.	l	Placentiæ
m	Dij te ſoſpitent.	m	Deſcrip.	m	Papiæ
n	inſerui valetudini	n	Exar.	n	Vercellis
o	valetudini inſerui	o	Perſcrip.	o	Alexandriæ
p	valeto.	p	Datæ	p	Siracuſis
q	indulge valetudi-	q	Obſignatæ	q	Leontij
r	diu valeas. (ni	r	Scriptæ	r	Caietæ
s	diu valeto.	s	Exaratæ	s	Senis
t	incolumis ſis.	t	Datum	t	Neapoli
u	bene vale.	u	Deſcriptæ	u	Salerni
x	bene valeto.	x	Obſign.	x	Capuæ
y	incolumis viue.	y	Confectæ	y	Patauij
z	multum valeas.	z	Inſcriptæ	z	Aquileiæ

	52		53		54
a	1	a	Ianuarij	a	1559
b	2	b	Februarij	b	1540
c	3	c	Martij	c	1541
d	4	d	Aprilis	d	1542
e	5	e	Iunij	e	1543
f	6	f	Maij	f	1544
g	7	g	Iulij	g	1560
h	8	h	Auguſti	h	1546
i	9	i	Septembris	i	1547
l	10	l	Octobris	l	1568
m	11	m	Nouembris	m	1549
n	12	n	Decembris	n	1550
o	13	o	Sextilis	o	1551
p	14	p	Quintilis	p	1552
q	15	q	Ianuar.	q	1553
r	16	r	Februar.	r	1554
s	17	s	Mart.	s	1555
t	18	t	April.	t	1556
u	19	u	Mai.	u	1557
x	20	x	Iun.	x	1558
y	21	y	Iul.	y	1559
z	22	z	Aug.	z	1545

	55		56		57
a		a	ſocius	a	Fabricius
b		b	ſeruus	b	Pantheus
c		c	amicus	c	Ioachimus
d		d	fidelis	d	Paulus
e		e	conſcius	e	Baptiſta
f		f	dilectus	f	Scipio
g		g	familiaris	g	Bernardus
h		h	famulus	h	Cæſar
i		i	verna	i	Philippus
l		l	amatus	l	Ambroſius
m		m	adamatus	m	Nicolaus
n		n	comes	n	Pompeius
o		o	intimus	o	Albertus
p		p	miniſter	p	Petrus
q		q	conſors	q	Hieronymus
r		r	collega	r	Dominicus
s		s	contubernalis	s	Andreas
t		t	conſanguineus	t	Antonius
u		u	frater	u	Claudius
z		x	aſſecla	x	Auguſtinus
y		y	nepos	y	Dionyſius
z		z	procurator	z	Franciſcus

58		59		60
a	Carafa	a	Panhormitanus	a
b	Seuerinus	b	Venetus	b
c	Galeotus	c	Germanus	c
d	Porta	d	Romanus	d
e	Hercules	e	Patauinus	e
f	Danielis	f	Veronenſis	f
g	Sforza	g	Cremonenſis	g
h	Fracaſtorius	h	Mantuanus	h
i	Delphinus	i	Neapolitanus	i
l	Balena	l	Genuenſis	l
m	Aniſus	m	Sueſſanus	m
n	Triuignus	n	Surrentinus	n
o	Galeopſis	o	Peruſinus	o
p	Silenus	p	Senenſis	p
q	Sineſius	q	Bergoma	q
r	Valla	r	Mediolanenſis	r
s	Beroſius	s	Vicentinus	s
t	Peruſius	t	Placentinus	t
u	Dilectus	u	Cordubenſis	u
x	Pyronta	x	Hiſpanus	x
y	Valerius	y	Calaber	y
z	Burghetta	z	Appulus	z

Vt ſcriptum multiplici dolo perplexum fiat, vt & inuolucrum ſub inuolucro lateat.

CAPVT. XX.

ANTEQVAM huic materiæ extremam manum imponam, inuentum maxime vtile huc afferre non pigebit, in quo ſcriptum huiuſmodi fiet, vt non vna ſimplici, ſed multiplici doli perplexitate inuoluatur, vt ſi primus cortex, quod minime credibile eſt detractus ſit, multo maior mox de cætero labor ſuperſit. Quis autem ne primum quidem inuolucrum detrahi recte poſſe non videat? dum id vtcunque detectum eſt, adhuc maxime obſcurum recte ne an perperam cortex primus ſublatus ſit, admonere non poſſit? Inuolucra ex arbitrio complura eſſe poterunt, quæ vt recte ad occulte ſcriptum penetretur, tolli omnia neceſſe eſt, ea vel quæ à nobis tractata ſunt, vel noua, vel hæc cum illis commixta ſimul eſſe poterunt. De earum ratione nihil à nobis dici neceſſe eſt, quod enim de ſingulis præceptum eſt, idem & de coniunctis ſentire debemus: De vſu verò nihil occurrit, quod dicam amplius, niſi quod in hac multiplicis inuolucri perplexitate conſiderandum eſt, qui dolus præponi, & qui poſtponi recto ordine debeat, aliqua enim primum, aliqua poſt collocari tum oportebit, tum etiam commodius erit. Res nullo pacto commodius, quàm exemplo indicabitur. Sit igitur hoc, quod occulte ſcribendum ſit.

PVELLAM HODIE AMATAM DEFLORAVI.

Hæc ſentẽtia ſi per aliquam verborũ ſimilitudinem velanda ſit, quod in primo libro docuimus, tali ratione exprimetur.

„ Vrbem hodie variam depopulatus ſum.

Hanc ruſus ſententiam ſi per ordinem verborum certi Plimani ſcripti velim occultare,in hunc modũ prodibit oratio.

„ Apparuit mihi ante felicem arborem.

Hoc ipſum tertio ſi alphabeto in quinque literas contracto obſcurandum ſit, hæ literæ apponentur.

aadbdbaaddeccaeb cccabdca aacdebba
bbbacbcaacbacc aaddabdaddbacc.

Eas quarto ſi clauis artificio velim occludere, has literas deſignabo.

zntrsuyspoxpsutn tnsuoxnz qpsqnyoo
zxnnsrrtyunytp qusprztuqxzzsr.

Quas ſi quinto verbis punctis & lineis literarum loco poſitis latere velim, hæc epiſtola concinnabitur.

Perlegi chartam tuam prudens & ſimul gratiſſime Nute Marate octauo calendas Apri. per Artemidorum domeſticum tuum.Repente noui iuſſum tuum,quidem attendens optime perfeci rem, conceſſi ea de cauſa te præcipiente Alfonſo domeſtico tuo mille, et duo detriginta nummulos ex bonis tuis,ſi Aliquid noui ſuperadditur,ſcribe & iuſſum exequar, vinctus pia atque eleganti lenitate natorum tuorum, ferat mens ſim non obſcurus de tuis cogitationibus, vt ego quoq; lætificer vel afflicter, Diu valeto. Datæ Caietæ 22. April. 1557.

tuus aſſecla Franciſcus Burghetta Vicentinus

Quę ſi poſtremo ad apertas bracteas referenda ſit,in alium modum talis epiſtolas fiet.

ſ

⸿ Perfectus legitimusque fuit chariſſime Tamerlane tuus ordo ſcribendi. Nam prudens & doctus Simon multa laudauit, & gratiſſime legit. Nunc te Marcus Ateus, & Octauius Strocaliendas aptiori laude proſequuntur per omnes artes, vt mihi Dorumus, qui domi eſt mihi, cum de tua humanitate ageret, retulit. Si penes te noui aliquid eſſe cupis, iuſſum tuum exequar, idemque attendens optime perfecteque perficiam rem. Conceſſum iam eſt eadem cauſa pro te præcium Pienio Te alfono, & Socrati domeſtico tuo, qui mihi ille, & duo alij petierunt, De tribus & quadraginta aureis nummis nihil ſcribam, cum nullos adhuc ex bonis, optimiſque tuis amicis, vidimus, qui aliquid noui de his dicerent, Si ſuper his nil additur, ſcribemus etiam, vt iuſſum exequamur, Vincentius primaria quamuis, atque eleganti ſtili lenitate laudes natorum tuorum proferat, attamen quia peſſimus, nec non obſcurus autor eſt de tuis rebus, cogitabis quibus rationibus laudat, ne vt ego ſic lætificentur inimici, vel affligentur, Diu valebis tu, & omnes ſi quod dixi à te, & omnibus fuerit obſeruatum. Caius Emilius Tærentius 2 2 2 ſcripſit verſus, Aprilius autem 2 1 5 5 9. ⸿ Sed tuus Aſcentius & ſecum Nicolaus Franciſcus Burghum combuſſit & tali incendio Vincentium ſupra narratum interfecerunt, quicquid habuimus ſcripſimus. ⸿.

Hic ordo componentis ſeruabitur, qui interpreti præpoſterus erit. Huiuſmodi non nulla amicorum ſcripta cum maxima eorum admiratione interdum ſum interpretatus, ita vt non defuerint, qui propterea me artem habere, qua malis ſpiritibus imperare cenſuerint.

De

De Clandeſtinis nuncijs.

CAPVT. XXI.

NON minus quàm in animi ſenſis occultandis, diuerſis quoq; modis in mittendis recipiendisque cautè nuncijs vetuſtas vſa eſt, quibus nec ad id rudior noſtra ętas etiam alios induxit: eos recenſere nō pigebit, ne quid ſciens prętercam, quod de eo genere vsquam meminerim: ne cum occaſio poſtulauerit, aliorum nobis exempla ſuppetere poſſint, quare nō inoportunum erit hanc materiam tres in præcipue partes diſtribui, vt de literis primum, mox de tabellarijs, tertio de eorum itineribus loquamur. De literis ſermo erit, quemadmodum illæ occultari conſueuerint, & inſcribi demonſtremus, de tabellarijs verò rurſus, vt de homine habitum & figuram mentiente verba faciamus: de itineribus, vt interceptorum inſidiæ, quemadmodum interdum vetari poſſint doceamus, quarum rerum exempla, quę nobis interlegendo in veterum hiſtorijs licuit cognoſcere, hoc in loco diſtincta in medium afferemus. Primum itaq; occurrit Theophraſti ſententia, in qua is admonet, inciſo viridis & adhuc virentis ligni cortice, & intus tantum euacuato, quantum literas capere poſſit, & poſtmodum alligato, illud iuſti temporis lapſu, natura cum literis occluſum remanere. In hunc modum ille religioſis ex hominum induſtria pręceptionibus, ligno incluſis admiratos populos trahi potuiſſe meminit. Sed hoc ex Theophraſto potius ad rei ſimilitudinem induxi, quàm vt ad pręſens remedium facere poſſe admonerem, diuturni ſiquidem temporis ad id ſucceſſione opus eſſet. Poteſt hoc tamen recte in ſicco ligno, velut abiete quilibet in hunc modum non incommode imitari, communi albo glutine rimis coaleſcentibus. Poteſt & hoc in ouo perfici, vt illud delicate acuta cultri cuſpide apertum, mox appoſita chartula glutine ex oui albumine, ceruſſa & cera cōfecto occludatur.

Idem & infracto marmore, vt partes coaleſcant prodeſſe poterit. Fiet & hoc in pomo, vt ſchædula intus reponatur, vt quo minus fieri poſſit hiatus appareat. Huc ſpectat Acontij factum referre, qui in ſacro Dianæ templo pulcherrimo pomo inſcriptis verſibus legentem, & aſtantes, ante Cydippes puellæ pedes proiecto, & nemine id deprehendente eluſit. quamuis hoc ille ſupra pomi corticem effecerit, in pomo verba hæc erant inſcripta.

Iuro tibi ſacræ per myſtica ſacra Dianæ
Me tibi venturam comitem, ſponſamque futuram.

Viſus eſt enim is legentē eo iuſiurando cogere ſibi amicam, & coniungem fore. Huic loco Polycretes fœminę aſtus affinis eſt, ea ſiquidem dum in Mileſiorum caſtris patrium & ſolemne feſtum ageretur, omnibus ſomno, vinoque oppreſſis, nacta temporis oportunitatem, vt id fratribus nunciaret, ſic perfecit. Diognetum Erithreorum ducem rogauit, vt ſibi aliquam bellariorum partem liceret ad fratres tranſmittere, quo permittente, plumbeo libello in placentam coniecto mandauit ferenti, fratribus ſuo nomine diceret, vt eam ipſi ſoli comederent, quod cum ille retuliſſet, fratres aperta placenta, libellum, qui erat incluſus repererunt, & quod in ea ſcriptum erat exequuti ſunt, armis per noctem hoſtes feſto inebriatos & ſine cura conſopitos adorti, & voti compotes effecti. Aliter Harpagus, qui (vt Herodotus ait) literas in exenterato lepore incluſas, ſimulato paſtoris venatu, ad Cyrum miſit. Idem etiam præſtabunt indumentorum latebræ, vt ſuſpicio euitetur, & in ſinu, & pedum ſoleis furtim geſtentur, in hunc propoſitum Ouidius ſic in arte amandi.

Conſcia cum poſſit ſcriptas portare tabellas,
Quas tegat in tepido faſcia lata ſinu.
Cum poſſit ſolea chartas celare ligatas,
Et vincto blandas ſub pede ferre notas.

Campani verò dum aliqua Pœnis nunciare quærerent, & vndique à Romanis, à quibus obſeſſi erant cuſtodiæ agerentur, ornatum quendam virum pro transfuga miſerunt, qui occultã balthco epiſtolam habens, ſimulata fugiendi occaſione ad Pœnos pertulit. Alij verò aliter interioribus vaginarum inſcriptis nuncios deſtinarunt, & rem indetecto dolo indicarunt. Nec defuerunt, qui eam cautionem affixis characterum lineamentis in membris quæſiuerunt, vt Ouidius in hanc ſententiam.

Caueat hoc cuſtos, pro charta conſcia; tergum
Præbeat, inque ſuo corpore verba ferat.

Huc Iſtiæi factum pertinet, qui clandeſtinum nuncium ad Ariſtagoram miſſurus, ſerui caput deradit, & mox characterum ſtigmata impreſſit, domi retento donec capilli excreſcerent, & deinde miſſo, nulla re amplius ſignificata, niſi vt Ariſtagoræ diceret, ſibi rurſus caput deradendum, pro nuncio vſus eſt. Sunt & hac tempeſtate, qui tabellas aliquo eſculento inuolutas, cani gluciendas præbent, vt ex eius poſtmodum interfecti viſceribus nuncius exigatur, nec quicquam demum præteritur, quod eam cautionem facere poſſit. Eadem hominis cura in tabellarijs militis habitum & figuræ permutationem perquiſiuit. Huiusmodi itaque Harpagi factum occurrit: Is Herodoto autore Cyro occultum animi conſilium proditurus, cum hoc impeditis itineribus aliter non poſſet, fidiſſimo domeſtico, venatoris habitum mentito & leporem habenti, in quo exenterato tabellæ includebantur, in Perſidem perferendas tradidit. Huc vafrum Ioſippi conſilium ſpectat, cuius iuſſu internuncij cuſtodum & excubantium manus neglecti, velleribus loca contecti præteribant, vt ſi quando conſpici poſſent, canum ſimilitudinem mentirentur, quod factitatum eſt, donec eam

fraudem vigiles perſenſerunt, vallemq; cinxerunt. Nec ſatis hoc humanæ curioſitati fuit, niſi etiam ſibi de itineribus conſuleret, ne nuncij in cuſtodum & in interceptorum manus peruenirent, quare terreſtri relicto itinere, ſuam etiam flumina viam præbuerunt, ſed ne interim ſcriptũ aquis poſſet aboleri, (Frontino autore) plumbeis lamellis inſcriptis milites Saltellam amnẽ tranantes, ad brachia alligatis vſus eſt. Lucullus verò, vt idem Frontinus refert, vt Cyzicenis à Mithridate obſeſſis, ſuum aduentum indicaret, impeditis hoſtium præſidio faucibus, quæ modico ponte continenti iungebantur, maritimum iter quæſiuit: gregarius ſiquidem miles ad id deſtinatus, inflatis duobus vtribus inſidens, vbi literæ includebantur duabus regulis incluſis, ſimulata marinę beluæ ſpecie per ſeptem millia fluminis traiectum, ducis aduentum nunciauit. Sed ne id quidem ſatis eſſe viſum eſt, verita enim hominis ſolertia, ne aut dolo, aut caſu aliquo nuncius intercipi poſſit, & veritas ſponte proderetur, aut res tormentis ageretur, vt ea poſſit extorqueri, viam etiam in aere quæſiuit, & ſagittis interdum, nonnunquam auibus tabellariorum vicarijs vſa eſt, vt ea aduerſus interceptores per cœlum ſecuritatem pręſtaret, in eum modum, vt Herodotus ait, ab Artabazo & Timoxeno factum eſt, quoties alter alteri quicquam vellet nunciare, charta ſiquidem pedi ſagittæ complicata, aptatis inſuper pennis, ad conſtitutum locum cum ſagitta mittebatur. Huc pertinet Cleonymi Lacædemoniorum regis exemplum: Hic Trezenem vrbem obſidens, ad multas vrbis partes vndique expeditos iaculatores diſpoſitos mittere ſagittas iuſſit, eis inſcribens. VENIO, VT CIVITATEM IN LIBERTATEM ASSERAM. Vnde euenit, vt appoſitis ſcalis conſcendens exercitus mœnia, ciuitatem euerteret, & diriperet. Cæſar vero audiens Ciceronem à Gallis obſeſſum oppugnationẽ ferre diutius non poſſe, militem miſit, qui noctu epiſtolam iaculo alligatam

ſupra murum emitteret,quod cum is feciſſet, repertam epiſtolam cum ſagitta ad Ciceronem cuſtodes attulerunt,in ea hęc verba notabãtur. CAESAR CICERONI FIDVCIAM OPTAT, EXPECTA AVXILIVM. ſic repente Cęſar venit,& interciſa oppugnatione hoſtes reppulit. Sed vt id per aues præſtari poſſit,proderit columbas, hirundines,vel alias huiuſmodi aues domeſticas habere:hę ſiquidem alio,quoties neceſſe ſit, translatæ ſuſpenſis collo literis, vel pedibus annexis internuncię reuertuntur,& ad cognata deuolabunt, his nuncijs cum celeriter aliquid ſignificandũ erat interdũ vetuſtas vſa eſt. Hircius conſul, Frontino teſte, ad Decimum Brutum,qui Mutinæ ab Antonio obſidebatur,columbas diu tenebris incluſas,fameque affectas è propinquiori, quatenus poterat,mœnibus loco emittebat,illæ lucis & cibi auidæ altiſſimis ędificiorum partibus euolantes inſidebant, easque Brutus excipiebat, ſicq; de rebus geſtis certior fiebat, quare diſpoſito ſemper locis ijsdem cibo reuocabat eas. Hinc Plinius: Nil vallum & vigil obſidio, atq; retia amne prætenta profuere Antonio per cœlũ eunte nuncio. Ea ratione vno, eodemque die ex Olympia Aeginæ Thauroſthenis victoria ipſius parenti nunciata eſt, quamuis alij per ſpectrum effectum aſſerant,alij etiam aliter Tauroſthenem cum proficiſceretur columbam à pullis adhuc madidis & inuolucribus abduxiſſe,eamque cum viciſſet,purpura amictam remiſiſſe,quę ſumma cum feſtinatione ad pullos properans eodem die è Piſa in Aeginam aduolauit, cuius rei Aelianus autor eſt. Nec deſunt,qui id hirundinibus quæſiuerunt, vt è nidis abductas pullis relictis ad domeſtica remitterent. Aſſerunt etiam nonnulli trans mare ad ortum columbas eſſe,quæ per medios hoſtes intercluſa via nunciorũ officio fungentes,dominorum literas ſub alis breui tempore longiſſime deportent. Quod fortaſſe Iuuenalis ſenſit, cum diceret.

„ tanquam è diuerſis partibus orbis

Anxia præcipiti veniſſet epiſtola penna.

Memoriæ etiam in vetuſtiſſimis hiſtoriarum monumentis proditum eſt, Aegyptium regem fuiſſe Marrhem nomine, qui cornicem mitem ac omnino cicurem educauerat, qua pterophori, & curſoris vice, quoties aliquid nunciandum erat vtebatur, ea ſiquidem ceu planè rationis compos epiſtolam geſtans, quo opus erat tranſuolabat, callide noſcens, quo dirigendus impetus, vbi inſidendum, & interdum quieſcendum foret. Hæc humanum ingenium ad cauenda pericula ſibi ſolertius quæſiuit, ſed eadem ingenij calliditate, quaſi ſuis ſemet telis confodiens irritatur. Oppugnante Chriſtiano exercitu Ptolæmaidem, cum in hunc modum nunciam columbam obſeſſis Saladinus deſtinaſſet, hortatus vt firmo animo forent, ſperata ſui aduentus feſtinatione, ea à noſtris intercepta eſt, contrario alligato nuncio dimiſſa, vnde euenit, vt deſperato illi auxilio, nihil amplius expectarent, ſui deditionem facerent, vt nullo modo in rebus humanis ſecuritatem, ſed fraudem eſſe poſſe exiſtimarent. Hactenus huius voluminis materiam vtcunq; pertractauimus, nonnulla, quæ ad eam rem pertinere videbantur, fortaſſe ex induſtria omiſimus, alia ad hæc referri poſſunt, quæ ſi non prouectis ſatis erunt, poſtmodum fortaſſe plura dabimus, ſiquidē hæc nunc rudibus, & omnino imperitis ſcripſimus, nunc ad tertium volumē tranſeamus.

FINIS LIBRI SECVNDI.

IOAN. BAPTISTAE PORTAE NEAPOLITANI DE FVRTIVIS LITERARVM NOTIS

LIBER TERTIVS.

PROOEMIVM.

NVNC ad alterã & difficillimam operis partẽ accingamur, de interprete inſtituendo, vt quod ſolum de toto opere videtur eſſe reliquum hoc volumine proſequamur. Sed iam audio dicet aliquis: Vnde nouus hic Apollo, vel Oedipus, qui occulta animi ſenſa, & enodare ænigmata profiteatur emicuit? Diuini potius, quàm humani eſt ingenij hominis interna perſcrutari, parumq; ferè inter Deum, hominemq; diſtaret, ſi occluſas animorum cogitationes intellectus aſſequeretur humanus. Ingenue fateor multa eſſe poſſe furtiua ſcripta, quæ ſe interpretaturum quenquam polliceri, furorẽ ac delirium plane exiſtimarem. Quotuſenim quisq; erit, qui hoc innumeris penè dolis, ac infinita ſcribendi multitudine citra inſaniam iactare audeat? vt ſi orthographiæ ratio obſeruari nõ queat, latentem aliquo modo ſenſum poſſit eruere? huiuſmodi erit, ſi quis prȩter ſcribendi normam dictiones ex arbitrio ad ſignificandas literas confingat, vel res per diuerſa vocabula ſignificauerit, quorum niſi interpres ab autore fuiſſet admonitus, nullo modo ſenſus haberi potuiſſet, quàm obſcuritatem nonnullæ Ciceronis ad Atticũ epiſtolæ habent: id genus erit etiam ſi uno charactere exprimantur, & alia complura, quæ non niſi Deo opt. max. interprete, qui ſe intimis

animorum receſſibus inſinuat videntur indigere. Quare ijs omiſſis, ea nos tantum interpretari hoc volumine pollicemur, in quibus ratio literarum, & ſyllabarum contextus aliquo modo poſſit obſeruari, quorum complura genera eſſe poſſunt, verùm nos ex ijs, quæ crebrioris vſus, & præcipua videbuntur, etiam ſolitis perplexa inuolucris proſequemur, tum ad latinam, tum ad vernaculam linguam, quo commodius fieri poterit accommodabimus, quorum ratione cognita, lector ſimilitudine quadam ductus, reliquorum facile poſſit cognitionem aucupari. Sed antequam eorum tractationem aggrediamur, qualis abſolutus interpres eſſe debeat, & quę eum primo ſcire deceat explicemus.

Notarum interpretem qualem eſſe conueniat.

CAPVT. I.

POSCIT itaq; locus, vt boni & abſoluti interpretis conditiones doceamus, vt ſtatim cognoſcatur, qui earum omnino expers ſit, ad hoc non facile perferri, & proinde quò magis ijs erit innixus, eò dexterius & felicius in hac doctrina profecturus. In primis itaq; acutiſſimum eum natura eſſe expedit, vt ſi ingenij præſtantia multum in vniuerſis diſciplinis adferat adiumenti, in hac pręcipuè arte ſuas vires natura poſſit oſtentare, vt quod prouerbij loco vſurpatur, Quemadmodum aurum igni probatur, ſic in mathematicis diſciplinis ingenium experiri, id aptius ad hanc diſciplinam transferri videatur. Singulari præterea quadam animi calliditate, & ſolertia præditum eſſe conuenit, & omnis prorſus negligentiæ expertem, vt vafrum animum per inimicas inſidias & fraudes poſſit circumagere, dolos perſcrutari, ijs obuiare, & omni demum ingenij vigilantia aduerſos à ſe conatus amouere. Ipſa ſiquidem diſciplina non modica ingenij præſtantia videtur indigere, quapropter verè liberi & per-

perſpicacis ingenij hanc facultatem ſemper eſſe exiſtimaui, & eorum, qui ea delectantur, ſoleo præ cæteris acumen admirari,& verè ingenioſos appellare,vt ad omnes diſciplinas facile idoneos eſſe exiſtimem. Talem itaq; eum natura eſſe conuenit,arte verò nō minus inſtructum,& primum in multarum rerum,vtpote armorum,negotiorum,& militaris præſertim ſcientiæ peritia verſatum,vt hoſtium,inimicorumque aſtus percallere,& euitare non incommode poſſit. Ad hæc accedet multarum linguarum peritia,earum præſertim,quæ magis in vſu eſſe ſolent, & quarum cum gentibus commercium nobis eſſe poſſit, vt cuiuſuis id genus idiomatis ille ſcriptum poſſit interpretari. Prætereà orthographiæ,literarum,ſyllabarum,& contextus orationis nequaquam expertem eſſe conuenit,quod in primis ſolet eſſe neceſſarium: In orthographia loquor de exquiſita, & abſoluta ſcribendi ratione, tametſi non adeo orthographiæ confidendum ſit, vt non debeat experiri, vtrum illa ſit omiſſa, quod ex induſtria poſſet euenire. At ſi multas exquiſitè linguas percallere nimis arduum videretur, latinis ſaltem literis ſit inſtructus,tum quod ea lingua vtcunq; adeo hac tempeſtate communis eſt, vt ferè non minus vſitata, quàm omnibus vernacula ſit, tum quod ea commodius ad cautionem admittitur. Sunt & alia fortaſſe, quorum nō ignarum eum eſſe expediat pro rerum varietate, quæ poſſent euenire. Sed ad hæc poſtremo additur peculiaris noſtri operis vſus, vt qua cura & diligentia is in ſcripti interpretatione eſſe debeat, & ſe quo pacto in opere moderetur,intelligat. Circa hæc mens & cura nequaquam oſcitantis quæritur,vt obiter ſcripti dolus expendatur,ſed maxima attentio,ſummaque diligentia,vt animus ab omni cura, & cogitatione vacuus,omnibus poſtpoſitis in ea ſolum re indaganda elaboret,vt omnem conatum conſtituat: non tamen ſi res intenſiorem aliquando curam, & tempus expoſcit, continuanda attentio, & in ea mens

nimis anxie torquenda, nimia enim diligentia, & diuturnus mentis labor ſtuporem ingerit, vt minus poſtea ad hæc ingenium habile ſit, & nihil proficiat: Morbos præterea maxime conciliat, & maior ſæpe numero ex mentis conatis ægritudo, quàm ex corporis laboribus ſolet prouenire, vt mihi, ſi quando in perplexiores notas incidebam, interpretanti ſæpe contigit, cui toto ferè die in his conſumpto, vix ſeptima vel octaua hora præterijſſe videbatur, vt veſperam non niſi per tenebras, & luminis abſceſſum cognoſcerem, vnde interdum in longa mentis attentione, quaſi apoplexia correptus ſtupidus & immobilis, vti Diogenes fixis oculis Solem contemplans, videbar permanere: quare labor erit in aliud tempus differendus, vt res ſucceſſiuis horis commodè pro negotij oportunitate peragatur. Verùm in his doli ſpecies attendenda, niſi etenim ea cognoſcatur, fruſtra de cætero labor inſumitur, cum ignorato occultationis artificio, nullo modo rei occultæ velamentum poſſit auferri, ſumpto à Medicis exemplo, à quibus niſi morbi cauſa primum perſpecta ſit, ægro corpori fruſtra ſubuenitur. Vnde nobis etiam de doli ſpecie cognoſcenda, legitimas viſum eſt ſuis in locis hoc volumine obſeruationes tradere, ex quibus proprios agnoſcendi cuiusque doli modos interpres aucupetur: neque id contemnendum aliquo pacto duximus, in quo maiorem difficultatis partem poſitam eſſe perſpeximus. Cognita itaque velamenti ſpecie, omni animi moderatione & conatu elaborabit, vt abſtruſus omnino ſenſus referetur, nec prius quieſcat, quin vero è latebris dolo eruto, inimicos conatus irritauerit, vt de eo in poſterum ſibi tuto conſultum eſſe perſentiat. Locus poſtulabat, vt aliquot literarum diſcrimina ſuccederent: Sed quoniam inſtant nonnulla adhuc de interprete dicenda, ea primum proſequamur.

Quæ nouiſſe interpretem conueniat, antequam ad ſcripti interpretationem accedat.

CAPVT. II.

FVRTIVI ſcripti interpretandi regulas tradituro, operæpretium videtur à rudimentis, quę ad id aditum præſtant, & multum conferre videntur, non tamen omnino neceſſaria auſpicari, vt nihil, quod ad optimi interpretis inſtitutionem ſpectare poſſit omiſſum eſſe videatur. Primùm itaque proficiet idiomatis ſcripti notitiam habere, diuerſis enim modis omnes loquuntur, & ſcriptum contexunt, eadem res etenim apud Hiſpanos, Germanos, Italos, & alios pro locorum longinquitate, aliter, atque aliter vocitatur, vt illos hi, hos illi non intelligant, vnde non ipſa modo locutio longe alia eſt, verùm ſæpe etiam ſcribendi ratio multum varia. Diuerſe enim Germani, Itali, & Hiſpani ſcribunt, quemadmodum loquuntur, & pronunciant, quibus enim diuerſus eſt ſermo, pronunciatio pariter & ſcriptura neceſſe eſt ſit diuerſa. Nam ſi Ethruſci, Hiſpani, vel Germani verba pronunciant, nos qui Neapolitani ſumus audita reddere velimus, quantum bone deus diſcriminis inter noſtram & eorum prolationem eſſe videbitur, vt etiam ſæpiſſime vix magno cum labore aliena verba pronunciemus, neſcio quo patrij ſermonis ſpiritu difficultatem ingerente, ita vt ſuus cuiq; ſermo à natura largitus eſſe videatur. Dalmatæ V ante L ſyllabā inchoante, vt VLASDILAVS vnico ſpiritu pronunciant, quod à nobis niſi abſoluta idiomatis cōditio habeatur, neq; proferri recte, neq; ſcribi poterit. Germani eandē literā V geminăt. Hiſpani verò in dictionū calce ſępiſſime S pronūciant, vt ferè eorū verbum nō reperias, quin ea litera occurrat. Appuli ita pronunciant, vt multorū verborum initio S C loco I prænotent, ſi enim IOANNEM proferre velint, proinde proferunt, ac ſi

SCIOANNEM ſcriberent,& pro IRE SCIRE. Neq; ſolum exterę nationes,vt pote quas magna longinquitas diſtermi-nat, ſed vicinæ & agnatæ ſermone,prolatione, & ſcriptura inter ſe differunt,ſic ſua cuiq; populo locutio, ſuusq; ſtruendarum ſyllabarum ordo & compoſitio eſt: Nam vt de cognatis & affinibus vocabulis loquamur,quod Itali,quemadmodum Latini AVDI dicunt, Florentini ODI, A V in O conuerſo pronunciant, Veneti verò V in L commutato: ſic & de alijs innumeris. Suntque dictiones & nomina familiaria apud multos ex parte diuerſa & corrupta. Siculi IACOBVM diminutiue IACOPELLVM, IOSEPHVM SEPPEM, & HIERONYMVM MOMMVM dicunt,& apud alias gentes huiuſmodi mille talia,quę non ſine obſcœnitate vero obliterato ſermone proferuntur: fitque ſæpenumero, vt in vno vocabulo,quod apud diuerſas nationes cōmune ſit, diuerſus ſonus pro gentium varietate reperiatur. Hęc noſter Pontanus notat,nos vt oſtenderemus pro nationum,& populorum diuerſitatibus locutiones etiam variari, ipſamque literarum poteſtatem & ordinem aliter, atq; aliter ſe habere hæc appoſuimus. Neq; ſolum id in diuerſis nationibus & populis fieri mos eſt, ſed etiam apud eosdem in diuerſis ætatibus & temporibus ſucceſſiue non ſoni modo, & ſcripturæ, ſed etiam vocabula permutentur, quare niſi etiam interpres cognito idiomate vti tum in loquendo,tum in ſcribendo poſſit, nequaquam ſcripti poterit ſenſum elicere, eo enim ignorato facillime ſcripti interpretatione fruſtrabitur. Maxime præterea profuturum cenſeo ſi eius,qui ſcripſerit,non ſolum de moribus, ſed etiam de nomine cognitio habeatur: nam ſi ſagax ingenio pollens, & in hac verſatus diſciplina ſit, paulo altius ad interpretationem exordiendum, mentis acies erigenda, & ſubtiliori via, vt mos eſt, occulti ſcripti ſenſus indagandus, at contra ſi rudis ingenij, & hebetis fuerit, cōtemptis orthographię præceptis leuiori

animo, & mente remiſſiori procedendum, vnde ſi hominis diſciplinam mores, verba, nomina, & loquendi formulas illi peculiares, occultandique ſenſus modum omnem, etiam ſcribendi ingenium interpres agnoſcat, non parum profuturum puto: Sæpè enim fieri ſolet, vt ingenioſi alicuius ſcriptū ſegnis & oſcitantis exiſtimatum interpretantis conatum facile fruſtretur, quemadmodum & ex aduerſo, ſi ingenioſi & ſubtilis illud putemus, quod ab homine ſocordi, & rudi perfectum ſit. Quare non parum expediet ſcribentis ingenium cognoſci, vt facilius eruditus, an inconditus ſcripti ſenſus ſit intelligatur. Si de eius nomine cognitio habeatur, ſuo loco requirendum, ſi habebitur, ex eius notis characteribus facilius de reliquo ſcripto notitiam venabitur. Ad hæc tractatę rei & cognitio accedit, quam & habere multum intererit, eamque poterit tum ex ſcribentis, tum eius ad quem ſcribitur negotijs, vel vtriuſq; commercio nanciſci, ratio eſt, quod cognita materia, facillime communia verba, quæ ad eam rem ſpectant interpres poterit conijcere, quod pro vnoquoque eorum locorum verbo ex characterum numero, ſimilitudine, & diſſimilitudine in ſuis locis obſeruata, non multo cum labore cognoſcetur: fietque interdum, vt vna agnita ſyllaba, ne dicam verbo, de cætero parum negotij futurum ſit, nam totius inde ſcripti ex earum literarum proditione in alijs verbis dolus detegetur. Exempli cauſa ſi de bello res agitur, literarum numerus eius verbi, vel aliorum ad eandem rem facientium quęretur, quod ſi eiuſmodi verbum haberi poſſit, in quo eadem litera geminetur, cōmodius id eſſe poterit, obſeruato repetitæ literæ ordine, vt res certior interpretationis non fruſtratæ ſecuritatem præſtet, quæ geminatio ſi plurium literarum fuerit, eo magis proderit. Verum literarum numerus in latino ſcripto circa caſuum flexum variandus eſt: In vnaquaque materia plura erunt verba communia, quæ eam quaſi neceſſario conſequuntur vt in amore.

AMOR, COR, IGNIS, FLAMMA, VRI, VITA, MORS, MISERATIO, & SAEVITIA, locum habent, & in bello MILES, DVX, IMPERATOR, CASTRA, ARMA, PVGNARE, & huiuſmodi reliqua. Huc accedent & rerum deflexa vocabula, & horum vnum cognitum verbum non multo cum labore multorum poſtmodum verborum, & totius denique ſcripti notitiam reſerare poterit, eoque modo præter tabularum rationem, vocalium & conſonantium diſcretionem, & alia interpretatio laborem adimere poterit. Non parum inſuper expediet, nuncium autoris, vel periti notarij manu perſcriptum eſſe: nam ſi vel interceptus perperã tranſcriptus, vel ab aliquo, qui notandi rationem ignorauerit profectus ſit, facile fiet, vt turbato ſcripto omnis interpretãdi via obſtruatur, ſiquidem ſi characteres omiſſi ſint, vel trãſpoſiti, vel commutati, puncta præterea non rite diſpoſita, vel commutata, vel relicta verborum interualla, vel eorum partes interpoſitis ſpaciis diſcretæ, vel alio quouis modo, dolus permutatus, interpretem is non parum perturbabit, vt interdum facile decipiat. Vt igitur rem paucis colligam, idiomatis ſcripti, ſcribentis, & eius ad quem ſcribitur, & materiæ da qua agitur notitiam, & emendatam ſcripturam ad interpretationem non parum poſſe adiuuare dicimus, licet ea, vt dictum eſt, non ſint omnino neceſſaria, ſed ad commodũ maxime conferre. Sunt & alia, quæ etiam interpretẽ præſtaret agnoſcere, quæ ne ſermo prolixior ſit omittimus.

Diſtincta literarum nomina, quibus ſæpenumero ſuis oportune locis vti debemus.

CAPVT. III.

PRIMVM itaque literarum diſcrimina ſtatuemus, & noua quædam ijs indita nomina declarabimus, quibus ſæpe in ſcriptis perſcrutandis vtemur, cum enim noua

eſſent, quæ ſcribenda erant, nouis etiam vocabulis appellanda eſſe viſa ſunt: hæc tamen obiter percurremus, nam de literis ſubtilius diſputare, alterius eſſet facultatis & tēporis, ne de furtiuis literarum notis interpretandis præcepta tradens, grammaticam videar profiteri. De literis tractaturi: Literam compoſitæ vocis partem minimam vocabimus, vt A, B, C. Nec me aliquis incuſet, ſi literę vocabulo interdum pro elemento abutar, cum illud apud vetuſtiſſimos rei grammaticæ ſcriptores vſitatum videam, & indifferenter poſitum: Vnde dari mihi volo; vt literam & elementum, cum ſæpe in dicendo res ſignificanda occurrat, vtroq; modo dicere liceat, vt itaque, vnde digreſſus ſum redeam: Literæ, quibus in ſcribendo vtimur ſunt vna & viginti. A B C D E F G H I L M N O P Q R S T V X Z. Sed H potius aſpirationis nota eſt, quàm litera. Reijcimus K à prioribus & noſtris iamdudum relegatum, nam vt Diomedes ait, vti ſuperuacua vtimur, & in ſcribendis tantum Kalendis vetuſtiſſimos latinos vſos comperio, eam Saluius magiſter primus romanis literis adiecit, vt in ſono duarum literarum H & Q diſcretionem faceret, quod ſi nonnullorū ſententię fides habenda eſt, nullus apd nos vſus eſſe debet, cum in latinis dictionibus omnino careamus, quod ſi eam græcorum verborū vſus interdū admittit, eam ſatius eſt gręcis literis annotari. Q nonnulli eximunt numero literarum, eaq; de cauſa vtendum cenſent, quod ſequens V oſtendat, ante aliam vocalē in eadem ſyllaba poſitam. Græcum quoq; Y è noſtris expungimus cum ſatis ſit notarijs eius ſonū expleri per I: ſonus enim vtriq; charačteri communis eſt. X & Z ideo ponimus, quod apud latinos illud, hoc apud vulgares frequētioris vſus eſſe ſolet, nos quia de vtroq; ſermone verba facimus, eorum duximus meminiſſe debere. Sed his, cæteriſque grammaticorum controuerſijs, ſi quæ ſunt reiectis, quia videntur ad ſuſcepti operis propoſitū parum pertinere, ad

explicandam noſtrarum literarum partitionem veniamus. Literarum itaq; numerũ primùm in conſonantes & vocales diuidimus: Vocales quinq; ſunt, A, E, I, O, V, quæ ſic dicuntur,quod plenam, abſolutamque vocem habeant, reliquæ verò omnes conſonantes ita dictæ,quod cum vocalibus ſonent,ac per ſe nequeant voces proferre. Has rurſus omnes excepta Z in ſemiuocales & mutas diuidemus: Semiuocales ſunt ſeptem F L M N R S X, hæ omnes à vocali incipiunt, & in ſe terminantur, ſed vt pleriſq; latinorum placuit, F muta potius,quàm ſemiuocalis eſt: id noſtra parum referre iudico. Mutæ autem, quæ à ſe incipientes in vocales terminantur, ſunt ſeptem B C D G P Q T, & dicuntur mutæ, quod exiguam vocem habeant, & mutorum ſonum videantur imitari. E ſemiuocalibus liquidæ ſunt quatuor L M N R. ſed de his hactenus. Nunc autem ad rem redeamus: Conſonãtum aliquæ geminantur,aliquæ ſimplices ponuntur, quæ in ſyllabarum nexu ſibi ſuccedere poſſunt, hæ ſunt, B C D F G L M N P R S T & Z, ſed vltima in vulgari ſermone geminatur. Quæ ſibi non ſuccedunt H Q X ſunt. Rurſus conſonantium aliquæ in finibus, aliquę verò in initijs & medijs. Finales hæ B C D L M N R S T X eſſe cum vocalibus,reliquę reliquis locis cõſtitui poſſunt. Aliam præterea conſonantum diuiſionem aſſignando, in duas partes diuidemus, Videlicet in frequentes & raras, harum tamen aliquæ magis & minus frequentes, ſic magis & minus raræ ſunt. Frequentes nominamus, quod frequentius, raras verò quod parcius in ſcriptis ſoleant euenire. Frequentes ſunt C F M N, frequentiores L R S T, raræ D G H P, rariſſimæ B Q X Z. Sed ne me aliquis dictis carpat, quod rariſſimas eas vocauerim, quæ crebrius aliquo in ſcripto interueniunt,vel ex aduerſo. Literas frequentiores & rariores eſſe dicam, vel ſui natura, vel aliunde. Ex ſui natura cum plerunq;, vel raro in ſcripto ſoleant occurrere. Extrinſecus

verò

verò cum aliquis continetur ſermo in epiſtola, vtpote de AMORE, vbi AFFECTVS, AFFECTIO, VAV, HEV, & ijs ſimilia repeti oportet, etenim ſi id euenit, non ex hoc F & H frequentiſſimas eſſe colligetur, ſermo enim in epiſtola contentus aliquando frequentiſſimas rariſſimas, & rariſſimas frequentiſſimas faciet. D rara eſſe ſolet, & interdum ſæpe in ſcripto repetitur, vt in

Diues Druſe dabis domibus donaria diuum.

quemadmodum T in vulgatis verſibus.

O Tite, tute tali tibi tanta tiranne tuliſti.

Et tuba terribili tonitru taratantara truſit.

Sed quoniam ſatis elementorum tractationi fortaſſe tribuimus, nunc reliqua, quæ ad commode interpretandum ſpectant proſequamur.

Simplex commutatæ figuræ modus quomodo deprehendatur.

CAPVT. IIII.

DVPLEX occultandi ſcripti genus eſſe proximo volumine indicauimus, alterum quod adhibita diligentia, & certa ratione poteſt interpretari, alterum quod Apolline ſolum ænigmatũ autore, ne dicam Deo opt. max. interprete videntur indigere. Quare hac parte intermiſſa, illam proſequamur. Rationem autem, quæ in tranſponendis characteribus conſiſtit, non eſſet inoportunum prætermittere, tum quia ijs, qui ſe ex alicuius operis præceptionibus in alijs ſcripturæ inuolucris exercuerint, facilior videtur, quàm vt demonſtratione opus ſit, tum etiam quia in libera hominum tranſponendi ſcripti voluntate minime certa ratio tradi poſſet. Verùm ne rem omnino intactam relinquamus, id ſolum admonuiſſe ſatis erit, vt primùm experiatur, an eo dolo charta contecta ſit: Characterum itaq; contextus

per omnem ordinem requiratur, modo in tertijs, modo in quartis quibusq; literis, vel alio ordine, modo à dextro in ſiniſtrum, modo à ſiniſtro in dextrum, modo in ſecunda linea, modo in tertia & quarta, vel aliter, modo in verſunm initio, modo in fine (quemadmodum alio volumine ſuo loco ſignificatum eſt) donec vnius tantum verbi notitia eruatur, quod vbi feliciter tentatum videbitur, pari ratione & ordine ſeruato, ſi eiuſmodi ſolus ſit, in cæterum procedi poterit. Hæc ad eam fraudem detegendam talis occulti ſcripti ſatis eſſe videntur, proximum eſt vt de agnoſcenda ſimplici permutati characteris occultatione modos præbeamus: Notarum itaq; numerus, ſeries, ſeu cõtextus, ſcripti partes diſcretæ, & characteres in fine collocati iudicia prebębunt. Characteres itaq; diuerſi primum diſtincte numerabuntur, eos non plures viginti vno, vel vt ſummum duobus & viginti eſſe oportet, nam ſi plures ſint dolus erit obſcurior, & adiectitios & ocioſos eſſe cognoſcemus, minor numerus diffiniri non poteſt, ſiquidẽ notarius obſcuritatis cauſa facile in ſcripto poteſt paucioribus vti literis. Ijs prętermiſſis, quas rariores & minus crebras eſſe diximus; tum literarum contextum obſeruabimus, quæ pauciores characterum formę quinarium nõ excedẽtes, crebrius interueniant, ita vt nulla ſit dictio, in qua vnus ex illis character non incidat: Scripti præterea diſcretio huius generis eſſe poterit admonere, dum ſcripti partes diſijungũtur, vbi recte ne, an perperã illę diſcretę ſint, finalium literarũ numerus indicabit, quas proximo capite recenſuimus, nam ſi eiuſmodi literæ ſcriptum terminantes plures erunt, quàm dictum eſt, argumentum alterius immixtę fraudis habebimus. Verùm quia characteres pauciores eſſe poſſe diximus, operæ pretium eſt videre, ſi numerus diminutus ſit, quænam literæ adẽptę ſint, ratio itaq; hęc eſt. Si literę vna, & viginti ſint (vt à maiori numero fiat detractio) Y fuiſſe ſublatã agnoſcemus, ſi viginti X, ſi vndeuiginti Z, ſi duodeuiginti Q, ſi decem

& ſeptem B, ſi ſexdecim G, ſic & de reliquis ſeruato literarum ordine, quas vel minus, vel magis raras appellauimus, vt altera alteri ſuccedat. Verùm ne quis interdũ fruſtra re tentata me in hoc ipſo fortaſſe vanũ appellet, hoc quemlibet admonitum volo, me de re tam implicata, præſertim autorem, qui neminem habuerim, quem ſequi potuerim, præceptiones eas tradidiſſe, quæ & plerunq; ſic ſoleant euenire, & ſic natura eſſe demonſtrentur: vnde res ex coniecturis ducenda fuit, alioquin non inficior fieri, vt interdum res aliter, quàm eæ præceptiones admonent poſſit euenire, verùm in nihilo vanum deprehendi, diuini potius, quàm humani eſſet ingenij. Hoc nolui prætermiſſum, rem de cætero plerunq; ſic ſe habere benignus lector intelligat.

Conſonantes quot modis in ſimplici permutati characteris ſcripto à vocalibus dignoſcantur.

CAPVT. V.

QVEMADMODVM igitur pueris, vt legere diſcant elementa primum dignoſci oportet, mox ſyllabas connecti, deinde verba colligi: pari ordinis ratione interpretem procedere neceſſe eſt, quare oportunum erit à præmiſſis, hoc eſt à conſonantium, & vocalium inueſtigatione ad earum poteſtatem indagandam pertranſire, vt vbinam eas inquiri oporteat oſtendam, atquia contexta & par vtriusque inueſtigandi ratio eſt, altero enim cognito, ſtatim alterum in noteſcit, ideo earum interſe diſcrimen primùm viſum eſt hoc capite comprændere. Accurata itaq; debemus diligentia circa hæc inſiſtere, vt recte ſcrutari & ſecernere diſcamus, omnẽ enim de hac re pręceptionẽ ſuper his cõſtituimus, totaq; noſtra hic innititur cognitio, vt ſi in his initio hallucinamur, ſtatim in ipſo limine cogamur deficere, tũ poſtmodũ errore excreſcẽte, vt de implicata interp̃tãdi rõne.

omnino deſperandum, vel in ea maxime elaborandum ſit, error enim, qui initio fit, deterior, quàm qui in progreſſu eſſe ſolet, diligentius ergo interpres rem initio perpendat. Sed earum diſtinguendi rationes plures ſunt. Nemini itaq; dubium eſt literarum ex notis vocalium & conſonantium conſtare, ſicque conſonantes vocalibus inniti, vt literarum nexus aliter effici non poſſit, nam ſicut membra absq; neruis nequeunt adſiſtere, pari modo ſine vocalibus conſonantes conſtare nō poſſunt, vocales enim ſpiritus vim obtinent, & conſonantibus ſonum impertiunt, cum ergo ita ſocientur, ſi alteras nouerimus, alteras etiam ſtatim cognoſci oportebit. Prima igitur ratio eſt, vt toto orationis ambitu, literæ, quæ frequentiſſimæ occurrant videantur, quæ ſi numero quinq; ſint obſeruemus, & ſic frequentes erunt, vt nulla dictio ſit, in qua magis, vel minus crebro pro literarum numero reponantur, eiuſmodi notas vocales eſſe cognoſcemus. Cæterum poſitionis ordo erit, vt vel ſyllabam præcedant, vel primam literam ſequantur, vel ſecundæ ſuccedant, vel tertię, rariſſime & ferè nunquam quartę, vt ſit in ERICHTONIVS & ABSTRVSVS, quod ſi ſermo vulgaris, & Italicus erit, nouiſſimos dictionum characteres, præſertim in ſoluta oratione, vocales eſſe admonebimur. Poſſumus & alia ratione eas literas venari: nempe ſi ea quæſiuerimus elementa, quæ rariſſime in ſcripto reponuntur, quas vix tertio, vel quarto quoq; verſu repetitas offendemus, eas conſonantes has Q X Z eſſe cognoſcemus, eæ enim quoties obuiauerint, vocalium ſequelam nunciabunt: Hoc etiam plerunq; H præſtabit, quo fiet, vt ex harum ductu, illarum ſequelam nan ciſcamur, vel è conuerſo. Tertius modus erit, vt diſiunctos & ſingulares characteres obſeruemus, qui dictionem conſtituant, eos enim vocales has A E I O eſſe neceſſe eſt, quæ quatuor erunt, vt ſit in latino ſermone in A' IOVE PRINCIPIVM, in E' PATRIA EXTORREM, in I SEQVERE ITA-

LIAM, & in O'VTINAM. Quartus erit, vt aduertamus an eę dē characterū formę dictiones vel inchoent, vel terminēt, eas enim proculdubio vocales eſſe dicemus: nunq̄ enim fit, vt dictio à geminis iiſdē cōſonātibus inchoetur, vel in eaſdē geminatas deſinat: vt fit in VVLTVS & IIDEM, & IVDICII, & EOO, & huiuſmodi alijs. Quod verò in dictione VVLTVS vtramq; VV vocalem appellamus, velim lector intelligat (vt ſæpius dictum eſt) à nobis huius diſciplinæ cauſa orthographiam contemni, neq; enim, quamuis alio ea litera fungatur munere, curamus propterea nomen permutare. Sed hinc germanicum idioma, & barbara alia excludi cenſemus, in quibus fit interdum, vt eædem conſonantes dictionis initium faciant & finem. Ad hæc quinta ratio accedit, vt ſi in media dictione geminatas literas coniungi videbimus, inde præcedentem, & ſubſequentem characterem vocales eſſe colligamus, quod ferè nunquam decipiet, vt fit in ACCOMMODO & OCCVRRO: Infirmatur aliquando regula ſequente H, L, & R, vt fit in BACCHVS, & AGGLVTINO, & ATTRITVS, ſed hoc rarò euenit. Poterunt tamen geminati & ſimul poſiti characteres vocales eſſe, quod ex præcedentibus, vel ſubſequentibus non erit difficile deprehendi, vt fit in CONIICIO & DEESSE, & ſic literas vtrinq; poſitas conſonantes eſſe deprehendemus. Hoc tamen nouiſſime præſtabit inter duas ſimiles characterum formas diſſimilem vnā inſpicere, fit etenim plerunq;, vt ſimiles vtrinq; poſitæ, vocales ſint, vt in MISERERE, licet interdum etiam character diſſimilis interpoſitus vocalis ſit, vt IVIMVS. Fruſtratur tamen etiamnum regula, fitque vt tres characteres conſonantes ſint, vt in INITE, hoc tamen rarius euenit. Vnde regula minime contemnenda eſt, tamet ſi incidat, vt aliquando locum non habeat, nullæ enim ferè de re aliqua præceptiones afferri poſſunt, quæ interdum non fruſtrentur, neque generalia per particularia debent infirmari, ſufficit.

nanque vt multo frequentius præſtent, quàm decipiant; quod etiam de cætero ſentiendum eſt.

Quot modis diſtinctas conſonantium poteſtates venari poſſimus.

CAPVT. VI.

CONSTITVTO duplici literarum diſcrimine, & vocalibus à conſonantibus diſcretis, ſequitur vt diſtinctas earum poteſtates aucupemur, ſed id ipſum primùm in conſonantibus quæremus, tum quia conſonans plerunque vocali præponi ſolet, quod quaſi natura videtur præcedere, tum quia ex vna conſonante alterius & conſonantis & vocalis notitiam vt plurimum, eius natura edocente, aucupamur, quod ex vocalibus conſequi non poſſumus, quemadmodum enim aliquam conſonantem certa vocalis neceſſario ſequitur, & poſito conſonantium numero poterit vnaquæque diffiniri, obſeruatus enim earum literarum ordo in ſyllaba, non parum adiuuabit, non fiet pari modo, vt vocalis certa, conſonantum, quæ præcedunt, vel ſubſequuntur nobis poſſit notitiam diſtinguere, vt igitur ad inſtitutum accedamus, plures ad hanc rem poterunt præceptiones adiuuare. Primùm itaque characterum figuras obſeruari conueniet, quæ frequentiores, quæque minus frequentes in ſcripto apponantur non ignorare, ſingularum repetitam poſitionem numero indicante, tum admiſſo literarum ordine, quemadmodum magis vel minus crebro ſolent plerunque ex ſui natura ſcripto interuenire; ſingulæ figuræ diſtinguentur, de quibus licet ſuperius facta ſit mentio, non grauabor tamen eas literas iuxta ſeriem rurſus apponere. Ordo igitur ſe habet huiuſmodi. S T R L M N C F P G H. D B Q Z X, quarum vnaquæque quanto præcedit, tanto frequentior eſt. Non inficior tamen ſecus poſſe euenire,

eaque de cauſa plures rationes afferuntur, vt ſi vna regula fruſtretur, aliæ non decipiant, & aliæ alias ſubſtentent, quare omnes, ſi erit neceſſe tentari conueniet: huius rei fidem faciunt typographi, qui ſingulorum elementorum typos pro cuiusque vſu graduatim magis & minus frequenti, plures & pauciores habent, quod eorum elementorum vſus magis & minus crebro ſoleat interuenire. Huiuſmodi præceptiones remotiores ſunt, quàm vt certa literarum cognitio haberi poſſit, nunc ad magis propinquiores proximum eſt accedere. Succedit itaque ex conſonantium numero tum in initijs, & finibus verborum, tum in ijs medijs, quæ vnaquæq; ſit cognoſcendi modus. Sed vt hoc in initijs primum exigatur, hæc erit obſeruatio. Dictionis principio, vt ſummum quatuor conſonantes cohærebunt, vt accidit in PHTHISI, PHTHONGO, SPHRAGRIDE & ſimilibus, minor numerus non perſcribitur, nam tres, duæ, & vna tantum poteſt vocalem præcedere. Si quatuor itaque vocalem antecedant, plerumque fit, vt duplicem, ideſt ſecundum & quartum locum index aſpirationis ſortiatur, nam & illa interdum poſita ſemel, alibi collocatur, vt fit in SPHRAGRIDE, ea enim interueniente, literarum numerus augetur, cum ſcripturæ nihil præter ſonum, quaſi furtim præbeat. Sed crebrius dictionum principijs tres conſonantes ſolent cohærere, quarum vt cuiusque poteſtatem venemur, hic modus obſeruabitur: Earum primam ex his vnam eſſe neceſſe eſt C P S T, harum enim conſonantium natura duas alias ſubſequi permittit, quarum altera ſi erit aſpiratio, vel prius, vel poſterius apponitur, vt in CHLAMIS, PHRASIS, THRONVS & PHTOLOMAEVS euenit, at S nullam patitur aſpirationem ſtatim ſubſequi, vt in SPHAERA, quod in eo numero nulla fuerit aſpiratio, tum primam S eſſe neceſſe eſt, hæc enim ſemiuocalis patitur mutam primum

deinde liquidam ſubſequi,ex mutis verò vnam ex his eueni-re neceſſe eſt, B C G, vt SCLOPVS & STRAGES, ve-rùm de B & G latinum exemplum non habetur ex præci-puis duobus liquidis,vt L vel R, vt SCRIBO, STRABO & id genus reliqua,è conſonantibus verò hæ ſolæ C P T R ſtatim recipiunt aſpirationem, ratio eſt,quod cæterarum na tura aſperitatem non ferat,quod ſi duas conſonantes verbo-rum initia admiſerit,ex his ſingulas primas eſſe oportet B C D F G P R S T, ſecundas verò L H R, ſed earum nexus talis erit. B poteſt L & R admittere, vt BLASIVS & BRACHIVM. C omnes ſimul, vt CLARVS, CHRISIS & CREDO, D ſolum R accipiet, vt DRACO. F L & R, vt FLVMEN, FRANGO. Eaſdem G aſſumet, vt GLI-SCO & GRATIA. P omnes,vt PLVS, PHISIS, & PRO BVS. R tantum H excipiet, vt RHENVS. T H & R accipiet,vt THAIS, & TRASO. S verò ſoli aliæ plerunq; conſonantes ſupponuntur, vt T C F & P, vt STATVA, SCIPIO, SPHINX. De F latinum exemplum afferri nul lum poteſt, ſed eo ſic vernaculi vtuntur. Solent illæ inter-dum & aliter connecti,vt B cum D quemadmodum eſt BDELLIVM, & C cum T vt CTESIAS, M cum N, vt MNESTEVS, G cum N vt GNARVS, C cum N vt CNEVS, ſed huiuſmodi verborum nexus & ſi qui ſunt id genus alij rarius indicunt. De ſimplici conſonante conue-nit dicere omnes poſſe vocalem ſtatim præcedere. G lati-nus ſermo V, quæ præit vocali non patitur ſubſequi,quare VIDO, VERINVS, VALTERIVS, pro GVIDO, GVE-RINVS, & GVALTERIVS dicitur,quod in patrio ſer-mone non ſeruatur. G apud latinos aſpirationem non re-cipit,ſedapud vulgares non excludit. D aſpirationem nun quam patitur ſubſequi. De conſonantibus dictiones incho-antibus ſatis, nunc de alijs,quæ in medijs ſolent occurrere. In media dictione poſſunt quatuor ſimul eſſe conſonantes,
quod

quod euenit, vel aſpiratione, vel liquida, vt fit in ERICHTHONIVS & ABSTRVSVS. Si verò ternæ fuerint, quod crebrius euenit, primas aut has S & M ſemiuocales eſſe oportet, aut omnes mutas, quod ſi M fuerit, tum H ſequi neceſſe eſt, ſi S eas, quas neceſſario ſuccedere ſuperius diximus: idem & de mutis etiam dicendum eſt, ſed hoc erit, ſi eas conſonantes ſyllaba ſimul coire patiatur, alioquin illę erunt, quæ coniungi non poſſunt, quemadmodum B C, & ex aduerſo conſonantes, quæ intra dictionem in ſyllaba coeunt, eas eſſe cognoſcimus, quæ poſſunt; & initio ſyllabam conficere. Prima igitur geminatarum conſonantium cognitio ſe offert, omnes eſſe poterunt exceptis his H Q X & Z, ſed hæc poſtrema in materno ſermone geminatur, verùm ſi geminatas alia conſonans conſequetur, illam vel alteram ex duobus liquidis L & R, vel aſpirationem eſſe oportet, vt fit in AGGLVTINO, AGGREGO, & BACCHVS. Terminare verò dictiones tres conſonantes poſſunt R B S, & R P S, vt VRBS, & STIRPS, ſed has tantũ dictiones eſſe cõperimus. Crebrius duę vt S T, N T, N S, & R S, quemadmodum fit in EST, AMANT, AMANS, & ARS, raro in P S, B S, N X, vt STIRPS, SCOBS, SPHINX. Finales verò literę ut dignoſcantur, hæ apud latinos crebriores eſſe ſolent D M N R S T, in has etiam nonnunquam deſinunt B C L X. De vocalibus nihil dicimus, nam omnes ferè dictiones in eis terminantur. In H terminantes dictiones duæ ſuppetunt latinis AH, & VAH, quæ detracto A ſuperſunt de AHA, VAHA. Vulgares tamen noſtri in vocales plerunq; dictiones terminant, finales verò conſonantes paucas habent R L T H. Poſſunt & aliæ de agnoſcendis primis, medijs, & extremis dictionum literis obſeruationes tradi, ſed eas tum breuitatis cauſa, tum etiam quia hoc ipſum grammaticæ potius, quàm noſtrę tractationis eſt, omittimus. Hæc licet non nullis leuia, & parui momenti videri

X

poſſint, tamen quia à noſtro munere nequaquam abhorrere viſa ſunt, non duximus omittenda.

Quot modis ſingulas vocalium poteſtates aucupemur.

CAPVT. VII.

DISTINCTA in hunc modum conſonantium notitia, ſequitur mox vt ſic vocales cognoſcantur: huius rei modi aliquot afferri poſſunt. Primus itaque eſt, vt inde initium, vnde ante in conſonantibus auſpicemur: Si earundem figurarum repetitio obſeruetur, quæ crebrius, quæque minus crebro in ſcripto reponantur, illæ ordine ſic ſe habent, vt E frequentiſſima ſit, I mox minus frequens; hac rurſus rarior O, ſic & hac minus frequens A, & V poſtea omnium rariſſima. Primæ verò binæ in ſcripti repetitione tam quaſi cognatæ ſunt, vt vix poſſint diffiniri vtra crebrior ſoleat interuenire, idem & de binis alijs O & A recte affirmabitur, quod obſeruatis ſingulis in libris dictionibus ediſcitur, licet interdum res aliter contingat, nos enim de eo quod frequentius eſt, non quod & aliter interdum fit, loquimur. Hoc primum indicio habito, alia deinde obſeruari oportebit, vt ſi duæ ſimiles vocales inchoent, & terminent, vtramq; I I eſſe cognoſcamus, vt pluralitatem pronominis, quod eſt IS innuat, quod ſi verbi initio eędem figuræ ſint appoſitæ, ambas vel I, vel V eſſe cenſebimus, vt eſt in VVLTVS, & IIDEM, cuius rei certitudinis ſuccedentium mox characterum poterit obſeruatio confirmare. Duplex enim O O ſolum in dictione OONAE (inſulæ in Semptentrionali oceano poſitæ) reperitur. Eiuſdem raritatis erit verbum inuenire, quod à triplici vocali initium ſumet, hoc enim neſcio an in aliquo vocabulo, quàm in eo, quod eſt VVVLA

reperitur. Hanc prætereà vocalem eſſe cognoſces, ſi eam rariorem vniuerſo ſcripto literam ſequi conſpexeris, quàm Q eſſe admoneri poſſumus, illi enim ſemper ſolent ſuccedere. Plures ad hæc coniecturæ afferri poſſunt, ſed eas prætermittere tam parui refert, quàm conuenit breuitatem ſequi, neque enim interpretanti obſeruare omnia, quæ de his dicta ſunt erit neceſſarium, ſiquidem nimis moleſtum foret ad hæc cuncta experiri, vt ſatius eſſet in ambiguitate remanere, quàm in tanto labore tam anxie torqueri, ex paucis enim huiuſmodi obſeruationibus, facile fiet, vt nonnullæ cognitæ literæ, cæterarum nobis (quemadmodum alibi dictum eſt) ſiue regulis cognitionem trahant, quare omnis labor circa initia verſabitur. Verùm nec adeo vni regulæ ad literæ cognitionem fidendum eſt, vt non debeamus experiri, an ex alijs eius certitudo confirmetur, alioquin parum fuiſſet profuturum multas ad id præceptiones tradere, niſi viſum eſſet commodius vnam alterius nixu ſubſtentari, & vnius certitudinem debere alterius experimento confirmari.

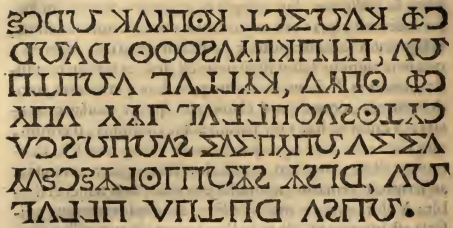
Quomodo traditis regulis vti conueniat, tum de eo exemplum.

CAPVT. VIII.

Nvnc quemadmodum ijs regulis vti conueniat, operæpretium eſt indicare, quod non modo ſuperfluum non videtur, verùm etiam maxime vtile, imo verò interdũ maxime neceſſarium; parum enim eſſet quempiam præcepta artis, & inſtrumenta habere, niſi eorũ etiam vſum percalleat, neq; dubiũ eſt eũ, qui alicuius rei futurus eſt artifex, ſi alium artificem operantem videat, multò facilius ea, quæ didicit oculorum ſenſu, quàm ante auditu, & mentis agitatione percepturum, cum certior rerum notitia ex oculis, quàm

aliunde haberi poſſit, nam & certiora ſunt ea, quæ per praxim, quàm quæ per præcepta, & canones tantum ediſcuntur. Sed vt ad propoſitum accedamus. Primum ex regulis, quas tradidimus, ecquid huius generis an alterius obſcure ſcriptum ſit, diligenter interpres obſeruabit, quod vbi cognitum ſit, ad hoc genus pertinere, elementa primum ſingula diſtinguet, & ſuam cuiq; charácteri poteſtatem ſuppoſitis veris literarum formis ſubſtituet, quod recte ne an perperam effectum ſit, experimentum indicabit, aut etiam in eadem poteſtate integros & perfectos verborum ſenſus characteres explebunt, aut imperfectos corruptos & nihil prorſus ſignificantes reddent, quod ſi ea cura minus dextere videbitur ceſſiſſe, iudicium in artis locum ſuccedet, res coniecturis agenda, & in ijs eſt multum elaborandum, tentabitur an in paucis modo his, modo illis, nunc permutata poteſtate, nunc reſtituta res poſſit videri voto cedere. Si adhuc res animo non reſponderit, quærentur verba, in quibus vel nulli ſint ijdem characteres, vel pauciſſimi, vt aliorum mox experimentum fiat, donec poſſit videri, an ex ijs aliqui opinioni conueniant, ſi ne hoc quidem proderit, dictiones tum pauciſſimis conflatæ literis eligentur, vti quas vel vna ſolum perficiat, vel duæ, tresùe, aut ad ſummum quatuor, ſiquidem quæ huiuſmodi ſunt, inter paucas numerantur, & minor proinde labor erit ad certitudinem non multum vagari: cuius rei gratia nos tabulas confecimus, vt quoties opus ſit, ea de cauſa quilibet ad eas poſſit recurrere, ſic enim facile erit verba, ſi qua eiuſmodi ſcripto reponantur intelligi, vnde characteribus primum aliquot cognitis, non difficile quis poterit aliorum mox notitiam conſequi. Sed ſi ex aduerſo prima fronte iudicium videbitur voto ceſſiſſe, vt non obſcuro argumento ſciri poſſit, ecquid veras notarum poteſtates fuerit venatus, ex antecedentibus vel conſequentibus certitudinem nanciſcetur, nam ſi laborem euentus mi-

nime ſit fruſtratus, hoc integer & congruus verborum ſenſus indicabit, ipſa verò cognitorum characterum iunctura, reliquorum ſubiude poterit paulatim notitiam ingerere, qua in re minime labor fugiendus eſt, ſed res tandiu tentanda, modo vt diximus literarum poteſtate permutata, modo reſtituta, donec quod clauſum ſe ſponte paulatim aperiat. Verùm ad hæc non parum afferet luminis, ſi eorum, quæ circa rem ſunt, quæque prius ab interprete ſciri diximus præſtare, cognitio acceſſerit. Initio igitur antequàm ad ſcriptum veniatur, nonnulla ex coniecturis nanciſci licebit: Veluti quia de manu militis, ab exploratoribus epiſtola eſt intercepta, de re bellica inde tractatum eſſe arguetur, vnde veriſimile eſt BELLI nomen non eſſe prætermiſſum, & exinde quatuor eius verbi literas, ſiue ex quinque, ſiue ſex, ſiue pluribus ea dictio conflata ſit, non deeſſe, ſi idioma latinum eſſe cognoſcetur: nam ſi vernaculum illud ſit, proprij verbi literas perquiri oportet, atqui ad hoc ſcripti prius rationem haberi eſt neceſſe, nam ſi illud ad hoc genus pertinebit, verbum illud ſi erit, facillime poterit obuiare, ſi verò alijs dolis inuolutum ſit, maior ad inueniendum erit labor, & rem aliter, atque aliter pro ſcripti genere tentari oportebit. Sed vt dicta facilius intelligantur, exemplum adijciam: nam vt in declarationibus efficaciſſimum eſt, ita indiſciplinis ad diſcendum aptiſſimum videtur, quod ſic præcepta quaſi experimento comprobentur, multa enim inſtantia iudicio, vel ſtatim ſæpe decernuntur, quàm vel difficile eſt ante caſum à magiſtro diffiniri, nedum à diſcentibus percipi. Id obſcure igitur ſcriptum erit.

Primum itaque variati characteres, quod non plures viginti conſpiciuntur, crebrior præterea quinq; characterum repetitio, quæ vocalium præbet indicium, finales etiam literæ, quę præſcriptum numerum non excedunt, diſtincta tum partium ſeries, & cætera demum, quæ ad huiuſmodi ſcriptum ſpectant, ſimplex permutati characteris genus eſſe non ambiguis admonet coniecturis, idioma verò latinum eſſe ex finalium literarum numero deprehenditur: quia verò magnates, ab epiſtolis in arduis præſertim negotijs notarios ſcripturæ peritiſſimos habent, ſperandum eſt proinde orthographiæ rationem minime fuiſſe prætermiſſam: Cæterum antequam ad elementorum notitiam veniatur, tentari poteſt ex ipſa materia an aliquod recte ſcripti verbum poſſit intelligi, vt ea ratione aliqua inde literarum notitia deueniat. Quoniam itaque (vt dictum eſt) conijci poteſt de bello agi, quod epiſtola vel belli tempore, vel à milite intercepta ſit, vel alia id ratione cognoſcatur, proinde non erit admodum difficile perquirenti aliquo ſcripti loco eius verbi ſex literas inuenire, prodente hoc præſertim geminatæ literæ, quæ oportuno loco collocantur indicio, eoque modo ex ipſa materia priusquam ex ſcripto trium primo figurarum, quaſi

certam notitiam deprehendi: nam de ijs non dum prima fronte ſatis poterit conſtare, niſi ex conſequentium poſitione certius notitia confirmatur. His itaque in vniuerſum cognitis ſupereſt rem ipſam proprius attingere, vt ſingulorum elementorum poteſtas dignoſcatur. Vocales igitur primum in medijs dictionibus, & interdum in earum finibus quæſiturus (latinus enim ſermo in terminationibus poteſt decipere) has figuras quia crebrerrimæ repetuntur Ɔ Λ Π ⊙ Ⲭ vocales eſſe conijciet. Huc accedit, quod rationibus eædem raris characteribus, quoties occurrunt videntur adhærere, nec obſtat, licet interdum etiam illis nonnullæ conſonantes proxime poſſint ſociari, nam de eo potius iudicandum eſt, quod frequentius euenit, quàm quod rarius, hoc etiam præſtat, quod proxime generatos characteres ex vtróq; latere cernuntur aſſiſtere, ſunt & alia, ſi qua ad rem ſpectant, quarum illæ inditijs prodantur, vnde colligi licet, eas non niſi vocales eſſe: cum per omnes ſimul regulas de illis opinio confirmetur. Vocalibus in hunc modum à conſonantibus diſcretis, proximum eſt ſua ſingulis munera aſſignare. Sed vt hoc in conſonantibus primum (vt dictum eſt) oportunius exigatur, duplici ratione perfici poteſt, repetitione, & plurium coniunctione, tum in extremis verborum partibus, tum etiam in ijs medijs, ſi repetitionem ſequimur, hoc modo qualemcunq; earum diſtinctionem nanciſcemur.

ф	⊥	V	Σ	Ʒ	O	λ	ɑ	X	T	Δ	I	ꭥ	Z	Γ
B	C	D	F	G	H	L	M	N	P	Q	R	S	T	X

Poſſet tamen etiam edocente regula aliter, atq; aliter ſingulorum poteſtas diffiniri, quamuis ne ſatis quidem tantum ſit illis fidem habere, ſolet enim ſępe decipere, quemadmodũ & hoc loco indicabitur: verũ ne hoc ignoretur, quonam pacto aliter poſſit poteſtas variari, earum repetitio obſeruabitur,

quæq; toties indifferenter repetentur, vna pro alia ſumi poterit, potior tamen ſemper maioris, quàm minoris frequentiæ, niſi aliter experimentum demonſtret, rationem haberi conueniet, quod nobis tradendi exempli gratia, alioquin quatenus magis placet, regulæ fides habenda eſt. Ad huius diſtributionis exemplar interpres poſſet ſuam etiam aliter variare, ſed eam diſtinctionem ſi vlterius progredimur, poſterioribus regulis in aliquibus videbimus infirmari, exinde itaq; experimentum inituro oportunum erit primum ad faciliores obſeruationes recurrere, vt ſi per eas ſatis poſſit proficere, maiorem laborem effugiat. Quoniam itaq; dictio eſt, quæ quatuor literis conflatur, quarum tres, quæ in fine collocantur, conſonantes ſunt, cum eiuſmodi vnam tantum dictionem, quæ VRBS eſt agnoſcamus (nam STIRPS & ſi totidem habet in fine conſonantes, ſex tamen conſtat literis) eam eſſe oportebit, quemadmodum in tabulis apud dictiones toditem literarum eſt videre, vnde non modo trium cõſonantium, quæ in fine ſunt, notitia elicitur, J Ф Ʊ, ſed etiam vocalis Ӽ quæ illas præcedit. Huc accedit, quod ex his literis prima in nona dictione conſonans præit, quæ ſiquidẽ omnium rariſſima eſt, Q videtur fungi poteſtate, quod magis veriſimile eſt adueniente in ea dictione aliarum eiuſdem verbi literarum notitia, quod vocales ſint, ex quo licet affirmare, characterem, qui quinto loco ponitur, in dictione, in qua BELLI nomen ponitur, V poteſtatem habere, vnde etiam concludi licet, vltimum, qui hunc ſequitur, non alium eſſe, quàm M. De prima conſonante, mox per aliam geminatam in quinta dictione iudicium confirmatur, quod alioquin dubium eſſe poſſet, an L poteſtate fungeretur, nam certum eſt vocalem ibi non eſſe. De alia mox conſonanti, B iudicium confirmatur verbo, quo BELLI nomen notatum coniecimus, in quo etiam de L notam talem Ɪ vidimus. Quod verò dictio eſt, quę tribus literis conflatur,

tur, quarum poſtrema ſcripto rariſſima, cum ſemel tantum incidat ſuccedit vocali, quam hucusq; V eſſe deprehendimus, dubius eſſe non debet nouiſſimam X eſſe, nam quę inter rariſſimas eſt, aut H, aut Q, aut X, aut Z eſſe exiſtimatur, atqui Q primum & Z è numero eximuntur, quia nunquam in fine verbi collocantur. H præterea non eſſe ex literarum ordine deprehendimus, ea enim poteſtas in fine dictionis apud latinos in verbo tantum VAH reperitur, quarum media A eſt, non V: Vnde ſupereſt dicere, non aliam eſſe, quàm X, & primam vel D, vel L, vel N, vt vna ex dictionibus tribus ſit DVX, LVX, NVX: Sed quia vel cognitum eſt de re bellica agi, vel magis conſentaneum de re magni momenti, quàm parui, credibilius erit de DVCE ibi, quàm de NVCE, vel LVCE mentionem factam eſſe. Vnde hactenus colligi licet harum literarum veram notitiam, quarum poteſtatem ſuppoſitis noſtris literarum formis indicabimus.

B D E L M Q R S V X

Ex his & huiuſmodi alijs coniecturis, habita etiam de cætero, vt commodius fieri poterit conſonantium notitia, & aduocatis ad hoc præſertim tabulis, cum opus erit, mox ad vocalium diſtinctionem tranſitus fiet: nec quicquam referet, non omnibus adhuc conſonantibus cognitis ad vocales deuenire, ex ijs enim aliarum poterit conſonantium elici coniectura, quemadmodum ex conſonantibus etiam vocales cognoſci poſſe ſuperius demonſtratum eſt. Vocales itaq; in hoc ſcripto duplici modo nanciſci licet, repetitione, quod omnibus conuenit, & quod rariſſimam figuram, quæ ad huc Q videtur fungi poteſtate, character ſequitur. Sed de V ſatis vidimus factam fidem, non minus etiam de E poſſet

videri conſtitiſſe,ſed eas cum alijs proſequemur,vt etiam de illis opinio certior habeatur. Hæc igitur nota Λ quia omnium crebrerrima eſt,quod decies octies repetitur I, vel E poteſt videri,ſic & Π quia vna minus vice ſcriptum ingreditur,vtriusq; non minus videtur ſibi poteſtatem vendicare vtraq; enim poteſtas plus minus ſolet frequenter occurrere, & modo hæc,modo illa (vt dictum eſt) crebrius interuenire. Mox quia Ↄ ſexies conſpicitur, A poteſtatem repreſentat, poſtremo quod ⊙ & ∔ quinquies tantum recenſentur. O & V, quæ omnium rariſſimæ eſſe ſolent, poteſtatem indicant. Hoc ſingulorum characterum arguit repetitio, nouiſſimus verò quia rariſſimã figuram ſequitur, quam ad huc Q eſſe deprehendimus,etiamnũde eo quod dictum eſt,fidem magis auget,quo certius videri poteſt in verbo,vbi de BELLO fit mentio, dictionem BELLVM poſitam non BELLIS. Vnde etiam de M litera certior notitia elicitur, quæ & tali figura Ȣ deſignatur, & E vocalis, quæ per eum characterem demonſtratur, & in V poteſtate etiam alibi errorem non eſſe, & in ea dictione, quæ ſeptimo loco ab vltima locatur,ex eadem vocali initio & calce verbi poſita,mediam geminatam C eſſe colligemus,quę niſi de S nobis conſtaret,pro ea etiam poſſet haberi, ex eadem vocali in dictione duarum literarum, quæ ſexto loco ab initio ponitur,& quarto à fine reperitur, alteram figuram T neceſſario eſſe conijcimus, nam neq; S, neq; X eſſe ex ſuperioribus licet exiſtimare. Eiusdem præterea vocalis ex cognitarum conſonantium indicio ſecunda ſe ſcripti dictio manifeſtabit, vt MEDIAM proculdubio ibi notatum eſſe intelligatur,quod vt certius videri poſſit, dictio, quæ nono ordine collocatur,accedente priorum literarum notitia,tutiorem fidem facit,vt verbum ſit,quod cauſam reddit QVIA. Sed de his vocalibus aliunde etiam poterit conſtare, vt opinio certius confirmetur. In ſeptima præterea dictione ex cognitis

characteribus facile erit aſſerere, ſecundum characterem, qui ſolus ſupereſt, vt verbum intelligatur, non aliam, quàm N poteſtatem habere, vt dictio perfecta ſit INITE. Et ex huius inde cōſonantis notitia in verbo tertio loco poſito primam vocalem, nihil præter O eſſe venari licebit, vt NOCTEM dictionem perficiat, quæ vocalis nouiſſima primum in ipſo ſcripti limite prima literam de qua ibi tantum reſtat dubitare P eſſe, mox quarto loco etiam primam, non aliam, quàm H eſſe manifeſtabit. Huius rei opinionem verbum tertio loco poſitum, quo HODIE ſignificatur ſignificabit. Quid ter tiodecimo loco ſcriptum ſit, eadem ratione facillimum erit affirmare, nam vt integer verbi ſenſus ſit, primus character non aliam, quàm F poteſt habere poteſtatem, vt FORTITER verbum innuat, cuius opinionis penultimum verbum fidem faciet, quo finis ſignificatur. Supereſt demum ex toto ſcripto eius tantum characteris O poteſtatem venari, qui in quinta dictione geminatus, non alterius poteſtatis iudicium præbet, quàm G, vt AGGREDIMINI verbum ſignificetur, quod in alio verbo BELLIGERANDO confirmatur, vbi neq; alia functione poteſt ſenſum perficere. Ex his omnibus coniecturis ſingulis characteribus licet ſua munera ad exemplum ſubſcribere, illudque ob oculos ponere, vt interpretando ad eius iudicium recurratur, ſic res ſtatim non infœliciter cedet: & ſe totum occulte ſcriptum reſerabit. Experimento liquet laboris ſummam, vel in vnius tantum characteris notitia verſari, nam ex vno cognito, plurium inde facile trahitur cognitio, & mox ex pluribus facillimum eſt occultas omnium poteſtates eruere, ſiquidem alię ex alijs cognoſcuntur, nec minus aliarum notitia ex alijs dependet, quàm in cathena anuli, in quã mutuò connectuntur, vt ſi anulum quis permoueat, reliqui ſtatim proximi moueantur, quare ad huiuſmodi exemplar reliqua id genus ſcripta conuenit interpretari. Vnum verò illud reſtat dicere, quæ de hoc

ſcripti genere obſeruationes traditę ſunt,eas etiam ad ſequẽtia in aſſignãdis characterũ poteſtatibus debere accõmodari.

Quomodo continuati ſcripti partes dirimantur.

CAPVT. IX.

SEQVITVR vt à ſimplici ſcripto ad continuatum tranſeamus, vt ordo ſecundi libri ſeruetur, de quo vt in proximo factum eſt,quemadmodum primum eius partes dirimantur tradi debere rationem oportunam videtur, nam de eo cognoſcendo nihil eſt quod dicam, ipſi enim oculi ſatis hoc per ſe indicabunt,vt non alio magiſtro opus ſit,nempe ſi ſcriptum nuſquam, vel nullis interuallis, vel inciſis membris, periodis, alijsque lineolis, ſed tantum verſibus ſeiungatur,quod ſi quando euenit,hoc ſcripti genus proculdubio eſſe cenſebitur, res clarior eſt, quàm vt vel exemplo videatur indigere,ſed iam quot,quibusque modis dolus hic auferri poſſit,& ſcriptum detegi ſupereſt indicare. Prima ratio videtur,vt aliquæ ex his dictiones IN, ET, VT, CVM, QVIA, QVONIAM, & huiuſmodi aliæ, quæ frequentius ſolent in ſcriptum ingredi, in ſimili plurium characterum coniunctione per totum ſcriptum diſperſæ requirantur, ex inuentæ & diligentius obſeruatę,vt integrę includantur,quatenus ſimiles ſunt,tranſuerſis lineolis ab alijs partibus ſeponentur: hoc præſtabit, vt non modo eas tantum partes disiungamus, verùm etiam vt deſignemus proximarum dictionum confinia, eadem enim ratione, & præcedentis finis verbi,& ſubſequentis initia decernetur: neq; hoc tantum in huiuſmodi dictionibus, quas pauciores abſoluunt literæ,verùm etiam in alijs, quæ ex pluribus conſtant, conueniet obſeruare. Ad hoc etiam faciet ſi duplicatam conſonantem ex vno latere vocalis,ex altero conſonans comitetur: quare ad hoc proximis regulis, quibus vocales à conſonantibus di-

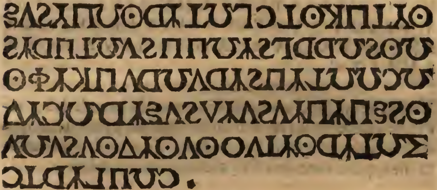
gnoſcuntur,vti oportebit: ſi illud itaq; ſic erit,inter ſimiles, quæ geminantur diuidentem lineam interponi conueniet: tamen ſi hoc etiam deciperet, ſuccedente liquida, vt ſit in AGGLVTINO, & AGGREGO, ſed hoc parcius ſolet euenire, & ſi quando fit, conſonans ex ſequenti latere comitatur, nam & ſi præcedenti adhæret, (regula nanq; decipiet) ad cautionem proderit aliarum regularum acceſſio: nam quod pluribus modis nihil diſſidentibus confirmatur, etiam ſi vna repugnet, ratum habendum eſt: hæc ratio vſum præſtabit in aſſignandis tantum dictionum principijs & finibus. Præterea ſi quatuor,quinq; ſex,vel ſeptem ſimul conſonantes ſint,certum erit inter eas eſſe verborum diſcrimina, nam non poteſt dictio in plures, quàm in tres conſonantes deſinere: vnde ſi ſeptem cohæreant conſonantes (quod rariſſimum erit) in tertium cadet diſcretio: nam à quatuor poteſt inchoari,ſed hoc rariſſime fit,vt in VRES PHTHISIS, ſi ſex numerus dimidiabitur,vt eſt VRBS STRABONIS, licet etiam poſſet partitio in ſecundam cadere, vt in verbo AMARENT PHTHISIM, ſed ſi quinque fuerint, primum verbum prima, ſecunda, vel tertia terminabitur: ſi quatuor nihil poteſt diffiniri,nam à totidem incipi dictionem demonſtratum eſt. Sed veriſimilius erit,verborum inter eas nexum eſſe, quod eiuſmodi verbum vix alterum aut tertium erit inuenire, alioquin vel prima, vel ſecunda illud terminabitur. In plurium vocalium coniunctione,tam difficile eſt partium terminationem dare,vt nullo penè modo iudicium ſatis poſſit conſtitui, ſiquidem I vel V, quæ conſonantium ſibi poteſtatem vſurpant, crebrius repetitæ multis cum vocalibus connecti poſſunt,ita vt earum ſequela,vel vigeſimam poſſet tranſilire. Verùm ſicubi tam numeroſa vocalium coniunctio obuiauerit, præſtabit, vt earum occurſum, poſt primam ſtatim vel alteram ad ſummum tertiam cognoſcamus: quàmuis hoc modo non ſatis poſſit earum poteſtas diffiniri. Ex ſimi-

lium verò vocalium continuatione dictionum initia & fines tutò licebit deprehendere: vt ſi eiuſmodi quatuor conſpiciantur in ſecundam cadet partitio, vt frequentius fit in I, vt IVDICII IIDEM, parcius in O, vt EOO OONAE inſulæ, in A poſſet etiam occurrere, ſed exemplum de terminatione non ſuppetit. E non plures duabus eſſe posſunt, V non plures quatuor, vna ſemper dictionem terminante, quare minime poſſet recte decerni, an in paucioribus partis diſcrimen debeat conſtitui, nam in VVVLA tres ſunt in initio vocales, ſed eiuſmodi non eſt aliud verbum inuenire. Hæc ſunt, quæ ad partium ſegregationem occurrunt poſſe obſeruari, quæ ſi ad id aut parum, aut nihil ex notarij vafritia præſtaret, huic difficultati poterit eſſe adiumento: primum duas tantum, mox tres, inde quatuor, demum plures characteres ab initio accipere, perinde ac ſi totidem literarum verbum futurum ſit, & iuxta proximas regulas ſuam ſingulis poteſtatem tribuere, donec res ſæpius tentata, fœliciter reſpondeat, vt integer verbi ſenſus maneat: ſic & poſtmodum de cætero fiat, vel ſi hoc ad id non ſatis videatur eſſe præſidio, vel fruſtra laboratum ſit, id proximæ rationes poterunt præſtare, quàmuis quoquomodo ad eas recurrere poſtmodum fuiſſet neceſſarium: nam hæc ad partium tantum diſcrimen faciunt. Ad hoc ſcripti genus ſi per tempus licuiſſet, earum volumen tabularum cum alijs, quæ ſunt in quarto libro editurus, quod adhuc eſt in manibus inchoatum, illud, ſi poſthæc potero pauliſper animum ab inſtantibus rerum impedimentis auocare, propediem abſolutum emittam.

Quomodo continuatum ſcriptum poſſit interpretari exemplum.

CAPVT. X.

EXPOSCIT locus vt, quod in ſuperiori ſcripti genere præſtitimus circa interpretandi modum, hic etiam ſeruemus. Sed quia nonnulla de cura & diligentia, quæ in omni forma ſcripti ab interprete habenda eſt, proximo capite diffuſius pertractantur, nunc ea relinquemus, reſtat tantum enodandi id genus ſcripti exemplum tradere, nam ea, quæ ibi dicta ſunt, ad hæc etiam referuntur. Exemplum itaque quod proponitur tale eſt.

Paſſim itaq; ſcriptum oculis percurrenti, quod primū characteres, qui proximi ſunt initio ɑ χ ɪ ʊ proxime finem reponuntur, cenſendū eſt illos dictionē perficere, quare oportunū erit lineolas in ambarū partiū terminis, quatenus ſimiles ſunt deſignare, vt ea verba integra ab alijs ſequeſtrentur, ſimulac præcedentibus fines, & ſubſequentibus initia tribuantur, quia verò hæ duæ conſonantes ʊ ʊ ex ſuperioribus regulis obſeruatę geminari conſpiciuntur, & nulla ex præcedenti latere vocalis comitatur, credere par eſt, in ijs medijs verborum eſſe confinia, quapropter linea oportebit interſecari. Quia rurſus ſex conſonantes ʅ ɪ ɑ ɑ ʅ ɪ

nulla interpoſita vocali ſe inuicem ſequuntur, & ex ijs duæ geminatæ ſunt, neceſſario vtrinq; conijcitur inter eas verborum diuiſionem fieri, & mediam ſectionem inter utranq; geminatam cadere. Diuiſis in hunc modum, quatenus licuit, per peculiares regulas ſcripti partibus, & lineis interpoſitis, ſupereſt proximas regulas ad eius interpretationem iuxta eum modum accommodare, nam quantū ad hunc locū res ſpectare videbatur præſtitimus, de cętero mox ad ea, quæ dicta ſunt lectorem remittimus. Aptata igitur ſua ſingulis characteribus poteſtate, ſic arcanum ſcriptum reſerabitur.

PERDITASVNTBONAMINDARVSINT
ERIITVRBSSTRATAHVMIESTESVRI
VNTTOTQVOTSVPERFVEREVIVIPR
AETEREAQVAEAGEDASVNTCON
SVLITO.

Verùm ne cui ſuperuacaneus hic partes dirimendi labor videatur, quod ex ſuperioribus characterum poteſtatem nanciſci liceat, admonendum volo, hac ratione multò melius & facilius, quàm aliter hoc ſcripti exemplum enodari.

Quomodo perperam ſcripti partes liceat deprehendere, & interpretari.

CAPVT. XI.

SVCCEDIT tertius obſcuri ſcripti modus, vbi præter characteris permutationem, non aliud ad difficultatem, quàm male aſſignata verborum confinia accedunt, vt ſeries eorum, quæ tractata ſunt in ſecundo volumine ſeruetur, cuius tum deprehendendi, tum interpretandi rationes locus expoſcit indicari: verùm de vtroq; pauca dicenda ſubueniunt, hoc itaq; ſcripti genus literarum, quæ verba ſolent inchoare,

inchoare,& terminare, de quibus huius voluminis initio dictum eſt,indicio prodi ſatis erit. Interpretando verò modus ſeruabitur, vt aſſignati primum fines, ac ſi non eſſent negligantur, vnde commodum erit epiſtolam omiſſis ijs ſpacijs continuatam tranſcribere, atq; verba perinde atq; in proximo ſcripto continuata poſſint interpretari. Quare exemplum afferre aliquod minime videtur oportunum.

Qua ratione ſcriptum ocioſis characteribus inuolutum deprehendatur,& illi ab alijs dignoſcantur.

CAPVT. XII.

SEQVITVR vt agnoſcendi ſcriptum ocioſis characteribus inuolutum, & eos characteres dignoſcendi, modos præbeamus. Indicium itaq; primum finalium literarum numerus dabit: nam ſi plures illæ ſint, quàm exiguntur, ocioſos prima fronte tot ibi characteres eſſe argui poſſet, quot eum numerum exceſſerint. Sed huic regulę nō ſatis eſt fidendum,poſſet enim numerus non excedere,illis in dictionum finibus adiectis, & poſſet pluribus ſuperare, quàm verborum terminationes terminarent. Poſſet ad huiuſmodi coniecturam quoquomodo accedere, ſi conſonantes & vocales mutuum inter ſe nexum non ſeruabunt, vt nimium diſtent, & longius ſeparentur: Sed hæc difficillima erit obſeruatio. Tutior tamen & facilior ratio erit, vt figurarum diſcrimina obſeruentur,nam ſi illæ plures viginti, vel duabus & viginti conſpicientur, numeri exceſſus hoc ſcripti genus eſſe indicabit. Cæterum quibus modis id genus notæ dignoſcantur, ſupereſt nunc videre. Obſeruabitur ergo primum, an aliqui ſimiles characteres, ſe mutuo ſociantes in ſcripto iterentur, quod fieri ſolet in verbis communibus,quæ ſæpius repetuntur,vti ET, VT, IN, AD, CVM, NAM, QVIA, QVONIAM, & huiuſmodi alijs nam ſi obuiauerint, obſeruabitur

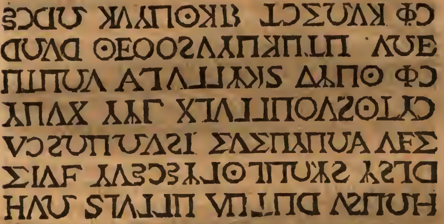
an intra eorum numerum aliqui medij inſerantur, quod ſi erit, interiectos proculdubio vti ocioſos & vanos deſignari, & excludi oportebit. Poteſt etiam dici, vt hęc adiectio etiam extra numerum ſimilium characterum obſeruetur, vel ante, vel poſt, nam licet interdum deciperet adiectione, & commutatione literarum, quæ fit in verbis analogis, & ethimologicis. Poteſt autem initio adiectione decipere, vt eſt in dictionibus OS & HOS, ARS & MARS. Commutatione vt fit in verbis DOS & MOS, quæ ſimilia ſunt. In fine autem adiectione, vt ESSET ad ESSE, & commutatione vt AMAREM & AMARES, quod prouenit ex caſuum inflexione. Potior tamen frequentioris vſus, quàm rarioris habenda eſt ratio: ſiquidem credibilius eſt verba repetita ex illis eſſe, quorum natura eſt, vt crebrius repetantur, cuiuſmodi ſunt, quę ſupra memorauimus, quàm ex eorũ numero, quę minus crebro ſolent incidere, cuiuſmodi ſunt hęc, quę poſſunt initio & fine adiectione decipere. Quare nec minus hęc obſeruatio poterit vſum præſtare, nam ſicubi interdum eius cauſa lapſum ſit, ex alijs regulis poterit facile error emendari. Verùm tutior ratio eſt, vt medijs dictionibus, nam vtrunq; & hoc modo poſſet euenire, vt fieret adiectio cauſa numeri, vt fit in AMARENT & ad id, quod eſt AMARET, & aliter in MONS & FRONS, ad id, quod eſt MOS & FONS, & cõmutatio cauſa analogiæ, vt fit in FRONDIS, & FRONTIS. Alia ratio eſt, vt vocales obſeruẽtur, hoc vero fiet, ſi qui magis repetũtur characteres dignoſcantur, eos veriſimilius eſt vocales eſſe, quarũ natura eſt, vt frequẽtius ſcriptũ ineant. Ijs in hunc modũ à cęteris diſcretis, ſupererit ex cõſonantiũ geminatione ocioſos characteres venari, nã qui geminatas pręcedent cõſonantes, cum vocales nõ ſint, proculdubio erit affirmare ocioſos eſſe. Poteſt idem dici de ijs etiam, qui ſequuntur, ſed ratio deciperet in liquidis L & R, quarum notitia ſi elici poterit, nihil erit amplius, quod dubium faciat. Ad hoc etiam con-

feret, ſi obſeruatis characteribus, qui magis frequentes obuiabunt, reliqui, qui minime primum de numero literarum eximentur, nam licet regula poſſit decipere, vt pro ijs ocioſis conſonantes minus frequentes tollantur, tum ex aliarum conſonantium & vocalium notitia, in interpretando facile per conjecturam error corrigetur.

De hoc ſcripti genere interpretando exemplum.

CAPVT. XIII.

SED vt hæc facilius intelligantur, adhuc exemplum afferam, vt ſuperiorem ordinem ſequamur, ne quid ad materiæ obſcuritatem luminis deeſſe videatur. Exemplum erit quod in eodem loco ſuperiori volumine adduximus.

Hîc ſi characterum terminationes ſequimur, decipiemur, quod ex conſequentibus regulis, & experimento licebit videre: ſiquidem vnum tãtum ocioſum deprehendemus, nam verbum, quod in hac deſinat, vix vnquam eſt in vſu, & huiuſmodi vix alterũ, aut tertium reperitur, & proinde numerus minime liqueret, quia verò cõſonantiũ, & vocalium nexum obſeruare perdifficile eſt, eã cõiecturã omitto, quare ſupereſt

certius argumentum ex numero figurarum deprehendere, ex his igitur quod duodetriginta numerentur, liquido apparet, octo vel decem ocioſas eſſe, ſed credibilius eſt octo eſſe, duarum enim literarum Y & Z rariſſimus eſt vſus: in hunc modum hoc ſcripti genus per coniecturas licet cognoſcere. Porro dignoſcendi eiuſmodi characteres habebitur coniectura primum, quod in ſexta dictione, quæ eadem videtur cum ea, quæ eſt quarta ab vltima poſt ſimiles hæc figura E, & ante alteram diuerſa huiuſmodi H. Vnde exiſtimare par eſt vtramque ocioſam eſſe. Octauo præterea loco characteres ſunt aliquot dictioni duodecimæ à prima, & tertię ab vltima ſimiles, iuxta quarum primam talis character eſt initio A prope alteram rurſus initio diuerſus in hunc modum X, & apud tertiam huiuſmodi alius S. Vnde colligi poteſt eos vanos & ſuperfluos eſſe, niſi verba eadem non eſſent, nec idem ethimon, ſed diſſimilitudine, quæ eſt cum reliquis, in calce primæ dictionis nihil poteſt affirmari propter caſuum inflexionem, quæ variatur. Ex vocalium inſuper obſeruatione conijcitur in ſeptima dictione, characterem qui ſequitur primum, & alium, qui penultimus eſt, quod neuter vocalis eſſe videatur, ocioſos eſſe, ſiquidem ambo geminatam ſequuntur conſonantem, quæ eſt vocalium natura, alioquin penultima figura poteſt videri eſſe liquida, characteres ſunt F & I. In quarta etiam dictione, quod proxime geminatam conſonantem vtrinq; figuræ apparent, quod vocales nõ videntur, iudicare planè eſt, primam, quæ hæc eſt B ſuperfluam eſſe, nam altera creditur eſſe liquida. Ex alijs coniecturis colligi par eſt, has omnes figuras in toto ſcripto ocioſas eſſe E H A X S F I B. Ijs de medio ſublatis, ſcriptum perinde ac ſi character eſſet tantum permutatus interpretabitur.

Quomodo reliquis occultandi dolis huiuſmodi ſcripti ſit occurrendum.

CAPVT. XIIII.

Vt diximus ſolent magnatum ſcribæ compendioſum ſcriptum ſic accommodare, vt perpaucæ toto ſcripto videantur, & verba quemadmodum in vna ſignificatione, ſic in alijs eædem figuræ diuerſis poteſtatibus functæ, ſibi pariter reſpondeant, huiuſmodi dolis ſic erit occurrendum. Si pauci videbuntur vniuerſo ſcripto characteres, eis frequentiſſimarum conſonantium & vocalium poteſtates aſcribantur, quibusúe in ſcribendo minus carere poſſumus. Præterea ſi ambiguus erit ſenſus, literæ quæ hanc ambiguitatem parere poſſunt ſunt I & E, A & O, B Q, P F, D C, & huiuſmodi reliquæ, quas plerunque rarius & crebrius ſolere ſyllabis & dictionibus interuenire, ſuperius memorauimus, harum enim altera alterius vice fungi poteſt, vt infra patebit exemplum. Sriptum ſit tale.

Nos ſi ſubſtitutis characteribus priorum poteſtas aſſignabitur, dicet ET QVERIMVS VERMES, atſi Λ i, ʊs, Ƨn, Πc, ɑt Жc, poteſtas aſſignetur, dicet IS QVI NECVT VINCIT, & multum diuerſa prodibit oratio, ſic & multæ poterunt eiſdem characteribus accommodari ſententiæ. Poterit autem vera cognoſci, vbi nullus literarum incongruus ordo, vel inordinata verborum compoſitio conſpicietur. Multi ſunt quoq; doli, vt ſuperius recenſuimus, quos omittimus, cum facilius quàm ſcribi poſſit ab huius diſciplinæ parum exercitatis poſſint interpretari. Nunc ad alia transſeamus.

De orbiculari ſimplici ſcripto, & rationes quibus deprehendi poſſit.

CAPVT. XV.

EXPOSITIS rationibus quibus permutatus character cum reliquis fraudibus, quæ inde poſſent emanare, quaſi cum tota familia tolleretur, proximum eſt, vt eorum, quæ in ſecundo volumine tractata ſunt, ſeriem proſequamur, idem in ſcripto, quod orbiculare dicitur, quia ad Rotam componitur præſtare: quapropter quemadmodum ſuperioris generis ſunt formæ primum de ſimplici, vnde & reliqua emanant, dicendum videtur. Sed ſcripti primum quomodo deprehendantur rationes & coniecturæ, oportunum erit iudicare. Primam itaque coniecturam dabit plurium ſimilium characterum ſe inuicem ſequentium concurſus, tum principio, tum in fine, tum in medijs dictionibus, quod orthographia non patitur, nam neque à geminatis conſonantibus inchoari, nec in eaſdem geminatas cadere; nec plures duabus medias habere verbum aliquod contingit, porrò trium vocalium initium in verbo tantum VVVLA reperitur. Cæterum inchoari, mediari, & finirī etiam à duabus tantum euenit, alioquin plurium concurſum ex rotæ reuolutione, & ex inde poteſtate permutata prouenire conſentaneum eſt exiſtimare. Huius rei pariter argumentum dabit plurima modo in vno verſu figurarum repetitio, modo earundem rariſſimus occurſus, vt vix interdum ad tertium, vel ad quartum verſum ſemel repetantur. Solet enim ad coniecturam accedere finalium characterum numerus ſi plures ſint, quàm ratio permittat, quæ omnia nuſquam in alio ſcripti genere ſolent euenire.

Quomodo hoc ſcripti genus interpretetur.

CAPVT. XVI.

HVIVSMODI coniecturis ſcripti genus aſſecuti, ſequitur characterum poteſtatem aucupemur. Porrò hoc ſcribendi genus, quia multo difficilius, quàm ſuperius videtur, multo etiam cautiorem, & ſagaciorem interpretem expoſcit, nihil enim hîc, ex his, quæ ibi obſeruari expediebat poterit adiuuare: ſed longè aliæ quæruntur rationes, & multum diuerſa eſt via interpretandi. Non enim hîc prius vocales & conſonantes ex repetitione proderit diſcernere, non ex conſonantium geminatione comitantium vocalium notitiam confirmare, vel liquidarum ſequelam deprehendere, non ex initijs & finibus, & verborum interpoſitionibus conſonantes & vocales dignoſcere, non ex frequentia & raritate, non denique ex alio argumento, quod in ſuperiori ſcripti genere poterat adiuuare, ſingularem licebit hic characterum notitiam venari, ſed alias coniecturas, aliaque argumenta ad id quæri conueniet, nam licet (quod non fit) characterum poteſtatem ſemel hoc modo acquiri poſſet, nec dum tamen res ſatis eſſet adiumento in tam crebra muneris permutatione, vt vix vel in longa epiſtola eadem alias poteſtas reſtituatur. Primum ergo diuerſorum characterum, qui in epiſtola ſunt, haberi numerum oportet, vt inde quantitatis noſtrarum literarum notitia eruatur, nam licet hæc coniectura poſſet fruſtrari, quia tamen raro aliter prouenit, nullo modo eſt negligenda: quemadmodum enim character vnus plures poteſtates repræſentat, fit pariter vt totidem characteres, non plures, quàm vnius literæ poteſtatem obſoluant, eoque modo plurium functionum exceſſus, quæ modo vni characteri tribuuntur, mox plurium characterum diuerſitate, vno tantum fungente munere penſatur, nec repugnat quod ſignificantes interdum

notæ ſignificatarum literarum numerum excedant, vel ex aduerſo, vt pote ſi vna figura trium literarum quę initio ſunt, poteſtatem habeat, quemadmodum fieret in DEFICIO, & mox earum quælibet D E F vnius, vel duorum tantum characterum figuris ſignaretur, & aliter vt ſi vnus character duas habeat poteſtates, vt eſſet in primis literis verbi DEBEO, quarum quælibet tribus characteribus notaretur, ſiquidem in alterutris numerus diminutus, alias in alijs characteribus adimpletur. Vnde eſt colligere, ſic ferè ſemper euenire, vt mutua penſatione noſtrarum literarum numerus characterum quantitati reſpondeat. Ad hoc itaq; ſcripti genus, vnus primum modus afferri poteſt, cuius tamen nixu, tota interpretandi ratio ſubſtentatur. Initio igitur partes quæri, & ſeligi oportet, quas peculiari aliqua re magis conueniat notari, vt pote ſi vel plures ibi characteres vna ſimiles tum initio vel fine verborum, tum in ipſis medijs concurrant, vel terminent præcedentia, & inchoent proxima, vel certè tertio, aut quarto loco, aut aliter, modo non nimium diſtent, aut in alias dictiones tranſeant repetantur, nam ſic difficilior eſſet verbi coniectura, ſuper quo tota interpretandi moles innitetur, vnde ſi initio peccatur, in toto etiam progreſſu errorem ſequi neceſſe eſt, vt vix vllo pacto ab eo inde liceat extricari, quare verbum ad hoc facilitate aptum quærendum eſt, in quo inueniendo tanto cautiorem, & ſagaciorem eſſe conuenit, quanto ſi in eo peccatur maior inde labor poteſt prouenire. Eiuſmodi erit, ſi iuxta alphabeti ſeriem tot ſtatim proximæ literæ ſuccedant, ſimile ſeruabitur in ſpacījs, vt ſi ſimiles diſtabunt, mediarum literarum numerus conſideretur, & verbum quæratur, in quo literæ ſint, quæ pari ordinis interuallo in alphabeto diſponantur: ac ſimiles in ſcripto procedunt, & tot ibi medię numerentur, quot hic diſſimiles videbuntur, ea, quo pluribus conſtabunt literis, eo maiorem vtilitatem importabunt: nam prima fronte plurium

inde

inde ſimilium poterit haberi notitia. Verùm eiuſmodi ſi plura fuerint, poterit ex conſequentibus indicari, quod ex illis potiſſimum ſcriptum ſit, hoc characterum ordo & numerus præſtabunt. Sed vt res clarior fiat, de ſingulis ſubijciam exempla. Primum itaq; plurium ſimilium initio occurſus erit, vt fiet in tribus literis verborum DEFICIO, & STVDIVM, nam vtrobiq; literæ vixta alphabeti ordinem ſe ſtatim ſequuntur, verùm ne interutrumq; ambiguitas ſit, numerus & ordo ſimilium controuerſiam dirimet, intra ipſas verò dictiones vt ONOPHRIVS, & FASTVS, in fine vt DAMNO, & PASTV, diſtabunt verò ſimiles vt fieret in dictione LENO, & in verbo AVIDVS, ibi enim primum L tantum diſtat ab N, & rurſus N ab O ordinis elementorum ratione, quantum ſimiles inter ſe diſtarent; & hic tantum intereſt inter A & D, quantum inter ſimiles in dictione LENO, vna E media collocatur, & rurſus in dictione AVIDVS, duæ literæ V & I, inter eaſdem conſpicientur. De ſimilibus, quæ verba præcedentia terminent, & proxima inchoent figuris, exemplum erit in verbis ARS TVA, vbi quod quatuor literæ, quæ primam A ſequuntur, alphabeti ordine ſibi mutuo ſuccedunt, in tali ſcripto ſimilibus illæ characteribus notabuntur. Hæc ſunt, quæ pro totius interpretationis fundamento primum conſtitui oportet, vt ſuper eo tota interpretandi moles conſtruatur. Initio itaq;, ſiue quæ aſſimilantur figuræ ſimul concurrant, ſiue intermiſſis ſpacijs diſtent, cognito ex his, quæ dicta ſunt, vno, aut altero verbo ſua ſingulis characteribus literarum poteſtas ſupernotabitur, & quoties mox illi characteres rurſus obuiauerint, obſeruabitur, tum ſuperiorum notitia alphabeti ſeries, quaſi ducto filo ex ea litera ſumpto initio, eouſq; protrahetur, quouſq; alia ſimilis reperta ſit quæq; litera in illam cadet, eius illi poteſtas aſſignabitur, eo tamen vſq; alphabeti proceſſus progredietur, donec ad nouiſſimum ele-

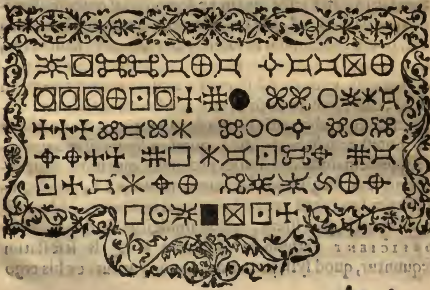
mentum peruentum ſit, tum in numerando rurſus à primo initium fiet,& idem poſtmodum ordo ſeruabitur,ſed ſi dimi nutus vſualium literarum numerus fuerit, earum potior habebitur ratio,quas credibilius erit potuiſſe prętermitti,& ex aduerſo vt pote quibus vel magis vel minus carere poſſimus: quæq; frequentiores & rariores eſſe ſoleant. In hoc tamen ſcripto nos X, magis quàm Z duximus relinquẽdum,idem mox per totum ſcriptum ſeruabitur, eadem etiam cura & diligentia in cognitis alijs eiusdem dictionum figuris erit procedendum:& ſua ſingulis ſimilibus poteſtas in hunc modum aſſignabitur, quod ſi à tergo aliæ figuræ ſimiles relictæ ſint, cum ad eius ordinis poſtremam ventum erit,diſciſſo ibi literarum filo,eo redditus fiet,vnde antea factus eſt progreſſus, & exinde facto rurſus initio ab ea litera cõuerſo tramite procedetur, donec ad nouiſſimam ſimilem veniatur, eiuſmodi totum ſcriptum erit videre, vt præter prima verba, quorum poſſit integra haberi notitia,alioquin vno, aut altero charactere incognito,quod ex caſuum inflexione proueniret,aliorum nonnulli tantum characteres ſuperpoſita poteſtate ſignentur,illo in hunc modum parato,eodem penè ordine procedetur, vt à faciliori interpretandi ratione denuo progresſus fiet. Verbum itaq; eligetur,in quo plures characteres con ſpicui facti ſint, & ex cognita notarum poteſtate, & ſyllabarum nexu, reliquis ſolerti iudicij exiſtimatione ſua munera tribuentur, vt verbum ſtet,quod eſſe veriſimilius ſit, quàm quoduis aliud. Hoc effecto eadem cura in reliquo erit procedendum,nempe vt ad ſimiles ſemper eodem noſtrarum literarum tramite ductus fiat, idq; peragendum, donec totum, quod erit clauſum reſeretur. Ad hæc alia ratio accedit,quia raro euenit in ſcripto, pręſertim paulo diffuſiori,vt nõ idem verbum repetatur, obſeruetur an aliquod huiuſmodi cognitum ſit, vel integrum, vel ex parte,hoc autem primum ſciri poterit ex ſimilium coniectura, vtpote ſi totidem in illa

dictione ſimiles, & idem interuallum, mox recto verborum nexu confirmari. Verùm prætermiſſum nolo, hæc, quæ dicta ſunt nō ad aliam, quàm ad ſimplicem Rotæ compoſitionem pertinere. Circa hæc in tali genere ſcripti erit interpreti diligenter attendendum, & nō parum accurate elaborandum, nam ſi aut initio aut in progreſſu calculum deuiauerit, neceſſe eſt errorē ſequi, perinde ac ſi labirinthum ingreſſus, fili ductum, quo regredi poſſet, vnde factus eſt aditus amiſerit, ita vt quo alterius procedet, eo perplexioribus vijs implicetur, vt deſperare proprius ſit, quàm tot circumflexos aliquo modo poſſe nodos explicare.

De ſimplici orbiculari ſcripto interpretando exemplum.

CAPVT. XVII.

SED vt clarius, quæ de hoc genere ſcripti dicta ſunt, agnoſcantur, ac ſimul vt ordinem hactenus ſeruatum proſequamur, exemplum ſubijciam. Illud igitur tale ſit.

Primum itaq;, vt quæ in obſeruationibus dicta ſunt, ſuo ordine experiamur, viginti diuerſos in epiſtola characteres agnoſcimus, vnde conijcimus è numero noſtrarum literarum aut X, aut Z fuiſſe ſublatū. Initio igitur quia tertium verbū cæteris inſignius occurrit, in quo tres primum ſimiles ſtatim ſequuntur figuræ, & mox quarta duobus interiectis ſpacijs illud videtur eligendum. Si per coniecturas verbum quærendum eſt, quod ad hos characteres, ſeruata trium literarum analogia, quæ ſeſe ſtatim initio ſequuntur, & mox alterius, quæ tertio ab vltima earum loco ponitur, accommodari poſſit, non aliud illis notatum videbitur, quàm DEFICIVNT, DEFICIANT, vel DEFICIENT, & STVDEBVNT, vel STVDEBANT, literarum numero characteribus non repugnante, ex quibus alterutrum verum deprehenſuri, ex conſequentibus primum verbum ſcriptum agnoſcimus; in altero enim non ſequitur literarum nexus, quod vt palam fiat non grauabor indicare: nam ſi à quarta illius litera D, retrogradus literarum ordo ad aliam ſimilem producatur, quę eſt in fine verbi Z, vel X poteſtas in illam cadet, ſed ex prima clarius patet error, quàm vt demonſtrari opus ſit, ſiquidem nulla dictio eſt, quæ ea litera terminetur, de altera verò dici poteſt, etiamnum in calculis erratum eſſe, nam verba, quæ in eam literam cadant, rariſſima ſunt, & ea proinde parciſſimi vſus, vnde credibilius eſt alterum verbum eſſe, quàm illud, cuius indicio ducti in rem rariſſimam incidimus. Supereſt in eo verbo tertius character ab vltimo, V ne ſit, an A poteſtatem habeat videre, quod ex figura licet agnoſcere, ſiquidem ductus ad ſimiles proximas, quæ initio ſextę dictionis ſunt, illegitimum literarum nexum, vt L, M, N, ſibi ſtatim ſuccedant, vt verbum ſequi non poſſet. Idem dicendum erit, ſi ea litera, de qua ambigitur E futura ſit, vt DEFICIENT verbum ſit. Siquidem P Q R ſeſe ſtatim ſequuntur, quod ſyllabarum nexus non patitur: ex his ergo

coniecturis licet citrà controuerſiam concludere, non aliud ibi verbum notari, quàm DEFICIVNT. Cognitis in hunc modum pluribus characterum formis, reſtabit quaſi iactis fundamentis omnem interpretandi ædificationem ſuperſtruere; hic igitur modus ſeruabitur. Initio quia primis figuris huiuſmodi per totum ſcriptum aliæ duæ ſimiles occurrunt, quarum altera ſecunda primæ dictionis eſt, altera prima penultimæ, vnde diuerſo tramite ad eas procedendum eſt, ad vnam ipſius perduci primum, deinde ad alteram progredi oportet, vt ante ad dextram, mox ad ſiniſtram tam ſcripti, quam literarum ordinem flectamus, ab ea itaq; figura, quæ quarta eſt ab vltima cogniti verbi, literarum alphabeti ordo ad ſimilem ducatur, quæ eſt in penultima, ab ea litera ſumpto initio, quę fuerit aſſignata, M poteſtas in eam cadet, quare illa ſupernotabitur, hoc cognoto charactere eodem facto redditus, vnde ante digreſſio facta eſt, & iterum facto initio ab aſſignata literæ poteſtate (quia ad alteram conuerſus alphabeti ordo perductus, illam O habere poteſtatem indicat) ea ſupernotabitur. Succedit his proxime character, cui I poteſtas tradita eſt, ad primam ſibi ſimilem, quæ dictionem, quæ præcedit proximam terminat, ducto filo alphabeti ordine retrogrado, cuius E poteſtatem indicabit; & pari ratione ſeruata, mox alia huic ſimilis quæ nouiſſimæ primæ dictionis adhæret, V ſibi poteſtatem vendicabit. Eundem ordinem ſequuti, quintum characterem dictionis, quæ decima collocatur, quod illi aſſimilatur, cui C poteſtas aſſignatur R,: & mox quartum penultimæ I eſſe deprehendimus. Eadem ratione tres figuras, quæ ſextæ dictionis initio ponũtur HIL, & quę nono loco vltimæ ſunt DE, & quę tertio ab vltimo totidem R & T, & quæ demum penultimi ordinis nouiſſima eſt, E fungi munere videbimus. Quæ figura quia ſuperius, & multarum proinde literarum notitiam parit, eam fœcundam ex merito nuncupamus in eum

medium per penultimam eius verbi figuram, ſimilium, quæ ſequuntur poterit officium agnoſci, vt primam quintæ dictionis à poſtrema T, mox aliam quartæ E vim habere co gnoſcemus, vltima quia nullius nobis notitiam detegit, quod illi ſimilis nulla ſit, à nobis ſterilis appellatur. Explorata in hunc modum multarum literarum poteſtate aliarum dictionum cogniti aliquot characteres conſpicientur, aliorum verò non. Poſt hæc igitur priorem ordinem æmulabimur, vt eam dictionem eligamus, cui plures nobis figuræ conſpicuæ factæ ſint, vt inde faciliorem verbi coniecturam aſſequamur: eiuſmodi verbum erit, quod ſexto loco ponitur, cuius trium, qui initio ſunt characterum notitia habetur, ſi coniecturam ſequimur nullum aliud verbum ad eius literas, quàm vnum, cuius ethymon ab hilaritatę prouenit, ſeruato literarum numero accommodari poſſe conſpicientur. Verùm caſuum inflexio circa penultimam literam ambiguitatem faciet, quæ ex quinque vocalibus potiſſimum debet conſeri, quod ex conſequentibus licebit deprehendi. Primo A non eſſe arguimus, quod in duas, quæ quartam ibi dictionem abſoluunt, L M poteſtas caderet, quod eſt abſurdum. Idem de E & O dicitur, ſiquidem inde eaſdem P Q, vel B C eſſe ſequeretur. Ex his ſupereſſet tantum de V, & I dubitare, quia ſatis non videtur conſtare: Siquidem quod vtrinque proueniret, ſtare poteſt, vel verbum eſſe HI, vel TV, Sed hoc nihil obſtabit, quo minus ad reliqua tranſitus fiat, nam eius figuræ raritas, quæ ambiquitatem parit, minus in reliquum impediet. Initium ergo progreſſus à nona figura, quæ tergeminam ſequitur, & A retinet poteſtatem, fiet, ex ea primum colligo ſuperiori ratione ſeruata, illi ſimilem, quæ initio ſtatim ſequentis verbi collocatur E vim habere, mox alias duas proximæ dictionis I & M, & deinde mediam vltimæ V. Idem præſtabit & alia figura, cui R mu-

nus aſſignatur, eius enim beneficio, primum decimi ordinis, quartam O, deinde vltimam proximæ T, poſtmodum conuerſo ordine præcedentis vltimam M, & ſecundæ dictionis tertiam & quartam O P, & vltimam primi verbi, & eam quæ tertia eſt ab illa M & L cognoſcimus habere poteſtatem. Reſtat tantum vltima, nam quæ præcedimus in ambiguo relinquimus. Eius itaque indicio tertiam dictionis, quæ quinta eſt ab vltima M, & vltimæ primam I, demum quintæ dictionis tertiam retrogrado ordine rurſus I eſſe deprehendimus. Hactenus duarum dictionum beneficio multorum characterum notitiam habemus; proximum eſt huic ad alium verbum venire, quod vt integrum cognoſcatur, vnius tantum literæ, quæ media eſt, poteſtas deſideratur, eam ex coniectura ſupplere licebit, non enim alia, quàm A poteſt reſtitui, vt verbum integrum ſit IAM. Noua huius characteris notitia quatuor ſimilium munera detegimus, primum enim nouiſſimum O, mox duorum, quæ à tergo ſunt S & T, & quintæ dictionis primum E vim habere comprehendimus. Hinc digreſſis proximum nobis videtur ad dictionem, quæ tergo inhæret, deuenire, cuius ad integram notitiam vnius tantum literæ deſit poteſtas, quæ nouiſſima eſt, illi non aliam, quàm O poteſt ſuppleri, vt ESTO verbum ſit, huius figuræ beneficio C tantum literæ notitiam colligimus, quæ ſecundi verbi initio collocatur. Inſtant præterea duæ dictiones, in quarum vtraq; vna tantum litera ſupereſt, vt cognoſcatur. Sed quoniam hæc, quæ dicta ſunt, ſatis eſſe videntur vt reliquum interpretetur, & imponendus finis eſſet, niſi ambiguitas trium characterum reſtaret, proinde ne quid deſit ijs, quæ dicta ſunt, propius videtur verbum capere, cuius indicio illorum notitia haberi poſſit, illud erit, quod quinto loco ponitur, integro enim verbo cognito ex ſtructura

facile erit cognoſcere, vtrum eorum potius indicandum ſit, hactenus enim vtrumque ſtare poſſet, vt HI pronomen ad præcedens verbum referatur, & TV ad illud, quod eſt ab eo quarto loco poſitum, ea itaque litera, quæ verbo illi deſit, quia non aliam vim, quàm N habere videri poteſt, vt ENIM aduerbium ſit: tollitur ambiguitas ex eius literæ, quæ quintam ſequitur in ſexta dictione, & duarum, quæ dictionem abſoluunt, vt ibi HILARIS nomen ſit, hic verò pronomen TV. In hunc modum maiori ſcripti parte explicata, reſtat finem imponere, in reliquum enim idem modus ſeruabitur, res enim ſatis perſpicua eſt, vt vel à quouis poſſit intelligi.

Quomodo continuati orbicularis ſcripti partes diſcernantur.

CAPVT. XVIII.

SEQVITVR vt de huius generis continuato ſcripto quemadmodum partes ſecernantur nonnihil afferamus, nam coniecturas tradere quibus illud cognoſcatur non eſt opus, ſatis enim ipſe oculorum ſenſus, vt ſuperius in ſimili forma ſcripti dictum eſt, poterit indubitatum argumentum dare. In hoc, ad ea, quæ ibi dicta ſunt, lectorem remittere ſatis commodum videri poſſet, niſi propria nonnulla, quæ ad hanc rem ſpectant prætermittere non videretur oportunum, hoc itaque primum admonebo, vt quemadmodum ibi factum eſt, pari ordine procedatur, nempe vt ſimiles interſe partes obſeruentur, habita tamen analogiæ ratione in permutatis characteribus, quibus idem videbitur ſignificari. Hoc etiam ſimilium figurarum, quæ ſe ſe ſtatim ſequantur obſeruatio præſtabit, præſertim ſi plures

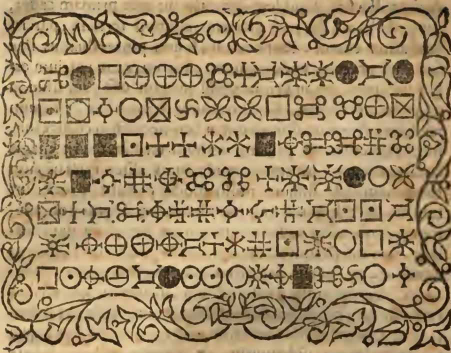
duabus

duabus illæ ſint, ſiquidem diſcretio aut ante primam cadet, aut poſt illam, aut poſt alteram, aut poſt tertiam, parciſſime aliter euenit. Idem etiam, ſi non plures duabus illæ ſint dici poterit, vnde arguetur, aut inter eas partium eſſe diſcrimen, aut in prima verbi initium eſſe, aut illud in nouiſſimam cadere. Si verò plures tribus ſint, primum mediam verborum diſcretionem fieri neceſſario colligetur, mox præcedentem primam verbum terminare erit magis conſentaneum. Eiuſmodi coniecturas aliter tractari non licet, nam recte diffiniri nullo modo poſſunt, proderunt tamen, licet luminis omnino claritatem ſecum non afferant, illam certe poſtmodum eorum beneficio nanciſcemur. Siquidem cum ad experimentum ventum ſit, ſi error admiſſus erit, nexus literarum cum ſtare non poſſit erit indicio. Verùm nolo prætermiſſum, ſicubi in paucioribus dubitabitur, de quibus ſtatim diffiniri non poſſit, vt minori cum labore veritas eruatur, ad regulas ſemper, quæ magis catholicæ videbuntur, vt parcius fallant debere recurri.

De continuato orbiculari ſcripto interpretando exemplum.

CAPVT. XIX.

NVNC autem quomodo orbiculare continuatum ſcriptum interpretetur, exemplum tradere videtur oportunum, difficillimis enim in rebus nulli aut labori, aut diligentiæ parcere ſemper conſentaneum exiſtimaui. Exemplum ſit tale.

Primo tres ſibi ſimiles,qui videntur characteres etiam paulo poſt ſequentibus verbis implicari,coniecturam nobis replicatę dictionis indubitatè pręſtabit. Primę ergo initium ex ſcripti initio, finis verò poſt characterē, qui ſimiles illas ſequitur erit,vt ſit penultimus ter replicatus,idq; ex ſequenti diuerſo characterũ ordine conijcimus,erunt ſeptem literis dictiones, lineis ergo intercidimus,vt ab alijs ſeparemus. Pręterea,quę ſecundam hanc ſequitur dictionē ex illius primo & ſecundo duplicato charactere,etiam paulo poſt ſequenti dictioni characterum analogiam congruere videtur, initium igitur ex inuentę iam dictionis fine, finis verò ex ſecunda dictione, cum duę ſimiles ſequantur, lineolis ab alijs ſex illas literas ſequeſtramus. Tandem duæ ſimiles, cum diſſimili præcedenti & etiam ſequenti, ter quater ſcripto replicari videntur, coniecturis quas ſępe diximus,ab alijs eligemus, ſic aliquibus iam

cognitis facile ſcriptum totum interpretabitur.

Duos eſſe modos orbicularis compoſitionis, quę pluribus, quàm alphabeti numerus expoſcit characteribus implicatur, tum primus quomodo deprehendatur, & interpretetur.

CAPVT. XX.

His, quę dicta ſunt, ſuccedit auctior characterum numerus, quàm alphabetum habet, vt id etiam ad obſcuritatem conueniat. Eius generis duæ formæ ſunt, vti proximo volumine dictum eſt; altera enim eſt, cui id genus characteres à Rotæ diſpoſitione accommodantur, altera in quam aliunde aſportantur, vnde initio diſcrimen interutranque ex eorum effectu colligere eſt, quod prima, & ſi paucioribus figuris, quàm antea implicatur, nulla tamen earum munere vocabit, nec verbum aliquod pluribus, quàm expoſcat ratio notabitur. Sed earum figurarum exceſſus rariori repetitione penſabitur: verùm ſi aliquo modo illas ocioſas licet appellare, non alia ratione ſic dicentur, quàm ex numero, quòd plures in Rota ſint, quàm vſus expoſcat, licet immeritò ſic appellandæ ſint, cum id nominis in aliam alterius generis potius cadat, quæ deſides ſunt, vnde falli non dedecet dicere eos, qui aliter ſentiunt, qui id genus figuras primi modi ocioſas, & vacuas appellarint. Sed de nomine ſatis. Primum igitur de prima ſpecie, quemadmodum illa deprehendatur, mox vt interpretetur conjecturas afferemus. Figurarum ergo numerus ſi legitimum exceſſerit, hunc modum ſatis explorabit, quot enim vicenarium numerum tranſilierint, vel binarium & vicenarium vt ſummum, tot ibi ſuperfluos eſſe colligetur. Verùm vt alterum genus ab altero internoſcatur, hoc obſeruatio ſimilium partium præſtabit, nam analogia in ſpacijs ſeruabitur, vt quatenus

poſſit obſeruari, interualli ſimilitudo ſit, huius formæ ſcriptum eſſe deprehendetur. Poſſet idem etiam de numero characterum dici, niſi interdum caſuum inflexio deciperet, non oberit tamen experiri an illo etiam hoc agnoſci poſſit, nam ſi caſuũ inflexione numerus variabitur, id ex conſequentibus deprehendi poterit. Deprehenſa ſcripti forma ad interpretationem ſuperiorũ regularum vſus acceſſerit, perinde etiam eſt triginta vel quadraginta characteribus notari, ac ſi non pluribus, quàm oportunis ſcriptum eſſet, ſic eadem ſeruatur characterum analogia: Id tamen interutrunq; modum erit diſcriminis, vt quod ſupra vigenarium numerum characteres excreuerint, tot retrogrado ordine diſtabit ab eo vera characteris poteſtas, in quo vti diximus debita ceciderit literæ poteſtas, idque in dictionibus paulò diſtantibus in proximis autem idem erit vſus, quem ante memorauimus. Sed hoc huius exempli experimento clarius liquebit.

Ex duodetriginta characteribus, qui dato ſcripto videntur, octo conijcimus eſſe deſides. Prima dictio vti diximus HOSTIVM dicit, T character in tertia ab hac dictione M dabit poteſtatem, ſi hinc octo literas in noſtro alphabeto ante prӕterimus C dabit, quӕ vera erit characteris poteſtas. Vltimus character primӕ dictionis M, in ſecundo verbo ſine literarum prӕtermiſſione ex proximitate O & P dabit. Res quia per ſe clara eſt, longioribus indulſimus verbis. Poſſet tamen ne fraus detegeretur numerus non excedere, vt eӕdem figurӕ, quarum eſt vſus alias vacarent, ſed hoc in vtriusque ſcribentis & amici damnum verti poſſet, vt ne ille quidem, ſi nauus data opera non eſſet intelligeret, quod ſcriptum ſit, quare qui hoc ſcripti genere vtuntur, ne committant, vt quod vtriusque plurimi intereſt, amicus non intelligat hunc aſtum prӕtermittunt.

Quomodo aliter orbicularis compoſitionis modus ocioſis characteribus inuolutus deprehendatur & interpretetur.

CAPVT. XXI.

RESTAT huic affinis alter modus, in quo ſuperfluus literarum numerus ocioſus eſt, quod nullo literarum munere fungitur, ſed dictionibus interpoſitus literarum & ſyllabarum nexum conturbat, quarè de illo, quemadmodum eiuſmodi figurarum numerus cognoſcatur verba faciemus, mox quinam illi ſint, videbimus. Primum itaque eius rei characterum numerus coniecturam dabit, nam quot legitimo numero ſupercreuerint, tot ibi ſuperfluos eſſe arguetur: Hactenus poterit genus tantum deprehendi: verùm ſupereſt videre quid ſit, quod hanc à ſuperiori ſpecie diſcriminet. Hoc ſimilium partium obſeruatio indicabit, ſi aliqua

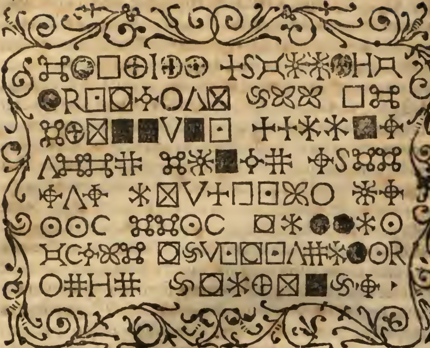
illarum analogiam in interuallis non ſeruauerit, præſtabit tamen in ea accurata vti diligentia, ne aliud verbum in eius locum ſumatur, & ſimilitudo decipiat, vel alius inflexionis caſus ſit, vnde poſſet prouenire analogię ſimilium diſcrimen. Proderit ad hoc etiam duarum vel trium figurarum ſimilium, ſicubi fuerint, quæ ſibi ſtatim, & aliarum poſtmodum, quæ ſpacijs relictis ſuccedant nexum expendere, ex priorum enim ſimilium concurſu, quæ in verbi initio fit, & aliarum ſequela in eodem verbo ſpacijs intermiſſis, ſiue plures duabus primæ ſint, ſiue plures adhibito accurati iudicij examine deprehendi poterit, vt ille ſequi & ſtare poſſit. Alibi enim vno tanto intermiſſo ſpacio, vel duobus poterit ſimilis ſuccedere, alibi verò fortaſſe non, quòd in primis & nouiſſimis verborum characteribus facilius agnoſcetur. Sic & de pluribus, quod rem ipſam expendenti palam fiet, ſicubi igitur vel quia ſpacia plura, vel quia pauciora ſint, non videbitur rectè ſcriptum ſuccedere, ocioſos ibi characteres citra ambiguum interiectos eſſe colligetur. Sed huis rei difficilior eſt obſeruatio, nam rariſſime euenit, vt quot vis relictis ſpacijs alicuius verbi nexus ſequi non poſſet, & ſupponetur certæ dictionis vel eorum characterum certa cognitio. Eius rei regulas tradere nimis laborioſum videtur, nam verba non pauciora magno oporteret volumine colligere, atqui hæc ipſa poterunt melius vrgente caſu acri interpretis iudicio decerni, quàm ante illum diffiniri, & ſatis explicari, hæc quibus in verbis huiuſmodi characteres reponantur indicabunt. Cæterum vt illi dignoſci poſſint, ſupereſt videre. Primus ergo modus hic ſeruabitur, vt ſi quod verbum ex ſimilium analogia cognouerimus, in quo characterem vnum vel plures deſides videamur deprehendiſſe, & alibi verbum ſit, quod nouiſſimo loco ſimilem illis habeat figuram, ex ijs, quæ ſuſpicionem habebunt ſingulis alphabeti ſeries ad eam vſque perducatur, quod ſi in illam poteſtas cadet, quæ ver-

bum non poſſit terminare,cuiusmodi ſunt B, F, G, H, P, Q, Z, eam, vt dictum eſt absque dubio vti fruſtratoriam à ſcripto repellemus. Hoc etiam liquebit ſi idem alphabeti ordo ad alias duas, pluresque ſimiles initio verbi poſitas extendatur, in quas literarum poteſtas inciderit, quarum nexus ſtatim ſequi non poſſit, vt puta BC, FG, PQR, & ſimiles. Hoc tamen fiet, ſi non alius præter eorum numerum, quem deprehendimus poſtea medius interponatur, nam ſic facile fieret, vt etiam interiectis huiusmodi characteribus in illis nexus ſequeretur, veluti ſi nullus eiusmodi character eſſet interpoſitus, licet hoc ex illis ſolum poſſet prouenire, hoc eorum numero reddente, inde colligi licebit, hunc etiam characterum numerum, qui intra illud ſpacium includuntur,habita tamen interualli ratione, intra maius enim ſpacium plures figuras interiectas eſſe propius erit credere, vt ſi duarum ſimilium figurarum occurſus in proximo verbo ea ratione P & Q poteſtatem ſuſciperet, quæ verbi initio ſtare nullo modo poſſint, quia duæ, quæ præcedunt, proxime N & O connectuntur, de illis primum ſit iudicium. Quare ad interualli primum diſtantiam earum numerus extimabitur. Quod ſi etiamnum de earum numero dubitetur, aliarum ſimilium ſequela poterit ambiguitatem tollere, vnde partes ad hoc oportunas præſtabit elegiſſe, in quibus propter ſimilium analogiam non difficile ſit verba interpretari.

Proximi ſcripti interpretandi exemplum.

CAPVT. XXII.

POTVISSEM exemplum prætermittere, vt hic modus ad ſuperiorũ formam deberet accommodari,ne totius illud inculcarē,quod minus videri potuiſſet neceſſarium, niſi illud rei difficultas quæſiuiſſet, illud tamen hoc erit.

Ex characterum itaque diuerſorum numero, qui ſeptem & viginti recenſentur, ſeptem prima fronte ſolum huiuſmodi interiectos eſſe ſcriptum indicat. Deprehendendi verò illos modus primus erit, quòd ex ſimilium, & aliorum analogia, quam cum prima dictione parem ſexta retinet, idem verbum vtrobiq; poſitum conijcitur, ſiquidem tres primæ figuræ,quę pręcedunt in vtraq; parte diſſimiles ſunt,& mox quę ſequuntur ſimiles, vnum verò analogiæ diſcrimen eſt, quod figura, quæ inter eas eſt, vtrobique inſeritur, in primo verbo poſt primam ſimilem collocatur, quæ hæc eſt I, in altera ante tertiam V, vnde illas conſentaneum eſt ocioſas eſſe, & dictiones perturbare,& proinde ex toto ſcripto repelli debere, & in marginali loco ſeruari, donec ex illis, quæ conſequuntur,certo licebit agnoſci deſides illas fuiſſe. Idem obſer-

obſeruatur in alij tribus partibus, quarta decima,& vndeuigeſima, vbi omnes ex tribus conſtare literis videntur,& eandem analogiæ habere rationem, dolum tamen eſſe in duabus vltimis, quod in decima ante ſimiles talis figura S ponitur, in vltima verò inter eas alia conſpicitur H, vnde par eſt credere in illis dolum latere, quominus idem verbum ter repetitum eſſe videatur, quare oportunum erit, illas, vt antea factum eſt excludere. Eadem ratione arguetur verbum octauo loco poſitum, cum eo, quod quintodecimo collocatur idem eſſe, quod non alia re vtrumq; differre videatur, quàm horum characterum interpellatione Λ C, quare cum illis paria fieri conueniet, reſtaret ſi ſeptem ſint huiuſmodi characteres vnum tantum agnoſcere, cuius notitiam, ſi per analogiam venari non poſſumus tentari proximum erit, an illum interuallo cognitarum partium poſſimus deprehendere. Si per coniecturas igitur verbum licebit eligere, quod analogia aſſentiente (de quibus facta eſt mentio) primæ & ſextæ pari poſſit accommodari, QVESTVS vtrobique ſcriptum eſſe par erit affirmare, vnde quod nouiſſima prima verbi figura eadem eſt cum prima ſextę dictionis ſi ducta alphabeti ſerie ad eam ſimilem poteſtas protrahetur R in illam, non Q poteſtas incidet, quæ litera, quia præcedit proxime in alphabeto eam, quę prima eſt in verbo QVESTVS, colligi inde poterit eam, quę ſupereſt vt cognoſcatur, intra illud ſpacium mediam collocari, eamque pari ratione par erit exiſtimare eſſe, quæ in tertia dictione primam figuram ſequitur D R. Sublatis in hunc modum ocioſis characteribus, qui ſcripti interpretationem impediebant, cętera ad ſuperiorum regularum per ſcriptum diſſoluentur.

FINIS LIBRI TERTII.

IOAN· BAPTISTAE PORTAE NEAPOLITANI DE FVRTIVIS

LITERARVM NOTIS

LIBER QVARTVS.

PROOEMIVM.

BENE habet, difficillimam operis partem abſoluimus, & obſcuras tum deprehendendi, tum interpretandi notas videmur modos ſatis tradidiſſe: nunc id ſolum videtur reſtare, vt labor minor ſit illis, qui in hac diſciplina non dum ſatis profecerunt, nempe tabularum vſum, & canones exponere. Quod vbi peractum erit, nil relinquitur amplius, quo minus huius operis titulo planè ſatisfeciſſe videamur, ſi priores libri ſatis probe ſuo officio functi ſunt, & beneuolos lectorum animos hactenus promeruerunt. Harum tabularum vſus ad interpretandum non parum affert adiumenti, ſiquidem dictiones, in quibus vocalium & conſonantium variatur poſitio quæſiuimus: Vnde non modo in ſimplici characterum permutatione inueniendi verba, quæ ad ſcriptum accommodentur, verùm etiam in Rotæ reuolutione habendæ ſimilium analogiæ, vt quęrendis in verbis difficultas adimatur: Quorum nõ facile alioquin ſubeſſet recordatio. Vbi præſtare conati ſumus, vt pauca huiuſmodi verba videantur prætermiſſa, & ea, quorum meminimus recto eſſent ordine diſpoſita: Neque enim diffiteor aliqua potuiſſe prætermitti, quæ memoriæ non obuenerant: ſed neq; in omnium recordatione fuit mihi admodũ elaborandũ, id nanq; nimis moleſtum fuiſſet, alioquin parũ neceſſarium, cui rei deeſſe noluimus, ne quid lectori relictum videretur, quod

ad præſentis operis vtilitatē & facilitatē ſpectare potuiſſet.

Ratio vſus tabularum ſimplicis permutationis.

DICTVM eſt ſuo loco in interpretando vtile eſſe verba primū ſeligere,quę ex paucioribus literis conſtarent,q̄ illa inter rara numerētur:cuiuſmodi ſunt,quę nō pluribus,quàm q̄tuor literis cōflātur,paucioribus tamē vel vna ab ſoluūtur,vt interpretādi initiū à facilioribus ſumeretur,nā & verba proſequi,quę plures habent literas,& mihi multo prolixius,& moleſtius fuiſſet, & interpreti fortaſſe parū vtile in iudicādo. Difficile enim admodū fuiſſet ex multiplici verborū numero propriū verbū accōmodari,quod ſi quis ex ſimiliū occaſione hoc exiſtimet neceſſariū,poterit ad harū exemplū ſuas tabulas cōficere,nā ſi in proximis mox tabulis eiuſmodi verba recenſebimus,hoc pręſtabitur ſimilium analogię cauſa,alioquin labor prope immēſus futurus fuiſſet dictiones omnes annumerare,& proinde oportunius lectorē ad dictionariū remittere.Primū itaq; à ſingularitatis numero inchoabimus,mox ad pluralitatē ordine procedetur. Harū tabularū vſus & dictionum occurſus nō minus proderit literarū aliquot pōteſtatē ignorāti,quàm eas cognoſcēti: nō diffiteor tamē cōſonantiū à vocalibus paratā habere diſcretionē,& priorē aliquā literarū notitiā præſtare, nā hoc modo in paucioribus eſſet ambiguitas, & proinde minus oporteret vagari, & cōſequentiū opinio pręſentiū notitia magis firmaretur,vt certius iudiciū videri poſſet. Earum igitur vſus duplex erit modus,alter quē ſectabitur,qui cōſonantiū & vocaliū cognitionē diſtinxerit,vel aliquā verbi figurā cognouerit,alter,quem ſectabitur,qui nullā harū qualēcunq; notitiā haberet,ſed à facilitate cōuenit inchoari. Si à cōſonantibus igitur vocales diſcretę ſint,& reſtet ſolā diſtinctā ſingulis characteribus poteſtatē aſſignare,verba ea quęrētur,quę ſeruata locorū analogia vocales & cōſonātes retineant,vt ſi in verbo quatuor litera-

rum,prima & quarta figura cōſonantes ſint,& duę medię vocales,dictio eſſe poſſit DEVS, in qua conſonātes & vocales ſecūdū eandē analogiā cōcurrunt.In hac tamē proportione non ita facile poteſt verbi certitudo diffiniri,quòd eiuſmodi plures poſſint cōſonātes & vocales variari,quemadmodū in tabulis videbitur:Quare in ſimili analogia,vt minus laboris ſit,aliquot characterū ſingularē paratā habere notitiā oporteret,nam quo rarior,aut frequētior ea locorū proportio erit, per quę vocales & cōſonantes diſponātur, eo certior,vel incertior erit quęſiti verbi cōiectura,vnde ſi vocalium,& cōſonantiū poſitio ſatis erit,vt eiuſmodi analogia & ratio in vno tantū verbo reperiatur,dubitandi omnis occaſio tolletur,cū eius rationis proprietas vni tantū verbo cōueniat,huiuſmodi erit, ſi in dictione quatuor literarū prima vocalis ſit, quia in eū modū vna tantū dictio reperitur VRBS, dubitatio vlterius non procedet,quoties itaq; eiuſmodi verbū in ſcripto occurret,pręſtabit illud eligi,ex quo certior cōſonātiū & vocaliū etiā primo intuitu cognitio haberi poſſit. Quod ſi nulla vocaliū & cōſonātiū diſcretio procedet, poterit nihilominus fieri cōiectura,licet ſic illę diſponātur,vt in eū modū plura verba ſint, & proinde minor fuiſſet futura certitudo, hoc fiet ex ſimilium cōiectura,veluti ſi in quatuor vnius dictionis literis prima & quarta eędē figurę ſint,rurſus ſecūda & tertia ſimiles,vt ꝑuenit in ESSE, ECCE, SVVS, & huiuſmodi alijs dictionibus,quę inſigniores,& quarū numerus quinariū vel ſenariū nō excederet, tū enim ad dirimēdā earū cōtrouerſiā frequētium,& minus frequētiū literarū ratio vſū ſuppeditabit. Nos in his tabulis latini,& vulgati ſermonis itali dictiones tātū repoſuimus,nā idē in cęteris linguis pręſtare & prolixitate nimis moleſtum fuiſſet,& parū neceſſarium: quod ſi occaſio poſtulauerit, vt idem fiat in hiſpano, vel gallico alioùe ſermone ad horum exemplar quiuis eius idiomatis verba poterit inuenire, eaq́ue in tabulis diſponere.

TABVLA PRIMA

EX SOLIS VOCALIBVS CONSTITVTA

à è i ò

ex conſonantibus non reperitur

TABVLA SECVNDA

EX DVOBVS LITERIS CONSTITVTA

Tranſpoſitio prima

prima & ſecunda vocalis.

ea ij
ei ,, io
eo

Trāſpoſitio ſecūda ex cōſonātibus nō reperit

Tranſpoſitio tertia.

Prima vocalis, ſecunda conſonans.

		id	oh	,, vt
ab	en	,, il	os	
ac	es	in		
ad	et	is		
ah	ex	it		
,, al				
an				
at				

Tranſpoſitio quarta

prima conſonans, ſecunda vocalis.

dà	de	,, li	do	,, fu
,, fà	,, fè	ni	,, lo	tu
,, la	,, le	ſi	,, sò	
,, ma	me			
,, ſa	ne			
	re			
	ſe			
	te			

TABVLA TERTIA

EX TRIBVS LITERIS CONSTITVTA

Tranſpoſitio prima
trium vocalium

aio	eia	,, iua	oua	,, vai
aue	eoo	iui	,, oue	via
aui	eua		ouo	vie
auo	eue			,, voi
				vua
				vue

Trans.ſec.ex trib.cõs. no rep.

Tranſpoſitio tertia
Prima & ſec. voc. tertia cons.

ais	eam	iam	vah
ait	eas	ijs	vim
aut	eat	ius	vir
	cis		vis
	cos		vix
	eum		vos
			vox

Trans. quarta cõuerſa præced.
pr. & ſec. cons. tertia vocalis

,, frà	,, die	,, chi	pro
ſta	,, tre		ſto
,, trà	ſpe		

Trans. quinta
prima voc. ſec.& tert.conſon.

abs	eſt
ars	
arx	
aſt	

Trans. ſexta. con. præ.
prima,& ſec. cons. tertia voc.

,,dai	,,bei	cio	noe	cui
,,fai	beo	dij	,,poi	duo
,,gai	dea	dio		fui
,,hai	dee	fio		,,hai
,,lai	dei	,,mia		hui
,,mai	deo	,,mie		hic
,,rai	,,lei	,,mio		qua
,,ſai	mea	pia		quę
	meæ	pie		qui
	mei	pij		quo
	,,meo	pio		ſua
	,,neo	,,ria		ſue
	,,rea	,,rie		ſui
	,,ree	,,rij		ſuo
	rei	,,rio		tua
	,,ſei	,,ſia		tuæ
	zea	,,ſij		tui
		,,zia		tuo
		,,zie		
		,,zij		
		,,zio		

Trans. ſeptima
pr.& tert. vocalis. ſec.cons.

,,aco	edi	ibi	,,oca	vna
acu	edo	ibo	,,oda	vni
ago	egi	ida	odi	vno
ala	ego	ima	,,odo	
alæ	eme	,,ime	ora	
,,ali	emi	imo	oro	
alo	emo	ira	,,osa	
ama	,,era	ire	,,oso	
,,ame	ero	iri		
,,ami		ita		
amo		ite		

ani				
ano				
ara				
,,ari				
aro				
axe				
axi				
das		Tranſp. octaua con. pr.		
dat		prima & ter. con. ſecun. voc.		
fac	,,deh	bis	bos	cum
fas	dem	cis	cor	cur
fax	des	cit	cos	duc
hac	det	dic	,,con	dux
has	fel	hic	dos	fur
his	fex	his	hoc	lux
hos	hæc	nil	hos	mus
lac	hem	nix	mos	nux
mas	lex	ſic	non	pus
nā	mel	ſis	nos	ſub
pan	nex	ſit	nox	ſum
par	per		ros	ſus
pax	pes			
ſal	res			
ſat	rex			
tum	ſed			
	ter			

TABVLA QVARTA

EX QVATVOR LITERIS CONSTITVTA

	Tranſpoſitio prima	veie
	Quatuor vocalium.	veio
auia	ioue	viua
	ioui	viue

		iuuo		viui
				viuo
				vuea

Tranſ.ſec.cō.pr.q̄tuor cōs.nō re-
Tranſ. tert. (peritur
Tres primę voc. quarta cons.

aiax	cius		oues	viam
auem	cuam		ouis	vias
aues			ouum	vijs
auis				vuam
				vuas
				vuis

Trās.quar.c.p.tręs pr.cōs.quarta
Trans.quinta. (voc.nō repitur
Duæ primę voc.ter.& quar.cons.

præ	fleo	,, cria		fluo
,, ſtai	,, ſtea	ſcio		,, grue
		,, ſtia		grui

Tranſ. ſep.
Prima voc. reliquę conſonantes

,, baia	,, beue	,, cioè	boue	,, guai
,, baie	,, deüe	dici	boui	queo
,, baio	,, deui	diua	,, coua	quia
caio	leua	diuę	,, couo	
caua	leuo	diui	,, doue	
caue	meio	diuo		
caui	,, neue	,, giua		
cauo	neui	,, giui		
,, daua	ſeui	niue		
dauo		,, piua		
,, faua				
faue				
faui				

,,haue
laua
maio
naue
naui
nauo
raia
raie

Tranſp. nona.
Pr.& vlt.voc.reliquę cõſonãtes.

abba	ecce	igni	offa	vlmo
abde	ęgra	illa	olla	vlta
abdo	ęgre	ille	ollæ	vrbe
adde	ęgri	illi	olli	vrbi
addo	ęgro	illò	,,onda	,,vrla
agna	,,elle	immò	,,onde	,,vrli
agnæ	,,ello	indi	,,opra	,,vrlo
agni	,,enſe	ipſa	orba	vrna
agno	erga	ipſe	orbe	vrnæ
agri	,,erge	ipſi	orbi	vrſa
agro	ergo	iſta	orbo	vrſæ
alba	erra	iſte	orca	vrſi
albi	,,erri	iſti	orci	vrſo
albo	,,erro		orco	vſſa
alga	,,erta		,,orma	vſta
,,alla	eſca		,,orme	
,,alle	,,eſce		,,orna	
,,alli	,,eſci		,,orni	
,,allo	,,eſco		orno	
alma	,,eſſa		,,orſa	
almæ	,,eſſe			
almi	,,eſſi			
almo	eſto			

alta
alte
alti
alto
ambo
anna
anne
anno
ante
anſa
,, apre
apri
apro
arca
arcæ
arci
,, arco
arcu
argo
,, arma
,, armi
armo
,, arpa
arra
aſto

orſa
orta
ortæ
orto
oſſa
,, oſſe
oſſi
,, oſſo
,, otto.

Tranſ.decima. c. p.
Pr. & vl.cons.reliquę voc.

haud	beas	dijs	boas	duas
laus	bees	fiat		duos
	beat	fict		ſuam
	beet			ſuas
	deam			ſuis
	deas			ſuos

dcis	deos		ſuus
	deum		
	deus		
	meam		
	meas		
	meis		
	meos		
	meus		
	reor		

Tranſpoſitio vndecima
pr. ſec. & quar. voc. ter. cons.

,, aita		iano	vaca
audi		ioci	vaco
aula		ioco	,, vada
aulæ		iuba	vade
aura		iulo	vadi
auſa		iuno	vado
auſo		iure	vaga
		iuro	vagæ
			vagi
			vago
			vale
			vana
			vanæ
			vani
			vano
			vaſe
			,, veda
			,, vede
			,, vedi
			,, vedo
			vela

„ vele
veli
velo
vena
venæ
veni
vera
veræ
veri
vero
veto
vici
vidi
„ vile
vili
vina
vini
vino
viri
viro
viru
visa
viso
visu
vita
vitæ
viti
vito
voca
voco
vola
vole
„ voli

volo

Tranſp. vndec. c. p.
Prima, ſec.& quar.conſ.ter.voc.

clam	fles	flos
cras	ſpes	
flas	ſtet	
flat		
ſtas		
ſtat		

Tranſ. decima tertia
Prim.ter. & quar.voc.ſec.conſ.

abeo	egeo	idea	obeo
abij	egui	ideo	obij
acui	æque	ineo	ocio
acuo	equi		ocia
adeò	equo		ocij
alia	eruo		odio
alij	exeo		olea
alio	exui		olei
apio			oleo
aqua			
aquæ			
area			
áreæ			
areo			
arui			
aruo			
aſia			

Tranſp. decimaquarta, c. p.
Prim.ter. quar. conſ.ſec.vocali.

dans	dent	hinc	frons	hunc
dant	mens		mons	tunc
hanc			poſt	

mars
pars

Trans. decimaquinta.
Prima & ter.voc. ſecundę cons.

abel	edas	ibam	opes	vras
abis	edes	ibas		vres
acus	edet	ibat		vris
alam	edax	ibis		
alas	spar	ibit		
ales		idem		
alis		iram		
alat		irim		
alet		iras		
amem		item		
amen		itis		
ames				
amet				
amer				
amor				
amas				
amat				
ames				
apes				
aras				
ares				

Tranſp.deci.ſex.& vltima cõ. prę.
Prima & tert. cons. ſecundæ voc.
Quia multas inſe retinent tranſpoſitiones facilioris intelligentiæ gratia, in plures partiemur.

Conſonantes & vocales ſimiles

papa	bibi	momo
rara		toto

coco.

Vocales ſimiles ſolum

,, bara	bene	bibi	bolo	fuco
,, cada	,, bere	bini	bono	luco
cama	deme	cibi	colo	lusu
caſa	fece	diti	cono	luxu
dama	fede	fidi	dolo	
,, darà	,, fele	fili	domo	
data	ferè	fini	dono	
faba	geme	,, lidi	foco	
fama	,, lece	miſi	foro	
fata	lene	niſi	homo	
gaza	,, mele	ridi	,, lodo	
lata	nece	riſi	loro	
laua	,, pece	tibi	loto	
laxa	pene	vidi	modo	
maga	,, pere		moto	
mala	pete		nodo	
nata	,, reſe		nolo	
pala	rete		noto	
,, para	ſæpe		,, poco	
rapa	ſere		polo	
rara	tedæ		pomo	
rata	telæ		pono	
,, ſala	teme		poro	
ſana	tene		roco	
ſata			rodo	
,, tana			rogo	
			roto	
			,, ſodo	
			ſono	
			tono	

Conſonantes ſimiles. c. p.

pape	ceci	bibo	coce	bubo
rare	ceco	dido	nono	rare
rari	dedi		tota	ruri
raro			toti	tuta
			toto	tute
				tuti
				tuto

diſſimiles omnes.

baſe	cela	bima	bona	,, buco
baſi	cæli	,, cima	coce	cubo
cado	cælo	,, cime	,, coda	cudo
cane	cæno	cito	,, core	curo
cano	cæpi	,, dica	,, cori	duco
,, capi	cæra	,, dice	,, coſa	dumo
,, capo	demi	dici	,, coſi	fuco
cara	dena	dico	cote	fugo
caræ	fera	dira	coxa	fumo
cari	heri	diræ	doli	fune
caro	hero	diri	domi	fure
cato	,, meco	fico	domo	furo
dabo	,, mela	fida	,, doue	fuſe
,, dame	,, melo	fide	,, doſa	fuſi
date	,, meni	fila	,, dota	gula
fagi	,, meno	,, file	dote	humi
fago	nemo	fimo	,, foce	humo
fame	nero	fine	,, fora	luca
,, fate	,, pela	fina	,, goda	luce
,, fati	,, peli	,, fino	,, gode	ludi
labe	,, pelo	libo	,, gola	ludo
lati	,, reca	lima	hora	,, lume
lato	,, reco	limæ	horæ	,, lumi
laxe	remi	limo	loca	luna
laxi	remo	nido	loci	lupa

magi	,, teco	nolo	,, loda	lupo
mago	,, tede	nito	,, lode	mali
mali	,, tela	pica	,, lodi	mulo
malo	teli	pico	lora	mura
,, mani	telo	pila	lota	mure
,, mano	,, temi	pino	mola	muri
naſi		pira	molę	muta
naſo		rigo	mora	mute
nato		rima	mori	muto
pace		rimæ	,, noce	nubo
paci		,, rimo	,, noci	nuto
pali		,, risa	,, node	pura
palo		,, rise	nodi	purę
,, paue		,, rido	nola	puri
,, pate		ſimæ	noli	puro
pati		ſimo	,, noma	puta
,, pato		ſine	,, nome	puto
rado			,, nomi	rubi
rami			nota	rubo
ranæ			notæ	rude
rapa			noti	ruga
rape			noto	ſuda
raræ				ſude
rari				ſudi
raro				,, ſudo
ſale				tuba
ſali				tubæ
ſalo				tubo
ſanè				
ſani				
ſano				
race				
,, taci				

tale
tali

poca
poli
poma
pomi
rode
roma
roſa
roſę
reſe
rota
rotæ
ſoda
ſola
ſoli
ſolè
ſomà
ſome
ſona
zona

Ratio vſus tabularum continuati ſcripti, in quo characterum figuræ permutantur.

ERAT in animo ad hanc rem ſex literarum, quæ varijs modis tranſponi poſſent, in tabulis nexum proponere, quòd is numerus potiſſimus videbatur, nam plures literas eodem modo colligere nimis moleſtum erat, vt ſolum hoc opus vel in magnum volumen excreſceret, pauciores verò parum fœcundum. Verùm hoc etiam viſum eſt ſatis laborioſum, & parum neceſſarium: nam ad ſimilium figurarum rationem multis modis poterat ſubſequi characterum nexus, vnde labor futurus fuiſſet parum vtilis inter tot literarum combinationes, quæ ſecundum ſimilium

analogiam in ſpacijs pari modo de vera indicare procederent, quarè conſilium hoc ſatius prætermittendum duxi, quàm rem nimis moleſtam aggredi, alioquin parum vtilem, in cuius rei loco binarum dictionum tabulas proponimus, vbi modo ex duarum ſimilium figurarum poſitione altera prius verbum terminat, altera ſubſequentis initio ponitur, modo inter trium ſequelam diuiſio vel poſt primem, vel poſt ſecundam cadit. Idem ſeruabitur & in quatuor ſimilium concurſu, vt modo poſt primam, modo poſt ſecundam incidat partitio. Eas tabulas ritè & ſuo ordine diſtinximus, vt facile cuique obuiam fiat, quæ quoq; loco verborum partitio quærenda ſit, vt lector facilius intelligat. Ad hoc viſum eſt eadem ratione tabulas eorum verborũ adijcere his, quæ inſigniora viderentur, quod plures ſimiles, & varias figuras pluribus in locis, modo bis, modo ter remaneant: quarum aliæ ſtatim ſuccedunt, aliæ verò interpoſitis alijs procedunt: quæ omnia & ſi cui minus vtilia poterunt videri, quod vel rem ſic ſubſequi neceſſarium non ſit, & ſæpius aliter contingat, & inter plura eodem modo ſe habentia indicatu difficillimum ſit, quod potiſſimum debeat eligi, quia tamen ea obſeruatio ad rem pertinere viſa eſt, prætermittendam non duxi: nam ea, quæ hoc modo incerta ſe habent conſequentium regularum iudicio poterunt confirmari, vt inter plura tollatur ambiguitas.

Vocales ſolæ, quæ principio vnius, & fine alterius dictionis eſſe poſſunt.

anima	atq;
ille	etiam
dei	iouis
ego	omnis
tu	vides

Conſonãtes ſolę,quę in fine vnius & ꝑcipio alterius eſſe poſſunt.

hoc	caput	nos	ſapientes
illud	dabit	et	tenet.
ah	habet		
nil	dicet		
num	manus		
non	negat		
amor	rogat		

Cum ſimiles tres vocales erunt, & diuiſio cadit apud ſecundam.

aucupij	iudico
iudicij	iaceo
alij	iuno
eoo	omne

Si apud primam.

tibi ijsdem

Si quatuor vocales in medio.

Tiberij ij

eoo oone

Si quatuor apud primam.

tu vuula.

Tabula notabilium dictionum, in quibus ſecundæ, tertiæ, quintæ & ſextę duplicantur

,, abbaſſarſi	accurro	,, afferro
,, abbattimento	,, affatto	,, alletto
accommodo	,, effetto	appello
aſſeſſor	,, effettuato	immiſſum
aſſicco	,, erraſſe	accurro
aſſicceſco	immitto	offella
attollo		efferramenta

Tabula dictionum, in quibus ſecunda & tertia duplicatur, etiam conſonãte ſequẽti.

,, abbracciamento	agglomero	efflagito
,, abbracciare	agglutino	effleo
,, abbreuiare	aggrauo	effloreo
acclino	aggredior	effrænus
accliuis	aggrego	offleo
accludo	applaudo	offringo
accreſco	applico	offriſco
accredo	approprio	oppleo
affleo	apprimè	opploro
afflo	approbus	opprimo
afflictus	attribuo	opprobrium.
affluo	,, ebbro	
affrico	eccleſia	

Si ſeptem conſonantes & apud tertiam ceciderit diuiſio.

vrbs	phthiſis
ſtirps	phthongus.

Si ſex conſonantes & apud ſecundam ceciderit diuiſio.

amant	phthiſim
habent	phthongum

ſi in medio

vrbs	ſtrabonis
ſtirps	ſtructuræ

Si quinq; conſonantes & apud primam.

et	phthiſis
nec	phthongus
amant	ſtrabones
diligunt	ſtructuras

Si apud tertiam.

vrbs	ſtudij
ſtirps	braſchij

Duplices conſonantes cum duplicibus vocalibus ſequentibus.

alluuio alluuies annuus. ſic & ſimil. dict. reperir poterũt

Ratio vſus tabularum orbicularis ſcripti, & earum vſus.

EXPOSCIT ratio, vt idem in orbiculari ſcripto, quod in ſimplici characterum permutatione exequamur, vt tabulas tradituri, in quibus ſimiles figuræ huius ſcripti modo plures, modo pauciores varijs modis diſponentur, earum nunc vſum indicemus, ne hoc ad ſolam mentis agitationem quis facturus facilius in errorem incidat: nam & difficile fuiſſet, eas dictiones memoria complecti; & lubricum in experimento labi, in quibus tabulis legitimum ordinem ſecuti ſumus, vt primum duarum literarum verba, mox trium & inde quatuor poneremus. Rurſus quemadmodum in illis variæ ſimiles collocentur, pleniſſimam rationem traderemus, vt rem expendenti clarius liquebit. His adiecimus plurium literarum verba, in quibus figuræ ternæ ſimiles inicio medio & fine ſimul concurrunt. Adiunximus præterea binarum dictionum nexum, in quo figuræ, quæ priores dictiones terminant, quæq; mox ſequentes inchoant aſſimilantur, vel eædem ſunt, earum dictionum vſus in eo genere ſcripti adiumentum dabit, ad ea ſolum verba inueniendum, in quibus, vt in ſuo loco proximo volumine dictum eſt, reliqua omnis interpretatio firmabitur, & innitetur. Earum igitur vſus occaſio quoties obuenerit, habebit interpres quo recurrat, vt facilior ſibi aditus pateat ad interpretandum, vbi tabularum ſectiones interpreti, quo loco quæque dictio quærenda ſit, præfixo titulo indicabunt.

TAB. PRIMA

DICTIONVM DVARVM SIMILIVM LITERARVM.

ab	de	hi	il	tu

TAB. SECVNDA

DICTIONVM TRIVM LITERARVM.

Tranſpoſitio prima
prima & ſec. ſimilis

abi	„del	hic	tuæ
dea	dem	hij	tui
dei	des	his	tuo
deo	det	tua	tum

Tranſp. ſec.
ſec. & ter. ſimilis

ede	„ahi	„chiè
odæ	nil	

Tranſp. tert.
prima & vltima ſimilis

„che	iam	„mio	per	„pur
„gai	meo	par	pyr	ſeu

Tranſpo.quint.non reperitur, alię vſui
(eſſe non poſſunt.

TAB. TERTIA

QVATVOR LITERARVM

Tranſpoſitiones.1.2.3.4. omittimus, quia inutiles.

Tranſp.5. prima & ſec. ſimilis, reliquæ diſſimiles.

abbas	abeo	dedi	demi	deos	hiat
abde	deam	deis	demo	„deue	tuam
abdo	deas	dele	dena	„deui	tuas
				deus	tuba
					tube
					tuta
					tuum
					tuis
					tuus

Tranſp. ſexta c. p.
ter.& quar. ſimilis, cęterę diſſimiles

abde	,, fede	ſede	actu	nutu
adde	fide	,, ſode	cætu	ortu
,, arde	inde	,, ſude	fætu	potu
aude	rade	vade	fotu	ritu
,, cade	ride	,, vede	ictu	ſitu.
cede	rode	vide	motu	
vide	rude	vnde	natu	

Tranſp. ſeptima omittitur.

Tranſp.8. p. diſſim. reliquę ſimiles.

aſtu
eſtu.

Tranſp. nona prima & vlt. ſimiles,
reliquæ diſſimiles.

apud	feci	leuo	pons	vlla
baſe	fili	libo	quot	vlta
bene	fimi	lido	ſtyx	vnca
,, bere	fixi	limo	vada	vnda
beue	foci	lino	vaga	vola
bibe	funi	ludo	vana	vrna
bile	furi	lugo	veda	vrſa
bimæ	,, lago	lupo	vela	vrta
binæ	lato	olor	vena	vſta.
bonæ	lauo	oſor	vera	
bouæ	laxo	pars	viſa	
fagi	lego	plus	vita	

Tranſp. decima
2. & 3. ſimilis, reliquæ diſſimiles.

dabo	tabe	idem	,, file	vili
faba	tabo	ideo	fili	vile
fabę	adeo	bili	filo	
fabi	idæa	fila	nilo	

Tranſp. vndecima, non reperitur.

Tranſp. decima ter. prima tertia & quarta ſimilis.

ritu.

Tranſp. quartadec. c. p. omittitur.

Tranſp. quintadec. pr. & 3. ſimilis, reliquæ diſſimiles.

arca	lanæ	peræ	reti	ſiue
arcæ	lena	peru	rite	viam
arco	lene	pori	,, riti	vias
,, bada	leni	poro	rota	vnam
coes	leno	pyra	rotæ	vras
coet	lino	pyre	roto	vrat
,, crea	luna	pyro	ruta	vtar
erga	meos	pura	rute	vnam
,, erge	nepa	puræ	ſæua	vras.
ergo	,, para	puri	ſæuæ	
hali	pari	puro	ſæui	
halo	paro	rate	ſæuo	
lana	,, pera	rete		

Tranſp. ſextadec. vlt. c. p. ſec. & quar. ſimilis, reliquę diſſimiles.

hanc	diem	aper	vrat	cuma
acie	fiam	epar	vret	cuna
acre	piam	aret	vrit	cura
ecce	pium	erat	auia	dura
agni	viam	erit	aula	,, duca

agri	ambo	orat	aura	ſuga
,, ogni	immò	oret	auſa	ſuma
,, ſura	iuba	luna	muſa	pura
fuſa	iura	mula	muta	puta
gula	iuua	,, mura	nuda	quia.

TAB. QVARTA

DIVERSARVM DICTIONVM

Trium ſimilium in principio dictionis.

ſtupa
ſtudium
ſtupidum — Maiuſcolis illis literis addere poteris
deficio — fines ex libitu,& multę conſurgent dictiones.
hilaris

Trium ſimilium in fine dictionis.

paſtu
guſtu
faſtu — & ſimilia
damno
,, nieghi
,, prieghi

Duæ ſimiles in fine, alteræ duæ ſimiles in principio ſequentis dictionis.

ars tua
lux zachariæ — Si dictionibus his diuerſa principia & fines
eſt vxor — addes, aliæ quoq; conſurgent dictiones.

Duæ ſimiles in fine altera principio alterius dictionis.

de fago — pars talis tu zeno.
nil moror — eſt vlla — adde etiam & aliæ cōpo-
vno paruo — dux zeno — nuntur nouæ dictiones.

Vna ſimilis in fine, duæ principio alterius dictionis.

hic dedit
illud efficit
ah illius
deum nouit
non oportet
amor ſtatuæ
is tua
et vxor
lex zabulonis

Egenus interpres principio & dictionum fine multas addere literas poterit.

Vna ſimilis in fine, alterius principio dictionis tres.

hic deficit
cur ſtudes.

etiam ſi addes, nouas habes.

Hæc ſunt, quæ hoc tempore de hac materia dici poſſe videbantur, atq; huiuſmodi in re prodenda ſatis anguſtè ſcripſiſſe viſi ſumus, omnes enim, quos ad huc videre contigerit ſcriptores quàm anguſtiſſimè tetigerunt.

FINIS LIBRI.

Neapoli, Apud Io. Maria Scotum. 1563.